

“ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ”

Μετέχουσες Σπουδάστριες

**Κουτσοθεοδώρου Γεωργία
Κουτσονίκα Αγγελική**

Υπεύθυνη Εκπαιδευτικός

**Ζαγούρα Σταυρούλα
Καθηγήτρια**

**Πτυχιακή εργασία για τη λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική
Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής
Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας του ΤΕΙ Πάτρας**

ΠΑΤΡΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 1995

Η Επιτροπή για την έγκριση της Πτυχιακής:

Ζαγούρα Σταυρούλα

**Καθηγήτρια του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας
ΤΕΙ Πάτρας**

Σκούρα Ελένη

**Καθηγήτρια Εφαρμογών του Τμήματος
Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Πάτρας**

Θεοδωράτου Μαρία

**Καθηγήτρια Εφαρμογών του Τμήματος
Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Πάτρας**

Ευχαριστούμε την υπεύθυνη καθηγήτρια Ζαγούρα Σταυρούλα, τους επαγγελματίες Κοινωνικούς Λειτουργούς Πόπη Καλλιγέρη-Βυθούλκα και Λουκοπούλου Μαίρη καθώς και τους υπεύθυνους της Γεροντολογικής Εταιρείας και Λευκή Μούγια για την πολύτιμη βοήθεια που προσέφεραν στην συγγραφή αυτής της μελέτης.

Επίσης ευχαριστούμε τα πρόσωπα του οικογενειακού μας περιβάλλοντος που μας συμπαραστάθηκαν σε όλη την πορεία της εργασίας μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η επιστημονική διερεύνηση της διαδικασίας καθώς και των προβλημάτων των γηρατειών έχει φθάσει για πρώτη φορά στον αιώνα μας σε ουσιαστικά αποτελέσματα. Πριν από λίγα χρόνια τα γηρατεία θεωρούνταν ακόμη ένα κεφάλαιο χωρίς μεγάλο ενδιαφέρον στην ανθρώπινη ζωή. Το ενδιαφέρον όμως γίνεται εντονότερο λόγω της γήρανσης του πληθυσμού που βρίσκεται σε εξέλιξη στον Ελλαδικό χώρο και της αναμονής μιας όξυνσης των προβλημάτων της τρίτης ηλικίας.

Ένα από τα πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει ένας σημαντικός αριθμός ατόμων που ανήκουν στην τρίτη ηλικία είναι η βίαιη συμπεριφορά απέναντί τους από άτομα του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζουν. Η θυματοποίηση των ατόμων της τρίτης ηλικίας έχει σοβαρές επιπτώσεις στα ίδια τα άτομα αλλά επίσης συνεπάγεται και ένα σημαντικό κοινωνικό κόστος.

Στην εργασία αυτή μελετήθηκε η φύση, τα πιθανά αίτια και οι συνέπειες του φαινομένου της κακοποίησης των ηλικιωμένων. Μελετήθηκαν επίσης τα προγράμματα και οι υπηρεσίες που υπάρχουν και λειτουργούν καθώς και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης των ατόμων της τρίτης ηλικίας τόσο από κοινωνικής όσο και από δικονομικής απόψεως.

Πέρα όμως από την θεωρητική προσέγγιση του θέματος, παρουσιάζεται και μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε και θεωρείται ως η πιο εμπειροστατωμένη σε σχέση με το θέμα που μελετάται. Την πραγματοποίησε η ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου Αθηνών με υπεύθυνη την κ. Σπινέλλη και έχει θέμα τη "βία σε βάρος των ηλικιωμένων ατόμων".

Τα σημαντικότερα συμπεράσματα αυτής της έρευνας είναι ότι οι γυναίκες θυματοποιούνται περισσότερο από τους άντρες. Επίσης σαν πιο σημαντική μορφή κακοποίησης παρουσιάζεται η παραμέληση και τέλος τα θύματα, άντρες και γυναίκες στο σύνολό τους ζούσαν με συγγενή, σύζυγο ή παιδιά.

Τέλος, παραθέτονται στο παράρτημα άρθρα του Ποινικού και Δικονομικού δικαίου, πίνακες της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, καθώς και τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν για την έρευνα.

Όσο ο άνθρωπος μεγαλώνει, τόσο και αποχωρίζεται απ'τους διπλανούς του, τόσο και απομονώνεται από τους νεώτερούς του.

Όσο περνούν τα χρόνια, πληθαίνουν οι κριτές που σε καταδικάζουν.

Όσο περνούν τα χρόνια, όλο και κουβεντιάζεις με λιγότερες φωνές.”

ΣΕΦΕΡΗΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Αναγνώριση	I
Περίληψη Μελέτης	II
Πίνακας Υπολογισμών	IV

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
Το πρόβλημα	4
Σκοπός της Μελέτης	6
Ορισμοί Όρων	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΑΤΩΝ	10
--	----

A: ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ	10
1. Οι διαστάσεις της έννοιας της ηλικίας	10
2. Χαρακτηριστικά της τρίτης ηλικίας	13
α. Η ψυχολογική μελέτη της τρίτης ηλικίας	13
β. Βιοσωματικές αλλαγές στην τρίτη ηλικία	15
γ. Νοητικές ικανότητες στην τρίτη ηλικία	20
δ. Προσωπικότητα και τρίτη ηλικία	21
3. Η κοινωνικοποίηση των παιδιών σε θέματα της τρίτης ηλικίας: Το παράδειγμα των αναγνωσμάτων του Δημοτικού Σχολείου.	23

B: ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ	25
1. Ορισμοί και κατηγορίες της κακοποίησης των ηλικιωμένων	25
2. Ιστορική αναφορά της βίας σε βάρος ηλικιωμένων	27
3. Μορφές κακοποίησης	30

4. Εκταση του φαινομένου της κακοποίησης των ηλικιωμένων	32
5. Πιθανοί γενεσιουργοί παράγοντες-Υποθέσεις	35
6. Συνέπειες κακοποίησης	40
7. Συσχέτιση κακοποίησης ηλικιωμένων και παιδιών	42
Γ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ	43
1. Το υπάρχον κοινωνικοπρονοιακό πλαίσιο στην Ελλάδα	45
2. Η τρίτη ηλικία ως αντικείμενο προστασίας των διατάξεων του ουσιαστικού ποινικού δικαίου	50
3. Η τρίτη ηλικία στην Ποινική διαδικασία	55
4. Μέτρα που αφορούν την απονομή δικαιοσύνης	57
5. Κοινωνικά μέτρα για την πρόληψη και αντιμετώπιση του προβλήματος της κακοποίησης ηλικιωμένων	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ "ΒΙΑ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ"	66
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	67
1. Σκοπός της έρευνας	67
2. Σχεδιασμός και μέθοδος συλλογής πληροφοριών	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	72
-----------------------------	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ	84
---	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	87
Ερωτηματολόγια Α, Β, και C	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	88
Άρθρα Ποινικού Κώδικα και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ	89
Στοιχεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ	95
"Τι λένε τα παιδιά για τα γηρατειά", Α. Αμυρά	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε	96
Τα χαρακτηριστικά του γήρατος κατά τον Αριστοτέλη	97
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	99

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Προβλέψεις για τους Ηλικιωμένους μέχρι το 2.000	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Πληθυσμός κατά φύλο, ομάδας ηλικιών και οικογενειακή κατάσταση	91
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Αιτίες θανάτου	92
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Αιτίες θανάτου 60 ετών και άνω	93
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ερευνες για τους Ηλικιωμένους μέσω ΚΑΠΗ	94

ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Σχεδιασμός Ερευνας	72
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Περιπτώσεις Κακοποίησης Ηλικιωμένων	73
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Κακοποίηση και παραμέληση κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους κατά φύλο ερωτώμενου	74
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Θύματα κακοποίησης και παραμέλησης κατά ομάδα ηλικιών	75
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ερωτώμενοι θύματα κακοποίησης και παραμέλησης και μη θύματα κατά ομάδα ηλικιών	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Ερωτώμενοι θύματα κακοποίησης και παραμέλησης και μη θύματα κατά φύλο σε σύγκριση με το συνολικό πληθυσμό	77

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Σύνθεση νοικοκυριού κακοποιημένων και παραμελημένων ερωτώμενων	78
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Μορφές επισκέψεων ερωτώμενων θυμάτων κακοποίησης και παραμέλησης και μη θυμάτων	79
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Τηλεφωνική επικοινωνία ερωτώμενων θυμάτων κακοποίησης και παραμέλησης και μη θυμάτων	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Κατάσταση υγείας θυμάτων και μη θυμάτων	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Αντίληψη για τον εαυτό τους θυμάτων και μη θυμάτων	82
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Υποκειμενική αντίληψη για ικανοποίηση από τη ζωή θυμάτων και μη θυμάτων	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

“Όταν το μόνο που βλέπουμε ν’ αντικαθρεφτίζεται σ’ ένα γερασμένο πρόσωπο, είναι μια ζωή που τελιώνει, παραγνωρίζουμε μια ολόκληρη ζωή συσσωρευμένης σοφίας”

ΛΕΟ ΜΠΟΥΣΚΑΛΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ολοένα και περισσότερο διογκώμενη στην κορυφή πυραμίδα, η αύξηση του προσδόκιμου ζωής καθώς και ο κίνδυνος ότι στις επόμενες δεκαετίες προβλέπεται να πολλαπλασιαστούν οι χώρες που το ποσοστό των ηλικιωμένων θα είναι αναλογικά μεγαλύτερο των νέων, δημιουργεί νέες ανάγκες έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις αυτής της πληθυσμιακής αύξησης ατόμων 60 ετών και άνω.

Ο Α. Κοσμόπουλος στο βιβλίο του Στοιχεία Ψυχολογίας και Ανθρωπαγωγικής της Ωριμης Ηλικίας (1980) αναφέρει ότι: "Η ηλικία του γέροντα και της γερόντισσας έχει τελευταία προκαλέσει αρκετό ενδιαφέρον εκ μέρους των Ψυχολόγων και Κοινωνιολόγων. Εάν το ενδιαφέρον των μελετητών έχει αυξηθεί, τούτο οφείλεται όχι μόνο στην αποδέσμευση των Ανθρωπίνων Επιστημών από τις νεώτερες ψυχολογικές ηλικίες, αλλά και στην αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων στην σύγχρονη κοινωνία και στην συνειδητοποίηση ενός καινούργιου προβλήματος."

Η αξία του ανθρώπου στις μέρες μας αξιολογείται ποσοτικά και όχι ποιοτικά, ανάλογα δηλαδή με το τι και πόσο παράγει σε οικονομικό επίπεδο και όχι τι προσφέρει η αξία της προσωπικότητάς του. Και οι ηλικιωμένοι φαίνεται ότι έχουν το μεγαλύτερο μερίδιο σ' αυτό το πρόβλημα απ' ότι τους αναλογεί.

Αυτή η τάση, σε σχέση με την αναμενόμενη αύξηση του γεροντικού πληθυσμού στη χώρα μας θέτει το βασικό ερώτημα, αν θα οδηγηθεί η ελληνική κοινωνία σε αύξηση της βίας, της κακοποίησης, της παραμέλησης, της εγκατάλειψης των ατόμων της τρίτης ηλικίας και δυστυχώς υπάρχουν κάποιες ανησυχητικές ενδείξεις γι' αυτό.

Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, εφημερίδες, τηλεόραση, περιοδικά, όλο και πιο συχνά αναφέρονται σε ληστείες, ανθρωποκτονίες και στην κακομεταχείριση σε βάρος των ηλικιωμένων ατόμων. Οι Κοινωνικοί Επιστήμονες καλούνται να μελετήσουν τα φαινόμενα αυτά τα οποία έχουν σχέση με τη βία, την κακοποίηση και την παραμέληση.

Είναι γνωστό πως η οικογένεια στην Ελλάδα έπαιξε σημαντικό ρόλο στη φροντίδα και στην πρόνοια των ηλικιωμένων μελών της είτε λόγω παρά-

δοσης, είτε λόγω σεβασμού στον ηλικιωμένο γονέα, είτε για οικονομικούς λόγους ή έλλειψη κρατικής φροντίδας για τα ηλικιωμένα άτομα. Δυστυχώς όμως, όπως μας αποκαλύπτει και η έρευνα της κ. Σπινέλλη (1991), έχουν μεταβληθεί κάποιες αξίες επιτρέποντας στον συγγενή να γίνεται ο θύτης και το ηλικιωμένο άτομο το θύμα.

Η συσσώρευση των κοινωνικών προβλημάτων, ιδιαίτερα σε θέματα που αφορούν την τρίτη ηλικία και η αυξανόμενη βία κατά των ηλικιωμένων ατόμων, δείχνουν την αλλαγή των στάσεων του κοινωνικού συνόλου προς μορφές συμπεριφοράς με απάνθρωπο και ρατσιστικό χαρακτήρα.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Σε όλες τις εποχές υπήρχαν ηλικιωμένοι και, όπως είναι φυσικό, πολλά θα ήταν τα προβλήματα που τους απασχολούσαν, χωρίς να δημιουργούνται ανυπέρβλητες δυσκολίες.

Στην εποχή μας, όμως, η σχετικά απότομη και μεγάλη αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων με τις αλλαγές στις συνθήκες της οικογενειακής σύνθεσης και της κοινωνικής διαβίωσης δημιουργεί πολλά προβλήματα. Ήδη, σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού 1981 (ΕΣΥΕ, Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδα, 1986) ο ελληνικός πληθυσμός ανέρχεται σήμερα σε 9.707.000 άτομα. Απ' αυτά, τα άτομα ηλικίας 60 ετών και άνω αποτελούν το 17,7% του συνόλου ενώ στο έτος 2000 θα υπάρχουν στη γη 396.000.000 της τρίτης ηλικίας από τα οποία στη χώρα μας με πρόβλεψη πληθυσμού 10.700.000 και ποσοστό 15% θα αναλογούν 1.600.000 άτομα της τρίτης ηλικίας.

Το άλλοτε αυτονόητο και σχετικά απλό έργο της οικογένειας να φροντίζει τα μειονεκτικά και ηλικιωμένα μέλη της, δυσχαιρένεται σήμερα αφ' ενός από το γεγονός ότι στις σύγχρονες τεχνολογικά ανεπτυγμένες αστικές κοινωνίες η ζωή είναι πολυπλοκότερη και πιο απαιτητική απ' ότι στις παραδοσιακές κοινωνίες κι έτσι η περιποίηση ενός ηλικιωμένου είναι πιο δύσκολη έως δυσβάστακτη, και η συμβίωση με ηλικιωμένα άτομα δημιουργεί ψυχικές εντάσεις και αφ' ετέρου τα άτομα που επιφορτίζονται με την περιποίηση ενός ηλικιωμένου ενδέχεται να έχουν κι αυτά τα ίδια, συγκινησιακά ή άλλα προβλήματα.

Άλλος ένας παράγοντας που προσθέτει δυσχέρειες στην περίθαλψη των ηλικιωμένων στους κόλπους της οικογένειας είναι η αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης και στη χώρα μας, και κατά συνέπεια, η παρατεταμένη διάρκεια αυτής της διαδικασίας. Από την άλλη πλευρά, ο ατομικισμός και η κοινωνική απομόνωση είναι συνηθισμένο πλέον φαινόμενο και οι γείτονες ούτε θέλουν να συμμεριστούν την οικογένεια στο πρόβλημά της-έστω και με την υστεροβουλία μιας μελλοντικής ανταπόδοσης της βοήθειας που παρέχουν-ούτε και δρουν σαν φορέας κοινωνικού ελέγχου που θα απέτρεπε

την τυχόν ανάρμοστη συμπεριφορά προς τα ηλικιωμένα μέλη της γειτονιάς.

Ετσι τα άτομα της τρίτης ηλικίας διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο να γίνουν θύματα βίαιης και βάνουσης συμπεριφοράς από μέρους των συγγενών και ιδιαίτερα των μελών της οικογένειάς τους. Δυστυχώς, αυτό το φαινόμενο αποκτά μικρές μεν αλλά ανησυχητικές διαστάσεις και στη χώρα μας. Η έγκαιρη και αποτελεσματική δράση ωφελεί τόσο τα ίδια τα ενδεχόμενα θύματα όσο και τους διάφορους κρατικούς ή και άλλους φορείς που μεριμνούν για τις κατηγορίες αυτών των θυμάτων καθώς και το κοινωνικό σύνολο. Οσο λιγότερα άτομα τρίτης ηλικίας, θυματοποιούνται, τόσο χαμηλότερο το οικονομικό και κοινωνικό κόστος και τόσο μεγαλύτερο το όφελος από την παράσταση του "εύ ζήν" για τα άτομα αυτά και την αξιοποίηση της πείρας και των γνώσεών τους.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να γίνει γνωστή η τρίτη ηλικία και οι ανάγκες της μελετώντας τα χαρακτηριστικά της, αλλά κυρίως είναι να γίνει προσέγγιση στο θέμα της κακοποίησης των ατόμων που ανήκουν σ' αυτή την ηλικία.

Αποβλέπει στην περιγραφή της έκτασης και των πιθανών αιτιών αυτού του φαινομένου καθώς και των συνεπειών του και την αναζήτηση των καταλληλότερων παρεμβάσεων τόσο στον ιατροκοινωνικό τομέα, όσο και στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, για την έγκαιρη αντιμετώπισή τους.

Πιο συγκεκριμένα, η κακοποίηση των ηλικιωμένων, όπως παρουσιάζεται στην παρούσα μελέτη, έχει σαν σημείο αναφοράς το οικογενειακό πλαίσιο γιατί σ' αυτό παρατηρείται εντονότερα και συχνότερα το φαινόμενο της κακοποίησης χωρίς βέβαια να μην λαμβάνονται υπόψιν οι εξωτερικοί παράγοντες που ενδεχομένως να επηρεάζουν αρνητικά τη συμπεριφορά της οικογένειας απέναντι στον ηλικιωμένο που φιλοξενεί στους κόλπους της.

Επίσης, η έρευνα που αποτελεί το τελευταίο τμήμα αυτής της μελέτης έχει σαν σκοπό την προσέγγιση μιας υπάρχουσας κατάστασης στον Ελλαδικό χώρο σε σχέση με την κακοποίηση των ηλικιωμένων.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

Κατωτέρω αναφέρονται επιλεκτικά κάποιοι ορισμοί που σκοπό έχουν την επεξήγηση των όρων που χρησιμοποιούνται στην παρούσα μελέτη άλλοτε συχνότερα και άλλοτε λιγότερο, και είναι οι εξής:

- Γηρατειά

Ο Robert Kastenbaum στο βιβλίο του Η Τρίτη Ηλικία, (1982), αναφέρει ότι ο όρος "Γηρατειά" είναι μια νοητική κατάσταση η οποία καθορίζεται είτε από εξωτερικά κριτήρια, όπως η χρονολογική ηλικία, είτε από την προσωπική μας κρίση. Τα "γηρατειά" μπορούμε να τα τοποθετήσουμε σχετικά αργά στη ζωή μας.

- Τρίτη Ηλικία

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, θεωρεί, ότι η τρίτη ηλικία αρχίζει από τα 60 έως τα 74. Η τρίτη ηλικία, που ο μέσος όρος της είναι περίπου γύρω στα εβδομήντα, βιώνεται με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα αν αντιμετωπίζεται αρνητικά ή θετικά.

- Γεροντολογία

Η Γεροντολογία, σύμφωνα με την Μ. Βιολάκη-Παρασκευά (1989), είναι ο κλάδος που ασχολείται με την μελέτη και την ανάλυση όλων των προβλημάτων που έχουν σχέση με τα γηρατειά. Επικαλείται τη συνεργασία πολλών ειδικών επιστημών και χρησιμοποιεί τις γνώσεις και τα πορίσματά τους. Παρά το μικρό διάστημα της ύπαρξής της, η Γεροντολογία έχει ήδη χωριστεί σε δύο κλάδους, τη Γηριατρική και την Κοινωνική Γεροντολογία.

- Γηριατρική

Η Γηριατρική, σύμφωνα με την παραπάνω συγγραφέα, αποτελεί τμήμα της Ιατρικής επιστήμης και ασχολείται με την πρόληψη και θεραπεία των ασθενειών και των αναπηριών της γεροντικής ηλικίας.

- Κοινωνική Γεροντολογία

Το αντικείμενο της Κοινωνικής Γεροντολογίας, σύμφωνα πάντα με την ίδια συγγραφέα, είναι η μελέτη και οι υποδείξεις για την οικονομική και κοινωνική προστασία καθώς και την βελτίωση της πρότασης ζωής των ηλικιωμένων.

- Σωματική Κακοποίηση

Η Γεροντολογία θεωρεί ότι η σωματική κακοποίηση περιλαμβάνει κάθε είδους τραυματισμούς ή κακώσεις διαφορετικής σοβαρότητας που δεν οφείλονται σε ατυχήματα.

- Παραμέληση

Ως παραμέληση, θεωρείται το φαινόμενο όπου η διατροφή, η ιατρική φροντίδα, η ένδυση, η στέγαση, ή η παρακολούθηση που χρειάζεται ένας ηλικιωμένος είναι έντονα ανεπαρκής ή ακατάλληλη σε βαθμό ώστε να παραβλέπεται ή να τίθεται σε σοβαρό κίνδυνο η σωματική ή η ψυχική του υγεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

“Από τα μάτια του νέου βλέπουμε φλόγες, αλλά,
από τα μάτια του γέρου βλέπουμε φως”

ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΑΤΩΝ

A: Η ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ

1. ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Οι ηλικιωμένοι δεν έκαναν ποτέ τόσο έντονη την παρουσία τους όσο σήμερα. Τον 17ο αιώνα τα άτομα που έφθναν και ξεπερνούσαν το 65ο έτος της ηλικίας δεν αποτελούσαν παρά το 1% του τότε πληθυσμού ενώ τον 19ο αιώνα το ποσοστό έφτασε το 4%. Σήμερα το ποσοστό έχει ανέβει στο 19,7% για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και για το σύνολο του Δυτικού κόσμου είναι περίπου 12%. Στα επόμενα χρόνια, δηλαδή στην αλλαγή του αιώνα μας, το ποσοστό των ηλικιωμένων αναμένεται ότι θα κυμανθεί στο 15% για όλο τον Δυτικό κόσμο, με προοπτική να φτάσει το 20% το έτος 2.030.

(Αννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου, Η Ψυχολογία της Τρίτης Ηλικίας, 1993).

Το προσδόκιμο της ζωής είναι σήμερα τα 70 χρόνια για τους άνδρες και τα 76 για τις γυναίκες (Μ. Βιολάκη-Παρασκευά, Η Τρίτη Ηλικία, 1989). Αυτό σημαίνει ότι η εμπειρία του γήρατος θα ανήκει στην πλειονότητα των ανθρώπων και όχι στη μειονότητα, όπως γινόταν μέχρι το πρόσφατο παρελθόν.

Σύμφωνα με την Αννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993), η έναρξη της τρίτης ηλικίας τοποθετείται συνήθως μετά τα 60. Σήμερα το όριο αυτό θεωρείται ότι είναι τα 65 χρόνια ενώ τίποτε δεν εγγυάται κάποια μελλοντική τροποποίηση στα 70 χρόνια. Οποιοδήποτε και αν είναι το όριο δεν παύει να σημειοδοτεί την ηλικία κατά μία και μόνο διάσταση, την χρονολογική. Η χρονολογική και μόνο ηλικία του ανθρώπου αποτελεί μη ακριβή δήλωση της πραγματικής ηλικίας του διότι πέρα από αυτή υπάρχουν κι άλλοι παράμετροι της ηλικίας που είναι η βιολογική, η ψυχολογική, η κοινωνική καθώς και η ιατρική.

Η βιολογική ηλικία καθορίζεται από συγκεκριμένες μετρήσεις του σώματος όπως η δύναμη, η φυσική αντοχή, η ταχύτητα, η οξύτητα των αισθήσεων, η κατάσταση του δέρματος, το χρώμα και η ποιότητα των μαλλιών κ.α. Όμως η φθορά των περισσότερων οργανικών συστημάτων έχει ήδη αρχίσει από την πρώτη νεότητα και συγκεκριμένα μετά την ηλικία των 30 ετών με ένα αργό και σταδιακό ρυθμό.

Έχει υπολογισθεί, σύμφωνα με τον Hayflick (1977), (Αννα-Αβεντισιάν Παγοροπούλου, Η Ψυχολογία της Τρίτης Ηλικίας, 1993) ότι τα περισσότερα οργανικά ανθρώπινα συστήματα σημειώνουν κάμψη της τάξης του 0,8 έως 1% σε κάθε ένα έτος ηλικίας μετά τα 30. Η πορεία αυτής της απώλειας είναι εξαιρετικά αργή καθώς τα περισσότερα συστήματα του σώματος έχουν την ικανότητα να επανορθώσουν τη φθορά. Μόνο στην έκτη δεκαετία της ζωής η φθορά γίνεται αισθητή καθώς και τα σημάδια της ηλικίας έντονα.

Εκτός από την βιολογική, υπάρχει όμως και η ψυχολογική ηλικία η οποία καθορίζεται από τις διάφορες μετρήσεις των νοητικών λειτουργιών (μνήμη, δημιουργικότητα, ευελιξία, κ.α.) αλλά και εκτιμάται σαν βάση στις στάσεις που ο ηλικιωμένος έχει υιοθετήσει απέναντι στα θέματα της τρέχουσας πραγματικότητας.

Κατά την άποψη της Άννας Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993), η νοημοσύνη και η προσωπικότητα είναι δύο βασικοί πόλοι γύρω από τους οποίους στρέφεται το ενδιαφέρον της επιστήμης της ψυχολογίας, ώστε να καταγράψει την κάμψη που σημειώνεται με την έλευση της ηλικίας. Άμεση συνέπεια έχει και η ψυχοπαθολογία της τρίτης ηλικίας, η οποία χαρακτηρίζεται ως εξελικτική ψυχοπαθολογία και περιλαμβάνει τις νοητικές και ψυχικές διαταραχές που σημειώνονται σε μεγάλη ηλικία (κατάθλιψη, είδη γεροντικής άνοιας κ.λ.π.) (Παπασπυρόπουλος Σπυρίδων, Η Ψυχοπαθολογία της Τρίτης Ηλικίας, 1991).

Επίσης έργο της ψυχολογίας είναι να μελετήσει την επίδραση που έχουν πάνω στα ηλικιωμένα άτομα τα γεγονότα που αργά ή γρήγορα σημαδεύουν την ψυχοκοινωνική τους κατάσταση. Τα πιο σημαντικά από τα γεγονότα αυτά είναι η συνταξιοδότηση και η χηρεία.

Μια άλλη διάσταση της έννοιας της ηλικίας είναι η κοινωνική ηλικία. Σύμφωνα με αυτή φαίνονται οι κοινωνικές προσδοκίες που καλλιεργούνται για τα διάφορα άτομα ανάλογα με το επίπεδο της ωριμότητας και την χρονολογική ηλικία (Αννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου, 1993). Στις κοινωνικές δραστηριότητες εντάσσονται οι κοινωνικοί ρόλοι και οι δραστηριότητες στις οποίες αναμένεται ότι θα εμπλακεί.

Τέλος, προστίθεται η ιατρική ηλικία σύμφωνα με την οποία εκτιμάται η λειτουργική ικανότητα του ατόμου, δηλαδή η ικανότητά του να εμπλέκεται σε σκόπιμη δραστηριότητα. Από την άποψη αυτή, ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί ηλικιωμένο, είτε είναι 40 ετών, είτε είναι 80, αφού αυτό εξαρτάται από την γενική κατάσταση της υγείας του (Λυρίτης Γ., Ιατρικές Ιδιαιτερότητες της Τρίτης Ηλικίας, 1987).

2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

α. Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Η ψυχολογία, σαν επιστήμη της ανθρώπινης συμπεριφοράς άρχισε να ασχολείται με τους ηλικιωμένους μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Η φυσιολογική διαδικασία της ηλικίωσης έγινε το αντικείμενο μελέτης από τους ψυχλόγους, οι οποίοι επικέντρωσαν την προσοχή τους σε διάφορες πλευρές της συμπεριφοράς.

Ενα σημαντικό ζήτημα της ψυχολογίας των γηρατειών είναι πότε και με ποιά αφορμή αισθάνεται ο άνθρωπος για πρώτη φορά "γέρος". Σύμφωνα με το Joseph Rattner (Ψυχολογία του Βάθους και Ανθρωπισμός, 1969) σαν κρίσιμο σημείο μπορεί να θεωρηθεί το 49ο έτος της ηλικίας όπου ο άνθρωπος του οικισμού ή του κοινωνικού μας κόσμου ζει καθαρά το αίσθημα των γηρατειών.

Οι αντιλήψεις που επικρατούν (Αννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου 1993) για την Τρίτη ηλικία διαμορφώνονται από τα κοινωνικά στερεότυπα του συγκεκριμένου τύπου ή χρόνου.

Πρόσφατες έρευνες είχαν δείξει ότι τα περισσότερα άτομα της τρίτης ηλικίας δεν δέχονται για τον εαυτό τους τον χαρακτηρισμό του "γέρου" ή της "γριάς".

Είναι αξιοσημείωτο και έχει τονισθεί από διάφορους ερευνητές πόσο αντιθετικές ιδιότητες είναι δυνατόν να χαρακτηρίζουν τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας. Πολλοί είναι ενεργητικοί, μερικοί βρίσκονται στο απόγειο της δυναμής τους ενώ άλλοι είναι η προσωποποίηση της απογοήτευσης. Η διαφοροποίηση αυτή χαρακτηρίζει τους ηλικιωμένους και αποτελεί το ορόσημο της τρίτης ηλικίας (Ψυχολογία Ατομικών Διαφορών, Ι. Παρασκευόπουλος, 1982).

Κατά τον Erickson (1975) η πορεία του ανθρώπου στηρίζεται στις οκτώ αναπτυξιακές κρίσεις του εγώ που η κάθε μια αντιστοιχεί σε ορισμένη περίοδο. Επικεντρώνοντας την προσοχή μας στην όγδοη και τελευταία αναπτυξιακή κρίση που ονομάζεται "καταξίωση-απόγνωση" και συναντάται στην γεροντική ηλικία το άτομο, ελεύθερο πια από οικογενειακές και επαγ-

γελματικές δραστηριότητες και υποχρεώσεις έχει την άνεση να ανατρέχει στο παρελθόν και να αξιολογεί την όλη πορεία και έργο που πραγματοποίησε. Αν διαπιστώσει ότι σημείωσε επιτυχίες ή πραγματοποίησε αξιόλογους στόχους, τότε νιώθει το συναίσθημα της καταξίωσης. Αυτή η καταξίωση τον βοηθάει να συμφιλιωθεί με την φθορά και να αντιμετωπίσει με αξιοπρέπεια τον θάνατο. Αν όμως διαπιστώσει ότι απέτυχε στη ζωή του τότε βιώνει το αίσθημα της απογοήτευσης, δηλαδή την πικρία της αποτυχίας στη ζωή. (Erickson E., Παιδική ηλικία και κοινωνία, 1975).

Τέλος κατά τη γνώμη της Άννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993) η τρίτη ηλικία είναι η πιο σημαντική περίοδος στην οποία συμβαίνει η πνευματική ανέλιξη του ανθρώπου. Το ποιοτικό στοιχείο που διαφοροποιεί την τρίτη ηλικία από όλες τις άλλες ηλικίες του ανθρώπου είναι που αποδίδει την περισσότερη αίγλη και το μεγαλείο στην προχωρημένη φάση της ζωής.

β) ΒΙΟΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Η είσοδος στην τρίτη ηλικία σημαδεύεται από αισθητές αλλαγές στην όλη φυσιολογική λειτουργία του οργανισμού. Οι αλλαγές συμβαίνουν τόσο στα εξωτερικά γνωρίσματα, όσο και στην εσωτερική λειτουργία των συστημάτων (κυκλοφοριακό, αναπνευστικό, κ.α.).

Αυτές οι βιοσωματικές αλλαγές εξετάζονται στο παρακάτω κεφάλαιο, χωρίς να παραβλέπεται το άμεσο αντίκτυπο που αυτές έχουν στην ψυχολογική λειτουργία και συμπεριφορά των ατόμων που ανήκουν στην ηλικία αυτή.

- Εξωτερικά χαρακτηριστικά

Η εξωτερική επιφάνεια του σώματος φανερώνει την διαδικασία του "γεράσματος". Τα μαλλιά ασπρίζουν και αραιώνουν. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό, δεν είναι γνωστός ακόμα και δεν έχει ανακαλυφθεί η μηχανική διαδικασία με την οποία χάνουν την χρωστική ουσία οι θύλακες των τριχών. Οι τρίχες λευκαίνουν και ταυτόχρονα εμφανίζονται σε καινούργια σημεία π.χ. στο σαγόι ηλικιωμένων γυναικών. Σαν αποτέλεσμα της αφυδάτωσης και της απώλειας ελαστικότητας στα εσωτερικά στρώματα του δέρματος, η επιδερμίδα ρυτιδώνει. Οι φλέβες των χεριών είναι ευδιάκριτες. Το ύψος του σώματος ελαττώνεται κατά 4-7 εκατοστά στον γέροντα και 3-5 εκατοστά στην γερόντισσα (Simon de Bouvois, Τα Γηρατειά, 1980).

- Εσωτερικά Χαρακτηριστικά

- **Κυκλοφοριακό Σύστημα:** Ο καρδιακός μυς τείνει να ατροφεί, να χάνει ένα μέρος της ελαστικότητάς του, οπότε και οι καρδιακοί χτύποι μειώνονται σε αριθμό και γίνονται περισσότερο ασταθείς, λέει η Άννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993). Αυτό, σε συνδυασμό με την σκλήρυνση που υφίστανται οι βαλβίδες και η αορτή, γίνεται αιτία ώστε η καρδιά να εργάζεται πιο πολύ για να διακινήσει το αίμα σ' όλο το σώμα, χωρίς και

πάλι να είναι αποτελεσματική. Κατά συνέπεια, αυξάνει η πίεση του αίματος, ενώ παράλληλα μειώνεται η παροχή αίματος στην καρδιά, που μπορεί να οδηγήσει σε πόνους στο στήθος, γρήγορη αναπνοή και καρδιακή ανεπάρκεια.

- **Αναπνευστικό Σύστημα:** Οι πνεύμονες στα ηλικιωμένα άτομα χαρακτηρίζονται από ταχεία απώλεια της λειτουργικής τους δύναμης καθώς προχωρεί η ηλικία. Έχει υπολογιστεί, σύμφωνα με τον Κωστόπουλο (1987), ότι η ζωτική ικανότητα των πνευμόνων στην ηλικία των 75 ετών αντιστοιχεί με το 56% της αντίστοιχης ζωτικής ικανότητας ενός 30χρονου. Το ποσοστό αυτό πέφτει ακόμα περισσότερο στη διάρκεια της σωματικής άσκησης και φθάνει το 40% αντίστοιχα. Η βραχεία αναπνοή που είναι συνοδευτικό στοιχείο των ηλικιωμένων, τείνει να μειώνεται ακόμα περισσότερο όταν αυτοί καταβάλλουν σωματική προσπάθεια και επέρχεται με βραδύ ρυθμό.
- **Μυοσκελετικό Σύστημα:** Αλλαγές γίνονται στον σκελετό, λέει η Simon de Bounoir. Με την συμπίεση των δίσκων της σπονδυλικής στήλης, οι σπόνδυλοι πλησιάζουν ο ένας τον άλλο και η ραχοκοκαλιά κυρτώνει. Ανάμεσα στην ηλικία των 45 και 85 ετών, οι διαστάσεις του αντρικού θώρακα μειώνονται κατά 10 εκατοστά και του γυναικείου κατά 15 εκατοστά. Οι ώμοι στενεύουν και η λεκάνη φαρδαίνει, ενώ ο θώρακας τείνει να πάρει σχήμα τόξου, ιδιαίτερα στις γυναίκες. Η μυϊκή ατροφία και η σκλήρυνση των κλειδώσεων δημιουργούν δυσκολίες στην κίνηση και στην εργασία. Στη μυϊκή ατροφία επίσης που είναι αποτέλεσμα της ελάττωσης των μυϊκών ιστών, οφείλεται η μείωση του συνολικού βάρους του σώματος.
- **Γαστρεντελογικό Σύστημα:** Οι δυσκολίες στην πέψη δεν είναι από τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι. Περισσότεροι από τους μισούς ηλικιωμένους σύμφωνα με τον Τζημουράκα (1989), χάνουν τα δόντια τους, πιθανότατα λόγω κακής στοματικής υγιεινής. Η απώλεια των δοντιών, οι οδοντοστοιχίες που δεν εφαρμόζουν καλά και η

συνεπακόλουθη κακή μάσηση είναι μερικά από τα αίτια για τα προβλήματα διατροφής. (Αρχαία Ελληνικής Γεροντοδοντιατρικής, 1992).

- **Ουροποιητικό Σύστημα:** Ο Robert Kastenbaum (1982), αναφέρει ότι τα νεφρά του ηλικιωμένου ατόμου δεν τα καταφέρνουν τόσο καλά, όσο περνάνε τα χρόνια. Χρειάζονται περισσότερο χρόνο να συγκεντρώσουν τ' άχρηστα προϊόντα στα ούρα και δεν είναι τόσο αποτελεσματικά στη διατήρηση της ισορροπίας των υγρών. Υπάρχουν ενδείξεις, ότι ένα μεγάλο κομμάτι αυτών των μεταβολών αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της διαδικασίας του "γεράματος". Ακόμα και οι υγιείς άνθρωποι υποφέρουν, καθώς γερνάνε, από την ελαττωμένη αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των νεφρών. Επίσης η κύστη χάνει μέρος της ελαστικότητάς της και το άτομο δεν είναι σε θέση να συνδεδιοποιήσει την ανάγκη διούρησης, παρά μόνο, όταν η κύστη είναι σχεδόν γεμάτη. Επιπλέον το γεγονός ότι το άτομο ανακαλύπτει κάποια στιγμή, ότι έχει περιορισμένο τον έλεγχο στην ουροδόχο κύστη του, αποτελεί σοβαρό πλήγμα στην αυτοεκτίμησή του.
- **Ανοσοποιητικό Σύστημα:** Η επίδραση της ηλικίας στο ανοσοποιητικό σύστημα, σύμφωνα με την Άννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993), είναι αυταπόδεικτη αν ληφθεί υπόψιν η μειωμένη αντίσταση του οργανισμού σε μια σειρά από αρρώστιες.
- **Νευρικό Σύστημα:** Στην διάρκεια της τρίτης ηλικίας παρατηρούνται σύμφωνα με τον Robert Kastenbaum (1982) εκφυλιστικές αλλαγές στα κύτταρα του νευρικού συστήματος. Το νευρικό σύστημα καταγράφει όλους τους εξωτερικούς ερεθισμούς, διατάζει όλα τα όργανα, διευθύνει όλες τις λειτουργίες και τις κινήσεις, από την κίνηση κάποιου δακτύλου μέχρι την σκέψη. Τα κύτταρα του νευρικού συστήματος είναι τα μόνα κύτταρα του οργανισμού που δεν αντικαθίστανται όταν πάθει μια βλάβη και γερνάνε μαζί με τον άνθρωπο.
Ο Andre Rouveux, στο βιβλίο του "Η αντιηλικία" (1980), λέει ότι: οι περισσότερες μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι τα άτομα προ-

χωρημένης ηλικίας διαθέτουν λιγότερα ζωντανά και ικανά εγκεφαλικά κύτταρα.

- Αισθητήρια Όργανα:

- **Όραση:** Ο Robert Kastenbaum (1982) αναφέρει ότι η όραση είναι συνήθως, το πρώτο αισθητηριακό σύστημα που εμφανίζει σημαντικές αλλαγές, ακόμη και χωρίς την παρουσία μιας συγκεκριμένης πάθησης. Ο φακός και ο κερατοειδής χιτώνας χάνουν την διαύγειά τους. Τα μάτια προσαρμόζονται βραδύτερα στις αλλαγές του φωτισμού. Το πεδίο της όρασης περιορίζεται και η βασική οπτική εξύτητα ελαττώνεται. Τους ηλικιωμένους, επίσης τους ενοχλεί η έντονη λάμψη, γι' αυτό αποφεύγουν τη ηλιακό φως.
- **Ακοή:** Η ακοή ελαττώνεται ιδιαίτερα στις υψηλές συχνότητες (B. Kastenbaum, Η Τρίτη Ηλικία, 1982). Σύμφωνα με την Άννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993) η ελάττωση της ακοής προκαλεί κάποια σημαντική δυσφορία στον ηλικιωμένο επειδή τον δυσκολεύει στην ανάπτυξη της λεκτικής επικοινωνίας.
 Ανάμεσα στις χρόνιες παθήσεις, η βαρικοΐα καταλαμβάνει την τρίτη θέση σε συχνότητα.
- **Γεύση και Οσμή:** Η γεύση και η οσμή είναι λιγότερο οξείες στους ηλικιωμένους απ' ό,τι στους νεώτερους ενήλικες. (Άννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου, Η Ψυχολογία της Τρίτης Ηλικίας, 1993).

- Κινητική Ικανότητα

- Σύμφωνα με τον Χ. Πάτση-Εμανουηλίδη στην εισήγησή τους: Η Σημασία της Κίνησης στους Υπερήλικες (1987), η συμπεριφορά των ηλικιωμένων χαρακτηρίζεται έντονα από τον βραδύ ρυθμό με τον οποίο κινούνται και αντιδρούν. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι ηλικιωμένοι δεν μπορούν

να συμβαδίσουν με τους νεώτερους ανθρώπους λόγω της κόπωσης που αισθάνονται.

- Συνήθεις Ασθένειες της Τρίτης Ηλικίας

Σύμφωνα με την Άννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993) μεταξύ των ατόμων της τρίτης ηλικίας ένα ποσοστό 25% των ανδρών και ένα 10% των γυναικών, άνω των 65 ετών έχουν προσληφθεί από κάποια σοβαρή ασθένεια. Οι πιο κοινές χρόνιες παθήσεις και τα ποσοστά κατά προσέγγιση τα οποία προσβάλλουν τους ηλικιωμένους είναι:

- Οστεαρθρίτιδα-Οστεοπόρωση	48%
- Υπέρταση	39%
- Ακουστικές βλάβες	29%
- Καρδιοαγγειακές Διαταραχές	30%
- Αναπνευστικές Διαταραχές	28%
- Ορθοπεδικές βλάβες	17%
- Καταρράκτης ματιών	14%
- Διαβήτης	19%

Οι ασθένειες αυτές αν και δεν προκαλούν τον θάνατο μπορεί να κάνουν δυσάρεστη τη ζωή τόσο στο άτομο όσο και στο περιβάλλον του. Το ίδιο ισχύει και για τις οργανικές διαταραχές του εγκεφάλου οι οποίες οδηγούν σε ψυχικές αρρώστιες και νοητικές διαταραχές. Τέλος ο καρκίνος και τα ατυχήματα ανήκαν στις κυρίαρχες ασθένειες των ηλικιωμένων, οι οποίες τις περισσότερες φορές είναι και θανατηφόρες.

γ) ΝΟΗΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Η τρίτη ηλικία μπορεί να είναι μια περίοδος δημιουργικής έκφρασης για πολλά άτομα. Όπως δείχνουν πολλά παραδείγματα από την ιστορία των επιστημών, της τέχνης και της τεχνολογίας, πολλά αριστουργήματα έχουν καταγραφεί στην ιστορία του πολιτισμού μας από ηλικιωμένα άτομα. π.χ. ο Μιχαήλ Αγγελος σε ηλικία 70 ετών ανέλαβε την Βασιλική του Αγίου Πέτρου, ο Βενιαμίν Φραγκλίνος σε ηλικία 70 ετών συνέβαλε ώστε να διατυπωθεί η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας και σε ηλικία 79 ετών διορίστηκε Διοικητής της Πολιτείας της Πενσυλβανίας. (Αννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου, Η Ψυχολογική Μελέτη της Ανθρώπινης Νόησης: Τρεις Προοπτικές, 1988).

Η ικανότητα μάθησης, σύμφωνα με τον Α. Τζημουράκα (1989), καθώς και η ικανότητα ανάπτυξης και δημιουργίας όμως μειώνεται σιγά-σιγά με την πάροδο των ετών. Με την πάροδο των ετών η πρόσφατη μνήμη συνεχώς χειροτερεύει ενώ διατηρείται ζωντανή η μνήμη παλαιών γεγονότων και λεπτομερειών ακόμη και της παιδικής ηλικίας. Το γεγονός αυτό δημιουργεί, όπως είναι φυσικό, μια τάση στα ηλικιωμένα άτομα να ζουν στο παρελθόν και να βρίσκονται πολλές φορές εκτός της πραγματικότητας όσον αφορά το παρόν. Εξάλλου, συμπληρώνει η Αννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993), οι μνημονικές ανεπάρκειες των ηλικιωμένων αποδίδονται πολλές φορές στην άσχημη συναισθηματική τους κατάσταση (π.χ. κατάθλιψη) και όχι στην κάμψη της νοημοσύνης τους.

Σύμφωνα με τον R. Kastenbaum (1982) ελαττώματα εμφανίζει στα ηλικιωμένα άτομα και η πνευματική εκτέλεση αριθμητικών πράξεων, καθώς και η οργάνωση του χώρου και η λογική επιχειρηματολογία. Όσον αφορά το λεξιλόγιο παρατηρείται το εξής φαινόμενο: Στα αμόρφωτα άτομα το λεξιλόγιο γίνεται πιο φτωχό μετά τα εξήντα, ενώ σ' όσους έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο διατηρείται ή και πλουτίζεται. Σε γενικές γραμμές, οι αφομοιωμένες γνώσεις, το λεξιλόγιο και η άμεση ή καθυστερημένη ανάκληση στη μνήμη λέξεων ή αριθμών, ελαττώνονται ελάχιστα.

Σε ένα σημαντικό συμπέρασμα κατέληξε η Simone de Beauvoir (1980) και είναι το εξής: "όσο υψηλότερο είναι το πνευματικό επίπεδο του ατόμου, τόσο βραδύτερα και λιγότερο εντυπωσιακά φθίνουν οι δυνάμεις του. Αν εξακολουθεί να ασκεί την μνήμη και την νόησή του, μπορεί να τις διατηρήσει αναλλοίωτες".

ε) ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΣ

Η προσωπικότητα εξελίσσεται διαρκώς καθώς το άτομο βιώνει καινούργιες εμπειρίες. Η προσωπικότητα του ηλικιωμένου έχει μελετηθεί μέσα από πολλές έρευνες.

Σύμφωνα με την Άννα Αβεντισιάν-Παγοροπούλου (1993) η διατήρηση του υψηλού και θετικού αυτοσυναίσθηματος του ηλικιωμένου, θεωρείται ότι έχει μεγάλη σημασία. Χάρη στο αυτοσυναίσθημα το ηλικιωμένο άτομο αυξάνει την αντοχή του στο άγχος ή θωρακίζει την φυσική και ψυχική του υγεία.

Το αίσθημα της κατωτερότητας και το αίσθημα μη ελέγχου του προορισμού αναπτύσσονται έντονα στους ηλικιωμένους. Το ηλικιωμένο άτομο αισθάνεται ότι ο εξωτερικός κόσμος γίνεται σταδιακά απειλητικός, αφιλόξενος και δύσκολος. Από την άλλη πλευρά, το αίσθημα της κατωτερότητας και μη ελέγχου του προορισμού μπορεί να βιωθούν με μεγάλη ανακούφιση λόγω αποποίησης των ευθυνών. Η ακαμψία της προσωπικότητας των ηλικιωμένων είναι ευρέως διαδεδομένη. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για μια επιφυλακτικότητα η οποία είναι μια ρεαλιστική συμπεριφορά προερχόμενη από την πολυετή πείρα των ατόμων της τρίτης ηλικίας. Δείχνει την τάση των ηλικιωμένων, που είναι τόσο βαθιά ρεαλιστική, ώστε να μην περιμένουν θαύματα σε κανένα τομέα της ζωής, και να πιστεύουν μόνο στις αξίες του μόχθου, της επίμονης προσπάθειας και της υπομονετικής αναμονής μέχρι ο χρόνος να αποδείξει ότι οι προσπάθειες έχουν καρποφορήσει.

Οι τυπολογίες της προσωπικότητας των ηλικιωμένων, σύμφωνα με την ίδια συγγραφέα, διακρίνονται σε παραδοσιακές και σύγχρονες. Η παραδοσιακή τυπολογία περιλαμβάνει τους τύπους των ηλικιωμένων που προσαρμόζονται με επιτυχία στη γήρανση και τύπους ηλικιωμένων που δεν προσαρμόζονται με επιτυχία. Η σύγχρονη τυπολογία διακρίνεται σε τρεις βασικές κατευθυντήριες γραμμές:

α) Διαχωρίζει ανάμεσα στους τύπους προσωπικότητας των ανδρών και τους αντίστοιχους τύπους των γυναικών.

β) Διαχωρίζει ανάμεσα στη προσωπικότητα των ηλικιωμένων και τη νοοτροπία των ηλικιωμένων.

γ) Γεφυρώνει τις αντίθετες θέσεις οι οποίες, είτε υποστηρίζουν ότι η προσωπικότητα των ηλικιωμένων υφίσταται αλλαγές είτε υποστηρίζουν ότι υπάρχει διαχρονική σταθερότητα στην προσωπικότητα των ηλικιωμένων.

Η αντιμετώπιση του άγχους είναι ένα άλλο σημαντικό έργο που έχει να επιτελέσει ο ηλικιωμένος. Συνήθως χρησιμοποιεί παθητικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση των αγχωδών καταστάσεων σε αντίθεση με τους νέους ενήλικες που χρησιμοποιούν κατά κανόνα ενεργητικές στρατηγικές.

Η πιο ελαφρά διαταραχή της προσωπικότητας συνίσταται στη συστηματική χρήση αμυντικών μηχανισμών όπως είναι η άρνηση, ο θυμός, η απόσυρση και η εξάρτηση. Τέλος, η νευρωτική συμπεριφορά (φοβίες, ψυχολογική αμνησία, υποχονδρίαση, νευρωτική κατάθλιψη), οι διαταραχές του χαρακτήρα (αλκοολισμός, σεξουαλικές αποκλίσεις, ναρκωτικά) και οι ψυχωτικές διαταραχές (παράνοια, σχιζοφρένεια, μελαγχολία, μανιοκατάθλιψη κ.α.) απειλούν επίσης την ψυχική υγεία και την συγκρότηση της προσωπικότητας των ηλικιωμένων.

3. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ:

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ.

Τα αναγνώσματα εκτός από την φανερή και έκδηλη λειτουργία της εκπαίδευσης των μαθητών στην ανάγνωση, στην κατανόηση κειμένου, στον προφορικό λόγο καθώς και της μεταβίβασης σε αυτούς γνώσεων ορθογραφίας, γραμματικής, σύνταξης, κ.α. επιτελούν και μια άλλη σπουδαία λειτουργία: συντελούν στην κοινωνικοποίηση των παιδιών δημιουργώντας σ' αυτά αξίες, αντιλήψεις, στάσεις και πρότυπα συμπεριφοράς.

Μια αναδρομή στα αναγνώσματα της στοιχειώδους εκπαίδευσης, όπως έχει καταγραφεί από την Α. Φραγκουδάκη (Τα Αναγνωστικά Βιβλία του Δημοτικού Σχολείου: Πειθαναγκασμός και Παιδαγωγική Βία, 1979) ενημερώνει για τα μηνύματα που τα παιδιά δέχονται για τα ηλικιωμένα άτομα.

Ξεκινώντας από τα αναγνώσματα της Β' τάξης Δημοτικού, λόγω του ότι τα ευρήματα των βιβλίων της Α' τάξης είναι υποτυπώδη, διατυπώνονται τα εξής:

Ο ηλικιωμένος παρουσιάζεται συνήθως να ζει μόνος του, στο χωριό, χωρίς ανάγκες, δεν δυστροπεί, πάντα προσφέρει, η προσφορά του όμως δεν είναι σημαντική, δεν έχει ενεργό ρόλο στην Κοινότητα ή στην οικογένεια, δεν χαίρει πάντοτε σεβασμού και έχει μόνο συμβολική αξία για όσα έκανε στο παρελθόν στους εθνικούς αγώνες.

Γενικά, τα γηρατειά παρουσιάζονται σαν μια αρνητική κατάσταση και είτε συνδυάζονται με τη θλιβερή εικόνα της ερημωμένης υπαίθρου, είτε χρησιμοποιούνται για να τονιστεί η αξία της νεότητας.

Στα βιβλία της Γ' Δημοτικού η εικόνα δεν μεταβάλλεται ριζικά. Ο ηλικιωμένος ωστόσο εγκαταλείπεται ολοένα, ακόμη κι απ' αυτόν. Ο οικογενειακός του ρόλος είναι προς μια κατεύθυνση: μόνο προσφέρει (φροντίδα εγγονών, οικιακές ασχολίες). Ενώ ο κοινωνικός του ρόλος είναι προσανατολισμένος περισσότερο στην εκτός της πόλης ζωή (καλλιεργεί κήπο, είναι ξυλοκόπος) ή συνυφασμένος με εργασίες χαμηλού κοινωνικού γοήτρου (τσαγκάρης, μανάβης σε λαϊκή αγορά).

Η ποσοτική αναφορά των λέξεων "παππού, παππούλης, γιαγιά, γερο-Κώστας, γεροντάκος" στα βιβλία της Δ' Δημοτικού είναι ανάλογη με αυτή των άλλων βαθμών συγγένειας. Η ποιοτική χρησιμοποίησή του όμως, αντιστρόφως ανάλογη. Ο ηλικιωμένος παρουσιάζεται ως άτομο χωρίς οικονομικές και συναισθηματικές ανάγκες. Στα κείμενα φαίνεται να κυριαρχεί η γραφική εικόνα του αγρότη-παππού ή του μοναχικού γέρου και όχι του συνταξιούχου-παππού ή του ηλικιωμένου που λαχταρά για επικοινωνία και για κάποιο ρόλο ή αναγνώριση.

Στα αναγνώσματα της Ε' τάξης γίνονται οι πρώτες νύξεις για τις ανάγκες της τρίτης ηλικίας για φροντίδα και αγάπη και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις των νεότερων. Δεν λείπει ωστόσο και σ' αυτά τα αναγνώσματα το αρνητικό ή αγροτικό πρότυπο του ηλικιωμένου.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η βελτίωση της εικόνας του ηλικιωμένου καθώς τα κείμενα απευθύνονται σε μεγαλύτερα παιδιά.

Στη ΣΤ' Δημοτικού πλέον ο ηλικιωμένος σκιαγραφείται περισσότερο ως αυτόνομο, οικονομικά και ψυχολογικά, άτομο. Προκαλεί το σεβασμό στους ανθρώπους του ίδιου επαγγέλματος, είναι καλόκαρδος αλλά και αυστηρός, γενναιόδωρος. Έχει ιδιαίτερη ευαισθησία στα προβλήματα των παιδιών και αίσθηση του αστείου.

Συμπερασματικά, η εικόνα του ηλικιωμένου που προβάλλεται τελικά στη τελευταία τάξη του Δημοτικού σχολείου είναι αρκετά θετική. Ενδέχεται μάλιστα να λειτουργήσει σαν παράγοντας που θα συντελέσει στην κοινωνικοποίηση των παιδιών με εσωτερίκευση συναισθημάτων αγάπης προς τους αδυνάτους-ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Παράλληλα τονίζεται η μοναξιά που νιώθουν οι ηλικιωμένοι και η ανάγκη εκδηλώσεων στοργής προς αυτούς.

Είναι φανερό πως μια αληθινή εικόνα του ηλικιωμένου που αντανακλά την προσφορά του-παλαιά και τωρινή-αλλά και τη σωστή στάση της νεότερης γενεάς προς αυτόν μαζί με τις υποχρεώσεις της, πρέπει να είναι εφικτό να δημιουργηθεί σε όλα τα επίπεδα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η προετοιμασία νεαρών εγωιστικών και ανταγωνιστικών τεχνοκρατών, αποκομμένων από την τρυφερότητα από και προς την παλαιότερη γενιά αλλά και αποξενωμένων από την πείρα της δεν θα συντελέσει στην αρμονική συνύπαρξη του ολοένα αυξανόμενου γεροντικού πληθυσμού.

Β. ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ

1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

✓ Γενικά, υπάρχει διχογνωμία μεταξύ των μελετητών τόσο ως προς το τι συνίσταται κακοποίηση όσο και ως προς την ταξινόμηση των διαφόρων μορφών της.

* Σύμφωνα με τον Π. Σταθόπουλο στο άρθρο του "Κακοποίηση Ηλικιωμένων" (1982) επισημαίνει ότι το σύνδρομο της κακοποίησης των ηλικιωμένων αναφέρεται σε άτομα τα οποία έχουν υποστεί σωματική, ψυχολογική, υλική ή ιατρική κακοποίηση, έχουν κακοποιηθεί επανειλημμένα και είναι τουλάχιστον 60 ετών. -

Αναφέρει δύο κατηγορίες κακοποίησης:

Την αυτοκακοποίηση, όπου το ηλικιωμένο άτομο, για λόγους κυρίως ψυχολογικούς, υιοθετεί συμπεριφορά και τρόπο ζωής που οδηγεί σε αυτοκακοποίηση, η οποία εκδηλώνεται με υπερβολική χρήση φαρμάκων, ποτών, κακή διατροφή, άρνηση ιατρικής περίθαλψης και φροντίδας, κ.α. Παλιά ψυχολογικά τραύματα μπορεί να παίζουν αποφασιστικό ρόλο στις περιπτώσεις αυτοκακοποίησης η οποία πιθανόν να οφείλεται και σε υπολανθάνουσες διαθέσεις αυτοκτονίας.

Κυρίως όμως, το σύνδρομο της κακοποίησης ηλικιωμένων αναφέρεται στην παρατεταμένη χρονικά και επαναλαμβανόμενη κακοποίηση του ηλικιωμένου από κάποιο άλλο άτομο.

Η Κ. Σπινέλλη (1991) έχει να αντιπαραθέσει έναν άλλο διαχωρισμό, σε δύο βασικά είδη κακοποίησης: Την ενεργητική κακοποίηση και την παθητική κακοποίηση. Η ενέργεια που προκαλεί βλάβη, σωματική, ψυχολογική και υλική, είτε αυτή τιμωρείται από τον ποινικό νόμο είτε όχι, ορίστηκε ως: "ενεργητική" κακοποίηση. Ειδικότερα, στην ίδια κατηγορία, ως σωματική κακοποίηση προσδιορίστηκε σαν η οποιαδήποτε μορφής άσκηση σωματικής βίας και καλύπτει μια κλίμακα βίαιων συμπεριφορών, από σπρώξιμο, ξυλοδαρμό έως και σεξουαλική κακοποίηση. Ως μορφές ψυχικής κακο-

ποίησης θεωρήθηκαν οι εξυβρίσεις, οι απειλές και οποιαδήποτε πρόκληση ψυχικής οδύνης και φόβου. Με τον όρο "υλική" κακοποίηση αποδίδονται καταχρήσεις σε βάρος των ηλικιωμένων ή αφαίρεση χρημάτων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων με ή χωρίς βία. Η παθητική κακοποίηση συγκαταλέγει την παραμέληση όσον αφορά την προσωπική ή ιατρική φροντίδα, έλλειψη θέρμανσης ή τροφής δηλ. οποιαδήποτε μορφή παραμέλησης ή εγκατάλειψης.

Τέλος, στο σύνδρομο της κακοποίησης ηλικιωμένων περιλαμβάνονται διάφορες μορφές οι οποίες δεν απαντώνται όλες με την ίδια συχνότητα, ούτε έχουν τα ίδια καταστρεπτικά αποτελέσματα για το θύμα. Η ιατρική π.χ. κακοποίηση μπορεί να έχει μοιραία αποτελέσματα για τη ζωή του θύματος.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Η κακοποίηση των ηλικιωμένων δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Η κακοποίηση ή η παραμέληση ατόμων τρίτης ηλικίας αποτελεί, θα λέγαμε, ένα “παράδοξο” στις σχέσεις μεταξύ ενηλίκων ή των ηλικιωμένων του περιβάλλοντός του. Το παράδοξο αυτό διαπιστώνεται αν εξετάσει κανείς το εξίσου σημαντικό θέμα της αγάπης και του σεβασμού προς τους υπερήλικες. Έτσι, οι βίαιες σχέσεις ανάμεσα στους ενήλικους και τους ηλικιωμένους συνυπάρχουν μαζί με τη σχέση της αγάπης και σεβασμού. Αποτελεί δηλαδή σύμφωνα με την Κ. Σπινέλλη (1991) “δίδυμες πολιτισμικές συμπεριφορές: σεβασμός από τη μια μεριά και περιφρόνηση από την άλλη· εκφράσεις αγάπης και μίσους.

Ο W. Durant στο βιβλίο του *The life of Greece*, (1939) (Κ. Σπινέλλη, *Ηλικιωμένοι: Θύματα Κακοποίησης και Παραμέλησης*, 1991) αναφέρει ότι στην Ελληνική μυθολογία η σύγκρουση ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς τους αποτέλεσε ένα αναπόσπαστο συστατικό της ιστορίας. Συνήθως ο επαναστατημένος γιος εκδικείται τον πατέρα του, μερικές φορές σκοτώνοντάς τον, για να πάρει την εξουσία του. Αυτή η διαδικασία βίαιης εκτόπισης της παλιάς γενιάς είναι χαρακτηριστική του προπολιτιστικού μυθικού κόσμου. Η διαδικασία της βίας: καταπίεση → εξέγερση → έλεγχος δύναμης, είναι κοινή σε πολλές μυθολογικές αφηγήσεις. Σύγχρονοι ιστορικοί επισημαίνουν ότι οι μύθοι χρησιμοποιήθηκαν ως μέσο για να δικαιολογήσουν τη συμπεριφορά των θνητών. Ειδικότερα όμως χρησιμοποιήθηκαν και ως μηχανισμοί προβολής των συναισθημάτων των νεαρότερων προς τους ηλικιωμένους του περιβάλλοντός τους.

Παρόμοιο θέμα σύγκρουσης και γονεϊκού βασανισμού από το γιό, ο οποίος εκδικείται τον πατέρα του γιατί τον εγκατέλειψε όταν ήταν ο Οιδίποδας ακόμη μωρό για να πεθάνει, είναι το θέμα κελιδί της τραγωδίας του Αισχύλου “Οιδίποδας”.

Όμως η ιστορία του Οιδίποδα, καθώς χρησιμοποιήθηκε από τον Φρόντ στην ερμηνεία του για την επιθυμία που βιώνουν οι γιοι απέναντι στο πρόσωπο του πατέρα τους, αλλάζει την πράξη της πατροκτονίας από μη εσκεμμένη σε εσκεμμένη.

Ο Φρόντ προσδιόρισε την πατροκτονία σαν ένα βασικό στοιχείο του ανθρώπινου ψυχισμού. Ο ίδιος υποστήριξε στο βιβλίο του Τοτέμ και Ταμπού (1950) ότι οι απαρχές της θρησκείας, των ηθών, της κοινωνίας και της τέχνης συγκλίνουν στο οιδιπόδειο σύμπλεγμα.

Είναι αλήθεια ότι η Ελληνική Ιστορία αποκαλύπτει περιπτώσεις βάνανυσης συμπεριφοράς προς τους ηλικιωμένους. Η Αθηναϊκή κοινωνία, εμπορική, ατομιστική και νεωτερίστικη, συνήθως ήταν άπονη για τα γηρατειά. Ο σεβασμός για την ηλικία παρατηρείται σε θεοκρατικές και συντηρητικές κοινωνίες όπως της Σπάρτης. Αντίθετα στις δημοκρατικές κοινωνίες, όπου παρέχονται ελευθερίες, οι οικογενειακοί δεσμοί χαλαρώνονται, δίνεται έμφαση στη νεότητα και γενικά ευνοείται κάθε τι καινούργιο σε βάρος του παλιού. Η Αθηναϊκή λοιπόν κοινωνία προσφέρει άφθονα παραδείγματα παιδιών που πήραν την περιουσία των γονιών τους χωρίς να έχει αποδειχθεί η ανικανότητα των γερωνότερων να την διαχειριστούν.

Πάντως, γενικά, ο Αθηναϊκός νόμος επέβαλλε στους γιούς να υποστηρίζουν τους ασθενείς και ηλικιωμένους γονείς τους και η κοινή γνώμη, που πάντοτε φόβιζε περισσότερο κι από το νόμο, σύστηνε σεμνότητα και σεβασμό στη συμπεριφορά του νέου απέναντι στους γέροντες. Ο Πλάτωνας θεωρεί ως δεδομένο ότι ένας νέος καλής ανατροφής θα παραμείνει σιωπηλός μπροστά στους μεγαλύτερους, εκτός κι αν του δοθεί ο λόγος.

Η ένταση μεταξύ των γενεών δεν υπήρξε μοναδική στην Ελληνική κοινωνία. παρόμοιες μορφές σύγκρουσης γενεών ήταν παρούσες στην Αρχαία Ινδία, στην Κίνα και στην Μεσοποταμία. Οι περισσότεροι αρχαίοι πολιτισμοί ήταν περισσότερο ή λιγότερο ίδιοι από αυτή την άποψη. Σύμφωνα με τον David Fisher στο βιβλίο του *Growing old in America* (1977) (Κ. Σπινέλλη, *Ηλικιωμένοι: Θύματα Κακοποίησης και Παραμέλησης*, 1991) η ύπαρξη της σύγκρουσης γενεών εξηγεί το πως ήταν δυνατό οι αρχαίες κοινωνίες να είναι τόσο συχνά οργανωμένες και βασισμένες στην αρχή του σεβασμού της προχωρημένης ηλικίας ενώ συγχρόνως η λογοτεχνία τους είναι γεμάτη με έντονη και πικρή σάτυρα για τους ηλικιωμένους.

Ο θρυλούμενος σεβασμός σε παλιότερες κοινωνίες αποδεικνύεται ότι είναι μάλλον μύθος. Σε ιστορικές και κοινωνιολογικές μελέτες προβιομηχανικών Ευρωπαϊκών κοινωνιών που αναφέρονται σε τίτλους βάσει των

οποίων μεταβιβάζονται στην επόμενη γενιά ορισμένα δικαιώματα γίνεται μνεία του δικαιώματος του ηλικιωμένου να συντρώγει με τα άλλα μέλη της οικογένειας και να χρησιμοποιεί την κύρια είσοδο του σπιτιού!

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Οι ελλείψεις σε σχέση με την ιστορική αναδρομή της βίας σε βάρος των ηλικιωμένων οφείλεται στην ανυπέβλητη δυσκολία που συνάντησαν οι συγγραφείς της παρούσης μελέτης στην ανεύρεση σχετικής βιβλιογραφίας. Ωστόσο, για την τωρινή κατάσταση της βίας σε βάρος των ηλικιωμένων στον Ελλαδικό χώρο, παραθέτονται στοιχεία, μέσω της έρευνας που πραγματοποίησε η ερευνητική ομάδα του πανεπιστημίου Αθηνών και παρουσιάζεται ένα σημαντικό κομμάτι αυτής στο κεφάλαιο III.

3. ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Σύμφωνα με τον Kosberg Jordan στο βιβλίο του *Victimization of the Ederly causes and Interventions* (Π. Σταθόπουλος: Κακοποίηση Ηλικιωμένων, 1992) μπορούν να ταξινομηθούν οι μορφές κακοποίησης σε επτά τύπους:

α) Οικονομική κακοποίηση: Συμπεριλαμβάνει κλοπή χρημάτων, χρυσαιφικών ή άλλων κειμηλίων οικονομικής αξίας, κακή χρήση της περιουσίας και των εισοδημάτων του ηλικιωμένου από τους οικείους του. Βέβαια αυτή η μορφή μπορεί να θεωρηθεί σαν ελαφρότερη από τις άλλες, δεν παύει όμως να είναι κακοποίηση στερώντας από τον ηλικιωμένο πόρους που θα μπορούσε να διαθέτει για την ευημερία του. Η οικονομική κακοποίηση εμποδίζει τον ηλικιωμένο να διαθέσει τα εισοδήματά του ελεύθερα όπου, όπως και όταν θελήσει.

β) Στέρηση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων: Σ' αυτή την περίπτωση περιλαμβάνονται περιπτώσεις ελέγχου της αλληλογραφίας του ηλικιωμένου, βίαιο εγκλεισμό σε ίδρυμα παρά την θέλησή του, επίσης περιλαμβάνονται περιπτώσεις άρνησης δικαιώματος να δέχεται επισκέψεις και να αναπτύξει τις κοινωνικές του επαφές.

Μια άλλη μορφή τέτοιας κακοποίησης είναι η παραβίαση του εκλογικού δικαιώματος είτε με την μη παροχή της δυνατότητας να ψηφίσουν, είτε με την στέρηση δυνατότητας ελεύθερης επιλογής ψήφου.

Αυτή η μορφή κακοποίησης συναντάται σε μικρό βαθμό και σπάνια έχει σοβαρές επιπτώσεις στο θύμα. Δεν παύει όμως να αποτελεί μια ξεχωριστή μορφή κακοποίησης.

γ) Παραμέληση-Εγκατάλειψη του φυσικού περιβάλλοντος: Σ' αυτή την κατηγορία περιλαμβάνεται η ακαθαρσία του σπιτιού και του χώρου που κατοικεί ο ηλικιωμένος, η υπερβολική σκόνη, οι ακαθαρσίες από γάτες, σκυλιά, κατσαρίδες, τρομερή δυσσομία.

Μέσα σ' ένα παραμελημένο, ακάθαρτο χώρο, εκτός από την αισθητική διάσταση υπάρχει κίνδυνος μόλυνσης και τελικά ασθένειας.

δ) Εγκατάλειψη-Παραμέληση του ηλικιωμένου: Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται καταστάσεις χρόνιας αδιαφορίας των οικείων του θύματος. Εκδηλώνεται η αδιαφορία για καλή διατροφή και ιδιαίτερες ανάγκες για περιποίηση π.χ. τακτικό χτένισμα, μπάνιο, πλύσιμο ρούχων, κ.α.

Μια μορφή εγκατάλειψης είναι το κλείδωμα στο σπίτι το Σαββατοκύριακο ενώ η υπόλοιπη οικογένεια πηγαίνει εκδρομή όπως και η έλλειψη επικοινωνίας, πέρα από μια απλή "καλημέρα" για τον ηλικιωμένο.

Σε ακραίες περιπτώσεις περιλαμβάνεται η στέρηση φαγητού σαν τιμωρία, η απομόνωση στο δωμάτιο, πράγμα που επιταχύνει την κατάρρευση των ψυχοσωματικών λειτουργιών του οργανισμού του ηλικιωμένου ατόμου.

ε) Ψυχολογική κακοποίηση: Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει την γελοιοποίηση και τον σαρκασμό, την έντονη και συχνή προσβολή και επίθεση με λόγια, τις απειλές, εκφοβισμό μέχρι την κυριολεκτικά τρομοκράτηση και εξουθένωση της βούλησης του θύματος. Οι απειλές κυρίως αναφέρονται σε εγκλεισμό σε ιδρύματα, σε στέρηση φαγητού, ξυλοδαρμό κ.α. Σε ακραίες περιπτώσεις ο ψυχολογικός μαρασμός και η απομόνωση οδηγεί σε θάνατο του θύματος αφού προηγηθεί ψυχική και σωματική ασθένεια. Έχει παρατηρηθεί ότι η παρατεταμένη ψυχολογική κακοποίηση οδηγεί σε ψυχική ασθένεια (παράνοια και ψυχώσεις) του θύματος.

Επιπρόσθετα μια άλλη μορφή ψυχολογικής ικανοποίησης είναι όταν φέρονται στους ηλικιωμένους σαν να είναι βρέφη.

στ) Σωματική κακοποίηση: Είναι η πιο συνήθης μορφή, είναι ορατή και μπορεί να γίνει αντιληπτή από τρίτους. Περικλείει τον τακτικό ξυλοδαρμό, χτυπήματα, κατάγματα, μωλωπισμούς, εξάρθρωση, απότομα σπρωξίματα. Επίσης η σωματική κακοποίηση περιλαμβάνει το δέσιμο του θύματος στο κρεβάτι ή την καρέκλα του. Σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις υπάρχει κι σεξουαλική κακοποίηση π.χ. βιασμός ή ασέλγεια του θύματος.

ια) Ιατρική κακοποίηση: Αυτή η μορφή είναι επικίνδυνη γιατί μπορεί να οδηγήσει σε θάνατο του θύματος. Συνίσταται κυρίως στην υπερβολική χρήση φαρμάκων που άλλοτε μεν "ναρκώνουν" το θύμα και περιορίζουν τις απαιτήσεις για φροντίδα από τους οικείους, άλλοτε δε χρησιμοποιείται για να ελέγχεται η συμπεριφορά ιδίως γερόντων που είναι απαιτητικοί ή πάσχουν από ψυχικές νόσους, γεροντική άνοια, κ.λ.π.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι στην πραγματικότητα οι επτά μορφές κακοποίησης είναι συνδεδεμένες και τις περισσότερες φορές συναντούμε δύο ή τρεις μορφές κακοποίησης στο ίδιο άτομο (θύμα).

4. ΕΚΤΑΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Το φαινόμενο της βίας σε βάρος ατόμων τρίτης ηλικίας όπως τονίστηκε σε συνάντηση του Συμβουλίου της Ευρώπης, άρχισε να διερευνάται πρόσφατα στα περισσότερα Ευρωπαϊκά κράτη και να εφαρμόζονται σχετικά προγράμματα κοινωνικής πολιτικής. Τα ερευνητικά δεδομένα επομένως είναι ακόμα πενιχρά. Στη Νορβηγία υπολογίζονται τα θύματα 2-3% του πληθυσμού των ηλικιωμένων. Πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη ότι η κακοποίηση ηλικιωμένων έχει ένα σημαντικό σκοτεινό αριθμό. Οι ηλικιωμένοι σπάνια καταγγέλλουν το γεγονός στην αστυνομία είτε λόγω σωματικής ή διανοητικής ανικανότητας, είτε λόγω φόβου εγκλεισμού σε ίδρυμα. Ακόμη και οι γείτονες, όταν αντιλαμβάνονται τέτοιες καταστάσεις, είτε θεωρούν ότι δεν πρέπει να εμπλακούν σε οικογενειακές υποθέσεις των άλλων, είτε αποφεύγουν να καταγγείλουν τέτοια πράγματα στην αστυνομία γιατί δεν επιθυμούν να εμπλακούν. Μετά μάλιστα από λίγο καιρό χάνουν και την ευαισθησία τους και το γεγονός δεν τους αναστατώνει πλέον.

Πάντως, από όσες περιπτώσεις έχουν μελετηθεί σε Ευρωπαϊκό επίπεδο προκύπτει ότι:

- Οι γυναίκες θυματοποιούνται περισσότερο από τους άντρες.
- Οι χήρες (οι) περισσότερο από τους παντρεμένους.
- Περισσότερα θύματα έχουν κάποια σωματική ή ψυχική αναπηρία.
- Περισσότερα θύματα ζουν στο ίδιο σπίτι με τον δράστη και εξαρτώνται απ' αυτόν.
- Περισσότερα θύματα έχουν κακοποιηθεί πολλές φορές.
- Οι συχνότερες μορφές κακοποίησης είναι: οικονομική εκμετάλλευση (ιδιοποίηση σύνταξης ή άλλων πόρων), γλωσσική ή ψυχολογική κακοποίηση, εγκλεισμός, απομόνωση, σωματική κακοποίηση, χορήγηση υπερβολικών δόσεων φαρμάκων και βαριά παραμέληση.

(Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1989)

Εκτός, από ορισμένες μορφές σωματικής κακοποίησης, είναι δύσκολο να αποδειχθούν οι άλλες μορφές, οι οποίες πραγματοποιούνται τόσο στο σπίτι, όσο και στα ιδρύματα. Μόνο στα πλαίσια μιας θεραπευτικής σχέσης με ειδικούς επιστήμονες (όπως οι Κοινωνικοί Λειτουργοί και άλλοι), όπου καλλιεργείται η εμπιστοσύνη, τόσο οι δράστες, όσο και τα θύματα μπορούν να αποκαλύψουν περιστατικά κακοποίησης.

5. ΠΙΘΑΝΟΙ ΓΕΝΕΣΙΟΥΡΓΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι περισσότερες θεωρητικές προσεγγίσεις στο θέμα της βίας κατά των ηλικιωμένων εμπεριέχουν θεωρίες δανεισμένες από άλλες μορφές ενδοοικογενειακής βίας και από την βιβλιογραφία της κοινωνικής γεροντολογίας, χωρίς καμμία απ' αυτές να μπορεί να καθορίσει επακριβώς τα αίτια της κακοποίησης των ηλικιωμένων ατόμων.

Κατά τον Π. Σταθόπουλο (1982), μια ερμηνεία του συνδρόμου της κακοποίησης των ηλικιωμένων στηρίζεται στην άποψη ότι η δομή της οικογένειας (ανισότητα στις σχέσεις) δημιουργεί συνθήκες βίας στα μέλη της.

Μία άλλη άποψη υποστηρίζει ότι οι ηλικιωμένοι που κακοποιούνται από τα ενήλικα παιδιά τους, δέχονται την ίδια συμπεριφορά που υπέδειξαν οι ίδιοι προς αυτά. Με άλλα λόγια η κακοποίηση γεννά κακοποίηση και περνά από τη μία γενιά στην άλλη. Παιδιά τα οποία έχουν στερηθεί ψυχολογικά ή κακοποιηθεί σωματικά από τους γονείς τους, τρέφουν υποσυνείδητα πολλή επιθετικότητα και αισθάνονται αμφιθυμία προς τους γερασμένους γονείς.

Όταν οι ηλικιωμένοι χρειαστούν βοήθεια από τα ενήλικα πλέον παιδιά τους, αυτά βρίσκουν την ευκαιρία να εξωτερικεύσουν τα αρνητικά συναισθήματά τους με ανάλογη συμπεριφορά (Κ. Σπινέλλη, Ηλικιωμένοι: Θύματα Κακοποίησης και παραμέλησης, 1991).

Επιλέον ο Davidson (Elder Abuse 1979) υποστηρίζει ότι μερικές αιτίες του φαινομένου της κακοποίησης είναι η αύξηση του πληθυσμού των ηλικιωμένων και η μακροζωία.

Αυτό το γεγονός, συνδυασμένο με την πυρηνική μορφή της αστικής οικογένειας δημιουργεί ψυχολογικές και οικονομικές δυσχέρειες στους οικείους τους να προσφέρουν για πολύ καιρό την απαιτούμενη συμπαράσταση.

Ο Γ. Τρισελιώτης στο άρθρο του "Οικογενειακή φροντίδα και ηλικιωμένοι" (εκλογή, 1990) αναφέρει ότι η φροντίδα των ηλικιωμένων μπορεί να απαιτεί τεράστια σωματική και πνευματική προσπάθεια όσον αφορά την διαχείριση, ιδιαίτερα όταν πάσχουν κι από ψυχική ή σωματική ανωμαλία (π.χ. γεροντική άνοια).

Εξάλλου η μαζική έξοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας έχει σαν συνέπεια την έλλειψη χρόνου για να φροντίζουν άρρωστους ή μη ηλικιωμένους γονείς και να ανταποκρίνονται στους ρόλους σαν μητέρες ή σύζυγοι. Όπως αναφέρει ο Brody *Women in The Middle and Family Help The Old People* (1981) (Π. Σταθόπουλος, *Κακοποίηση Ηλικιωμένων* 1982) σε ανάλογες μελέτες οι γυναίκες αισθάνονται ότι βρίσκονται στη "μέση". Από τη μια μεριά πιστεύουν ότι πρέπει να φροντίζουν τους ηλικιωμένους γονείς τους και από την άλλη πιστεύουν ότι έχουν την ελευθερία και το χρόνο να εργάζονται, όταν το επιθυμούν, όπως και οι άντρες. Έτσι, αυτή η σύγκρουση μπορεί να δημιουργεί σοβαρές ψυχολογικές πιέσεις που μπορεί να οδηγήσει σε κακοποίηση των ηλικιωμένων γονιών τους.

Επιπλέον, όταν στο σπίτι βρίσκονται ηλικιωμένα άτομα με παρατεταμένη ασθένεια, που αυτό έχει σαν συνέπεια τις αυξημένες οικονομικές, συναισθηματικές και κοινωνικές πιέσεις δημιουργούνται πορβληματικές καταστάσεις, ιδίως όταν αυτοί που φροντίζουν τον ηλικιωμένο είναι και οι ίδιοι ηλικιωμένοι, όπως είναι ανύπαντρες ηλικιωμένες κόρες, άγαμα αδέρφια, ηλικιωμένοι σύζυγοι, κ.α. Έτσι, αυτή είναι μια ιδιαίτερα ευπαθή ομάδα που δύσκολα μπορεί να ανταποκριθεί στο ρόλο.

Παρακάτω γίνεται μια σύντομη αναφορά στις "ερευνητικές υποθέσεις"- αφού δεν έχουν τεκμηριωθεί εμπειρικά επαρκώς-η οποία είναι χρήσιμη για την κατανόηση και την ορθή προσέγγιση και αξιολόγηση του θέματος της κακοποίησης.

5.1. ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

α) Η υπόθεση του εκσυγχρονισμού

Ορισμένοι επιστήμονες της δεκαετίας του '70 απέδωσαν το φαινόμενο της κακοποίησης ατόμων τρίτης ηλικίας στο σύγχρονο πολιτισμό και στα αρνητικά στοιχεία που τον συνοδεύουν. Αν και αυτή η υπόθεση επηρέασε σημαντικά τις πρώτες μελέτες και θεωρητικές προσεγγίσεις αυτού του προβλήματος, μερικοί ειδικοί επιστήμονες αμφισβήτησαν την ορθότητα της υπόθεσης αυτής. Κατ' αυτούς το φαινόμενο της κακοποίησης των ηλικιωμένων προϋπήρχε της εποχής του "εκσυγχρονισμού" του Δυτικού πολιτισμού και δεν αποκλείεται μάλιστα να αποτελούσε πολύ σημαντικότερο πρόβλημα σε προγενέστερες εποχές.

Πάντως υποστηρίζεται από ορισμένους, ότι η επιστημονική μελέτη της κακοποίησης των ηλικιωμένων αποτελεί σύγχρονη ενασχόληση και ότι η αλλαγή των δημογραφικών χαρακτηριστικών του πληθυσμοθου έχει δυσμενείς συνέπειες στην ένταση και τη συχνότητα της κακοποίησης και της παραμέλησης των ηλικιωμένων. Ειδικότερα, οι αυξητικές τάσεις στον αριθμό και τα ποσοστά ατόμων άνω των 65 ετών, τα οποία έχουν ιδιαίτερες ιατρικές και οικονομικές ανάγκες, πιθανώς να οδηγήσουν σε ένταση του προβλήματος, καθώς η σύγχρονη οικογένεια δεν είναι προετοιμασμένη να προβεί σε ορισμένες θυσίες ή αλλαγές στον τρόπο διαβίωσής της.

β) Η Υπόθεση της Μειονεξίας του θύματος.

Ανάμεσα στους παράγοντες που ευνοούν ή προκαλούν την κακοποίηση αναφέρονται και η σωματική ή πνευματική αναπηρία του θύματος. Διάφορες μελέτες ερευνητών, όπως αναφέρει η Κ. Σπινέλλη (1991), από τη Βόρεια Αμερική έδειξαν ότι άτομα συνήθως άνω των 75 ετών που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν εξαιτίας κάποιας μειονεξίας-και ιδιαίτερα γυναίκες-διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο να γίνουν θύματα κακομεταχείρισης. Ορισμένοι επίσης ερευνητές, υπολογίζουν ότι στις ΗΠΑ κάθε

χρόνο ηλικιωμένοι που βρίσκονται εκτός ιδρυμάτων υφίστανται κακοποίηση, εγκατάλειψη ή εκμετάλλευση σε ποσοστό περίπου 4%, για τους ηλικιωμένους όμως με μειονεξίες το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 10%.

γ) Η Υπόθεση της Κοινωνικής Απομόνωσης του θύματος

Η Υπόθεση αυτή άρχισε να διερευνάται όταν εντοπίστηκαν περιπτώσεις κακοποιημένων παιδιών και συζύγων σε οικογένειες που αντιμετωπίζουν οικογενειακές κρίσεις και βρισκόταν χωρίς καμμία κοινωνική υποστήριξη. Σχετικές μελέτες αναφέρουν ότι η απομόνωση της οικογένειας, επειδή προφανώς περιορίζει τις δυνατότητες θετικών παρεμβάσεων από τρίτους, συχνά συνυπάρχει με ψυχικές εντάσεις και κούραση των μελών της και προηγείται πράξεων κακοποίησης και αδιαφορίας κατά των πιο αδύνατων μελών. Λαμβάνοντας υπόψιν ότι στα αδύνατα μέλη συμπεριλαμβάνονται και οι ηλικιωμένοι, αυτή η υπόθεση ερμηνεύει ως ένα βαθμό το φαινόμενο της κακοποίησής τους από τους οικείους.

Εχει μάλιστα παρατηρηθεί ότι, όσο μεγαλύτερη είναι η παρέμβαση τρίτων στο περιβάλλον του ενδεχόμενου θύματος, τόσο πιο δύσκολα ο συγγενής μπορεί να γίνει δράστης κακοποίησης χωρίς να υποστεί το κόστος των αρνητικών συνεπειών και κυρώσεων από τον ευρύτερο περίγυρο. (Κ. Pillemer, *Social Isolation and Elder Abuse, Response, Fall, 1985*) στο (Κ. Σπινέλλη, *Προσβολές και Προστασία της Τρίτης Ηλικίας, 1991*).

δ) Η Υπόθεση της διαταραχής του δράστη.

Τα προβλήματα προσωπικότητας του δράστη παίζουν σημαντικό ρόλο στις περιπτώσεις κακοποίησης. Με τη βοήθεια της ψυχοπαθολογίας έγινε προσπάθεια να ερμηνευτεί η κακοποίηση παιδιών και συζύγων. Από την άλλη, όμως ο R. Gelles στο *Violent Home (1974)* (Κ. Σπινέλλη, *Ηλικιωμένοι: Θύματα κακοποίησης και παραμέλησης, 1991*), άσκησε κριτική στην προσέγγιση αυτή κυρίως γιατί απέτυχε να παραθέσει ικανοποιητική εμπειρική έρευνα για να διαγνώσει τις συγκεκριμένες ανωμαλίες που συνδέονται

με την κακοποίηση. Στις κακοποιήσεις, βάσει στοιχείων που παραθέτει η Κ. Σπινέλλη, στην έρευνα που έκανε σχετικά με αυτό το θέμα, η βιβλιογραφία αναφέρει ότι η παθολογία του δράστη είναι πιθανή αιτία κακοποιήσεων. Άλλοι ερευνητές περιέλαβαν τις κακοποιήσεις με σκοπό το περιουσιακό όφελος σαν δεύτερη αιτία της κακοποίησης ηλικιωμένων ατόμων και άλλοι ανακάλυψαν περιπτώσεις μεσήλικων ατόμων που περιθάλπουν ηλικιωμένα άτομα. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις κατά τις οποίες γονείς επιμελούνται παιδιά σχιζοφρενή, καθυστερημένα ή αλκοολικά. Καθώς γερνούν οι γονείς, χρειάζονται φροντίδα και τα παιδιά αυτά μεταβάλλονται σε δράστες κακοποίησης, από αδυναμία να εκτιμήσουν σωστές καταστάσεις.

Σε πρόσφατη έρευνα, όπως αναφέρει η Κ. Σπινέλλη (1991), που έγινε στο Πανεπιστήμιο του Michigan, έγιναν συγκρίσεις μεταξύ κακοποιημένων ηλικιωμένων και μη και τα ευρήματα αποκάλυψαν ότι εκείνα που φρόντιζαν και κακοποιούσαν είχαν διανοητικά και συγκινησιακά προβλήματα. Συγκρίσεις ανάμεσα α) σε άτομα που περιποιούνταν ηλικιωμένους και τους κακοποιούσαν και β) σε εκείνα που τους φρόντιζαν ικανοποιητικά, έδειξαν ότι τα πρώτα άτομα-δηλ. οι δράστες-είχαν ένα ιστορικό ψυχικής νοσηλείας (37,5% έναντι 0,5%) ή προβλήματα αλκοολισμού (56,3% έναντι 9,54%) ή ότι ήταν χρήστες ναρκωτικών ουσιών (5,7% έναντι 0,0%).

ε) Η Υπόθεση του Stress στο Περιβάλλον.

Οι συνθήκες stress (ο όρος δεν μεταφράζεται από τους Έλληνες ψυχιάτρους) έχει αποδειχθεί ότι αποτελούν πρωταρχικό γενεσιουργό παράγοντα κακοποίησης. Η πηγή του stress, κατά τη γνώμη της Κ. Σπινέλλη (1991), μπορεί να είναι είτε εξωγενής, είτε εσωγενής.

Η εξωγενής ψυχική ένταση σχετίζεται με συνθήκες οικογενειακής ζωής όπως ατυχήματα, ασθένειες ή οικονομικά προβλήματα. Η εσωγενής συνδέεται με την ένταση που φορτίζει τις οικογενειακές σχέσεις όταν υπάρχει θέμα περίθαλψης ενός εξαρτημένου μέλους της οικογένειας.

Ο ρόλος του εξωγενούς stress σε περιπτώσεις κακοποίησης ηλικιωμένων έχει επισημανθεί από πολλούς ερευνητές. Άλλοι πάλι παρατήρησαν ότι οι

περισσότερες περιπτώσεις κακοποίησης πάνω σε ηλικιωμένους προέρχονται από τις οικογενειακές κρίσεις και το άγχος που προκαλείται από την παρουσία του ίδιου του ηλικιωμένου ή από την αδυναμία εκείνου που φροντίζει έναν μη αυτοεξυπηρετούμενο ηλικιωμένο να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του τελευταίου.

στ) Η Υπόθεση της Αλληλενέργειας και Ανταλλαγής.

Αυτή η υπόθεση χρησιμοποιήθηκε για να μελετηθεί η κοινωνική θέση των ηλικιωμένων στις σύγχρονες κοινωνίες και ειδικότερα οι σχέσεις μεταξύ των ηλικιωμένων και των οικογενειών τους που είναι επιφορτισμένες με την φροντίδα τους. Η προσέγγιση αυτή, σύμφωνα με την Κ. Σπινέλλη (1991), βασίζεται στην αντίληψη, αφενός ότι η κοινωνική αλληλενέργεια περιλαμβάνει την ανταλλαγή αμοιβής και τιμωρίας (ή όφελους και κόστους) μεταξύ των ψυχικά συναλλασσόμενων ατόμων και αφετέρου ότι κάθε άτομο προσπαθεί να μεγιστοποιήσει το όφελος (ανταμοιβή) και να ελαχιστοποιήσει το κόστος (τιμωρία). Μεταφερόμενη η άποψη αυτή στην κακοποίηση των ηλικιωμένων σημαίνει ότι ο περιθάλπτων-όχι φυσικά πάντα συνειδητά-προσφέρει φροντίδα στον ηλικιωμένο και "εισπράττει" κάποιο όφελος από αυτή του τη συμπεριφορά. Και η ανταλλαγή αυτή συνεχίζεται εφ' όσον οι απαιτήσεις και οι ανάγκες της (κόστος) δεν είναι περισσότερες από τις ικανοποιήσεις και την ανταμοιβή (όφελος) που απορρέουν απ' αυτήν. Οσο όμως περισσότερο το ηλικιωμένο άτομο εξασθενεί και μεγαλώνει η εξάρτησή του, τόσο η ισορροπία ανατρέπεται και ο περιθάλπων-συνήθως κάποιο ενήλικο παιδί-πιθανότατα, αντιλαμβάνεται ότι το κόστος της περίθαλψης ξεπερνά το όφελος και αυτή η αντιστροφή του προκαλεί άγχος, θυμό και βίαια συναισθήματα και στις αντίστοιχες μορφές ερμηνεύονται με την απώλεια δύναμης ή εξουσίας. Η έννοια της ανταλλαγής και συναλλαγής είναι ταυτόσημη με την έννοια της δύναμης ή εξουσίας. Έτσι όταν ο ένας από τους συναλλασσόμενους δεν έχει πλέον τη δύναμη να ανταμείψει το άτομο για το οποίο έχει τη γνώμη ότι έχει χάσει ή δεν είχε ποτέ εξουσία στην ανταλλακτική σχέση, προσπαθεί να αποκα-

ταστήσει την ισορροπία δυνάμεων, καταφεύγοντας στη βία δηλαδή στην ενεργητική ή παθητική κακοποίηση.

Παραλλαγή της θεωρίας αυτής θα μπορούσε να θεωρηθεί και η πρόταση που έχει εμπειρικά τεκμηριωθεί σχετικά με την εξάρτηση όχι μόνο του ηλικιωμένου θύματος από το δράστη της κακοποίησης αλλά και του τελευταίου από τον κακοποιούμενο ηλικιωμένο.

ζ) Η Υπόθεση του Φαύλου Κύκλου της Βίας.

Η υπόθεση αυτή έχει σαν αφετηρία την βιβλιογραφία και τα ερευνητικά δεδομένα στα πλαίσια της κακοποίησης παιδών και γυναικών. Τα πορίσματα αποδεικνύουν μια αρκετά συνεπή σχέση μεταξύ των εμπειριών βίας και βίαιων στάσεων και μορφών συμπεριφοράς κατά την μετέπειτα ζωή των ενήλικων ατόμων. Η άποψη αυτή εφαρμόζεται ανάλογα και στις περιπτώσεις κακοποίησης ατόμων τρίτης ηλικίας ως εξής: Τα παιδιά που κακοποιήθηκαν, όταν μεγαλώσουν θα κακοποιήσουν με τη σειρά τους τους γονείς τους ή και τα παιδιά τους. Υπάρχει δηλαδή ένδειξη ότι η τάση για άσκηση βίας από τους γονείς μεταβιβάζεται στην επόμενη γενιά, έτσι ώστε τα ανήλικα θύματα να γίνονται ενήλικοι θύτες. (Π. Παπαδάτου, Η επιθετικότητα, η βία και η καταστροφικότητα στην κοινωνική διαβίωση, 1980).

Συμπερασματικά γίνεται φανερό ότι το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται η μελέτη της ενδο-οικογενειακής βίας και ιδιαίτερα της κακοποίησης ηλικιωμένων, μέσα αλλά και έξω από την οικογένεια, δεν παρέχει ικανοποιητική και πλήρη απάντηση στο ερώτημα "γιατί υφίσταται ή πού οφείλεται ή πώς εξηγείται η κακοποίηση των ηλικιωμένων". Ωστόσο αυτή η αναφορά σε ορισμένους αποδεκτούς παράγοντες οδηγεί σε μια προσέγγιση με πολλούς παράγοντες η οποία συντελεί σε μια πρώτη θεώρηση του θέματος από πλευράς εκλυτικών αιτιών του κοινωνικού αυτού φαινομένου.

6. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Όπως είναι γνωστό και σύμφωνα με τον Γ. Χριστοδούλου (στοιχεία Ψυχογηριατρικής) μετά το 60ο έτος της ηλικίας του, κάθε άτομο έχει χάσει σημαντικό αριθμό νευρικών κυττάρων και έχει αρχίσει να υφίσταται μείωση της κινητικότητάς του και της απόδοσης των δύο κυρίων αισθητηρίων: της όρασης και της ακοής. Παράλληλα επέρχεται βαθμιαία έκπτωση όλων των λειτουργιών. Παρατηρείται εξασθένηση της μνήμης, της προσοχής, της νοημοσύνης, της δυνατότητας συγκέντρωσης και ικανότητας μάθησης. Επίσης ο χρόνος απάντησης στα ερεθίσματα επιβραδύνεται και η προσωπικότητα μεταβάλλεται.

Στις φυσιολογικές αυτές καταστάσεις άτομα με καλά δομημένη προσωπικότητα και άτομα που ζουν έξω από τα αστικά κέντρα προσαρμόζονται συνήθως ικανοποιητικά. Ωστόσο, άλλα εμφανίζουν "ψυχοπαθολογικές καταστάσεις". Απ' αυτές δεν ενδιαφέρουν στην παρούσα εργασία οι ενδογενείς ψυχώσεις ούτε οι οργανικές ψυχώσεις, αλλά οι αντιδραστικές ψυχοπαθολογικές καταστάσεις, στις οποίες ανήκουν: α) οι ψυχοπαθολογικές αντιδραστικές καταστάσεις β) οι οργανωμένες νευρωσιακές καταστάσεις και γ) νευρωσιόμορφες καταστάσεις. Ενδιαφέρον για τις συνέπειες της κακοποίησης εμφανίζουν οι ψυχοπαθολογικές αντιδραστικές και οι νευρωσιόμορφες καταστάσεις και αυτό γιατί οι ψυχοπαθολογικές αντιδραστικές καταστάσεις ακολουθούν κάποιο σοβαρό ψυχοτραυματικό γεγονός και έχουν αγχώδη, καταθλιπτική, συγχυτική, διεγερτική, παρανοειδή κ.λ.π. κλινική έκφραση ενώ οι νευρωσιόμορφες καταστάσεις-που είναι και οι πιο συνηθισμένες-εκδηλώνονται π.χ. με ευσυγκινησία, ευθιξία, υποχονδριακές καταστάσεις και καταθλιπτικές τάσεις.

Η παράθεση αυτών των ιατρικών και ψυχιατρικών δεδομένων στοιχειοθετεί επαρκώς αφ' ενός το ευάλωτο των ηλικιωμένων και αφ' ετέρου την ψυχοπαθολογική αντίδρασή τους σε επώδυνα ή απλώς δυσάρεστα γεγονότα, όπως είναι οι αντίξοες συνθήκες κατοικίας, η χηρεία, η κακή υγεία του ίδιου ή συγγενούς, η αστοργία παιδιών ή του συζύγου, οικονομικές δυσχέρειες, κ.α. (Δοντάς Α., Η Τρίτη Ηλικία: Προβλήματα και δυνατότητες, 1981).

Πέρα από τις ατομικές συνέπειες που συνοδεύουν οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης αξιοπρόσεκτες είναι και οι κοινωνικές. Το κοινωνικό κόστος που επιβαρύνει την πολιτεία ή και την οικογένεια είναι υψηλό ακόμα κι όταν ο δράστης είναι μέλος της τελευταίας. Με την κακοποίηση του ηλικιωμένου, από οπουδήποτε κι αν αυτή προέρχεται, αυξάνεται η εξάρτησή του• αν δε η βία πηγάζει από τους ίδιους τους κόλπους της οικογένειας, οι συγκρούσεις δυσχεραίνουν την συμβίωση. Όταν μάλιστα ο κακοποιημένος ηλικιωμένος συμμετείχε στη φροντίδα των εγγονών ή του σπιτιού, μετά την κακοποίηση δε θα είναι σε θέση ή θα αρνείται, ενδεχομένως, να προσφέρει τις πολύτιμες υπηρεσίες του, ενώ αυξάνονται οι πιθανότητες να έχει ο ίδιος ανάγκη από περιποίηση. Σε οικογένειες των οποίων όλα τα ενήλικα μέλη εργάζονται, είναι ευνόητο ότι η δημιουργούμενη κατάσταση είναι ακόμα πιο κρίσιμη. Σημαντικό είναι άλλωστε και το κόστος που προκύπτει, καθώς ή άλλοτε θετική παρουσία του ηλικιωμένου μετατρέπεται σε προβληματική. Με την ουσιαστική και ψυχολογική απομάκρυνσή του από την οικογένεια διακόπτεται η συνοχή των κρίκων που ενώνουν τη μια γενιά με την άλλη. Το συναίσθημα ασφάλειας που πηγάζει από τη σταθερότητα του οικογενειακού περιβάλλοντος και από την ομαλή ολοκλήρωση του κύκλου ζωής-γεννιέμαι σε μια οικογένεια, παίρνω απ' αυτή, δίνω και πεθαίνω σ' αυτή-δυστυχώς πλήττεται. Επίσης, διασπάται και η αθόρυβη μετάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στοιχείο ιδιαίτερης σημασίας.

Από την άλλη πλευρά, το οικονομικό κόστος είναι αναμφισβήτητα μεγαλύτερο στη περίπτωση θυμάτων που ανήκουν στην τρίτη ηλικία. Ιδιαίτερα αν παραστεί ανάγκη, εκτός από την ιατροφαρμακευτική και για νοσηλευτική περίθαλψη. Και αυτό, γιατί η ανάρρωση και οι επιπλοκές είναι ο κανόνας στις περιπτώσεις αυτές.

7. ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η κακοποίηση των ηλικιωμένων παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με την κακοποίηση των παιδιών. Και στις δύο περιπτώσεις το οικογενειακό περιβάλλον θεωρείται ο κατάλληλος χώρος στον οποίο ικανοποιούνται όλες οι ανάγκες τους: από τροφή και καθαριότητα μέχρι αγάπη και ασφάλεια. Είναι επομένως, άτομα εξαρτώμενα που δημιουργούν στην οικογένεια οικονομικές επιβαρύνσεις, σωματική κόπωση, μείωση της ελευθερίας κινήσεων και συγκινησιακή φόρτιση.

Μεταξύ των ηλικιωμένων ατόμων και των παιδιών υπάρχουν όμως ορισμένες σημαντικές διαφορές: ενώ οι περισσότεροι γονείς θεωρούν ως δεδομένο και φυσιολογικό να φροντίζουν τα παιδιά τους, τα ενήλικα παιδιά δεν αισθάνονται συνήθως το ίδιο και για τους ηλικιωμένους γονείς τους. Ακόμη, ενώ τα παιδιά γίνονται ολοένα και περισσότερο ανεξάρτητα καθώς μεγαλώνουν, τα άτομα τρίτης ηλικίας βαθμιαία καθίστανται περισσότερο εξαρτημένα. Επίσης τα ηλικιωμένα άτομα, αντίθετα απ' ό τι συμβαίνει με τα παιδιά, είχαν και έχουν στο πλαίσιο μιας οικογένειας ορισμένα καθήκοντα ή διαδραματίζουν ένα σύγχρονο, συγκεκριμένο ρόλο, εκτός από τον αφανή ρόλο της μεταβίβασης των παραδόσεων και της πείρας π.χ. επιτελούν ορισμένες εργασίες ή βοηθούν χρηματικά τα νεότερα μέλη της οικογένειας. Συχνά η κακοποίηση οφείλεται στην αδυναμία του ηλικιωμένου να συνεχίσει να εκτελεί τα καθήκοντα που εκτελούσε έως τότε. (Σταθόπουλος Π., Κακοποίηση ηλικιωμένων, 1982).

Τέλος, το παιδί σαν οντότητα αποτελεί μια ευχάριστη παρουσία και το να ασχολείται μαζί του, τροφοδοτεί αυτόν που τον φροντίζει με ικανοποίηση και χαρά γιατί αυτό έχει το μέλλον μπροστά του και την ελπίδα για το αύριο. Το ίδιο μέλλον όμως το στερείται ο ηλικιωμένος, πράγμα που συντελεί πολλές φορές στην αρνητική διάθεση για φροντίδα με σωστό και ανθρώπινο τρόπο.

Γ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ

Η έμφαση σ' αυτό το κεφάλαιο δίνεται περισσότερο στη σύγχρονη κοινωνική πολιτική που εφαρμόζεται για τους ηλικιωμένους, δηλαδή το χρονικό διάστημα 1960 μέχρι σήμερα κι αυτό γιατί στα πλαίσια αυτής της περιόδου αναπήδησε η ανάγκη να αναχθεί το πρόβλημα των ηλικιωμένων σε αντικείμενο επιστημονικής αξιολόγησης και συστηματικής μελέτης αυτής της πληθυσμιακής ομάδας από μέρους των κρατών.

Οι πρώτες προσπάθειες για μια πολιτική που καθορίζει μια εξειδικευμένη κοινωνική δράση με συνοχή για την τρίτη ηλικία στα προηγμένα κράτη αρχίζουν να παρουσιάζονται μετά το 1960 και συγκεκριμένα το 1962 στη Γαλλία έχουμε την Εκθεση Επιτροπής Μελέτης των προβλημάτων του γήρατος. Το 1964 στις ΗΠΑ το συνέδριο του Συμφώνου των Ηλικιωμένων Αμερικανών, κ.α.

Κυρίως μετά το 1980, Διεθνείς Οργανώσεις όπως ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, εντάσσουν στα προγράμματά τους τα θέματα των ηλικιωμένων και αυτό γιατί όλο και περισσότερο διαφοροποιείται η θέση τους από τον ενεργό πληθυσμό αποτελώντας μια άλλη πληθυσμιακή ομάδα κοινωνικά υποβαθμισμένη. Σταθμό για τα διεθνή κείμενα είναι το Σχέδιο Δράσης για τους ηλικιωμένους που ψηφίστηκε στη Βιέννη το 1982 από 124 κράτη-μέλη του ΟΗΕ μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Το Σχέδιο Δράσης που εγκρίθηκε αποτελούσε ένα είδος χάρτη των Δικαιωμάτων, Αναγκών και Δυνατοτήτων του Ηλικιωμένου στον αιώνα μας. Στηρίζεται στην αρχή ότι η διαμόρφωση και εφαρμογή πολιτικής για τα γηρατειά είναι το κυρίαρχο δικαίωμα και ευθύνη κάθε κράτους που πρέπει να εφαρμόσει με βάση τις ειδικές ανάγκες των ηλικιωμένων ατόμων. (Ε. Γεωργιάδη: Κράτος και Ηλικιωμένοι, 1989).

Στην Ελλάδα, το κοινωνικό πρόβλημα της προστασίας των ηλικιωμένων ατόμων ρυθμίστηκε για πρώτη φορά από το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών με δύο βασικούς νόμους: του Ν.Δ. 1118/72 και 162/73 σύμφωνα με τα οποία έγιναν προσπάθειες η κλειστή περίθαλψη ν' απομακρυνθεί από τον τύπο του ασύλου που υπήρχε μέχρι τότε.

Σημαντικές επίσης είναι και οι δραστηριότητες της Ελληνικής Γεροντολογικής Εταιρείας έχοντας σαν στόχο την μελέτη και προβολή των θεμάτων της τρίτης ηλικίας.

Πάντως, μέχρι πρόσφατα η κοινωνική πρόνοια των ηλικιωμένων βασιζόταν στην ποσοτική αύξηση των γηροκομείων και μόνο κατά τα τελευταία χρόνια έγινε κατανοητό ότι η εισαγωγή του ηλικιωμένου στο ίδρυμα θα πρέπει ν' αντιμετωπίζεται πάντοτε σαν κατάσταση ανάγκης και ότι η μόνη προοπτική θα πρέπει να είναι η παραμονή του ηλικιωμένου στο σπίτι.

Ομως στην Ελλάδα είναι ελάχιστες ακόμη οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας που λειτουργούν σε άλλες χώρες όπως π.χ. νοσοκομεία ημέρας, υπηρεσίες οικιακών βοηθών, κινητές βιβλιοθήκες κ.α., καθιστώντας έτσι την παραμονή του ηλικιωμένου στο σπίτι μια δύσκολη υπόθεση για τους συγγενείς που τον φροντίζουν.

1. ΤΟ ΥΠΑΡΧΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΠΡΟΝΟΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Για να αποφανθεί κανείς εάν και ποιά μέτρα πρέπει να ληφθούν για την πρόληψη ή περιστολή της κακοποίησης των ηλικιωμένων, είναι χρήσιμο να προηγηθεί μια απογραφή των προσφερόμενων υπηρεσιών για την τρίτη ηλικία με προβλήματα ίδια η παραπλήσια με αυτά που εξετάζονται, και αναφέρονται τα εξής:

α) Κατ' αρχήν τα νοσηλευτικά ιδρύματα παρέχουν νοσοκομειακή κάλυψη στα ακραία περιστατικά που απαιτούν τέτοιας μορφής αντιμετώπιση.

β) Υστερα, έρχονται να βοηθήσουν σ' αυτό τον τομέα τα Κέντρα Ανοικτής Περίθαλψης Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ). Τα ΚΑΠΗ σύμφωνα με την Ε. Γεωργιάδη (Στοιχεία Κοινωνικής Πρόνοιας, 1987) είναι ιατροκοινωνικά κρατικά προγράμματα που υλοποιούν τη σύγχρονη αντίληψη της κοινωνικής συμμετοχής, ενεργοποίησης και προληπτικής υγιεινής των ατόμων τρίτης ηλικίας. Ο θεσμός αυτός αποβλέπει στην ενεργό, αυτόνομη και ισότιμη συμμετοχή των ηλικιωμένων στην οικογενειακή και κοινωνική ζωή και στην αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου που είναι φορείς του. Επομένως καταδικάζει την απομόνωση, την εξάρτηση και ιδρυματοποίησή τους. Το πρώτο κέντρο άρχισε να λειτουργεί πειραματικά το 1979 και μέχρι το τέλος του 1981 είχαν λειτουργήσει συνολικά 8 προγράμματα με φορείς εθελοντικές οργανώσεις. Στη συνέχεια τα ΚΑΠΗ πέρασαν στην τοπική αυτοδιοίκηση, αυξήθηκαν και σήμερα έχουν υπερβεί τον αριθμό των 250 σε όλη την Ελλάδα, ενώ 80 λειτουργούν στο νομό Αττικής. Τα κέντρα αυτά έχουν τρεις βασικούς σκοπούς:

- 1) Την πρόληψη βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων ατόμων 60 ετών και άνω,
- 2) Την διαφώτιση και συνεργασία του ευρύτερου κοινού και των ειδικών φορέων σχετικά με τις ανάγκες των ηλικιωμένων και
- 3) την έρευνα θεμάτων που αφορούν τους ηλικιωμένους.

Τα ΚΑΠΗ είναι στελεχωμένα με επισκέπτρια νοσοκόμο και κοινωνική λειτουργό, φυσιοθεραπευτή, εργοθεραπευτή, οικογενειακό γιατρό και οικογενειακή βοηθό. Έτσι προσφέρουν μεταξύ άλλων:

- 1) φροντίδα και οδηγίες για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στους ηλικιωμένους
- 2) κοινωνική βοήθεια για τους ίδιους και το περιβάλλον τους
- 3) φυσιοθεραπεία και εργασιοθεραπεία
- 4) βοήθεια στο σπίτι για άτομα που έχουν ανάγκη εξυπηρέτησης
- 5) οργανωμένη ψυχαγωγία και ευκαιρίες επιμόρφωσης, και
- 6) εντευκτήριο στο οποίο εκτός από συντροφιά και απασχόληση στα μέλη προσφέρονται κατάλληλα και αναγκαία για την τρίτη ηλικία αναψυκτικά και επιδόρπια.

γ) Προσωρινή και ανεπαρκή προς το παρόν λύση στο πρόβλημα της θυματοποίησης των ηλικιωμένων αποτελούν οι Κοινωνικοί Ξενώνες Ενηλίκων. Οι Ξενώνες αυτοί απευθύνονται σε άτομα κάθε ηλικίας, τα οποία σε μια κρίσιμη φάση της ζωής τους βρίσκονται χωρίς στέγη. Αλλωστε λόγω του ότι είναι ελάχιστοι, ηλικιωμένα άτομα με τις ιδιαίτερες και μακροχρόνιες ανάγκες τους μόνο κατ' εξαίρεση μπορούν ν' αντιμετωπιστούν σ' αυτό το κοινωνικό πλαίσιο.

δ) Τα Κρατικά Θεραπευτήρια Χρονίων Παθήσεων, αν και παρέχουν περίθαλψη σε κάθε ενήλικο άτομο, και όχι μόνο σε ηλικιωμένους, έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν τις ελάχιστες, ακραίες περιπτώσεις κακοποίησης ή παραμέλησης που καταλήγουν σε αναπηρία, σε κατακλίσεις βαριάς μορφής, κ.α.

ε) Περισσότερη υποστήριξη παρέχουν ωστόσο στα άτομα που ενδέχεται να γίνουν θύματα κακοποίησης τα διάφορα μέτρα κοινωνικής πολιτικής. Από τις παροχές σε χρήμα, σε είδος και σε προσωπικές υπηρεσίες-εκτός από τα ΚΑΠΗ-πρέπει να αναφερθούν:

- 1) Η παροχή στεγαστικής συνδρομής που καταβάλλει η Υπηρεσία Πρόνοιας, με τη μορφή ενοικίου και καταβάλλεται στους ιδιοκτήτες ακινή-

των. Μετά την υπογραφή ιδιωτικού συμφωνητικού στις κατοικίες αυτές εγκαθίστανται άτομα ή αντρόγυνα άνω των 65 ετών.

2) Το πρόγραμμα “βοήθεια στο σπίτι” που εφαρμόζεται σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό και που εξυπηρετεί άτομα κάθε ηλικίας αλλά κυρίως ηλικιωμένα ή και μοναχικά λόγω των αυξημένων αναγκών τους.

3) Η πρόβλεψη πρόσθετου αφορολόγητου ποσού για ηλικιωμένους που είναι ανάπηροι ή τυφλοί, άνω του 67ου έτους.

4) Η κάρτα τρίτης ηλικίας που παρέχει δυνατότητα εκπτώσεων σε τρένα και λεωφορεία του ΟΣΕ σε άτομα 60 ετών και άνω, εντός αλλά και εκτός Ελλάδος, εφόσον ισχύει η μεταφορά μέσω “Rail Europe Senior.”

5) Τα κατασκηνωτικά προγράμματα για μέλη ΚΑΠΗ και για όσους συμμετέχουν στο πρόγραμμα “βοήθεια στο σπίτι” καθώς και η δυνατότητα του λεγόμενου “κοινωνικού τουρισμού” που καλύπτει κάθε ηλικιωμένο άτομο.

6) Η κατά παρέκκλιση της σειράς προτεραιότητας χορήγηση τηλεφωνικής σύνδεσης σε μοναχικά άτομα άνω των 75 ετών και σε κάθε άτομο άνω των 80, αδιάφορο αν ζει μόνο ή με την οικογενειά του.

στ) Επίσης παρέχεται επίδομα του ύψους 54.450 δρχ. το μήνα σε χρόνια ασθενείς (τετραπληγικούς, παραπληγικούς, κ.α.) που είναι ανασφάλιστοι και δεν νοσηλεύονται σε ίδρυμα ή νοσοκομείο, που έχει κι αυτό σαν σκοπό να ενθαρρύνει εν μέρει τις οικογένειες να κρατήσουν άτομα ηλικιωμένα με σοβαρές αναπηρίες στο σπίτι.

ζ) Υπάρχουν επίσης πάνω από 120 γηροκομεία σ’ ολόκληρη την Ελλάδα, όπου εκεί μπορούν να φιλοξενηθούν ηλικιωμένοι που για διάφορους λόγους δεν μπορούν να παραμείνουν στο σπίτι με τα παιδιά τους ή να ζήσουν μόνοι τους, για διάφορους λόγους. Παράλληλα λειτουργούν και οι ιδιωτικοί οίκοι ευγηρίας για τους ηλικιωμένους που έχουν την οικονομική δυνατότητα να πληρώνουν κάποιο μηνιαίο ποσό προκειμένου να διαμείνουν.

η) Μεγάλη προσφορά στο θέμα της πρόνοιας ηλικιωμένων έχει και η Εκκλησία στην Ελλάδα. Στο τμήμα του Ελληνικού κράτους που ανήκει στην δικαιοδοσία της Εκκλησίας της Ελλάδος, δηλ. στις 79 Ιερές Μητροπόλεις,

πλην της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, λειτουργούν εξήντα τέσσερα (64) γηροκομεία, με αριθμό τροφίμων άνω των 1.700 ατόμων. Υπό ίδρυση βρίσκονται έξι (6) ακόμη γηροκομεία, ενώ ένα (1) τελεί υπό προσωρινή αναστολή. Τα ιδρύματα αυτά είναι υπό την άμεση διοικητική εξάρτηση των κατά τόπους Ιερών Μητροπόλεων.

Όσον αφορά την Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών, παρέχει το σημαντικότερο και πλέον συστηματικό έργο στον τομέα αυτό. Ηδη από το 1969 έχει συστήσει ειδική προς τούτο Κοινωνική Υπηρεσία.

Το έργο της ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών στο θέμα της τρίτης ηλικίας διακρίνεται ως εξής:

- 1) Σε κάθε μία από τις 141 ενορίες και τα αντιστοίχως λειτουργούντα φιλόπτωχα ταμεία χορηγούνται κατά περίπτωση οικονομικά βοηθήματα σε άπορους γέροντες.
- 2) Λειτουργούν 58 Κέντρα Ενοριακής Αγάπης (Κ.Ε.Α.) που εξυπηρετούν 1.772 άτομα-κυρίως γέροντες-με χορήγηση φαγητού επί καθημερινής βάσεως και παροχή οποιασδήποτε άλλης φροντίδας που επιβάλλεται λόγω της προχωρημένης ηλικίας.
- 3) Σε 10 ενορίες, λειτουργούν "ομάδες ελευθέρως διαβιούντων υπερηλίκων" (Ο.Ε.Δ.Υ.) που φροντίζουν για την επίλυση των ψυχολογικών και βιοτικών προβλημάτων των μη σιτιζομένων στα Κ.Ε.Α. γερόντων.
- 4) Είναι ιδρυμένες και λειτουργούν 9 Στέγες γερόντων (δηλ. ολιγάριθμα γηροκομεία) σε ισάριθμες Αθηναϊκές ενορίες που εξυπηρετούν 233 υπερήλικες με πλήρη κάλυψη.

Στις οκτώ απ' αυτές γίνονται δεκτοί πλήρως αυτοεξυπηρετούμενα ηλικιωμένα άτομα και σε μια στέγη γέροντες που είναι κατάκοιτοι. Υπό ανέγερση βρίσκονται ακόμη 2 στέγες και μία προγραμματίζεται.

θ) Τέλος, δεν θα μπορούσε να αγνοηθεί και το σύστημα ασφαλείας Tele-alarm που εφαρμόζεται μέσω του Ελληνικού Ευρθρού Σταυρού. Πρόκειται για ένα σύστημα εξυπηρέτησης που λειτουργεί με σύγχρονα τεχνολογικά μέσα, και που άμεσα, σε χρόνο μηδέν, δέχεται και στέλνει μηνύματα στα συνδεδεμένα με το πρόγραμμα αυτό άτομα. Η μόνο απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη τηλεφωνικής γραμμής. Από τον ΕΕΣ δεν εξετάζεται ο φορέας ασφάλισης ή η οικονομική κατάσταση. Αρκεί η κοινωνική έρευνα

για την επιβεβαίωση της ανάγκης τοποθέτησης της συσκευής. Η κλήση του Κέντρου γίνεται με εξάρτημα τηλεχειρισμού που βρίσκεται σε προσιτό σημείο στο σώμα ή το σπίτι του ηλικιωμένου ατόμου. Έτσι, οποιαδήποτε ώρα της ημέρας το περιστατικό μπορεί να επικοινωνεί με την υπηρεσία να ζητά βοήθεια ή απλώς να συζητά. Η Υπηρεσία έχει τη δυνατότητα να επικοινωνεί με κάθε περιστατικό, να παρακολουθεί την κατάστασή τους και να παρεμβαίνει, αν χρειάζεται. Επίσης να ειδοποιεί τους συγγενείς οπουδήποτε κι αν βρίσκονται, καθώς και τον γιατρό, το 166, την αστυνομία ή ακόμα κι ένα γείτονα που έχει δεχθεί να βοηθήσει αν χρειαστεί.

2. Η ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Στα άτομα της τρίτης ηλικίας όπως οριοθετήθηκαν παραπάνω παρέχεται βέβαια η ποινική προστασία των ίδιων ευνόμων αγαθών η οποία προβλέπεται και για όλους τους άλλους ανθρώπους. Όμως γεννάται το ερώτημα αν εν όψει των ειδικών τους συνθηκών και των ειδικών τους προβλημάτων και κινδύνων, υπάρχουν ποινικές διατάξεις που να τους παρέχουν αντίστοιχη ειδική ποινική προστασία;

Οι κυριότεροι κίνδυνοι που απειλούν σε μεγαλύτερο βαθμό ειδικά τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι η ενεργητική κακοποίηση: σωματική (π.χ. βιαιοπραγία, θανάτωση, περιορισμός της ελευθερίας κινήσεων), ψυχολογική ή λεκτική (π.χ. εξύβριση ή απειλή), υλική (π.χ. κλοπή ή ληστεία), σεξουαλική (π.χ. βιασμός) καθώς και η παθητική κακοποίηση ή παραμέληση (π.χ. έκθεση). Οι ειδικοί αυτοί κίνδυνοι συνδέονται με το ευάλωτο και ευπρόσβλητο των ατόμων της τρίτης ηλικίας.

Από την άλλη πλευρά, τα ιατρικά δεδομένα φανερώνουν ότι στα ηλικιωμένα άτομα οι συνέπειες των αξιόποινων πράξεων και γενικά γεγονότων που συνεπάγονται ψυχική φόρτιση, είναι έντονα αρνητικές. Οι σωματικές βλάβες θεραπεύονται δυσκολότερα και οι ζημιές στην παρουσία των ατόμων αυτών, που δεν εργάζονται πλέον δεν αναπληρώνονται. Κυρίως όμως οι πράξεις αυτές έχουν συχνά ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ή επίταση ψυχοπαθολογικών καταστάσεων στο θύμα γεγονός που επιβραδύνει, όταν δεν αποκλείει τελείως, την επάνοδό του στην προηγούμενή του κατάσταση υγείας. Τέλος δεν πρέπει να λησμονείται και ο αυξημένος κίνδυνος του θανάτου των ηλικιωμένων ατόμων λόγω μιας από τις μορφές αυτές συμπεριφοράς.

Λαμβάνοντας κανείς υπόψη τα παραπάνω ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των θυμάτων της τρίτης ηλικίας θα πρέπει να θεωρηθεί η τρίτη ηλικία ως ένα αυτοτελές έννομο αγαθό του προσώπου που είναι διαφορετικό από τη ζωή, την υγεία, την ελευθερία, την τιμή κ.λ.π. του ηλικιωμένου ατόμου και χαρακτηρίζεται από αυτές ακριβώς της επιπλέον περιστάσεις, λόγω των

οποίων τα ηλικιωμένα άτομα είναι πιο ευάλωτα και ευπρόσβλητα σε εγκληματική συμπεριφορά.

Η διατήρηση του ηλικιωμένου σε κατάσταση τέτοια ώστε να περάσει την τελευταία περίοδο της ζωής του χωρίς δυσάρεστες εξωτερικές εμπειρίες και ταλαιπωρίες-πέρα από αυτές που αναπόφευκτα συνεπάγεται η φυσική φθορά του οργανισμού του και τις διαταραχές νοήματος που εμφανίζονται σε αλληλουχία με το χρόνο-είναι η βάση του έννομου αυτού αγαθού που θα ονομάσουμε "προστατευμένη τρίτη ηλικία".

Θα μελετήσουμε στη συνέχεια μορφές κακοποίησης που αναγνωρίζονται και προστατεύονται ποινικά.

α) Βία, Βιαιοπραγία, Κακοποίηση

Το κακό που προκαλείται με την βία η απλή βιαιοπραγία μπορεί να αφορά προσωπικά έννομα αγαθά του θύματος και ιδίως το σώμα του, οπότε γίνεται λόγος για "σωματική βία". Μπορεί όμως να αναφέρεται και σε πράγματα π.χ. εμπρησμού κατοικίας ή φθορά αντικειμένων προσφιλών στο θύμα ή φόνου αγαπημένου ζώου. Στην τελευταία αυτή περίπτωση πρόκειται για βία "κατά πραγμάτων", η οποία ενδέχεται φυσικά να επιδιώκει να κάμψει την αντίσταση του φορέα των αντίστοιχων περιουσιακών αγαθών.

Σε περίπτωση που ασκήθηκε στο ηλικιωμένο θύμα σωματική κακοποίηση ή βλάβη υγείας εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 308 Π.Κ. απρόκλητη-άρθρου 308 Α.Π.Κ. επικίνδυνη α. 309 Π.Κ., βαριά α. 310 Π.Κ. ή θανατηφόρα α. 311 Π.Κ.).

Αν βία χρησιμοποιηθεί για εξαναγκασμό σε συνουσία ή άλλη ασελγή πράξη εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 336 Π.Κ. που προβλέπει βιασμό. Αν βία ασκήθηκε για εξαναγκασμό του θύματος σε πράξη περιουσιακά επιζήμια γι' αυτό η πράξη τιμωρείται ως εκβίαση (άρθρ. 385 Π.Κ.).

Μια άλλη μορφή κακοποίησης στον ηλικιωμένο είναι και η στέρηση της ελευθερίας κίνησης με κλείδωμα, δέσιμο, απόκρυψη ρούχων κ.λ.π. Η στέρηση αυτή μπορεί να καταλήξει σε ψυχολογικό κλονισμό λόγω φόβου

(περιορισμός σε σκοτεινό χώρο, σε έρημο σπίτι κ.λ.π.) μοναξιάς, έλλειψη βοήθειας κ.λ.π. Οι πράξεις αυτές, που συχνά αναφέρονται στη βιβλιογραφία ότι τελούνται κατά παιδιών, διαπράττονται συχνά και κατά ηλικιωμένων ατόμων.

β) Απειλή

Ανάλογα ισχύουν και για περιπτώσεις απειλής. Δηλαδή της προαναγγελίας κακού που πρόκειται να πραγματοποιηθεί από τον δράστη κατά των εννόμων αγαθών του ηλικιωμένου ή άλλου προσώπου, που συνδέεται στενά με αυτόν και αποβλέπει στο να τον εξαναγκάσει να πράξει, να παραλείψει ή να ανεχθεί κάτι.

Η απειλή που αποβλέπει σε εξαναγκασμό μπορεί σύμφωνα με τις παραπάνω διακρίσεις να αποτελεί ληστεία (α. 336 Π.Κ.) εκβίαση (α. 389 Π.Κ.) βιασμό (α. 336 Π.Κ.) ή παράνομη βία (α. 330 Π.Κ.). Αν η απειλή δεν αποβλέπει σε εξαναγκασμό αλλά εκτοξεύεται με πρόθεση (α. 27 Π.Κ.) να προκαλέσει τρόμο ή ανησυχία στον ηλικιωμένο (π.χ. απειλή εγκλεισμού σε γηροκομείο ή άσυλο) μπορεί να τιμωρηθεί κατά το αρθρ. 333 Π.Κ.

γ) Εκθεση-Παραμέληση

Ως έκθεση (α. 306 Π.Κ.) δηλαδή έγκλημα συγκεκριμένης διακινδύνευσης της ζωής του ηλικιωμένου μπορεί να τιμωρηθεί η συμπεριφορά των προσώπων που έχουν θέση “εγγυητή” ως προς αυτόν και τον αφήνουν αβοήθητο.

Η διάταξη αυτή μπορεί να καλύψει και τις πιο σοβαρές περιπτώσεις παραμέλησης.

Τέτοια πρόσωπα είναι εκείνα υπό την προστασία των οποίων βρίσκεται ήδη ο ηλικιωμένος βάσει του νόμου, της σύμβασης ή μιας στενής κοινότητας ζωής, π.χ. το προσωπικό του ιδρύματος, τα συνοικούντα με αυτόν συγγενικά πρόσωπα ή και ξένα που έχουν αναλάβει την περίθαλψή του (α. 312 Π.Κ.). Επίσης σημειώνεται ότι αφήνει αβοήθητο το θύμα, όχι μόνο όποιος το εγκαταλείπει, πράγμα που προϋποθέτει τοπική απομάκρυνση,

αλλά και όποιος απλώς παραλείπει να παράσχει τη βοήθεια που είναι αναγκαία για να αποτραπεί ο κίνδυνος ζωής π.χ. δεν παρέχει όπως όφειλε τροφή, φάρμακα ή άλλη αναγκαία περίθαλψη.

δ) Σωματική βλάβη "ανυπεράσπιστων προσώπων"

Ο ηλικιωμένος είναι συχνά πρόσωπο που δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του. Οι σωματικές και πολλές φορές και πνευματικές του δυνάμεις είναι εξασθενημένες έτσι που δεν είναι σε θέση ούτε με τη φυγή να γλιτώσει από τη συμπεριφορά του δράστη.

Επομένως η διάταξη (α. 312 Π.Κ.) αφορά κατ' αρχήν ανήλικους αλλά και άτομα που δεν μπορούν να υπερασπίσουν τον εαυτό τους, επομένως αυτόματα περιλαμβάνονται στη συγκεκριμένη διάταξη και οι ηλικιωμένοι.

Σε πολλές περιπτώσεις ο δράστης "έχει στην επιμέλειά του" τα ηλικιωμένα αυτά άτομα που βρίσκονται σε μονιμότερη εξάρτηση από αυτόν. Αντίθετα με την περίπτωση των ανηλίκων (στην οποία υπάρχουν θεσμοί γονικής μέριμνας ή της επιτροπείας) στα ηλικιωμένα άτομα η επιμέλεια αυτή δεν έχει θεσμική μορφή. Είναι δυνατόν βέβαια ένα ηλικιωμένο άτομο να έχει τεθεί σε απαγόρευση (α. 1686 Π.Κ.) αλλά στην πράξη αυτό αποτελεί μάλλον την εξαίρεση. Η συνηθισμένη περίπτωση επιμέλειας ηλικιωμένων απαντάται σε άτομα που βρίσκονται σε διάφορα ιδρύματα όπως λ.χ. γηροκομεία, οίκους ευγηρίας ή νοσκομεία. Το προσωπικό των ιδρυμάτων αυτών έχει νομική υποχρέωση να μεριμνά για την καλή σωματική και ψυχική κατάσταση των τροφίμων τους.

Εκτός από τις σχέσεις επιμέλειας που δημιουργούνται στο πλαίσιο ιδρυμάτων, υπάρχουν σχέσεις ηλικιωμένων με άλλα πρόσωπα και σε οικιακό περιβάλλον. Ηλικιωμένοι γονείς διαμένουν στο ίδιο σπίτι με τα ενήλικα παιδιά τους, άλλοι ηλικιωμένοι συζούν με τα εγγόνια, τα ανήψια ή άλλους συγγενείς. Για παράδειγμα, μια οικογένεια δέχεται στο σπίτι της ηλικιωμένο άτομο, κινούμενη είτε από αισθήματα ευσπλαχνίας ή φιλίας είτε (συνηθέστερα) έναντι οικονομικών ανταλλαγμάτων, παρόντων (π.χ. καταβολή ποσού εφάπαξ ή περιοδικά) ή μελλοντικών (ελπίδα κληρονομικών παροχών). Μερικές φορές πάλι το ηλικιωμένο άτομο προσλαμβάνει με

σχέση εξαρτημένης εργασίας ξένο πρόσωπο για να το περιποιείται λ.χ. ως νοσοκόμος ή ως οικιακή βοηθός.

Όλες αυτές οι περιπτώσεις υπάγονται στο (α. 312).

Όταν ο ηλικιωμένος διαμένει στο σπίτι του δράστη είτε είναι συγγενικό του πρόσωπο, είτε όχι, συντρέχει η (τρίτη) περίπτωση του (α. 312) ("ανήκει στο σπίτι του").

Όταν το θύμα έχει προσλάβει το δράστη με σχέση εξαρτημένης εργασίας, προφανώς δεν συντρέχει η (τέταρτη) περίπτωση του (α. 312) που αφορά την αντίστροφη σχέση όπου το θύμα "εξαρτάται" από το δράστη. πρόκειται όμως για "σχέση επιμέλειας" ή "προστασίας" η οποία στηρίζεται στη σύμβαση εργασίας. Επομένως η σχέση αυτή υπάγεται στην πρώτη από τις περιπτώσεις του άρθ. 312 Π.Κ.

Αλλά σε κάθε τυπική περίπτωση κακοποίησης ηλικιωμένων, είτε σωματική, είτε βία, βιαιοπραγία, ταπεινωτική μεταχείριση, κακκόβουλη παραμέληση του δράστη, όλα υπάγονται στο (Π.Κώδικα α 312).

Οι Κώδικες Ποινικού Δικαίου που αναφέρονται συγκεκριμένα στο κεφάλαιο αυτό και αφορούν τη νομοθετική κατοχύρωση των ηλικιωμένων δίνονται ολοκληρωμένα στο παράρτημα ώστε να γίνουν κατανοητές οι επισήμανσεις που γίνονται.

3. Η ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Οι διατάξεις του κώδικα ποινικής δικονομίας είναι αρκετές για να παρασχεθεί στο ηλικιωμένο άτομο η προστασία του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης. Το πρόβλημα αυτό ανακύπτει στην περίπτωση που το θύμα δεν είναι λόγω της ηλικίας του σε θέση να υποβάλλει μήνυση ή έγκληση, όπου απαιτείται, ούτε να υποστεί τις ταλαιπωρίες που συνεπάγεται η συμμετοχή του στην ποινική διαδικασία. Τα προβλήματα αυτά είναι οξύτερη όταν οι δράστες είναι πρόσωπα που έχουν την επιμέλεια του θύματος, γεγονός που συμβαίνει στις πιο πολλές περιπτώσεις.

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας περιέχει ορισμένες διατάξεις που ρητά ή έμμεσα λειτουργούν προς όφελος των ηλικιωμένων. Έτσι, λ.χ. όπως συνάγεται από το α. 46 και 42 και 3 Κ.Π.Δ ο παθών ηλικιωμένος μπορεί να ζητήσει τη δίωξη αξιόποινης πράξης με ειδικό πληρεξούσιο που μπορεί να δοθεί με απλή έγγραφη δήλωση. Επίσης ένας ηλικιωμένος είναι δυνατόν να εξεταστεί ως μάρτυρας στο σπίτι του λόγω ασθενείας ή γηρατειών δεν μπορούν να εμφανιστούν στο δικαστήριο, "οπότε η ένορκη κατάθεσή τους διαβάζεται στο ακροατήριο", όπως αναφέρει το (άρθρο 215) και άρθρο 227 Κ.Π.Ο.).

Οι προαναφερόμενες διατάξεις επομένως διευκολύνουν σ' ένα ορισμένο βαθμό την ποινική δίωξη των εγκλημάτων σε βάρος των ηλικιωμένων. Για το σκοπό αυτό όμως είναι απαραίτητη τουλάχιστον η παροχή υπηρεσιών από δικηγόρο αλλά και από άλλα πρόσωπα που θα πρέπει και θα μπορούσαν να προβούν στις απαραίτητες βοηθητικές ενέργειες.

Πρόβλημα γεννάται όμως σχετικά με άτομα που δε διαθέτουν χρηματικά μέσα ή που δεν έχουν πρόσωπα εμπιστοσύνης τους και είναι έτσι ανυπεράσπιστα έρμαια εκείνων που υποτίθεται ότι έχουν αναλάβει την προστασία και την περίθαλψή τους.

Βέβαια ο νόμος παρέχει τη δυνατότητα κήρυξης προσώπου σε κατάσταση απαγόρευσης και με αίτηση του εισαγγελέα (α. 1688 Α.Κ.) καθώς και τη δυνατότητα διορισμού προσωρινού διαχειριστή (α. 802 Κ. Πολ. Δ.)

Η ενδεικνυόμενη λύση σε τέτοιες περιπτώσεις θα έπρεπε να αναζητηθεί σε ένα συνδυασμό υπηρεσιών κρατικών παραγόντων. Θα ήταν λ.χ. δυνατόν οι Κ.Λ. των ΚΑΠΗ ή του Κέντρου Πρόνοιας που βρίσκεται πλησιέστερα στην κατοικία του ηλικιωμένου θύματος να παρέχουν τις λοιπές εξυπηρετήσεις στο θύμα κάτω από την εποπτεία του εισαγγελέα. Αποτελεσματικότερες υπηρεσίες θα μπορούσε να προσφέρει ένας ειδικός επίτροπος για τους ηλικιωμένους πολίτες επιφορτισμένος με την προστασία των γενικότερων συμφερόντων τους.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να καταβληθεί στον τρόπο που θα εφαρμοστούν οι παρπανω διατάξεις. Ο στόχος τους θα πρέπει να είναι γενικά προληπτικός και διαπαιδαγωγικός κατά πρώτο λόγο και μετά εκφοβιστικός.

Η άποψη αυτή αποκτά ειδική βαρύτητα στις περιπτώσεις ενδο-οικογενειακής κακοποίησης και ιδιαίτερα όταν ο δράστης και το θύμα συγκατοικούν. Αλλά μέτρα εκτός από τα ποινικά ενδέχεται να είναι πιο ενδεδειγμένα όπως να τεθεί ο κατηγορούμενος υπό την εποπτεία των αρμόδιων κοινωνικών ή ιατροκοινωνικών φορέων ή ειδικών επιμελητών.

4. ΜΕΤΡΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Συμπληρωματικά των κοινωνικών μέτρων που ήδη αναφέρθηκαν αλλά και ενόψει της ανάλυσης των προτάσεων που ήδη έγιναν από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου και συνιστώνται τα εξής:

1. Να οργανωθούν σεμινάρια για δικαστικούς λειτουργούς στα οποία να συζητηθούν, μεταξύ άλλων, οι διάφορες απόψεις του προβλήματος της ενδο-οικογενειακής βίας σε βάρος ηλικιωμένων και γενικά η ενεργητική και παθητική κακοποίησή τους. Κυρίως να εξεταστούν οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν τα θέματα αυτά, ως προς:

α) την άσκηση ποινικής δίωξης (αδυναμία παθόντος να αντιμετωπίσει την πολυπλοκότητα του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης, φόβος εκδίκησης από τον δράστη κ.λ.π. το μη ενδεδειγμένο μιας τέτοιας αντιμετώπισης προτού γίνουν προσπάθειες παρέμβασης στην οικογένεια και σε ορισμένες περιπτώσεις προσωρινή απομάκρυνση του ηλικιωμένου από την οικογένεια κ.λ.π.

β) τη δυσχέρεια μαρτυρικής κατάθεσης από ηλικιωμένο και το ενδεχόμενο να αμφισβητηθεί η αξιοπιστία της.

γ) Η δυνατότητα να συνεκτιμάται κατά την επιμέτρηση της ποινής και ιδίως κατά τον καθορισμό της βαρύτητας του εγκλήματος και το γεγονός ότι ο δράστης επέλεξε για θύμα του άτομο άνω των 65 ετών και ίσως καταχράστηκε της ανικανότητάς του να αντισταθεί ή εκμεταλλεύτηκε τη μειωμένη αντιληψή του κ.λ.π.

δ) την προσεκτική και κατά περίπτωση αυστηρή αντιμετώπιση των δραστην είτε ενδο-οικογενειακής βίας ή σωματικής βλάβης άγνωστου ηλικιωμένου (λ.χ. την εξέταση κατά την υπό όρο απόλυση ή την αναστολή της ποινής του αν αυτές θα δημιουργούσαν τον κίνδυνο με επιστροφή του δράστη στο οικογενειακό του περιβάλλον να γίνει ο ηλικιωμένος θύμα μιας νέας κακοποίησης από αυτόν).

ε) την εξέταση της υποχρεωτικής αναφοράς από μέρους των παρεχόντων υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας των περιστατικών ενεργητικής και παθητικής κακοποίησης ηλικιωμένων τα οποία περιέχονται σε γνώση τους.

2) Να μελετηθεί η δυνατότητα οι κατά τόπους εισαγγελείς να λειτουργούν και ως ένα είδος επιτρόπου Υπερηλικών, ο οποίος συνεπικουρούμενος από Κοινωνικούς Λειτουργούς θα μπορεί να ενεργεί προς όφελος των ηλικιωμένων ατόμων π.χ. εξεύρεση στέγης, την εκπροσώπησή τους ενώπιον της αστυνομίας ή των δικαστικών αρχών σε περιπτώσεις παραμέλησης ή κακοποίησης.

3) Να μελετηθεί η ίδρυση επιτροπικών-οικογενειακών δικαστηρίων με πολιτική και ποινική αρμοδιότητα, στη δικαιοδοσία των οποίων θα υπαχθούν και οι περιπτώσεις ενδο-οικογενειακής ενεργητικής και παθητικής κακοποίησης ηλικιωμένων. Η διαδικασία θα πρέπει να κινείται αυτεπάγγελτα, όταν φυσικά τα περιστατικά αυτά θα συνιστούν αξιόποινες πράξεις.

4) Να ερευνηθεί η ανάγκη και η δυνατότητα διεύρυνσης της εφαρμογής του που έχει τον τίτλο "σωματική βλάβη ανηλικών κ.λ.π." ώστε να καλύπτονται με ποινική πρόβλεψη όλες οι περιπτώσεις κακοποίησης ηλικιωμένων".

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Στο τμήμα αυτό αναφέρονται τα κοινωνικά μέτρα που μπορούν και πρέπει να ληφθούν στα πλαίσια μιας στρατηγικής για την πρόληψη και αντιμετώπιση του προβλήματος. Στην καταγραφή που ακολουθεί θεωρήθηκε σκόπιμο να ταξινομηθούν τα προτεινόμενα μέτρα όχι κατά κατηγορία προβλήματος, αλλά ανάλογα με μια ιεράρχηση προτεραιοτήτων, στην οποία λήφθηκε υπόψη, εκτός από την αποδοτικότητα και το οικονομικό κόστος.

Αμεσα και βραχυπρόθεσμα μέτρα.

Τα μέτρα αυτά έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό ότι μπορούν να ληφθούν αμέσως, χωρίς μακρόχρονη προετοιμασία με την κινητοποίηση και χρησιμοποίηση κυρίως διαθέσιμων υπηρεσιών και προσώπων.

Ορισμένα μέτρα που προτείνονται εδώ αποσκοπούν στην έγκαιρη πληροφόρηση των αρμόδιων υπηρεσιών, για περιπτώσεις κακοποίησης ή παραμέλησης ηλικιωμένων αλλά και για την αντιμετώπιση περιστατικών που έχουν ανάγκη απλώς από φροντίδα.

Τέτοια μέτρα είναι:

- Συλλογή αξιόπιστων στοιχείων σχετικά με την έκταση, τη φύση και τις συνθήκες κακοποίησης και παραμέλησης ηλικιωμένων από όλα τα μεγάλα νοσοκομεία, Ιδιωτικά και Κρατικά Κέντρα Υγείας, κλινικές συμβεβλημένες με το Ι.Κ.Α. κ.λ.π. και ανάθεση συγκεκριμένων σχετικών ερευνών σε διάφορους φορείς. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να καταβληθεί σχετικά με τα στοιχεία που αναφέρονται στην ηλικία.

Η κακοποίηση διαφοροποιείται έντονα από ηλικιακή ομάδα σε ηλικιακή ομάδα, και τα προβλήματα των άνω των 80 ετών διαφέρουν από αυτά των 70-80 ή των κάτω των 70, χωρίς φυσικά, να παραβλέπεται το εξίσου σημαντικό γεγονός της διαφορετικής απάντησης στα ερεθίσματα του γήρατος από άτομο σε άτομο.

- Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση εκείνων που παρέχουν υπηρεσίες υγείας πρόνοιας, καθώς και των αστυνομικών και των δικαστικών λειτουργιών,

σχετικά με την έγκαιρη διάγνωση, την αναζήτηση των γενεσιουργών παραγόντων και των σύγχρονων μεθόδων αντιμετώπισης, έξω από τα καθιερωμένα ιδρύματα, νοσοκομεία γηροκομεία κ.λ.π. της ενεργητικής και παθητικής κακοποίησης ηλικιωμένων.

- Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των ειδικών ομάδων που έρχονται σε επαφή με ηλικιωμένα άτομα, ώστε να αναφέρονται όλα τα περιστατικά κακοποίησης ή παραμέλησης που έρχονται σε γνώση τους στο πλησιέστερο ΚΑΠΗ ή Κέντρο Υγείας.

- Σύσταση στους ταχυδρομικούς διανομείς να ζητούν πληροφορίες από τους γείτονες για την κατάσταση μοναχικών ηλικιωμένων ατόμων στην περίπτωση που αυτά δεν έχουν παραλάβει την αλληλογραφία δύο-τριών ημερών.

- Καθιέρωση τηλεφωνικής γραμμής που να δέχεται παράπονα από ηλικιωμένα άτομα ή να τους παρέχει πρώτες βοήθειες και συμβουλές. Τα τηλεφωνικά κέντρα μπορεί να στελεχωθούν με εκπαιδευμένους κοινωνικούς λειτουργούς και εθελοντές.

- Εξασφάλιση ειδικής σύνδεσης τηλεφώνου, ιδίως σε μοναχικά ή μειονεκτικά άτομα με την οποία θα συνδέονται αυτόματα με το πλησιέστερο ΚΑΠΗ ή κοινωνικές υπηρεσίες νοσοκομείων ή δήμων.

- Τακτές επισκέψεις κοινοτικού ή αγροτικού ιατρού ή και προσωπικού των ΚΑΠΗ στα σπίτια που έχουν τα ηλικιωμένα άτομα.

- Καθιέρωση, στο μέτρο του εφικτού, διεπιστημονικών ομάδων τόσο για την διάγνωση όσο και για την θεραπευτική, ψυχολογική παρέμβαση σε όλη την οικογένεια που κακοποιεί τα ηλικιωμένα μέλη της.

- Άλλα μέτρα αποβλέπουν κυρίως στην παροχή περίθαλψης φροντίδας και προστασίας σε ηλικιωμένα άτομα με διάφορους τρόπους. Από αυτούς όμως προτίμηση προσφέρεται σ' εκείνους που αποβλέπουν στη φροντίδα που παρέχεται έξω από ιδρύματα και κυρίως στο σπίτι ηλικιωμένου και συγγενών του.

Η περίθαλψη σε ιδρύματα αντίθετα θα πρέπει να προσφέρεται σε σοβαρές περιπτώσεις μόνο επικουρικά, όταν για διάφορους λόγους δεν είναι δυνατή η εξωιδρυματική φροντίδα και προστασία.

Σε αυτά περιλαμβάνονται τα εξής:

- Γνωστοποίηση στο ευρύ κοινό και καθιέρωση των μαθημάτων του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού σχετικά με την παροχή φροντίδας και νοσηλείας ηλικιωμένων στο σπίτι.

- Ενθάρρυνση και επέκταση του προγράμματος “βοήθεια στο σπίτι” για την ανακούφιση της οικογένειας με τη συνδρομή κρατικών λειτουργιών και εθελοντικών οργανώσεων και γενικά διεύρυνση της κοινωνικής πολιτικής για την προστασία των ηλικιωμένων.

- Συνδρομή στη νοσηλεία και ενημέρωση για τη φροντίδα των ηλικιωμένων στο σπίτι από επισκέπτη-τρια (νοσοκόμα). Στο έργο αυτό θα πρέπει να συνδράμουν τα Κέντρα Υγείας ή στην ανάγκη προσωπικό από τη δύναμη των ΚΑΠΗ.

Στην τελευταία περίπτωση θα πρέπει αυτά να ενισχυθούν με επιπλέον άτομα για να μην αλλοιωθεί η έως τώρα ικανοποιητική λειτουργία τους.

- Διεύρυνση των υπηρεσιών που προσφέρουν τα ΚΑΠΗ με την μεταφορά ορισμένων δύσκολων περιστατικών στα κέντρα με αυτοκίνητο υπαλλήλου του Κέντρου ή του Δήμου ή της Κοινότητας που θα απασχολείται περίπου δύο ώρες την ημέρα για το σκοπό αυτό.

- Τέλος ορισμένα μέτρα έχουν θεραπευτικό ή και προληπτικό χαρακτήρα και αποβλέπουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των ηλικιωμένων πριν δημιουργηθούν καταστάσεις ενεργητικής ή παθητικής κακοποίησης αλλά και προβλημάτων των νοσηλευτικών μονάδων της χώρας τα οποία δημιουργούνται από τους ηλικιωμένους.

Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν τα ακόλουθα:

- Καθιέρωση του θεσμού των ανάδοχων οικογενειών για τις περιπτώσεις που απαιτείται η προσωρινή ή εν ανάγκη και μόνιμη απομάκρυνση του ηλικιωμένου από το περιβάλλον του λ.χ. εάν αυτό τον κακοποιεί σωματικά επικίνδυνα ή τον εκμεταλλεύεται οικονομικά ή αδυνατεί ή αρνείται να τον περιποιηθεί-λόγω θερινών διακοπών, έλλειψη στέγης, εγκυμοσύνης του ατόμου που μεριμνά για τον ηλικιωμένο, ειδικών απαιτήσεων της φροντίδας ηλικιωμένου χρόνια πάσχοντα σε ανάρρωση κ.λ.π. το κόστος μιας ανάδοχης οικογένειας είναι κατά πολύ μικρότερο από το κόστος μιας κλίνης νοσοκομείου.

- Ίδρυση κοντά σε νοσοκομεία δορυφορικών ξενώνων για ηλικιωμένους που μπαίνουν στο βραδύ στάδιο της ανάρρωσης που έχουν κατακλίσεις, που σιτίζονται παρεντερικά ή που μετατρέπονται σε χρόνια πάσχοντες. Για το σκοπό αυτό μπορεί να διαρρυθμιστούν κατάλληλα κτίρια που ενδέχεται να βρίσκονται κοντά σε νοσοκομειακές μονάδες ή να ενοικιασθούν διαμερίσματα. Και εδώ το κόστος μιας τέτοιας κλίνης είναι μικρότερο από το αντίστοιχο νοσοκομειακό κόστος.

- Καθημερινές επισκέψεις από μέλη κοινωνικής υπηρεσίας των νοσοκομείων στα νοσηλευόμενα εκεί άτομα τρίτης ηλικίας για να τα συνδράμουν, τόσο στα οικογενειακά τους προβλήματα, όσο και σε ζητήματα σχετικά με την παραμονή τους στο νοσοκομείο (ο Κ.Α. πρέπει να πηγαίνει εκεί όπου υπάρχει το πρόβλημα και όχι το αντίθετο).

- Υποβοήθηση και ενθάρρυνση των ασθενών ηλικιωμένων με οικογενειακό πλαίσιο να εξέρχονται από τα κρατικά νοσοκομεία έγκαιρα με την προϋπόθεση και την εκπληρούμενη υπόσχεση-ότι θα ενισχυθεί η οικογένεια με ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό που θα επισκέπτεται τακτικά τον ασθενή στο σπίτι. Το κόστος είναι σημαντικά μικρότερο από την παραμονή στο νοσοκομείο ενώ έτσι αποφεύγεται η ιδρυματοποίηση του ηλικιωμένου.

- Επανεξέταση του θέματος της υποχρεωτικής εξόδου από το επάγγελμα μετά τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας και ενθάρρυνση ατόμων τρίτης ηλικίας να προσφέρουν εργασίες σε τομείς όπου υπάρχει ζήτηση (π.χ. ορισμένες γεωργικές εργασίες) καθώς και σε εθελοντική.

- καθιέρωση απογραφής σε επίπεδο Δήμου, Κοινότητας ή Ενορίας των ατόμων που είναι άνω των 65 ετών και είναι άνεργα, μοναχικά ή μειονεκτικά. Στην απογραφή μπορεί να βοηθήσουν μαθητές-τριες, σπουδαστές-τριες και νοικοκυρές που πρέπει να εθίζονται σε κοινωνική προσφορά. Σκοπός της απογραφής θα είναι η προσπάθεια να αντιμετωπισθούν τα άμεσα προβλήματα των ατόμων αυτών, αλλά μεταξύ άλλων και η δημιουργική απασχόληση όσων από αυτούς θέλουν.

- Σχετικά με την απασχόληση υπογραμμίζεται η σημασία της διήγησης σε κασέτες εθίμων, παραμυθιών, παροιμιών, αναμνήσεων, ανεκδότων, ιστορικών διηγήσεων, δημοτικών τραγουδιών, νανουρισμάτων και άλλου λαογραφικού ή ιστορικού υλικού. Επίσης πρέπει να ενθαρρυνθεί η χρησι-

μοποίηση των ηλικιωμένων για μεταβίβαση στους νεότερους της παραδοσιακής τέχνης (όπως ξυλουργικής και ιδιαίτερα του σκαλίσματος σε ξύλο της καλαθοπλεκτικής, της σκοινοποιίας του παραδοσιακού κεντήματος, της ύφανσης σε αργαλιό κ.λ.π.). Αυτές οι ασχολίες συντελούν και στη διαφύλαξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς αλλά και στο να δίνουν μια διέξοδο στη μοναξιά, την απραξία και στην απομόνωση των ηλικιωμένων. Τα ΚΑΠΗ έχουν διαδραματίσει έναν αξιόλογο ρόλο στην προσπάθεια αυτή.

- Σχεδιασμός διαμερισμάτων με ειδικές ευκολίες και προδιαγραφές για αυτο-εξυπηρετούμενα ηλικιωμένα άτομα. Παρόμοιες λύσεις εφαρμόζονται σε κράτη με αναπτυγμένο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας όπως η Μ. Βρετανία και τα Σκανδιναυικά κράτη.
- Σημαντικές φορολογικές απαλλαγές ή επιδοτήσεις σε οικογένειες με φορολογικές δηλώσεις κάτω ενός ορίου οι οποίες περιθάλπτουν στο σπίτι τους ηλικιωμένους συγγενείς.

Μεσο-μακροπρόθεσμα μέτρα

- Μια κατηγορία μέτρων αποβλέπει καταρχήν στην ευαισθητοποίηση του ευρέως κοινού αλλά και κυρίως των παιδιών ως προς τις ανάγκες και την προστασία της τρίτης ηλικίας.

Εδώ υπάγονται:

- Η ορθή ενημέρωση των μέσων μαζικής επικοινωνίας πρώτα, και ύστερα του κοινού και των ομάδων που ενδέχεται να γίνουν θύματα ή δράστες ενεργητικής ή παθητικής κακοποίησης με σκοπό να αποφευχθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις της.
- Η συνεργασία με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας για να μην προβάλλουν ή δικαιολογούν τη βία.
- Η χρησιμοποίηση των Σχολών Γονέων, της λαϊκής επιμόρφωσης και άλλων φορέων για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την αξία των παραδοσιακών τρόπων διαβίωσης και παραμονής των ηλικιωμένων στο οικογενειακό τους περιβάλλον.

- Η κοινωνικοποίηση και η διαπαιδαγώγηση των παιδιών με βάση: α) το σεβασμό προς τον ηλικιωμένο μειονεκτικό άνθρωπο β) την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων και διαφορών και την προσπάθεια απόλειψης της βίας και γ) την προσφορά και την ευθύνη και όχι την κατανάλωση και την αρχή της άμεσης ευχαρίστησης.

- Ο εμπλουτισμός των βιβλίων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ώστε να περιλάβει μια σωστή, απομυθοποιημένη εικόνα του ηλικιωμένου: ενός ατόμου δηλαδή που έχει ανάγκη από φροντίδα, στοργή, σεβασμό και κάποιες θυσίες από μέρους της νέας γενιάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙΙ

“... Τα νήπια έκθρεψον, την νεότητα παιδαγωγήσον,
το γήρας περικράτησον....”

ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ
“ΒΙΑ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ”
της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η παραπάνω έρευνα, ανατέθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1987 από το Υπουργείο Υγείας & Πρόνοιας (Διεύθυνση Ηλικιωμένων) στο πανεπιστήμιο Αθηνών (Τομέας Ποινικών Επιστημών). ως υπεύθυνη έρευνας ορίστηκε η καθηγήτρια εγκληματολογίας κ. Δ. Σπινέλλη η οποία βοηθήθηκε από ομάδα συνεργατών, τόσο πανεπιστημιακών καθηγητών, όσο και φοιτητητών από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Θεωρήθηκαν τα κομμάτια της έρευνας άξια παρουσίασης κυρίως λόγω του ότι είναι η μόνη που διεξήχθη στον Ελλαδικό χώρο με θέμα την βία σε βάρος ηλικιωμένων ατόμων και επιχειρείται μια πρώτη χαρτογράφηση, από ερευνητική διεπιστημονική ομάδα του φαινομένου της κακοποίησης και παραμέλησης αυτών, καθώς και λόγω του ότι οποιαδήποτε άλλη έρευνα κι αν επιχειρούνταν από τους συγγραφείς αυτής της εργασίας δεν θα ήταν πιο αντιπροσωπευτική από την παραπάνω για το θέμα που εξετάζεται.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα αυτή αποβλέπει στον περιγραφικό προσδιορισμό της έκτασης και της φύσης του φαινομένου της κακοποίησης των ηλικιωμένων. Ειδικότερα, αποσκοπεί στο να οριοθετήσει το φαινόμενο της βίας σε βάρος τους ή της κακοποίησής τους-και πιο συχνά παραμέλησής τους-ως κοινωνικό, ιατρικό και νομικό πρόβλημα. Περιλαμβάνει άτομα ηλικίας 60 ετών και άνω, οι οποίοι κατοικούν είτε μόνοι τους ή με άλλα μέλη της οικογένειάς τους. Η ιδρυματική βία δεν περιλαμβάνεται στους σκοπούς της έρευνας αυτής.

Τις κατευθυντήριες γραμμές προσδιόρισαν ορισμένα ζητούμενα:

- 1) Ποιό είναι το δημογραφικό "προφίλ" του θύματος της κακοποίησης;
- 2) Ποιές διαφορές παρατηρούνται στα χαρακτηριστικά των ηλικιωμένων θυμάτων βίας σε σύγκριση με αυτά που δεν έτυχε να γίνουν θύματα;
- 3) Ποιό είδος κακοποίησης αποτελεί την πιο συνηθισμένη μορφή βίας;
- 4) Ποιό είναι περίπου το οικονομικό και κοινωνικό κόστος της κακομεταχείρισης των ηλικιωμένων για την οικογένεια και την κοινωνία;
- 5) Υπάρχει ενδεχομένως κάποια φυσική ή πνευματική ή άλλη μειονεξία που καθιστά τα θύματα αυτά ίσως πιο ευάλωτα απέναντι σε οποιαδήποτε άλλη μορφή βίας;

Η έρευνα αυτή αποτελεί έκθεση καταχωρημένη στο Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και είναι αδημοσίευτη.

Λόγω του μεγάλου φάσματος που καλύπτει η έρευνα αυτή, σ' αυτή την εργασία παρουσιάζονται επιλεκτικά ορισμένα αποτελέσματα σχετικά με το θέμα της εργασίας.

2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Σύμφωνα με το σχεδιασμό, η έρευνα διεξήχθη σε δύο στάδια (βλ. πίνακα 1).

Στο πρώτο στάδιο επιλέχθηκαν οκτώ Κρατικά Νοσοκομεία από την περιοχή της Αττικής (τα νοσοκομεία αυτά ήταν: Θεραπευτήριο "Ευαγγελισμός", Γενικό Κρατικό Αθηνών, Λαϊκό Νοσοκομείο Αθηνών, ΚΑΤ Αμαρουσίου, Ορθοπαιδικό Νοσοκομείο Βούλας, Τζάνειο, Νοσοκομείο Πειραιώς, Γενικό Κρατικό Νίκαιας, Νοσοκομείο "Αγ. Ολγα" Ν. Ιωνίας).

Επίσης δέκα ΚΑΠΗ πάλι στο λεκανοπέδιο της Αττικής, επιλέχθηκαν τυχαία βάσει μιας κατάστασης από 71 ΚΑΠΗ Αττικής που λειτουργούσαν την εποχή που διεξάγονταν η έρευνα (τα ΚΑΠΗ αυτά ήταν: Αιγάλεω, Καισαριανής, Ελευσίνας, Ηλιούπολης, Λυκόβρυσης, Μεταμόρφωσης, Ν. Ιωνίας, Πειραιά, Πεύκης, Αλίμου).

Το τελευταίο δείγμα ηλικιωμένων ατόμων επιλέχθηκε τυχαία από τις ίδιες δέκα περιοχές όπου βρισκόταν τα 10 ΚΑΠΗ. Η τελευταία αυτή ομάδα ηλικιωμένων ερωτώμενων αποτέλεσε την ομάδα ελέγχου.

Στο δεύτερο στάδιο περιελήφθησαν στο δείγμα όλα τα ΚΑΠΗ καθώς και όλα τα Κρατικά Νοσοκομεία της χώρας, για να εκτιμηθεί καλύτερα το φαινόμενο της κακοποίησης και παραμέλησης και σε άλλες περιοχές της Ελλάδος. Έτσι, επιτεύχθηκε επικοινωνία με 140 Νοσοκομεία και 211 ΚΑΠΗ τα οποία συμμετείχαν στην έρευνα.

Χρήσιμες υπήρξαν και οι πρόσθετες πληροφορίες που λήφθηκαν από γιατρούς, νοσηλευτές και Κοινωνικούς Λειτουργούς για να γίνει σύγκριση των γενικών χαρακτηριστικών των ηλικιωμένων που έγιναν θύματα κακοποίησης και παραμέλησης στην περιοχή της Αττικής, με τα χαρακτηριστικά εκείνων που θυματοποιήθηκαν σε άλλες περιοχές της χώρας.

Επίσης για να εξακριβωθεί και από μια άλλη πηγή τόσο η έκταση της βίας σε βάρος των ηλικιωμένων όσο και η παραμέλησή τους, υπήρξε σημαντική η βοήθεια που λήφθηκε από τα βιβλία συμβάντων και τα βιβλία παραρτημάτων της Ασφάλειας δέκα Αστυνομικών Τμημάτων των δέκα περιοχών που είχαν επιλεγεί τυχαία για το πρώτο στάδιο της έρευνας.

Οι ερευνητές κατέγραψαν σ' αυτή τη φάση όλα τα περιστατικά που είχαν περιέλθει κατά οποιοδήποτε τρόπο σε γνώση της Αστυνομίας και τα οποία αφορούσαν θύματα άνω των 60 ετών για μια περίοδο έξι μηνών και συγκεκριμένα από τον Σεπτέμβριο έως και τον Φεβρουάριο 1989.

Συνολικά, για την ολοκλήρωση της έρευνας συγκεντρώθηκαν στοιχεία σε διάστημα εννέα μηνών, από τον Οκτώβριο του 1988 μέχρι τον Ιούνιο του 1989.

Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της συνέντευξης, βάσει κλειστού ερωτηματολογίου. Συγκεκριμένα, ως προς το τυχαίο δείγμα ηλικιωμένων (ομάδα ελέγχου) οι ερωτώμενοι δέχθηκαν να υποβληθούν σε συνέντευξη ύστερα από σχετικές διευκρινήσεις που τους δόθηκαν σχετικά με τη φύση και τον σκοπό της έρευνας. Ταυτόχρονα για να εκτιμηθεί αν ο ερωτώμενος έπρεπε ή όχι να υποβληθεί σε συνέντευξη λήφθηκε υπόψιν η νοητική του κατάσταση. Έτσι, ειδικά επιστημονικά εκπαιδευμένο προσωπικό πήρε συνεντεύξεις από τα ΚΑΠΗ καθώς και από σπίτια που ζουν ηλικιωμένοι στις περιοχές που βρίσκονται τα ΚΑΠΗ, ήτοι συνολικά από 757 ηλικιωμένους (βλ. πίνακα 2).

Είδη συνεντεύξεων ή ερωτηματολογίων

Τρία είδη συνεντεύξεων ή ερωτηματολογίων καταρτίστηκαν ειδικά για την διεξαγωγή της έρευνας. Το πρώτο είδος σχεδιάστηκε για τους ασθενείς των νοσοκομείων από τους οποίους θα έπαιρναν τις συνεντεύξεις οι γιατροί. (Ερωτηματολόγιο Α στο Παράρτημα Α).

Το δεύτερο είδος σχεδιάστηκε για τα μέλη των δέκα ΚΑΠΗ της περιοχής Αττικής και για την ομάδα ελέγχου των ερωτώμενων των ίδιων περιοχών στις οποίες ανήκαν τα δέκα ΚΑΠΗ (Ερωτηματολόγιο Β στο παράρτημα Α).

Το τρίτο είδος συντάχθηκε για να δοθεί σ' αυτούς που παρέχουν υπηρεσίες νοσηλευτικές, ιατρικές ή κοινωνικές και στους διευθυντές ή και κοινωνικούς λειτουργούς των ΚΑΠΗ και νοσοκομείων, οι οποίοι αποτέλεσαν το δεύτερο στάδιο της έρευνας (Ερωτηματολόγιο C στο παράρτημα Α).

Οι παραπάνω οδηγοί συνετεύξεων συντάχθηκαν σε απλή και κατανοητή γλώσσα, έτσι ώστε να γίνονται εύκολα αντιληπτές από τους ερωτώμενους αλλά και εύχρηστες για τους συνεντευκτές. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν τόσο οι ανοικτές όσο και οι κλειστές ερωτήσεις (βλ. παράρτημα Α).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

“Γιατί τους ανθρώπους πολλά δεινά τους βρίσκουν,
όταν μάλιστα, ο δρόμος της ζωής τους τραβάει σε
μάκρος”

ΔΑΡΕΙΟΣ

(Πέρσες Αισχύλου)

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ	ΕΙΔΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ
<u>ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ</u>	
1. Οκτώ Κρατικά Νοσοκομεία	Σκοπιμότητες
2. Δέκα ΚΑΠΗ	Τυχαίο
3. Δέκα επιμέρους δείγματα από τις περιοχές των ΚΑΠΗ (ομάδα ελέγχου)	Τυχαίο
<u>ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ</u>	
1. Φορείς Υπηρεσιών	Σκοπιμότητες
2. Δέκα Αστυνομικά Τμήματα	Σκοπιμότητες

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ
ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Τύπος Δείγματος	Αριθμός Συνεντεύξεων	Ποσοστό επιστρ. συνεντεύξεων	Ποσοστιαία καταχωρηθείσα κακοποίηση	ΙΔΙΟΣ αρ.	ΑΛΛΟΣ αρ.
Δείγμα ΚΑΠΗ	506	100%	(167) 33%	80	87
Ομάδα ελέγχου	251	100%	(59) 23%	37	22
Φορείς Υπηρεσιών	351 ⁽¹⁾	44%	(131) 84%	13	-

⁽¹⁾ Συνολικός αριθμός των Νοσοκομείων και ΚΑΠΗ στα οποία εστάλησαν ερωτηματολόγια. Μόνο 96 φορείς υπηρεσιών συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια και μερικοί ανέφεραν περισσότερες από μια περιπτώσεις κακοποίησης.

Ο πίνακας αυτός μας δείχνει το ποσοστό της κακοποίησης που καταχωρήθηκε.

Συνολικά, από το Δείγμα ΚΑΠΗ και της ομάδας ελέγχου, συγκεντρώθηκαν 757 ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από άτομα 60 ετών και άνω. Ένας συνολικός αριθμός 117 ατόμων ανέφεραν ότι υπήρξαν θύματα κάποιας μορφής κακοποίησης μέσα στον τελευταίο χρόνο.

Επίσης 109 ερωτώμενοι, γνώριζαν μια τουλάχιστον περίπτωση κακοποίησης ή παραμέλησης κάποιου άλλου ηλικιωμένου.

Οι φορείς των Υπηρεσιών ανέφεραν 131 περιπτώσεις κακοποίησης ηλικιωμένων.

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΕΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

	Δείγμα ΚΑΠΗ		Ομάδα Ελέγχου		Μαρτυρία Φορέων Υπηρεσιών							
	α %		α %		α %		α %					
	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες				
Σωματική Κακοποίηση	9	29	11	21	2	18	3	15	31	36	50	30
Υλική Κακοποίηση	7	23	9	17	3	27	6	30	5	6	18	11
Ψυχολογική Κακοποίηση	9	29	19	37	6	55	6	30	7	8	33	20
Παραμέληση	6	19	13	25	0	0	5	25	43	50	63	38
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ	31	100	52	100	11	100	20	100	86	100	164	100

Ο πίνακας αυτός ομαδοποιεί τα δεδομένα κακομεταχείρισης σε τέσσερις κατηγορίες κατά την διάρκεια του τελευταίου έτους κατά φύλο ερωτώμενου.

Από τον πίνακα φαίνεται ότι οι γυναίκες συνολικά κακοποιούνται περισσότερο από τους άντρες (συνολικά 226 γυναίκες, έναντι 128 αντρών).

Επίσης, η παραμέληση περιλαμβάνει συνολικά 130 περιπτώσεις και κατέχει την πρώτη θέση ως είδος κακομεταχείρισης, μετά ακολουθεί η σωματική κακοποίηση με συνολικό αριθμό 106 των περιπτώσεων, η ψυχολογική κακοποίηση με 80 περιπτώσεις και τέλος η υλική κακοποίηση με 48 από τις περιπτώσεις.

ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ
ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΔΕΙΓΜΑ	ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ					
	Κάτω των 70		70 -79		80 και άνω	
	α	%	α	%	α	%
Ομάδα ΚΑΠΗ	47	33	29	40	7	21
Ομάδα Ελέγχου	21	15	9	12	4	12
Φορείς Υπηρεσιών	74	52	35	48	22	67
ΣΥΝΟΛΟ	142	100	73	100	33	100

Στον παραπάνω πίνακα, εξετάζοντας τις σχέσεις ηλικίας και κακοποίησης παρατηρεί κανείς με κατάπληξη ότι σε αντίθεση με αποτελέσματα μελετών σε άλλες χώρες, σύμφωνα με τα οποία καταγράφεται υψηλό ποσοστό κακοποίησης στις μεγαλύτερες ηλικίες, η παρούσα έρευνα παρουσίασε περισσότερες περιπτώσεις κακοποίησης σε νεότερες ηλικίες. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει λόγω του ότι σ' αυτή την ηλικιακή ομάδα υπήρχαν περισσότερα άτομα-δηλαδή ο πληθυσμός αυτής της ομάδος αντιπροσωπεύει αναλογικά ένα ευρύτερο τμήμα πληθυσμού απ' ότι οι ηλικιακές ομάδες των 70 ετών και άνω.

**ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΙ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΜΗ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΔΕΙΓΜΑ	ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ					
	Κάτω των 70		70 -79		80 και άνω	
	θύμα α %	μη θύμα α %	θύμα α %	μη θύμα α %	θύμα α %	μη θύμα α %
Ομάδα ΚΑΠΗ	47 59	202 47	29 36	181 42	4 5	43 10
Ομάδα Ελέγχου	21 57	113 53	9 24	69 32	7 19	32 12

Ο παραπάνω πίνακας περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με το ποσοστό των κακοποιημένων και μη κακοποιημένων ατόμων σε ΚΑΠΗ και στις ομάδες ελέγχου.

Και στις δύο περιπτώσεις έχουν μεγαλύτερο ποσοστό κακοποιημένων ηλικιωμένων που ανήκουν σε ομάδα μικρότερης ηλικίας.

**ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΙ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΜΗ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟ
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΦΥΛΟ	ΟΜΑΔΑ ΚΑΠΗ		ΟΜΑΔΑ ΕΛΕΓΧΟΥ		ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	
	θύμα α %	μη θύμα α %	θύμα α %	μη θύμα α %	% σύνολο % 60+	
Γυναίκες	47 59	235 55	25 68	123 57	51	55
Άνδρες	33 41	189 44	12 32	91 43	49	45
Δεν απάντησαν	- -	2 1	- -	- -	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	80 100	426 100	37 100	214 100	100	100

Στον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται ότι οι γυναίκες θυματοποιούνται πιο συχνά απ' ότι οι άνδρες, και μάλιστα ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι γυναίκες ξεπερνούν αριθμητικά τους άντρες. Αυτό ερμηνεύεται λόγω της κοινωνικής; ανισότητας που επικρατεί σε βάρος των γυναικών είτε λόγω οικογενειακής κατάστασης όπου οι γυναίκες μένουν μόνες μετά το θάνατο του συζύγου τους, είτε λόγω της οικονομικής κατάστασης της ηλικιωμένης γυναίκας που είναι πολύ κατώτερη σε σχέση με τον άνδρα είτε λόγω της ανύπαρκτης εκπαίδευσης της ηλικιωμένης γυναίκας που την καθιστά εξαρτημένη και ευάλωτη, έναντι άλλων προσώπων.

Σημείωση:

Οι λόγοι της αυξημένης βίας απέναντι των ηλικιωμένων γυναικών, αναφέρονται περισσότερο αναλυτικά στις συμπερασματικές σκέψεις στο Κεφ. V.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΜΕΝΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΔΕΙΓΜΑ	ΣΥΝΘΕΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ					
	Με σύζυγο/παιδιά		Μόνοι		Σύνολο	
	α	%	α	%	α	%
Δείγμα ΚΑΠΗ	52	65	28	35	80	100
Ομάδα ελέγχου ⁽¹⁾	24	68	11	31	35	100
Φορείς Υπηρεσιών	48	37	83	63	131	100

⁽¹⁾ δύο ερωτώμενοι δεν απάντησαν σ' αυτήν την ερώτηση

Ο παραπάνω πίνακας μας δείχνει ότι τα κακοποιημένα άτομα της έρευνας αυτής, τόσο εκείνα του δείγματος ΚΑΠΗ όσο και της ομάδας ελέγχου, ήταν άνθρωποι ανύπαντροι, διαζευγμένοι ή χήροι (56%), ενώ το υπόλοιπο (43%) ήταν παντρεμένοι. Ωστόσο τα περισσότερα θύματα (67%) ζούσαν με συγγενή, σύζυγο ή παιδιά.

Από την άλλη, οι φορείς των υπηρεσιών από τις διάφορες περιοχές της Ελλάδος, ανέφεραν ότι μόλις 12% των κακοποιημένων ηλικιωμένων ήταν παντρεμένοι, ενώ η πλειοψηφία (88%) ήταν ανύπαντροι διαζευγμένοι ή χήροι. Τα περισσότερα από τα θύματα ζούσαν μόνοι τους (63%). Έτσι και ερμηνεύεται ο υψηλός βαθμός της καταγραφόμενης παραμέλησης (βλ. πίνακα 3).

**ΜΟΡΦΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΜΗ ΘΥΜΑΤΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΔΕΙΓΜΑ	ΘΥΜΑΤΑ			ΜΗ ΘΥΜΑΤΑ		
	Μορφές επισκέψεων			Μορφές επισκέψεων		
	Ποτέ ή λιγότερο από 1 φορά το μήνα	1 ή 2 φορές το μήνα	Τουλάχιστον 1 φορά το μήνα	Ποτέ ή λιγότερο από 1 φορά το μήνα	1 ή 2 φορές το μήνα	Τουλάχιστον 1 φορά το μήνα
	α %	α %	α %	α %	α %	α %
Ομάδα ΚΑΠΗ	3 4	5 6	72 90	24 6	14 3	381 91
Ομάδα Ελέγχου	8 22	1 2	28 76	48 23	90 42	75 35

Ο πίνακας αυτός μας δείχνει τη συχνότητα επαφών με συγγενείς και φίλους εκτός σπιτιού και την εμπλοκή με το ΚΑΠΗ, των ηλικιωμένων της έρευνας.

Απ' αυτά, το 22% της ομάδας ελέγχου και 4% του δείγματος ΚΑΠΗ ανέφεραν ότι σπάνια βγαίνουν ή και ποτέ από το σπίτι τους.

Ωστόσο, το 76% της ομάδας ελέγχου και το 90% των ερωτώμενων από τα ΚΑΠΗ δήλωσαν ότι βγαίνουν για επισκέψεις τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα.

Τα δεδομένα, του παραπάνω πίνακα, αποκαλύπτουν ελάχιστη διαφοροποίηση μεταξύ θυμάτων κακοποίησης και μη θυμάτων, ως προς αυτές τις δραστηριότητες για το δείγμα ΚΑΠΗ, ενώ οι διαφορές μεταξύ κακοποιημένων και μη στην ομάδα ελέγχου είναι ελάχιστες.

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΜΗ ΘΥΜΑΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΔΕΙΓΜΑ	ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ τηλ/κή επικοινωνία			ΜΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ τηλ/κή επικοινωνία		
	ποτέ ή λιγότερο από 1 φορά το μήνα α %	1 ή 2 φορές το μήνα α %	λιγότερο από 1 φορά το μήνα α %	ποτέ ή λιγότερο από 1 φορά το μήνα α %	1 ή 2 φορές το μήνα α %	λιγότερο από 1 φορά το μήνα α %
ΚΑΠΗ ⁽¹⁾	11 16	27 39	31 45	33 8	163 38	234 54
Ομάδα ελέγχου	7 19	19 51	11 30	22 10	73 34	119 59

⁽¹⁾ επτά μέλη ΚΑΠΗ δεν απάντησαν σ' αυτή την ερώτηση.

Στον παραπάνω πίνακα, έγινε προσπάθεια να επιβεβαιωθεί αν οι ηλικιωμένοι διατηρούσαν κανονική επαφή με φίλους ή συγγενείς μέσω τηλεφώνου. Γενικά, οι μη κακοποιημένοι ερωτώμενοι έχουν υψηλότερο ποσοστό τηλεφωνικής επικοινωνίας με φίλους και συγγενείς απ' ότι οι κακοποιημένοι.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΥΓΕΙΑΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΘΥΜΑΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΔΕΙΓΜΑ	ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ						ΜΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ					
	ΥΓΕΙΑ						ΥΓΕΙΑ					
	πολύ καλή		καλή		Οχι καλή		πολύ καλή		καλή		οχι καλή	
	α	%	α	%	α	%	α	%	α	%	α	%
ΚΑΠΗ	14	19	22	28	42	54	92	23	158	39	154	38
Ομάδα Ελέγχου	12	33	9	24	16	43	69	33	54	26	87	41

Στον πίνακα αυτό παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με την αυτοαξιολόγηση της υγείας των κακοποιημένων και μη ατόμων.

Περισσότεροι από τους μισούς (55%) των ερωτώμενων των ΚΑΠΗ και 43% από το δείγμα ομάδας ελέγχου ανέφεραν ότι η υγεία τους είναι πολύ κακή. Αλλά μόνο 38% από τους μη κακοποιημένους των ΚΑΠΗ αξιολόγησαν την υγεία τους ως κακή και 62% δήλωσαν ότι η κατάσταση της υγείας τους ήταν καλή ή πολύ καλή.

Παρόμοια δεδομένα έδωσε και η ομάδα ελέγχου. Συγκεκριμένα το 41% από τους ερωτώμενους αυτής της ομάδας ανέφεραν ότι η υγεία τους ήταν κακή και 59% απάντησαν ότι η υγεία τους ήταν πολύ καλή ή καλή.

ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΘΥΜΑΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΔΕΙΓΜΑ	ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ				ΜΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ			
	Μεγά- λοι	Ηλικιω- μένοι	Μεσή- λικες	Άλλοι	Μεγά- λοι	Ηλικιω- μένοι	Μεσήλικες	Άλλοι
	α %	α %	α %	α %	α %	α %	α %	α %
ΚΑΠΗ	16 20	17 22	24 30	22 28	41 10	108 26	150 34	117 28
Ομάδα Ελέγχου	11 30	5 13	9 24	12 33	40 20	42 21	54 26	67 33

Στον πίνακα αυτό παρουσιάζεται η αντίληψη που έχουν για τον εαυτό τους τα θύματα και μη.

Ένας μεγαλύτερος αριθμός κακοποιημένων σε σχέση με τους μη κακοποιημένους ερωτώμενους, θεωρούν τον εαυτό τους ηλικιωμένο ή γέρο. Ωστόσο, ένας σημαντικός αριθμός ερωτώμενων χαρακτήρισε τον εαυτό του ως μεσήλικα ή ακόμη ως νεαρό.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΘΥΜΑΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΔΕΙΓΜΑ*	ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ			
	Πολύ ικανοποιημένοι	Ικανοποιημένοι	Όχι ικανοποιημένοι	Καθόλου
	α %	α %	α %	α %
ΚΑΠΗ	9 13	20 28	25 36	16 23
Ομάδα Ελέγχου	3 8	13 35	9 24	22 33
	ΜΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ			
ΚΑΠΗ	67 17	159 38	147 35	11 10
Ομάδα Ελέγχου	34 16	84 39	61 29	11 16

* Σημειώνεται ότι 22 ερωτώμενοι δεν απάντησαν σ' αυτή την ερώτηση.

Ο πίνακας αυτός, μας δείχνει ότι οι περισσότεροι από τους μη κακοποιημένους και των δύο δειγμάτων δήλωσαν ότι ήταν ικανοποιημένοι ή πολύ ικανοποιημένοι από τη ζωή τους, ενώ η πλειοψηφία από τους κακοποιημένους ερωτώμενους ανέφεραν ότι ήταν πολύ δυσαρεστημένοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Η γενική εικόνα που αποκομίζει κανείς από την πρώτη ανάλυση των δεδομένων της παραπάνω έρευνας, είναι ότι η Ελληνική κοινωνία δεν αντιμετωπίζει, προς το παρόν τουλάχιστον σοβαρό πρόβλημα βίας εναντίον ατόμων τρίτης ηλικίας και κακοποιήσεις αυτών. Φαίνεται ότι οι γυναίκες κακοποιούνται συχνότερα των ανδρών και αυτό ερμηνεύεται λόγω της ανισότητας που επικρατεί σε βάρος της ηλικιωμένης γυναίκας. Στο επίπεδο της οικογενειακής κατάστασης, η ηλικιωμένη γυναίκα διαφέρει σημαντικά από αυτήν του άνδρα, ιδιαίτερα στην κατηγορία έγγαμων-χήρων. Οπως αναφέρει η Α. Τεπέρογλου (Εκλογή, 1993) οι γυναίκες άνω των 65 ετών, κατά 52% είναι χήρες ή διαζευγμένες, ενώ οι άνδρες μόνο κατά 13%. Η κοινωνική ερμηνεία του φαινομένου είναι ότι οι γυναίκες μένουν μόνες μετά το θάνατο του συζύγου είτε επειδή αισθάνονται αυτάρκειες και προσφέρουν πολλά στα παιδιά τους, μέσα από τον παραδοσιακό τους ρόλο, είτε μένουν μόνες λόγω των ισχυρών κοινωνικών προκαταλήψεων που ισχύουν έντονα σ' αυτή τη γενιά. Παράλληλα, στο επίπεδο εκπαίδευσης η ηλικιωμένη γυναίκα θεωρείται υποδεέστερη σε σύγκριση με τον άνδρα λόγω του ότι έζησε σε μια χρονική περίοδο όπου οι γυναίκες, κατά κύριο λόγο μέναν αναλφάβητες με αποτέλεσμα να γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης, κοινωνικά ευάλωτες και εξαρτημένες από άλλα πρόσωπα. Τέλος, η θέση της γυναίκας εντοπίζεται χαμηλότερη από εκείνη του ανδρός, στο επίπεδο της οικονομικής κατάστασης λόγω του ότι οι ηλικιωμένες γυναίκες συνήθως δεν είναι άμεσα ασφαλισμένες άρα και η σύνταξη, η οποία είναι η κύρια πηγή εισοδήματος είναι έμμεση και μικρότερη του ανδρός.

Από την έρευνα επίσης προκύπτει ότι: το ήμισυ των ηλικιωμένων θυμάτων (51%) είχαν κακοποιηθεί από ένα συγγενή και ήταν περισσότερο εξαρτημένα από τις οικογένειές τους απ' ό,τι τα μη κακοποιημένα άτομα. Επιπλέον η πλειοψηφία των κακοποιημένων ηλικιωμένων ήταν χειρότερης

υγείας απ' ό,τι τα μη κακοποιημένα άτομα και ένα μεγάλο τμήμα κακοποιημένων ερωτώμενων είχαν πενιχρή ιδέα για τον εαυτό τους.

Επίσης, τα κακοποιημένα άτομα συγκέντρωσαν χαμηλότερη βαθμολογία σε έναν από τους δείκτες κοινωνικής απομόνωσης. Είχαν λιγότερες τηλεφωνικές επικοινωνίες με φίλους και συγγενείς απ' ό,τι οι μη κακοποιημένοι ερωτώμενοι. Τέλος τα ηλικιωμένα θύματα ήταν λιγότερο ικανοποιημένα από τη ζωή τους από τα μη κακοποιημένα άτομα.

Ως συχνότερες μορφές κακοποίησης ήταν αυτό που χαρακτηρίζεται ως "ψυχολογική κακοποίηση" και συγκεκριμένα η λεκτική κακοποίηση. Ωστόσο, για ένα ηλικιωμένο άτομο η μορφή αυτή ενδέχεται να είναι το ίδιο οδυνηρή όσο και η σωματική βία. Ευτυχώς, θανατηφόρα ή βάναισα εγκλήματα με θύματα ηλικιωμένους δεν βρέθηκαν.

Μια από τις ερωτήσεις που τέθηκαν στην αρχή του προηγούμενου κεφαλαίου ήταν και το κόστος που επιφέρει στην οικογένεια και την κοινωνία η κακοποίηση των ηλικιωμένων. Το κόστος στην οικογένεια ερμηνεύεται ως εξής: Λόγω της παράδοσης, η φροντίδα των ηλικιωμένων ήταν ευθύνη της οικογένειας, πράγμα που προϋποθέτει κάποια ικανότητα από την πλευρά των ενήλικων απογόνων—για την ανάληψη της ευθύνης αυτής. Μερικές φορές όμως, προσωπικά προβλήματα-οικονομικά, σωματικά, ψυχολογικά—είναι δυνατό να εμποδίζουν ορισμένους ενήλικους απόγονους να το αναλάβουν και να φέρουν σε πέρας την ευθύνη της φροντίδας των ηλικιωμένων γονιών τους αποτελεσματικά.

Εξάλλου, η ψυχολογική πίεση, που συχνά συνοδεύει αυτή τη διαδικασία, μπορεί να είναι ένας από τους παράγοντες κακοποίησης. Όταν τελικά εκδηλωθεί η βία σε βάρος ηλικιωμένων ή η κακοποίησή τους, οι δαπάνες που απαιτούνται για την αντιμετώπισή της είναι πολύ μεγάλες και περιλαμβάνουν συνήθως τόσα έξοδα για νοσηλευτική και ιατρική περίθαλψη των κακοποιημένων ηλικιωμένων όσο και κάποια μορφή μεταχείρισης για τους δράστες. Επιπλέον, θύματα και δράστες ενδέχεται να έχουν υποστεί και κάποια σωματική ή ψυχολογική βλάβη που δεν υπολογίζεται σε χρήμα. Το οικονομικό κόστος στην κοινωνία ερμηνεύεται από τις δαπάνες που απαιτούνται για νοσηλευτική και ιατρική περίθαλψη κυρίως στα νοσοκο-

μεία, όπου πολλές φορές ο χρόνος παραμονής ηλικιωμένων που έχουν κακοποιηθεί σωματικά, είναι αρκετά μεγάλος.

Πάντως, παρ' όλο που το πρόβλημα στην Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε, δεν είναι οξύ, εντούτοις δεν παύουν πολλές μορφές κακοποίησης να είναι παρούσες και στην Ελληνική κοινωνία. Επομένως είναι σκόπιμο να αρχίσει μία πολύπλευρη και συντονισμένη προσπάθεια. Επιπλέον, ειδικότερες έρευνες είναι αναγκαίες για να προσδιοριστεί επακριβώς το κοινωνικό και οικονομικό κόστος, το οποίο από τα προκαταρκτικά στοιχεία που έχουν συλλεγεί από την παραπάνω έρευνα, παρουσιάζεται σημαντικό. Η αναζήτηση λύσεων για την άμβλυση αυτού του προβλήματος είναι επιβεβλημένη. Κι αυτό όχι μόνο γιατί πρέπει να εναρμονιστεί η χώρα μας με Συστάσεις Διεθνών Οργανισμών αλλά για δύο σημαντικότερους, κατά τη γνώμη των συγγραφέων, λόγους:

Πρώτο, γιατί τα φαινόμενα αυτά αλλοιώνουν και αποσταθεροποιούν την Ελληνική κοινωνία, καθώς αυτή παύει να αναθέτει κάποιο λειτουργικό ρόλο στα πιο ηλικιωμένα μέλη της και αδυνατεί να τους διατηρεί μέχρι την τελευταία τους πνοή κοντά της και δεύτερον, γιατί η χώρα μας ανήκει στα Ευρωπαϊκά κράτη στα οποία ο ρυθμός αύξησης των ηλικιωμένων ατόμων συνεχώς αυξάνει όπου προφανώς αυτή η κατάσταση θα συνεπάγεται και συνεχή αύξηση και όξυνση των προβλημάτων που έχουν σχέση με τους ηλικιωμένους στο μέλλον.

Μερικές προτάσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων που έχουν σχέση με την τρίτη ηλικία, αναφέρονται αναλυτικά στο κεφάλαιο III.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Α, Β, και C

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Α

ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΣΘΕ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΑ
ΤΙΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ
ΕΝΑΡΞΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Αύξων αριθμός ερωτηματολογίου

Όνομα νοσοκομείου

Όνομα Ερευνητή

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΣΘΕΝΟΥΣ

1. Όνομα ερωτωμένου 1.
Διεύθυνση (μόνητη) Τηλέφωνο
2. Φύλο: 1. Άνδρας 2. Γυναίκα ..
3. Σε ποιά θρησκεία ανήκετε; 3.

- 1. Χριστιανός Ορθ. 2. Άλλες Χριστιανικές ομάδες
- 3. Άλλες (π.χ. Μουσουλμάνος, Εβραίος, Τσιγγάνος)

11. λημώς, σήμερα, λες, λροχας, ους εχουν κακοποιησει, οη-
λαδη σας εδεσαν, κτυπησαν, εκλεψαν κ.λπ.;

1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

12. Πέστε μου τι ακριβώς σας συνέβη;

.....
.....
.....

13. Σε τι χώρο σας συνέβη το κτύπημα, κάταγμα, τραύμα κ.λπ.;

- 1. Μέσα στο σπίτι μας 4. Σε μεταφορικό μέσο
- 2. Σε σπίτι άλλων 5. Σε εστιατόριο
- 3. Στην εργασία 6. Στο δρόμο
- 7. Άλλου; Συγκεκριμένα

14. Ποιος θα λέγατε ότι φταίει γι' αυτό;

- 1. Ο/Η ίδιος/α 5. Άλλος συγγενής
- 2. Ο/Η σύζυγος 6. Φίλος
- 3. Το παιδί του/της 7. Άγνωστος
- 4. Νύφη / Γαμπρός 8. Δεν ξέρω

15. Γιατί άραγε συνέβη αυτό;

.....
.....
.....

Εκτός από το πρόσφατο περιστατικό για το οποίο μας μι-
λήσατε, μήπως κατά τους τελευταίους 12 μήνες θυμάστε να
σας έχουν κακοποιήσει ή να έχετε πέσει θύμα κάποιου ε-
γκλήματος;

5. Ημερομηνία Γέννησης ΗΗ/ΜΜ/ΕΕ

6. Διανοητική κατάσταση (υπολογίζεται από τις ερωτήσεις)

Λίγο Σωστό Λάθος Λάθος

6.1 Πού βρίσκεστε αυτή τη στιγμή;

6.2 Πόσων ετών είσθε;

6.3. Ποιο το όνομά σας;

6.4 Πώς ονομάζεται ο πρωθυπουργός;

ΠΡΟΣΟΧΗ: Αν έχουν γίνει περισσότερα από δύο λάθη στις ερωτήσεις 6.1
- 6.4 διακόπτετε τη συνέντευξη. Συμπληρώστε το ερωτημα-
τολόγιο από το ιστορικό του ασθενούς.

7. Ημερομηνία προσέλευσης ή εισαγωγής στο νοσοκομείο

ΗΗ/ΜΜ/ΕΕ / /

8. Εισαγωγή στο Νοσοκομείο 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

9. Διάγνωση (εξηγήστε)

.....
.....
.....
.....

10. Ο/η άρρωστος κατά την εισαγωγή του/της έρχεται από:

- 1. Το σπίτι 3. Νοσοκομείο ή κλινική
- 2. Οίκο ευγηρίας 4. Άσυλο
- 5. Άλλο τι;

ΔΕΝ
ΝΑΙ .1 ΟΧΙ .2 ΘΥΜΑΜΑΙ .3

16. Κλοπή; .1 .2 .3 16.
17. Εξύβριση; .1 .2 .3 17.
18. Σεξουαλική κακοποίηση; .1 .2 .3 18.
19. Σωματική κακοποίηση; .1 .2 .3 19.
20. Ξυλοδαρμός .1 .2 .3 20.
21. Ασφυξία / Πνιγμός; .1 .2 .3 21.
22. Έλλειψη προσωπικής φροντίδας; .1 .2 .3 22.
23. Έλλειψη τροφής ή κακή διατροφή; .1 .2 .3 23.
24. Έλλειψη θέρμανσης; .1 .2 .3 24.
25. Έλλειψη ιατρικής φροντίδας; .1 .2 .3 25.
26. Καθήλωση σε κρεβάτι; .1 .2 .3 26.
27. Καθήλωση σε καρέκλα; .1 .2 .3 27.

ΔΕΝ

ΝΑΙ .1 ΟΧΙ .2 ΘΥΜΑΜΑΙ .3

28. Ρινορραγία; .1 .2 .3 28.
29. Ωτορραγία; .1 .2 .3 29.
30. Αιμορραγία ούλων; .1 .2 .3 30.
31. Θλάσεις; .1 .2 .3 31.
32. Αμυγές, εκδορές; .1 .2 .3 32.
33. Διάστρεμμα; .1 .2 .3 33.
34. Εξάρθρωμα; .1 .2 .3 34.
35. Κάταγμα κλειστό; .1 .2 .3 35.
36. Κάταγμα επιπεπλεγμένο; .1 .2 .3 36.
37. Ακρωτηριασμός; .1 .2 .3 37.
38. Έγκαυμα; 1. Ξηρό .1 .2 .3 38.1
2. Υγρό .1 .2 .3 38.2
39. Έγκαυμα; 1. Α' βαθμού .1 .2 .3 39.1
2. Β' βαθμού .1 .2 .3 39.2
3. Γ' βαθμού .1 .2 .3 39.3
40. Κρυσπληξία; .1 .2 .3 40.

41. Θερμοπλήξια; 1 2 3 41.

42. Περιοχή σώματος που έχει υποστεί την κάκωση; 42.

- 1. Κεφαλή 5. Ράχη
- 2. Τράχηλος 6. Άνω άκρα
- 3. Θώρακας 7. Χεριού
- 4. Κοιλιά 8. Κάτω άκρα

43. Ποιος θα λέγατε ότι φταίει γι' αυτό; 43.

- 1. Ο/Η ίδιος/α 5. Άλλος συγγενής
- 2. Ο/Η σύζυγος 6. Φίλος
- 3. Το παιδί του/της 7. Άγνωστος
- 4. Νύφη / Γαμπρός 8. Δεν ξέρω

44. Γιατί άραγε συνέβη αυτό; 44.

45. Σε τι χώρο σας συνέβη το κτύπημα, κάταγμα, τραύμα κ.λπ.; 45.

- 1. Μέσα στο σπίτι σας 4. Σε μεταφορικό μέσο
- 2. Σε σπίτι άλλων 5. Σε εστιατόριο
- 3. Στην εργασία 6. Στο δρόμο
- 7. Άλλού; Συγκεκριμένα

46. Ποιες ήταν οι συνέπειες αυτής της κακοποίησης; (μεταφορά σε γιατρό, νοσοκόμα, οδοντίατρο); 46.

- 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ 3. ΔΕΝ ΘΥΜΑΜΑΙ

47. Για κάθε κακοποίηση συμπληρώστε τον αντίστοιχο αριθμό (16-27), τον αντίστοιχο αριθμό συνέπειας (28-41) καθώς και τις μέρες παραμονής στο νοσοκομείο 47.

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΜΕΡΕΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ 47.1

1. 47.1

2. 42.7

3. 47.3

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

48. Οικογενειακή κατάσταση; 48.

- 1. Άγαμος / ποτέ δεν παντρεύτηκε 3. Χήρος
- 2. Παντρεμένος 4. Χωρισμένος

49. Πού ζει; 49.

- 1. Σε μονοκατοικία 3. Σε δημόσιο γηροκομείο
- 2. Σε διαμέρισμα πολυκατοικίας 4. Σε οικο ευγηρίας
- 5. Άλλο (π.χ. σε δωμάτιο) Συγκεκριμένα

50. Ζείτε μόνος/η ή μαζί με; 50.

1. Σύζυγο, ή παιδιά, ή άλλο συγγενή ΝΑΙ ΟΧΙ 50.1

2. Μαζί με άλλα πρόσωπα που δεν είναι συγγενείς 1. 2. 50.2

3. Μόνος/η 1. 2. 50.3

51. Έχετε δικά σας χρήματα 51.

(Σύνταξη, χαρτζιλίκι από παιδιά, νοίκια)

- 1. Σύνταξη 3. Χαρτζιλίκι από παιδιά
- 2. Νοίκια 4. Άλλο τι;

52. Θεωρείτε το εισόδημά σας επαρκές; Θα λέγατε ότι είναι; 52.

60. Είσαθε μέλος ΚΑΠΗ; 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ 60.

61. Πώς αισθάνεσθε τον εαυτό σας; 61.

1. Γέρος / Γριά 3. Μεσήλικας/η
 2. Ηλικιωμένος/η 4. Άλλο

62. Γενικά θα λέγατε πως η υγεία σας είναι: 62.

(Η ερώτηση αναφέρεται στο ηθικό του ατόμου)

1. Πολύ καλή 3. Καλή
 2. Αρκετά καλή 4. Όχι τόσο καλή
 5. Άλλο

63. Γενικά πόσο ικανοποιημένος/η νιώθετε από τη ζωή σας σήμερα; Θα λέγατε ότι είστε; 63.

1. Πολύ ικανοποιημένος 3. Όχι τόσο ικανοποιημένος
 2. Αρκετά ικανοποιημένος 4. Καθόλου ικανοποιημένος
 5. Άλλο

ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΦΟΙΤΗΤΗ/ΤΡΙΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

64. Λόγος προσέλευσης ή εισαγωγής του ερωτώμενου στο Νοσοκομείο: 64.

.....
.....
.....

65. Εξήλθε από το νοσοκομείο; 65.

1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ 3. ΘΑΝΑΤΟΣ

66. Ημερομηνία εξόδου ή θανάτου: 66.

ΗΗ/ΜΜ/ΕΕ / /

1. Αρκετό για να αντιμετωπίσετε τις ανάγκες σας άνετα;

2. Σχεδόν αρκετό;

3. Ανεπαρκές;

53. Τι δουλειά κάνατε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής σας; 53.

(Συμπληρώστε το ακριβές επάγγελμα π.χ. ταμίας τραπέζης, πλασιέ βιβλίων)

54. Τι είδους εκπαίδευση τελειώσατε; 54.

1. Κάτω του Δημοτικού 4. Ανώτερη εκπαίδευση
 2. Δημοτικό σχολείο 5. Ανώτατη εκπαίδευση
 3. Γυμνάσιο (6 τάξεις) 6. Άλλο τι;

55. Πόσο συχνά βγαίνετε έξω; (Για να πάτε σ' ένα συγγενή, στην εκκλησία, ένα περίπατο κ.λπ.) 55.

1. Ποτέ 3. 1-2 φορές το μήνα
 2. Λιγότερο από μία φορά 4. Μια φορά την εβδομάδα ή περισσότερο
 5. Κάθε μέρα

56. Πόσο συχνά τηλεφωνείτε/σας τηλεφωνούν; 56.

1. Ποτέ 3. 1-3 φορές το μήνα
 2. Λιγότερο από μία φορά 4. Μια φορά την εβδομάδα ή περισσότερο
 5. Κάθε μέρα

57. Βλέπετε τηλεόραση; 57.

1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

58. Ακούτε ραδιόφωνο; 58.

1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

59. Διαβάζετε ή σας διαβάζουν 59.

1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

67. Μεταφορά μετά το πέρας της νοσηλείας στο:

1. Σπίτι
 4. Σε ψυχιατρείο
 2. Συγγενείς ή φίλους
 5. Σε θεραπευτήριο
 3. Σε γηριατρικό νοσοκομείο
 6. Σε οικο ευγηρίας
 7. Άλλού. Πού;

68. Αν μεταφέρθηκε σε ίδρυμα: για ποια αιτία;

1. Άγνωστη
 3. Διανοητική αιτία
 2. Φυσική αιτία (ανικανότητα)
 4. Κοινωνικοί λόγοι
 Άλλοι λόγοι. Τι;

ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ του νοσοκομείου για στοιχεία ατόμων ή προσώπων που έπρεπε να έχουν βγει από το νοσοκομείο, αλλά για διαφόρους λόγους δεν έχουν βγει ακόμα.

69. Παραμέληση 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

70. Πόσες μέρες επιπλέον παρέμεινε στο Νοσοκομείο;

71. Για ποιο λόγο παρέμεινε επιπλέον μέρες στο Νοσοκομείο;

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Β

ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΣΘΕ ΝΑ ΜΑΣ ΔΩΣΕΤΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΗΛΙΚΙΑΣ 60 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ ΠΟΥ ΛΟΓΩ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ, ΨΥΧΙΚΗΣ Ή ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΕΙΝΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΑ ΑΠΟ ΆΛΛΟΥΣ ΚΑΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΠΕΣΕΙ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ή ΒΙΑΣ. ΑΡΧΙΚΑ ΘΑ ΘΕΛΑΜΕ ΝΑ ΜΑΘΟΥΜΕ ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΣΑΣ

Αύξων αριθμός ερωτηματολογίου Ομάδα ελέγχου

1. Όνομα Νοσοκομείου

2. ΚΑΠΗ

3. Φύλο: 1. Άνδρας 2. Γυναίκα

4. Επάγγελμα:

1. Ιατρός

2. Νοσοκόμος/α

3. Κοινωνική Λειτουργός

5. Πόσα χρόνια εξασκείτε το επάγγελμά σας;

1. Λιγότερο από 2 χρόνια 3. 5-9 χρόνια
 2. 2-4 χρόνια 4. 10-14 χρόνια
 5. 15 ή περισσότερα χρόνια

6. Τι ποσοστό ατόμων 60 ετών και άνω βλέπετε στο Νοσοκομείο — Υπηρεσία σας;

1. Λιγότερο από 5% 4. 21 — 30%
 2. 5 — 10% 5. 31 — 50%
 3. 11 — 20% 6. 51 — 70%
 7. 71 — 100%

7. Ξέρετε ή μήπως έχετε ακούσει πως η κακοποίηση και η βία σε βάρος ηλικιωμένων (60 ετών και άνω) αποτελεί ιατρικό και κοινωνικό πρόβλημα;

1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

8. Ακούσατε να έχει έλθει άτομο ηλικιωμένο στο Νοσοκομείο / Υπηρεσία σας λόγω κακοποίησης ή βίας που εσείς προσωπικά δεν εξετάσατε / εξυπηρέτησατε;

1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

9. Γνωρίζετε τουλάχιστον μια περίπτωση κακοποίησης ή βίας σε βάρος ηλικιωμένου ατόμου (60 ετών και άνω) που να έγινε τους τελευταίους 12 μήνες;

1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

10. Παρακαλώ συμπληρώστε το συνημμένο ερωτηματολόγιο για κάθε περιστατικό κακοποίησης ή βίας σε βάρος ηλικιωμένου ατόμου που γνωρίζετε. Αν υπάρχουν στην υπηρεσία σας περισσότερα περιστατικά θα πρέπει να βγάλετε φωτοαντίγραφα του ερωτηματολογίου, έτσι ώστε κάθε περίπτωση να παρουσιάζεται ξεχωριστά.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΥΜΑ:

1. Ημερομηνία Γέννησης ΗΗ/ΜΜ/ΕΕ / /

2. Φύλο: 1. Άνδρας 2. Γυναίκα
3. Ηλικία όταν συνέβη η κακοποίηση ή βία:
4. Θρησκεία:

1. Χριστιανός Ορθ. Άλλες Χριστιανικές ομάδες
 3. Άλλες (π.χ. Μουσουλμάνος, Εβραίος, Σιγγάνος)

5. Οικογενειακή κατάσταση;

1. Άγαμος/ποτέ δεν παντρεύτηκε 3. Χήρος
 2. Παντρεμένος 4. Χωρισμένος

6. Ζει μόνος ή με άλλους;

- ΝΑΙ ΟΧΙ

1. Σύζυγο, ή παιδιά, ή άλλο συγγενή 1. 2.
2. Μαζί με άλλα πρόσωπα που δεν είναι συγγενείς 1. 2.

2. Μόνος/η

1. 2.

ΞΕΡΕΤΕ ΑΝ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΣΥΝΕΒΗ:

ΝΑΙ. 1 ΟΧΙ. 2 ΔΕΝ ΘΥΜΑΜΑΙ. 3

7. Κλοπή; .1 .2 .3
8. Εξύβριση; .1 .2 .3
9. Σεξουαλική κακοποίηση; .1 .2 .3
10. Σωματική κακοποίηση; .1 .2 .3
11. Ξυλοδαρμός; .1 .2 .3
12. Ασφυξία / Πνιγμός; .1 .2 .3
13. Έλλειψη προσωπικής φροντίδας; .1 .2 .3
14. Έλλειψη τροφής ή κακή διατροφή; .1 .2 .3
15. Έλλειψη θέρμανσης; .1 .2 .3

	ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ	ΜΕΡΕΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
16. Έλλειψη ιατρικής φροντίδας;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
17. Καθήλωση στο κρεβάτι;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
18. Καθήλωση σε καρέκλα;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
19. Ρινορραγία;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
20. Ωτορραγία;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
21. Αιμορραγία ούλων;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
22. Θάλασις;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
23. Αμυχές, εκδορές;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
24. Διάστρεμμα;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
25. Εξάρθρημα;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
26. Κάταγμα κλειστό;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
27. Κάταγμα επιπεπλεγμένο;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
28. Ακρωτηριασμός;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
29. Έγκαυμα;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
30. Κρυσπληξία;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3
31. Θερμοπληξία;	☐ .1	☐ .2 ☐ .3

35. Παρακαλείσθε όπως μας δώσετε οποιοσδήποτε άλλες πληροφορίες μπορείτε σχετικά με την προαναφερθείσα περίπτωση (όπως π.χ. παραμέληση, εγκατάλειψη κ.λπ.)

.....

.....

.....

32. Ποιος θα λέγατε ότι φταίει γι' αυτό;	☐ 1. Ο/Η ίδιος/α	☐ 5. Άλλος συγγενής
	☐ 2. Ο/Η σύζυγος	☐ 6. Φίλος
	☐ 3. Το παιδί του/της	☐ 7. Άγνωστος
	☐ 4. Νύφη / Γαμπρός	☐ 8. Δεν ξέρω

33. Σε τί χώρο συνέβη η κακοποίηση ή βία;

☐ 1. Μέσα στο σπίτι του/της	☐ 4. Σε μεταφορικό μέσο
☐ 2. Σε σπίτι άλλων	☐ 5. Σε εστιατόριο
☐ 3. Στην εργασία	☐ 6. Στο δρόμο
☐ 7. Άλλού; Συγκεκριμένα	

34. Για κάθε κακοποίηση ή βία συμπληρώστε τον αντίστοιχο αριθμό (7-31), καθώς και τις μέρες παραμονής στο νοσοκομείο

4. Τόπος Γέννησης / /
5. Ημερομηνία Γέννησης ΗΗ/ΜΜ/ΕΕ / /
6. Διανοητική κατάσταση (υπολογίζεται από τις ερωτήσεις)
- Λίγο
Σωστό Λάθος Λάθος
- 6.1 Πού βρίσκατε αυτή τη στιγμή;
- 6.2 Πόσων ετών είσθε;
- 6.3. Ποιο το όνομά σας;
- 6.4 Πώς ονομάζεται ο πρωθυπουργός;

ΠΡΟΣΟΧΗ: Αν έχουν γίνει περισσότερα από δύο λάθη στις ερωτήσεις 6.1 - 6.4 διακόπτετε τη συνέντευξη.

7. Μήπως σήμερα, χθες, προχθές, σας έχουν κακοποιήσει, δηλαδή σας έδεσαν, κτύπησαν, έκλεψαν κ.λπ.;
1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
8. Αν εσείς δεν έχετε κακοποιηθεί, μήπως ξέρετε ή έχετε ακούσει κάποιο άλλο ηλικιωμένο άτομο (60 ετών και άνω) που να έχει κακοποιηθεί;
1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
9. Πέστε μου τι ακριβώς συνέβη;
-
-
10. Σε τι χώρο συνέβη το κτύπημα, κάταγμα, τραύμα κ.λπ.;
1. Μέσα στο σπίτι σας 4. Σε μεταφορικό μέσο
11.
12.
13.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ C

Αύξων αριθμός ερωτηματολογίου Ομάδα ελέγχου

ΚΑΠΗ

Όνομα ερευνητή

ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΓΙΑ ΝΑ ΕΞΕΤΑΣΟΥΜΕ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ ΓΙΑ ΝΑ ΠΡΟΤΑΘΟΥΝ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥΣ. ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΣΘΕ ΝΑ ΜΑΣ ΔΩΣΕΤΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ Ή ΒΙΑ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

1. Όνομα ερωτώμενου
- Διεύθυνση (μόνιμη) Τηλέφωνο
2. Φύλο: 1. Άνδρας 2. Γυναίκα
3. Σε ποια θρησκεία ανήκετε;
1. Χριστιανός Ορθ. 2. Άλλες Χριστιανικές ομάδες
3. Άλλες (π.χ. Μουσουλμάνος, Εβραίος, Τσιγγάνος)

- 2. Σε σπίτι άλλων
- 3. Στην εργασία
- 7. Άλλου; Συγκεκριμένα

11. Ποιος θα λέγατε ότι φταίει γι' αυτό; 14.

- 1. Ο/Η ίδιος/α
- 2. Ο/Η σύζυγος
- 3. Το παιδί του/της
- 4. Νύφη / Γαμπρός
- 5. Άλλος συγγενής
- 6. Φίλος
- 7. Άγνωστος
- 8. Δεν ξέρω

12. Γιατί άραγε συνέβη αυτό; 15.

.....

Εκτός από το πρόσφατο περιστατικό που μας μιλήσατε, μήπως κατά τους τελευταίους 12 μήνες θυμάστε να σας έχουν κακοποιήσει ή να έχουν κακοποιήσει άλλο ηλικιωμένο άτομο;

(ΡΩΤΗΣΤΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
 ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΆΛΛΟ ΑΤΟΜΟ)

ΔΗΛΑΔΗ ΘΑ ΛΕΓΑΤΕ ΟΤΙ ΣΥΝΕΒΗ:

ΙΔΙΟΣ ΆΛΛΟΣ

ΝΑΙ 1. ΟΧΙ 2. ΝΑΙ 1. ΟΧΙ 2.

- 13. Κλοπή; 1. 2. 1. 2. 16.
- 14. Εξύβριση; 1. 2. 1. 2. 17.

- 15. Σεξουαλική κακοποίηση; 1. 2. 1. 2. 18.
- 16. Σωματική κακοποίηση; 1. 2. 1. 2. 19.
- 17. Ξυλοδαρμός; 1. 2. 1. 2. 20.
- 18. Ασφυξία / Πνιγμός; 1. 2. 1. 2. 21.
- 19. Έλλειψη προσωπικής φροντίδας; 1. 2. 1. 2. 22.
- 20. Έλλειψη τροφής ή κακή διατροφή; 1. 2. 1. 2. 23.
- 21. Έλλειψη θέρμανσης; 1. 2. 1. 2. 24.
- 22. Έλλειψη ιατρικής φροντίδας; 1. 2. 1. 2. 25.
- 23. Καθήλωση σε κρεβάτι; 1. 2. 1. 2. 26.
- 24. Καθήλωση σε καρέκλα; 1. 2. 1. 2. 27.
- 25. Ρινορραγία; 1. 2. 1. 2. 28.
- 26. Ωτορραγία; 1. 2. 1. 2. 29.
- 27. Αιμορραγία ούλων; 1. 2. 1. 2. 30.
- 28. Θλάσεις; 1. 2. 1. 2. 31.
- 29. Αμυχές, εκδορές; 1. 2. 1. 2. 32.
- 30. Διάστρεμμα; 1. 2. 1. 2. 33.

31. Εξάρθρωμα; 1. 2. .1 .2 34.
32. Κάταγμα κλειστό; 1. 2. .1 .2 35.
33. Κάταγμα επιπλεγμένο; 1. 2. .1 .2 36.
34. Ακρωτηριασμός; 1. 2. .1 .2 37.
35. Έγκαυμα; 1. Ξηρό 1. 2. .1 .2 38.1
2. Υγρό 1. 2. .1 .2 38.2
36. Έγκαυμα; 1. Α' βαθμού 1. 2. .1 .2 39.1
2. Β' βαθμού 1. 2. .1 .2 39.2
3. Γ' βαθμού 1. 2. .1 .2 39.3
37. Κρυσπληξία; 1. 2. .1 .2 40.
38. Θερμοπληξία; 1. 2. .1 .2 41.
39. Περιοχή σώματος που έχει υποστεί την κάκωση; 42.
1. Κεφαλή 5. Ράχη
 2. Τράχηλος 6. Άνω άκρα
 3. Θώρακας 7. Χεριού
 4. Κοιλιά 8. Κάτω άκρα
40. Ποιος θα λέγατε ότι φταίει γι' αυτό; 43.
1. Ο/Η ίδιος/α 5. Άλλος συγγενής
 2. Ο/Η σύζυγος 6. Φίλος
 3. Το παιδί του/της 7. Άγνωστος
 4. Νύφη / Γαμπρός 8. Δεν ξέρω
41. Γιατί άραγε συνέβη αυτό;

42. Σε τι χώρο σας συνέβη το κύτλημα, κάταγμα, τραύμα κ.λπ.; 45.
1. Μέσα στο σπίτι σας 4. Σε μεταφορικό μέσο
 2. Σε σπίτι άλλων 5. Σε εστιατόριο
 3. Στην εργασία 6. Στο δρόμο
 7. Άλλού; Συγκεκριμένα

43. Ποιος ήταν οι συνέπειες αυτής της κακοποίησης; (μεταφορά σε γιατρό, νοσοκόμα, οδοντίατρο) 46.
1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ 3. ΔΕΝ ΘΥΜΑΜΑΙ

44. Για κάθε κακοποίηση συμπληρώστε τον αντίστοιχο αριθμό (13-38) για το «ίδιο» άτομο και πάλι τον αντίστοιχο αριθμό (13-38) για το «άλλο», καθώς και τις ημέρες παραμονής στο νοσοκομείο.

	ΙΔΙΟΣ	ΑΛΛΟΣ	
1.	☐	☐	47.1
2.	☐	☐	47.2
3.	☐	☐	47.3

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

45. Οικογενειακή κατάσταση; 48.
1. Άγαμος / ποτέ δεν παντρεύτηκε 3. Χήρος
 2. Παντρεμένος 4. Χωρισμένος
46. Πού ζει; 49.
1. Σε μονοκατοικία 3. Σε δημόσιο γηροκομείο
 2. Σε διαμέρισμα πολυκατοικίας 4. Σε οικο ευγηρίας
 5. Άλλο (π.χ. σε δωμάτιο) Συγκεκριμένα

53. Πόσο συχνά τηλεφωνείτε/σας τηλεφωνούν;
1. Ποτέ 3. 1-2 φορές το μήνα
2. Λιγότερο από μία φορά το μήνα ή περισσότερο 4. Μια φορά την εβδομάδα
5. Κάθε μέρα 58. 2. OXI
54. Βλέπετε τηλεόραση; 1. NAI 2. OXI 57.
55. Ακούτε ραδιόφωνο; 1. NAI 2. OXI 58.
56. Διαβάζετε ή σας διαβάζουν εφημερίδα; 1. NAI 2. OXI 59.
57. Είστε μέλος ΚΑΠΗ; 1. NAI 2. OXI 60.
58. Πώς αισθάνεστε τον εαυτό σας;
1. Γέρος / Γριά 3. Μεσήλικας/η
2. Ηλικιωμένος/η 4. Άλλο 61.
59. Γενικά θα λέγατε πως η υγεία σας είναι;
1. Πολύ καλή 3. Καλή
2. Αρκετά καλή 4. Όχι τόσο καλή
5. Άλλο 62.
60. Γενικά πόσο ικανοποιημένος/η νιώθετε από τη ζωή σας σήμερα; Θα λέγατε ότι είστε;
1. Πολύ ικανοποιημένος 3. Όχι τόσο ικανοποιημένος
2. Αρκετά ικανοποιημένος 4. Καθόλου ικανοποιημένος
5. Άλλο ικανοποιημένος 63.

47. Ζείτε μόνος/η ή μαζί με:
1. Σύζυγο, ή παιδιά, ή άλλο συγγενή NAI OXI 50.1
2. Μαζί με άλλα πρόσωπα που δεν είναι συγγενείς 1. 2. 50.2
3. Μόνος/η 1. 2. 50.3
48. Έχετε δικά σας χρήματα (Σύνταξη, χαρτζιλίκι από παιδιά, νοίκια) 51.
1. Σύνταξη 3. Χαρτζιλίκι από παιδιά
2. Νοίκια 4. Άλλο τι;
49. Θεωρείτε το εισόδημά σας επαρκές; Θα λέγατε ότι είναι:
1. Αρκετό για να αντιμετωπίσετε τις ανάγκες σας άνετα;
2. Σχεδόν αρκετό;
3. Ανεπαρκές;
50. Τι δουλειά κάνετε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής σας; (Συμπληρώστε το ακριβές επάγγελμα π.χ. ταμίας τραπέζης, πλασσιέ βιβλίων) 53.
51. Τι είδους εκπαίδευση τελειώσατε;
1. Κάτω του Δημοτικού 4. Ανώτερη εκπαίδευση
2. Δημοτικό σχολείο 5. Ανώτατη εκπαίδευση
3. Γυμνάσιο (6 τάξεις) 6. Άλλο τι; 54.
52. Πόσο συχνά βγαίνετε έξω; (Για να πάτε σ' ένα συγγενή, στην εκκλησία, ένα περίπατο κ.λπ.) 55.
1. Ποτέ 3. 1-2 φορές το μήνα
2. Λιγότερο από μία φορά το μήνα ή περισσότερο 4. Μια φορά την εβδομάδα
5. Κάθε μέρα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

**Άρθρα Ποινικού Κώδικα και
Κώδικα Ποινικής Δικονομίας**

2. Στοιχεία του αδικήματος

α) Είναι η παρακώλυσις καθ' οιονδήποτε τρόπον προκαλυμένη εις την άνετον, εγκαίρον, απρόσκοπον προμήθειαν ἄρτου εις τὸ κοινόν. Εἰδικώτερον παρεμπόδισις τῆς λειτουργίας καταστημάτων ἢ εγκαταστάσεων (π.χ. Ἀλευρομύλων ἔργου-στάσια βιοτεχνίας παρασκευῆς ἄρτου κ.λπ). Πρὸς ἄρσιν ἀμφιβολίας προστίθεται εἰς τὸ ἄρθρον 296 Π.Κ., ὅτι ἡ παρακώλυσις προμηθειῶς ἄρτου δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ διὰ τῆς παύσεως ἔργασίας τοῦ ἄρθρου 294 Π.Κ.

β) Πρόκλησις (συνεπεία τῆς παρακώλυσεως προμηθείας ἄρτου) καταστάσεως κοινῆς ἀνάγκης.

γ) Ἄλλοις πρόθεσις τοῦ ὑπατίου, ἔστω καὶ ἐνδεχόμενος, συνιστάμενος εἰς τὴν γνώσιν ὅτι παρακώλυται ἡ προμήθεια ἄρτου διὰ τῆς ἐνεργείας ἢ παραλείψεως του πρὸς δὲ τὴν βουλῆσιν προκλήσεως καταστάσεως κοινῆς ἀνάγκης. Τὸ ἔγκλημα ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς συγκεκριμένης διακινδυνεύσεως, εἴνεκεν δὲ δεκτικὸν ἀποκείρας.

Ἄρθρον 297

Ἐκθεσις πλοίου εἰς κίνδυνον διὰ λαθρεμπορίου

1. Ὁ ἐκ προβιάσεως ἐισάγων ἐν ἑλληνικῷ πλοίῳ αντικείμενα, ἢ ὑπερβῆς τῶν ὁρίων δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὸν κίνδυνον καταστάσεως ἢ ἀρμειῶσεως τοῦ πλοίου ἢ τοῦ φορτίου, τιμωρεῖται διὰ φυλακιστάσεως μέχρι τριῶν ἐτῶν.

2. Ἡ πρῶξις τιμωρεῖται καὶ ὅταν ἔλαβῃ χώραν ἐκτός τῶν ὁρίων τοῦ κράτους.

3. Ὡς πρὸς πλοία ξένης ἐθνικότητος τιμωρεῖται ἡ πρῶξις, εἴν φέρτωσις ἐτελέσθη ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἐν τῇ ἡμεδαπῇ.

Ἐρμηνεία

Τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ ΙΓ κεφαλαίου περὶ τῶν ἐγγλημάτων κοινῶν ἐπικινδύνων ἢ κοινῶν κινδύνων δὲν περιέχει ὡς στοιχείον τῆς ἀντικειμενικῆς του ὑποστάσεως τὴν πρόκλησιν καταστάσεως κοινῆς ἀνάγκης ἢ κοινῶ κινδύνου. Προφανῶς λόγῳ τῆς ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ πλοίου ἢ τοῦ φορτίου

προκαλυμένης παρακώλυσεως τῶν διὰ πλοίων ἐπικοινωνιών καὶ μεταφορῶν.

2. Ἐάν πρόκειται περὶ πλοίου ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν ἢ πρῶξις διώκεται, ἔστω καὶ ἂν ἡ εἰσαγωγὴ ἀντικειμένων κ.λπ ἐγένετο ἐκτός τῶν χωρικῶν ὑδάτων. Προκειμένου δὲ περὶ πλοίων ξένης ἐθνικότητος ἡ πρῶξις διώκεται, μόνον ἂν ἡ φέρτωσις ἔλαβε χώραν καὶ μερικῶς εἰς ἡμεδαπὸν λιμένα.

3. Διὰ τὴν τελείωσιν τοῦ αδικήματος, δὲν εἶναι στοιχείον ἡ πραγματικότης τῆς καταστάσεως ἢ δημεύσεως τοῦ πλοίου ἢ φορτίου. Πρόκειται περὶ ἐγκλήματος ἀφηρημένης διακινδυνεύσεως ἀρκούσης μόνον τῆς δυνατότητος τοῦ ἐπελθόντος κινδύνου καταστάσεως ἢ δημεύσεως.

4. Λαθρεπόριον. Ὅπως καὶ ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου δηλοῖ στοιχείον τῆς πράξεως εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ ἐντός τοῦ πλοίου, ὑποκείμενου εἰς δασμούς, τίλη κ.λπ εἰδῶν τοῦ εἰδικοῦ Νόμου περὶ λαθρεμπορίας. Ἐν συντρέχει καὶ ἐπίτευξις τοῦ σκοποῦ λαθρεμπορίας αὕτη συρρέει ἀληθῶς μετὰ τῆς πράξεως τοῦ ἄρθρου 297 Π.Κ.

Ἄρθρον 298

Γενικὴ διάταξις

Εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 290 παρ. 2 καὶ 291 παρ. 2 ἐφαρμόζεται ἀνυλόγως ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 289.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Ἐγκλήματα κατὰ τῆς ζωῆς

Ἄρθρον 299

Ἀνθρωποκτονία ἐκ προβιάσεως

1. Ὅστις ἐκ προβιάσεως ἀπέκτεινεν ἕτερον τιμωρεῖται διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἰσθμίου καθιέρξεως.

2. Ἐάν ἡ πρῶξις ἀπεφασίσθη καὶ ἐτελέσθη ἐν βρασμῶ ψυχικῆς ὀργῆς ἐπιβάλλεται ἡ ποινὴ τῆς προσκυρίου καθιέρξεως.

Α. Ήρμηνησία

1. Τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ τῶν ἐγκλημάτων κατὰ τῆς ζωῆς κατέχει τὸ σοβαρώτερον τούτων, ἡ ἀνθρωποκτονία ἐκ προθέσεως, περιεκτικῶς ἐν αὐτῇ τὸν φόνον καὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ παλαιῦ Π.Ν. Ὑλικὸν ἀντικείμενον προστατευόμενον εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ἐτέρου ἢ ὁ δραστῆς κατ' οἰονδήποτε τρόπον ἐκ προθέσεως ἀφαιρῆ.

2. Ὁ δόλος τοῦ ὑπαίτιου συνίσταται εἰς τὴν γνώσιν του ὅτι διὰ τῆς πράξεως (ἐνεργείας ἢ παραλείψεως) ἀφαιρῆται ἡ ζωὴ ἄλλων καὶ τὴν θέλησιν ὅπως ἀφαιρέσῃ ταυτην, εἶναι δὲ ἄρκυτος καὶ ὁ ἐνδεχόμενος δόλος. Ὁ τρόπος ἢ τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων ὁ δραστῆς ἐπιδιώκει καὶ ἐπιτυγχάνει τὸν ἀνθρωποκτόνον σκοπὸν του, εἶναι ἀδιάφορος διὰ τὸν ποινικὸν νομοθέτην, ἀρκεῖ δὲ μεταξύ τῆς πράξεως του καὶ τοῦ ἐπιβλήοντος θανατηφόρου ἀποτελέσματος ὑφίσταται αἰτιώδης σύνδεσμος.

3. Εἰς τὴν πρώτην παράγραφον τοῦ ἄρθρου 299 Π.Κ. περιέχεται ἡ ἀμιγῆς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἄλλως ἐν ἡρέμῳ ψυχικῇ καταστάσει ἐνεργεῖα τοῦ ὑπαίτιου. Ὁ τελευταῖος οὗτος προπαρασκευάζει τὴν τέλεσιν τοῦ ἐγκλήματος ἐν ἡρεμία καὶ ἀνάσει μεθ' ἄλλων τῶν λεπτομερειῶν. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ προμελετημένον τοῦ δόλου καὶ ἡ διάκρισις εἰς τοιοῦτον δόλου καὶ ἀπρομελέτητον.

4. Ἀπειλουμένη ἐν τῷ νόμῳ ποινῇ. Ἐπὶ τῆς βαρυτέρας μορφῆς ἀνθρωποκτονίας ἐκ προθέσεως, οἷα ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ τοῦ ἄρθρου 299 Π.Κ. ἀπειλεῖται ποινὴ τοῦ θανάτου ἢ ισόβιος κάθειρξις. Ἐν τούτοις ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐπιβάλλεται μόνον ἐάν καὶ ἐφ' ὅσον συντρέχουν αἱ προϋποθέσεις τοῦ ἄρθρου 86 Π.Κ. (περὶ οὗ βλ. ἀνωτέρω).

5. Τέλεσις τῆς ἀνθρωποκτονίας ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὁρμῆς. Εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον τοῦ ἰδίου ἄρθρου προβλέπεται τέλεσις τῆς ἀνθρωποκτονίας ἐκ προθέσεως μὲν, ἀλλὰ ὑπὸ ελαφρώτερας περιστασίας καὶ συνθήκας, ἧτοι ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὁρμῆς. Εἰς τὴν πρώτην παράγραφον ὁ δραστῆς ὀποφασίζει ἐν ἡρέμῳ ψυχικῇ καταστάσει τὴν ἀφοίρεσιν τῆς

ζωῆς ἐτέρου ἔστω καὶ ἂν κατὰ τὴν πραγματικοποίησιν τοῦ σκοποῦ του, δηλονότι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκτελέσεως εἴρσκειται ἐν ψυχικῇ διαταραχῇ ὁ ὑπαίτιος ὀποφασίζει καὶ ἐκτελεῖ ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὁρμῆς. Ὅπως εὐθέως προκύπτει ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς διατάξεως ὁ βρασμὸς ψυχικῆς ὁρμῆς πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ὑφίσταται παρὰ τῆ δρᾶστη τῶσον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως ὅσον καὶ κατὰ τὴν λήψιν τῆς ἀποφάσεως. Εἶναι φανερόν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι ὁ βρασμὸς ψυχικῆς ὁρμῆς συνδέεται καὶ συνέχεται μετὰ τοῦ προμελετημένου ἢ μὴ τοῦ δόλου. Κατὰ τὸ διδόμενον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὀρισμὸν (Χωραφῆς) βρασμὸς ψυχικῆς ὁρμῆς νοεῖται ἡ αἰφνιδίᾳ ὑπερδιέγερσις ἐνός συναισθήματος, ἀποκλειώσεως μὲν τὴν σκέψιν ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ. Ὑπὸ συνθήκας βρασμοῦ ψυχικῆς ὁρμῆς θεωρεῖται ἐνεργήσις ὁ εὐρισκόμενος ὑπὸ τὸ κράτος ἀποτόμου θλίψεως, φόβου αἰφνιδίου, τρόμου, ὀργῆς προκληθείσης ἐπίσης αἰφνιδίως παρὰ τοῦ παθόντος ἢ ἐτέρου κ.λπ.

6. Ποινικὴ μεταξίρησις ἐν περιπτώσει βρασμοῦ ψυχῆς ὁρμῆς κ.λπ. Ἡ ἀπειλουμένη ἐν τῷ νόμῳ ποινὴ διὰ τὴν ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὁρμῆς τελεσθεῖσαν ἀνθρωποκτονίαν εἶναι πρόσκαιρος κάθειρξις 5—20 ἐτῶν.

Β. Νομολογία ἐκ τοῦ ἄρθρου 299 Π.Κ.

1. Ἡ κρίσις τοῦ δικαστηρίου περὶ τῆς ὑπάρξεως βρασμοῦ ψυχικῆς ὁρμῆς εἶναι ἀνέλεγκτος. Τὸ δικαστήριον ὅμως ὑποχρεοῦται νὰ μνημονεύσῃ ἐν τῇ καταδικαστικῇ ἀποφάσει τὰ περιστατικά καὶ συνθήκας ἐξ ὧν κατὰ τὴν κρίσιν του ἐπίσθη περὶ τῆς ἐλλείψεως βρασμοῦ ψυχικῆς ὁρμῆς. (ΑΠ 848/1973 Ποιν. Χρον. ΚΑ 49).

2. Ἡ ἀπόρριψις τοῦ ἰσχυρισμοῦ περὶ προκληθείσης ἐναντίον τοῦ κατηγορουμένου ἐπιθέσεως παρὰ τοῦ θανατωθέντος δὲν ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν μὲ τὰ δεχθέντα περιστατικά περὶ τέλεσεως τῆς ἀνθρωποκτονίας ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὁρμῆς συνεπεῖα αἰφνιδίως ὀργῆς τοῦ δραστοῦ ἐρεθισθέντος παρὰ τοῦ παθόντος. (ΑΠ 1191/1973 Ποιν. Χρον. ΚΑ 281).

3. Ἐφ' ὅσον τὸ δικαστήριον ἐδέχθη ὅτι ὁ καταδικασθεὶς ἀπεφάσισεν κὶ ἐξέτελεσεν τὴν πράξιν τῆς ἀνθρωποκτονίας ἐν

κληθείσα εκ τών λίαν προσβλητικών λέξεων τής παθούσης πρὸς τὸν δράστην «σέ σιχαίνομαι φύγε ἀπὸ κοντά μου, πάω μὲ ἄλλους ἀνδρας καὶ θά πηγαίνω ὅποτε μου γουστάρει» ἐδημιούργησεν παρά τῷ δράστῃ βρασμὸν ψυχικῆς ὀρμῆς, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὁποίου καὶ ἐφόνησεν τὴν συζύγον του. (ΑΠ 711/1973 Ποιν. Χρον. ΚΖ 150, ΑΠ 826/1976 ΚΖ 247).

9. Δὲν ἀποτελεῖ μεταβολὴν κατηγορίας, ἡ ἀποδοχὴ παρὰ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἐπιβαρυντικῆς περιπτώσεως τοῦ ἀρθρου 86 Π.Κ. Ὁρθῶς τὸ δικαστήριον ἐδέχθη ὅτι ἡ ἀνθρωποκτονία ἐτελέσθη κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα ἀπεχθῆ καίτοι διὰ τοῦ παραπεμπτικοῦ βουλεύματος δὲν ἀνεφέρετο τοῦτο. (ΑΠ 753/1976 Ποιν. Χρον. ΚΖ 201).

10. Ἡ ἀνθρωποκτόνος πρόθεσις ἀποδεικνύεται ἐκ τών σημείων εἰς ἃ ἐπλήγη ὁ παθὼν καὶ διῆ εἰς τὴν κοιλιακὴν καὶ καρδιακὴν χώραν, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πληγμάτων (τρὶς) καθὼς καὶ τῆς ἐνστάσεως μετ' ἧς κατεφέρθησαν ταῦτα. (ΑΠ 1303/1977 Ποιν. Χρον. ΚΗ 383).

11. Ὑπεδιέγερσις τῶν αἰσθημάτων ὀργῆς καὶ ἀνακτιήσεως, συνεπεῖα προηγηθείσης ὑβριστικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ θύματος ἔναντι τοῦ δράστου συνιστᾷ βρασμὸν ψυχικῆς ὀρμῆς. (ΑΠ 56/1978 Ποιν. Χρον. ΚΗ 409, ΑΠ 59/1978 Ποιν. Χρον. ΚΗ 411).

12. Ὁρθῶς ἀνεγνωρίσθη βρασμὸς ψυχικῆς ὀρμῆς εἰς τὸν καταδικασθέντα, ὅστις ἐπὶ τῇ θέα τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ φίλου του ἐκ μέρους τοῦ θύματος, ἐκυνήγησεν αὐτὸν τὸν ἐριψεν χαμαὶ καὶ τοῦ κατέφευγεν θανατηφόρα κτυπήματα διὰ τοῦ τακουρίου του εἰς τὴν κεφαλὴν. (ΑΠ 616/1978 Ποιν. Χρον. ΚΗ 697).

13. Ἡ ἀνθρωπινὴ ζωὴ ἀρχεται, ἅμα τῇ ἐξόδῳ ἔσω καὶ μέρους τοῦ σώματος τοῦ νεογνοῦ ἐκ τῆς μητρικῆς κοιλίας. Ἐκτοτε δὲ ἐκ προθέσεως προβαίνων εἰς τὴν θανάτωσιν αὐτοῦ, διαπράττει τὸ ἐγκλημα τῆς ἀνθρωποκτονίας ἐκ προθέσεως. (Ἐφετ. Λαρίσης 60/1978 Ποιν. Χρον. ΚΗ 737).

14. Ἡ ὑπάρξις ἢ μὴ ὄδλον τοῦ δράστου ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφήν τῆς ἀνθρωποκτονίας ὡς καὶ ἡ ἐν ἡρέμῳ ψυχικῇ καταστάσει ἢ ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὀρμῆς, τέλεισις τῆς πράξεως.

νηφαλιότητι, μετὰ προμελέτην καὶ χωρὶς νά προηγηθῆ λογομυχία τίς μετὰ τοῦ θύματος. Ὁρθῶς ἔκρινεν ὅτι δὲν συντρέχει βρασμὸς ψυχικῆς ὀρμῆς. (ΑΠ 50/1974 Ποιν. Χρον. ΚΑ 357, ΑΠ 53/1974 Ποιν. Χρον. ΚΑ 369).

4. Βρασμὸς ψυχικῆς ὀρμῆς ὠθήσασκε τὸν κατηγορούμενον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποπέρας ἀνθρωποκτονίας τούτων δὲ προεκάλεσε κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, ἡ ἐκταξιοθεσία ὑβρίσις τοῦ παθόντος πρὸς τὸν δράστην ὃν ἀπεκάλεσεν «κίρμιτῶ» διότι παρηνόχη τὴν θυγατέρα του. (ΑΠ 221/1975 Ποιν. Χρον. ΚΕ 580).

5. Στοιχεῖα τῆς ἀνθρωποκτονίας ἐκ προθέσεως ἀπαιτεῖται ἢ διὰ θετικῆς ἐνεργείας ἢ κοιναλειτουργικῆς ἀφελομένης κατὰ νόμον ἐνεργείας, ἀφαιρέσις ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ πρόθεσις τοῦ δράστου σκοποῦσα τὴν ἀφαιρέσιν τῆς ζωῆς ἑτέρου ἀνθρώπου. (ΑΠ 65/1976 Ποιν. Χρον. ΚΣΤ 547).

6. Ἐνδεχόμενος δόλος ἐπὶ ἀνθρωποκτονίας. Ὁ κατηγορούμενος κατέφερε πλήγηματα διὰ τῶν γρόνθων του εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ λοιπὰ εὐπαθῆ μέρη τοῦ σώματος τοῦ παθόντος, ἐφήμισε αὐτὸν διὰ τομαχίου συνδόνης καὶ κατέφερε κτυπήματα ἐπίσης εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ ροπαλίου, ἐξ ὧν καὶ τῆς φημώσεως ὁ παθὼν ὑπέστη ἔμφραγμα τοῦ μυοκαρδίου καὶ πνευμονικὸν οἴδημα. Ὁ κατηγορούμενος ἔγνώριζεν ὅτι ἤδυνάτο νά ἐπέλθῃ ὁ θάνατος ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας του (πληγμάτων εἰς τὴν κεφαλὴν κ.λπ.) ἀπεδέχθη ὅμως τοῦτο ἐκ τῶν προτέρων, προκειμένου νά ἐπιτύχῃ τὴν ἀπόδρασίν του ἐκ τῶν φυλακῶν. (ΑΠ 320/1976 Ποιν. Χρον. ΚΣΤ 740).

7. Προμελετημένος - ἀπρομελετητος δόλος. Ὑφίσταται προμελετημένος δόλος εἰς τὴν περίπτωση τῆς πρώτης παραγράφου τοῦ ἀρθρου 299 Π.Κ. καθ' ἣν ὁ δρῆστις ἀπεφασίξῃ ἐν ἡρέμῳ ψυχικῇ καταστάσει ἔσω καὶ ἔν ἡ ἐκτέλεσις ἐγίνετο βραδύτερον ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὀρμῆς. Ἀπρομελετητος δόλος ὑφίσταται ὅταν ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὀρμῆς, ἀποκλείοντα τὴν ἡρεμίαν σκέψιν λαμβάνεται ἡ ἀπόφασις πρὸς ἀφαιρέσιν ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἐν ταυτῇ καταστάσει ἐκτελεῖται. (ΑΠ 641/1976 Ποιν. Χρον. ΚΖ 125).

8. Αἰφνίδια ὑπερέντασις τοῦ σπαστήματος τῆς ὀργῆς προ-

άνηκουν εις την ανέλεγκτον ως περί πραγματίων κρίσιν του δικαστηρίου. (ΑΠ 425/1979 Ποιν. Χρον. ΚΘ 567).

15. Ὅρθως καί μετά πλήρους αιτιολογίας, παρεπέμφθη ὁ κατηγορούμενος, ἐπί ἀνθρωποκτονία ἐκ προθέσεως ἰδιωζόντως ἀπεχθούς καί ὑπό δράστου ἐπικινδύνου εις τήν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ὅστις δι' ἀλλεπαλλήλων πληγημάτων διά τῶν γρόνων του καί σιδήρου ὄργάνου ἐτραυματίσθη τοις ἀδελφοῦς αὐτοῦ. Ἐἴτα δέ ζῶντας ἀπόθησε εἰς φρέαρ ἐνθα ἐπνίγησαν. (ΑΠ 492/1979 Ποιν. Χρον. ΚΘ 651).

16. Ἐφ' ὅσον εἰς ἀμφοτέρας τὰς παραγράφους τοῦ άρθρου 299 Π.Κ. προβλέπεται ἡ ἀνθρωποκτονία ἐκ προθέσεως, ὡς καί ὁ τίτλος τοῦ άρθρου δηλοῖ καί δοθέντος ὅτι εἰδικῶς ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ μόνον ἐπὶ τοῦ ἐγκλήματος τούτου λόγω τῆς σοβαρότητός του, καί τῶν ἀπειλουμένων ποινῶν, γίνεται ἡ διάκρισις τοῦ δόλου τοῦ δράστου διά τήν ποινικῆν του μεταχείρισιν. Ὅθεν τό δικαστήριον διά τήν πληρότητα τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως νά αιτιολογή εἰδικῶς ἐκάστοτε τόν δόλον τοῦ δράστου προμελετημένον ἢ ἀπρομελετητόν. (ΑΠ 594/1979 Ποιν. Χρον. ΚΘ 695), ΑΠ 851/1979 Ποιν. Χρον. Α 71).

17. Συρροή ἀνθρωποκτονίας καί ληστείας. Ὅρθως κατεδικάσθη ἐπὶ ταύταις ὁ κατηγορούμενος ὅστις ἀποφασίως νά φωνάσῃ τόν κούλοντά διά νά τόν ληστεύσῃ ἐπραγματοποιήσῃ, τήν ἀπόφασίν του πρὶν δέ τό θῆμα ἐκνεύσῃ ἐκ τῶν προκληθέντων τραυμάτων τόν ἐλήστεισεν. (ΑΠ 1185/Χρον. Α 226).

18. Ἀσκηθεΐσις ποινικῆς διώξεως ἐπὶ βαρεία σωματικῆ βλάβῃ ἀποβύσαντος ἐν τῷ μεταξύ τοῦ παθόντος ὀρθῶς καί νομίμως, παραπέμπεται ὁ κατηγορούμενος ἐπὶ ἀνθρωποκτονία ἐκ προθέσεως. (ΑΠ 317/1980 Ποιν. Χρον. Α 537).

19. Βρασμὸν ψυχικῆς ὀρμῆς, ὑπέστη ὁ κατηγορούμενος, ὅστις ὀλίγον πρὸ τῆς πράξεως, εἰς λογομαχίαν μετὰ τοῦ θύματος, τό τελευταῖον τοῦτο, ἐλάκτισε εἰς τό πρόσωπον τήν σύζυγον τοῦ κατηγορουμένου, προσδράμουςαν ἵνα βληθῆσῃ τόν σύζυγόν τῆς ἥτις καί κατέπεσεν αἰμόρροφος. (ΑΠ 383/1980 Ποιν. Χρον. Α 572).

20. Προμελετημένος δόλος τοῦ δράστου, ὑφίσταται ἀνεξάρτητος τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμόν, ἀρκεῖ νά ὑπάρχῃ

ἡρεμία ψυχική κατά τόν χρόνον τῆς ἀποφάσεως ἢ ἐκτελέσεως τῆς πράξεως. Ὁ βρασμὸς ψυχικῆς ὀρμῆς ἀποτελεῖ ψυχικὴν ὑπερδιέγερσιν ὀφειλομένην εἰς αἰφνίδιαν ἐξαψιν συναισθημάτων ἢ πάθους. (ΑΠ 705/1980 Ποιν. Χρον. Α 839).

21. Ἐπὶ καταδίκης κατ' ἄρθρον 299 § 1 Π.Κ., πρέπει νά διαλαμβάνεται ρητῶς εἰς τήν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου ὅτι ὁ δράστης ἀπεφάσισε ἢ ἐξετέλεσε τήν πράξιν του, ἐν ἡρέμῳ ψυχικῇ καταστάσει, μὴ τεκμαιρουμένου τούτου ἐκ τῆς μὴ παραδοχῆς βρασμοῦ ψυχικῆς ὀρμῆς. (ΑΠ 1190/1980 Ποιν. Χρον. ΑΑ 240) ΑΠ 1276/1980 Ποιν. Χρον. ΑΑ 265) ΑΠ 1320/1980 Ποιν. Χρον. ΑΑ 325, ΑΠ 1476/1980 Ποιν. Χρον. ΑΑ 357) ΑΠ 193/1981 Ποιν. Χρον. ΑΑ 561).

22. Ἀναρτεῖται ἡ καταδικαστικὴ ἐπὶ ἀνθρωποκτονία καταδίκη, διότι οὐδέν διαλαμβάνει ἐν τῇ αιτιολογίᾳ περὶ τοῦ ἄν ὁ δράστης ἀπεφάσισεν ἢ ἐξετέλεσεν τήν πράξιν μετὰ ψυχικῆς ἡρεμίας ἢ ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὀρμῆς. (ΑΠ 83/1981 Ποιν. Χρον. ΑΑ 461) ΑΠ 649/1981 Ποιν. Χρον. ΑΑ 788).

23. Ἐκ τοῦ ὅτι τό δικαστήριον ἀπέρριψε τόν ἰσχυρισμόν τοῦ καταδικασθέντος περὶ βρασμῷ ψυχικῆς ὀρμῆς, δέν σημαίνει ὅτι δέν ἔπρεπε νά αιτιολογήσῃ τήν ἀπόφασίν του, ὅτι ὁ δράστης ἀπεφάσισεν καί ἐξετέλεσεν τήν πράξιν τοῦ ἐν ἡρέμῳ ψυχικῇ καταστάσει. (ΑΠ 674/1981 Ποιν. Χρον. ΑΒ 20).

24. Ἡ ψυχικὴ ἡρεμία τοῦ δράστου ἐπὶ ἀνθρωποκτονίας ἐκ προθέσεως ἀπαιτεῖται εἴτε κατὰ τήν λήψιν ἀποφάσεως εἴτε κατὰ τήν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως. (ΑΠ 909/1981 Ποιν. Χρον. ΑΒ 166).

25. Ὁ ἀνθρωποκτόνος σκοπὸς τοῦ δράστου πρέπει νά προκύπτει ἐκ τοῦ χρησιμοποιοθέντος ἐπικινδύνου ὄργάνου, τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως αὐτοῦ, τοῦ εὐπαθοῦς καί καιρίου σημείου πληξέως τοῦ παθόντος (κεφαλὴ κ.λπ.) καθὼς καί τῶν κατενεχθέντων ἰλεπαλλήλων ἢ μὴ πληγημάτων. (ΑΠ 911/1981 Ποιν. Χρον. ΑΒ 169).

26. Ἀναρτεῖται δι' ἑλλειψιν αιτιολογίας, ἡ καταδικαστικὴ ἐπὶ τῇ πράξει τοῦ άρθρου 299 § 1 ΠΚ ἀπόφασις, διότι δέν διέλαβεν ἄν συνέτρεχε ψυχικὴ ἡρεμία τοῦ δράστου εἴτε κατὰ τήν ἐκτέλεσιν εἴτε κατὰ τήν ἀπόφασίν του. Δέν ἀρκεῖ ἡ φράσις

Ἄρθρον 300

Ἀνθρωποκτονία ἐν συναινέσει

Ὅστις ἀπεράσισα καὶ ἐξέλεσε ἀνθρωποκτονίαν ἐπὶ τῇ σπουδαίᾳ καὶ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσει τοῦ παθόντος καὶ ἐξ οἴκτου πρὸς αὐτόν, ἀνάτωρ πάσχοντα, τιμωρεῖται διὰ φυλακίσσεως.

Ἑρμηνεία

1. Κατὰ τὴν Αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν, ἡ ἐλαφρὰ τιμώρησις τῆς κατ' ἄρθρον 300 Π.Κ. τελουμένης ἀνθρωποκτονίας δὲν ὑφείλεται εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ συναινεσις αἰρεῖ τὸν κολάσιμον χαρακτήρα αὐτῆς. Ἀλλὰ εἰς τὸ γινόνος, ὅτι ὁ δράστης δὲν ἐνήργησεν ἐξ ἐδδικήσεως, ἀγριότητος, μίσους ἢ πάθους, παρὰ τοῦ αἰσθημάτων φιλαλληλίας πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπόν του. Ἡ περιπτώσις πού ἀντιμετωπίζει τὸ ἄρθρον 300 Π.Κ. διαφέρει τῆς καλυμμένης «εὐθανασίας» καθ' ἣν θανατοῦται ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου, ἀσθενῆς, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῶν βαρυνάτων πόνων καὶ συντομιωθῇ τὸ μαρτύριόν του, χωρὶς ν' ἀπαιτήσῃ τοῦτο ὁ ἴδιος ὁ πάσχων. Ὅπως δὴποτε ὁμως εἰς τὸ ἄνω ἄρθρον προβλέπεται μία περιπτώσις εὐθανασίας, ἐφ' ὅσον ἡ ἀπειλουμένη διὰ τὴν τοιαύτην ἀνθρωποκτονίαν, ποινὴ εἶναι ἠπιωτέρα τῆς τοιαύτης, τῆς ἐξ ἐμελείας ἀνθρωποκτονίας. Εἰς ἀμφοτέρω δέ τὸς περιπτώσεις τοῦ ἄνω ἄρθρου καὶ τῆς καλυμμένης εὐθανασίας, ὁ δράστης ἐκινήθῃ εἰς τὴν πράξιν του ἐξ αἰσθημάτων, ἀνθρωπισμοῦ ἀλληλεγγύης πρὸς τὸν πάσχοντα καὶ μὴ ἔχοντα ἑλλπίδα ἰασεως, συνάνθρωπόν του. (Περὶ εὐθανασίας Βλ. Χωραφᾶ σελ. 223). Γενικῶς περὶ τοῦ ἰδιωνύμου ἑγκλήματος τοῦ ἄρθρου 300 Π.Κ. καὶ τῆς εὐθανασίας. Βλ. Α. Κατσαντώνη «Ἡ ἀνθρωποκτονία ἐν συναινέσει κατὰ τὸν νῆον Ποινικὸν Κώδικα» Ποιν. Χρον. ΣΤ 225 κὶ ἐπ).

2. Στοιχεῖα τοῦ δδίκηματος

α) Κατ' ἀρχὴν δολία προαίρεσις τοῦ ὑπαίτιου, συνισταμένη ἐξ τὴν γνῶσιν τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ζωῆς ἑτέρου καὶ τὴν

θέλῃσιν ὅπως ἐξ οἴκτου πραγματοποιήσῃ τοῦτο.

β) Σπουδαία καὶ ἐπιμόνος ἀπαιτήσις τοῦ παθόντος, ἣτοι φορτικὴ παρακλητικὴ καὶ συνεχῆς παράκλησις κὶ ἐπίκλησις τοῦ πάσχοντος, ὅστις δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ θέσῃ ὁ ἴδιος τέρμα εἰς τὴν ζωὴν του.

γ) Οἴκτος πρὸς τὸν πάσχοντα, νὰ μὴν παρεκινήθῃ δηλ. ὁ δράστης ἐκ τῆς ὑποσχέσεως π.χ. παροχῆς ἀμοιβῆς κ.λπ ἀλλὰ ἡ ἐνέργειά του ὑπεργρευθῇ μόνον ἐξ οἴκτου.

δ) Ἀνάτωρ πάσχων, τὸ ἀνάτατον τῆς παθήσεως, κρίνεται κατ' ἀντικειμενικὰ κριτήρια καὶ ὄχι κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν κρίσιν τοῦ δράστου. Οὗτος πρέπει νὰ τελεῖ ἐν γνώσει περὶ τοῦ ἀνάτατου τῆς παθήσεως. Ἐξ ἄλλου τὸ ἀνάτατον δὲν συμπίπτει καὶ πρὸς τὸ ἐτοιμοθάνατον τοῦ παθόντος.

Ἄρθρον 301

Συμμετοχὴ εἰς αὐτοκτονίαν

Ὁ ἐκ προθέσεως καταπίσας ἕτερον εἰς αὐτοκτονίαν, ἐάν αὐτὴ ἐτελέσθῃ ἢ ἐγένετο ἀπόπειρα αὐτῆς, ὡς καὶ ὁ παρισσῶν βωβῆλιαν κατ' αὐτὴν, τιμωρεῖται διὰ φυλακίσσεως.

Ἑρμηνεία

1. Ἡ αὐτοκτονία ὅπως καὶ ἡ λέξις φανερώνει εἶναι ἡ παρὰ τοῦ ἴδιου τοῦ ὑποκειμένου (αὐτόχειρος) ἀφαιρέσις τῆς ζωῆς του, πράξιν τὴν ὅποιαν δὲν δύναται ὁ νόμος νὰ καταστήσῃ ἀξιόποινον. Εἰς τὸ ἄνω ἄρθρον ποινικοποιεῖται ἡ καθ' οἰονδήποτε τρόπον συνδρομὴ εἰς τὴν αὐτοκτονίαν τινός. Ἡ τοιαύτη συνδρομὴ δύναται νὰ εἶναι ἠθικὴ ἢ ὕλική, ὥστε τὸ ἐν ἄρθρῳ 301 Π.Κ. προβλεπόμενον ἑγκλημα τελεῖται ὑπὸ δύο μορφάς.

2. Στοιχεῖον τῆς πράξεως εἶναι ἡ αὐτοκτονία ἢ ἡ ἀπόπειρα αὐτῆς, συνεπῶς ἐάν ἡ παρασχεθεῖσα βοήθεια δὲν ὀδήγησεν εἰς τὴν τελικὴν φάσιν δὲν ὑφίσταται ἀξιόποινος συμμετοχῆ.

3. Ὑπὸ τὸν ὄρον καταπίσας, περιλαμβάνεται τόσον ἡ πρόκλησις τῆς ἰδέας τῆς αὐτοκτονίας εἰς ἄλλον ὑπὸ τὰς περιπτώσεις τῆς ἠθικῆς αὐτουργίας, ὅσον καὶ ἡ ὑποβοήθῃσις

του προσαφασίσαντος ν' αυτοκτονήση άτομου, διό συμβου-
λών προτροπών πυρηνίσταται. επηρεασμού, παραπλανητικής
συμπεριφοράς, διέγερσιν, έκμετάλλωσιν τής ψυχολογικής κυ-
ταστάσεως του υποψηφίου αυτόχειρος, σκληρούς και βαναύ-
σους συμπεριφορές εξής ως ώθειται μοιραίως τις εις αυτοκτονίαν
κ.λπ.

Βασική προϋπόθεσις είναι όπως η πράξις η παράλειψις του
υπαίτιου, εφίσταται εις αιτιώδη σύνδεσμον προς το έπελθόν
άποτέλεσμα τής αυτοκτονίας η άποκείρας αυτοκτονίας.

4. **Παροχή βοήθειας** ηλικίας εις τον αυτόχειρα, η τοιαύτη
βοήθεια δεν είναι απαραίτητον να υπήρξεν άποτελεσματική
υπό την έννοιαν του άναγκάσιου συνεργού, άλλ' οιαδήποτε και
καθ' οιονδήποτε τρόπον παρεχομένη. Η προμήθεια του όπλου
εις τον αυτόχειρα, του δηλητηρίου η γενικώς του μέσου
αυτοκτονίας, αλλά και η χρηματική ένίσχυσις προς επίτευξιν
του σκοπού του αυτόχειρος κ.λπ. (Βλέπε Μέν. Μπακατσούλα
"Η συμμετοχή εις αυτοκτονίαν" Ποιν. Χρον. ΙΒ σελ. 129 και
192).

5. Κατά μίαν άποψιν ο αυτοκτονών, όπωσδήποτε, δεν είναι
ψυχικώς ισχυρόν άτομον, διότι λίαν σπανίως, ψυχικώς και
ψυχολογικώς ισορροπημένα άτομα καταφεύγουν εις την αυτο-
κτονίαν. Έν τούτοις όμως ο υποψήφιος αυτόχειρ δεν να έχη
συνειδήσιν των πραττομένων ν' αντιλαμβάνεται δηλαδή αυτό
διά τον όποιον του παρέχεται η συνδρομή, ότι πρόκειται ν'
άφαιρέση την ζωήν του. Άλλως ο συμμετέχων εις την
αυτοκτονίαν άνικάνου προς καταλογισμόν εξ οιασδήποτε
αιτίας, καθίσταται υπάιτιος κοινής ανθρώποκτονίας εξ προβε-
σεως. Έπίσης έννοχος ανθρώποκτονίας εκ προβέσεως τυγχάνει
ο έξαναγκάζων τινά εις αυτοκτονίαν.

6. Νομολογία εκ του άρθρου 301 Π.Κ.

α) Ο όρος "καταπέσιος" προφανώς δεν αναφέρεται μόνον
εις την διανοητικήν πειθώ, αλλά περιλαμβάνει και την ψυχο-
λογικήν, έπιτηγχανομένην δι' ώρισμένης συμπεριφορας του
δράστου έναντι του θύματος. Θήμα δόναται να είναι και ο
ψυχικώς άσθενης όχι βεβαίως εις βαθμόν άποκλείοντα την
προς καταλογισμόν ικανότητα. Συμμετογή εις την αυτοκτονίαν

πράττεται και διά ψυχολογικής πειθούς συνισταμένης εις
κακόβουλον και κοκκιντραχή συμπεριφοράν δι' ης υπεβλήθη
και έκκαλιεργήθη η άπόφασις τής αυτοκτονίας. (Πλημ. Θεσπρ.
4/1963 Πρωτ. Σ. Κονίτια Ποιν. Χρον. ΙΓ 179).

β) Τά σωματικά δεινοπαθήματα τά όποια προκαλεί ο
υπαίτιος εις τον παθόντα και ένεκα των όποιών ούτος αυτοκτο-
νεί άφ' έαυτου δεν θεμελιούν ποινικήν εύθύνην. Έφ' όσον δεν
συνοδεύονται ταυτοχρόνως και από την υποβολιμαίαν ψυχο-
λογικήν πειθώ, του υπαίτιου. (Πλημ. Ίωανν. 110/1963 Ποιν.
Χρον. ΙΓ 309).

γ) Τό έγκλημα τής συμμετοχής εις αυτοκτονίαν είναι
υπαλλακτικώς μικτόν, ως έξωτερικός δε όρος του αξιοποίνου
εις άμφοτέρας τās περιπτώσεις είναι η πραγματοποίησις τής
αυτοκτονίας η τουλάχιστον άποκείρας ταύτης. (Πλημ. Καβάλας
130/1968 Ποιν. Χρον. ΙΗ 434).

"Άρθρον 302

"Ανθρωποκτονία από άμέλεια

1. "Οποιος επιφέρει τό θάνατο άλλου από άμέλεια τιμωρείται
μέ φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών.

2. "Αν τό θήμα τής πράξης ποι άναφέρεται στην προηγούμενη
παράγραφο είναι οικείος του υπαίτιου τό δικαστήριο μπορεί να
εκαλλάξει τον υπάιτιο από κάθε ποιή. Αν πεισθῆ ότι λόγω τής
ψυχικής δδύνης του ποι υπέστη από τις συνέπειες τής πράξης του
δεν χρειάζεται να υποβληθῆ σέ ποιή". (όπως τροποπ. δι' άρθρου
15 Ν. 1419/1984).

Έρμηνεία

1. Κατά την Εισηγητικήν Έκθεσιν επί του σχεδίου νόμου
τονίζεται ότι "Σε όρισμένες περιπτώσεις ανθρώποκτονιών από
άμέλεια που προέρχονται κυρίως από αυτοκινητιστικά άτυχή-
ματα, η εφαρμογή τής διάταξης του άρθρου 302 είναι κοινωνι-
κά πρόσφορη. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις όπου η
ψυχική δδύνη του δράστη από τό γεγονός ότι σκότωσε στενό
συγγενή του είναι τόσο μεγάλη, ώστε να άποτελεί από μόνη

παραστάσεων, ἀγγέλι η̄ διαφημίζει, ἔστω καὶ κεκαλυμμένος, φάρμακα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα ὡς ἐπιτήδεια πρὸς πρόκλησιν ἀμβλώσεως, ἢ καθ' ὅμοιον τρόπον προσφέρει τὰς ἑαυτοῦ ἢ ἑτέρου ὑπερησίας πρὸς τέλειαν ἢ υποβλήθησιν ἀμβλώσεως, τιμορῶνται διὰ φυλακίσσεως μέχρι ἑνὸς ἔτους.

Ἑρμηνεία

1. Σκοπὸς τῆς διατάξεως εἶναι ἡ ἀποκρίσις τῆς δημοσίας ἐξάρσεως τῆς ἀμβλώσεως διὰ τῆς ἀμέσου ἢ συγκεκριμένης παρωτρύνσεως τοῦ κοινῶ ἐπὶ τὴν διάδοσιν τρόπου καὶ μέσων τελέσεως τοῦ ἐν λόγῳ ἐγκλήματος. Ἐφ' ὅσον ἡ ἀμβλώσις εἶναι ποινικῶς κολάσιμος πράξις, θά ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸν Ποιν. Κώδικα, ἡ ἑλευθέρα διαφήμις τῶν μέσων ἀμβλώσεως κ.λπ. ἀποτελοῦσα πρόκλησιν, προτροπὴν, παρακίνησιν πρὸς διακοπὴν τῆς κηρύσεως. Πρόκειται περὶ ἐγκλήματος, ὁμοιῶντος πρὸς τὸ τοῦ ἀρθρου 186 Π.Κ. μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνταῦθα ἡ προσφορὰ ἀναφέρεται, καὶ εἰς πᾶσαν ἄμβλωσιν.

2. Στοιχεῖον τοῦ ἐγκλήματος εἶναι ἡ δημοσία καθ' ὁιονδήποτε τρόπον ἀναγγελία, διαφήμισις ἤμεσος ἢ ἔμμεσος, ἐκτροκτικῶν φαρμάκων ἢ ἄλλων μέσων ἀμβλώσεως. Καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ δημοσία ἀναγγελία, γνωστοποίησις, διαφήμισις κ.λπ. τοῦ δράσαντος ὅτι ἀναλαμβάνει αὐτός τὴν διενέργειαν ἀμβλώσεως ἢ τὴν μεσολαβήσει του τρίτου τις προσφέρειται διὰ τὸν σκοπὸν αὐτῶν.

Ἄρθρον 306

Ἑκθέσις

1. Ὁ ἐκθέτων ἕτερον καὶ περιῶγον αὐτῶν αὐτὸς εἰς θέσιν ἀβροβήτων, ὡς καὶ ὁ ἐκ προβήσεως ἀβροβήτων ἄφρων πρόσωπον, τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἢ πρὸς διατροπὴν καὶ περίθαλψιν ἢ τὴν μεταφορὰν τοῦ ὁποῖον εἶναι ὑπόχρεως, ἢ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ὑπαίτιος αὐτὸς ἐπρωμίτισσε, τιμορῶνται διὰ φυλακίσσεως τουλάχιστον ἑξ μηνῶν.

2. Ἐάν, συνεπιὰ τῆς πράξεως, ἐπὶθῶν εἰς τὴν ὑγίαν τοῦ παθόντος βλάβη, ἐπιβιάζεται κίθιρξς μέχρι δέκα ἔτων.

Ἐάν δὲ συνεπιὰ τῆς πράξεως ἐπὶθῶν ὁ θάνατος τοῦ παθόντος, ἐπιβιάζεται κίθιρξς τουλάχιστον ἑξ ἔτων.

Ἑρμηνεία

1. Μεταξὺ τῶν σκοποῦντων τὴν προστασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐγκλημάτων, συγκαταλέγει ὁ Π.Κ. καὶ τὴν ἐκθέσιν. Αὕτη διακρίνεται εἰς τὴν ἐν στενῇ ἐννοίᾳ τοιαύτην ὀφειλουμένην εἰς θετικὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑπαίτιου καὶ τὴν διὰ παραλείψεως δημιουργουμένην ἐκθέσιν ἢ ἐκθέσιν ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ. Ἀφοῦ-τερα αἱ περιπτώσεις ἢ μορφαὶ τῆς ἐκθέσεως προϋποθέτουν ὡς στοιχεῖον τὸ ἀβροβήτων τοῦ παθόντος διαφέρουσαι ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὰ λοιπὰ συγκρότησιν τῆς ἀντικειμενικῆς τῶν ὑποστάσεως.

2. Ἑκθέσις ἐν στενῇ ἐννοίᾳ. Κατ' ἀρχὴν ὁ ὄρος ἐκθέσις, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν πρώτην μορφήν τελέσεως τοῦ ἐγκλήματος, ὅπως καὶ ἡ ἐτυμολογία δηλοῖ, σημαίνει μετάθεσιν, μετακίνησιν μεταφορὰν τοῦ προσώπου ἀπὸ τῆς μιᾶς θέσεως εἰς τὴν ἄλλην. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ θετικὸν τῆς ἐνεργείας τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἐκθέσεως. Ἡ τοιαύτη θετικὴ ἐνέργεια τῆς «μεταθέσεως» τοῦ παθόντος αὐτῆ καὶ μόνῃ δὲν θεμελιοῖ ἀξιοποιεῖται πρᾶξιν ἄνευ καὶ τοῦ συντρέχοντος στοιχείου τοῦ «ἀβροβήτου». Τὸ ἀβροβήτων τοῦ παθόντος ἀπαιτεῖται δι' ἄμφοτέρων τῶν μορφῶν τοῦ ἐγκλήματος. Ὑφίσταται δὲ κατάστασις ἀβροβήτου ἂν δημιουργεῖται ἐνδεχόμενος κίνδυνος διὰ τὴν ζωὴν ἢ τὴν ὑγίαν τοῦ παθόντος. Πλέον συγκεκριμένως κίνδυνος διὰ τὴν ὑγίαν ἢ τὴν ζωὴν τοῦ παθόντος δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄλλως νὰ δημιουργηθῆ ὅχι μόνον ἐάν οὗτος ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιμεληθῆ τοῦτου λόγῳ σωματικῆς ἀδυναμίας, ἀναπηρίας, ἀνηλικιότητος κ.λπ., ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ὁ ἐκτιθέμενος ὑπὸ ἄλλας συνθήκας θά ἦτο ἱκανώτατος διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιμέλειαν. Π.χ. ὁδηγὸς ὄρειβατῶν διαφωνήσας ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τῆς ἀμοιβῆς του, ἐγκαταλείπει αὐτοῦς εἰς ἀπρόσιτον περιοχὴν, ἐν γνώσει του ὅτι οἱ ὄρειβάται ἄνευ τῆς καθοδηγήσεώς του δὲν δύναται νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ καταφύγιον.

3. Δευτέρα μορφή ἐκθέσεως. Πρόκειται περὶ κατ' ἐξοχὴν

Είτε διότι παραλείπει την κατά νόμον ή σύμβαση υποχρέωσιν του προστασίας, περιθάλψεως κ.λπ. Ἄλλὰ καί τήν θέλησιν τοῦ ὅτι ὁ παθὼν εὐρίσκειται εἰς ἀβοήθητον κατάστασιν, ἀρκεῖ καί ἐνδεχόμενος δόλος. Κατά Γάφον ἀπαιτεῖται συνειδήσις ὅτι τὸ παθὼν πρόσωπον (ἀβοήθητον) ἀπειλεῖται εἰς τήν ζωὴν ἢ τὸ σῶμα.

5. Βαρύτερα μορφή τοῦ ἐγκλήματος. Ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς δευτέρας παραγράφου τοῦ ἄρθρου 306 Π.Κ. καθ' ἣν ἡ ποινή ἐπιτείνεται, ἀναλόγως τοῦ ἐπελθόντος βαρυτέρου ἀποτελέματος, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἐκθεσις μετατρέπεται εἰς ἐγκλημα ἐκ τοῦ ἀποτελέματος χαρακτηρισιζόμενον. Οὕτω ἐάν ἐκ τῆς ἐν παραγράφῳ 1 πρώτως ἐπῆλθεν εἰς τήν υγείαν τοῦ παθόντος βλάβη βλάβη ἐπιβάλλεται κάθειρξις μέχρι δέκα ἐτῶν. Ἐάν δὲ ἐπῆλθεν θάνατος κάθειρξις εἴς ἐτῶν τουλάχιστον. Τοῦτο ἐφ' ὅσον τὸ ἐπελθόν ἀποτελεσμα δύναται ν' ἀποδοθῆ εἰς τήν ἀμέλειαν τοῦ ὑπαίτιου, ἄλλως δὲν καταλογίζεται εἰς αὐτόν. Ἀντιθέτως ἐάν ὁ ὑπαίτιος ἐπέδωκε τὸ ἐν λόγῳ ἀποτέλεσμα ἢ πράξις καταλογίζεται ὡς ἐκ προθέσεως τελεσθεῖσα.

6. Ἐκ τῆς δευτέρας παραγράφου προκύπτει σαφῶς καί ἀνεκδοιάστως ὅτι, ἡ ἐκθεσις τιμωρεῖται βαρύτερον καί διὰ καθειρξέως μέχρι δέκα ἐτῶν, ἂν εἶχεν τήν υγείαν τοῦ παθόντος. Ἐντεῦθεν ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα πότε ἡ προξενηθεῖσα βλάβη εἶναι βλάβη, ἀσφαλῶς ἢ ἔννοια δίδεται εἰς τήν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 310 Π.Κ. Περαιτέρω ὅμως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, ἐάν ἡ προκληθεῖσα ἐκ τῆς ἐκθέσεως βλάβη, δὲν εἶναι βλάβη, ὁ ὑπαίτιος θά τιμωρηθῆ μόνον κατά τήν παράγραφον 1 διὰ φυλακίσεως τουλάχιστον ἐξ μηνῶν, ἢ συρρέει ἢ πράξις μεθ' ἑτέρας π.χ. ἀπλῆς σωματικῆς βλάβης ἐξ ἀμελείας; Φρονούμεν ὅτι ἑτέρα πλὴν τῆς βλάβης βλάβης εἰς τήν υγείαν τοῦ παθόντος ἐπερχομένη συνεπεία τῆς ἐκθέσεως ἀπορροφᾶται παρ' αὐτῆς. Δὲν ἀποτελεῖ δηλονότι λόγον ἐπιτάσεως τῆς ποινῆς, ἀλλ' αὕτη ἐπιμετρεῖται ἐντός τῶν πλαισίων τῆς ἐν πρώτῃ παραγράφῳ ἀπειλουμένης ποινῆς φυλακίσεως.

7. Σχέσις τοῦ ἄρθρου 306 Π.Κ. καὶ ἄρθρον 43 § 4 τοῦ ΚΟΚ (Ν 614/1977). Κατὰ τὸ ἄρθρον 43 § 4 ΚΟΚ "Ἐάν ἐκ τῆς

διὰ παραλείψεως τελομένου ἐγκλήματος καθ' ὃ ὁ ὑπαίτιος δὲν παρῆχει τήν συνδρομὴν καὶ περίθαλψιν εἰς πρόσωπον περὶ τοῦ ὁποῦ τὴν ἐν γένει προστασίαν, τυγχάνει υποχρεωμένος. Προϋπόθεσις ἐν προκείμενῳ εἶναι ἡ ὑπαρξις τῆς νομικῆς υποχρεώσεως παρὰ τῷ ὑπαίτιῳ τῆς περιπτώσεως τῆς ὁποίας περιοριστικῶς ἀπεριφωρῶ τὸ ἄρθρον 306 Π.Κ. Τὰ πρόσωπα περὶ ὧν ὑφίστανται ἢ ἐν λόγῳ ὑποχρέωσις, ὅς προελέχθη δὲν περιέρχονται διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ δράστου εἰς ἀβοήθητον θέσιν. Ἄλλὰ ἡ ἀδυναμία τῆς ἑαυτῶν ἐπιμελείας διατροφῆς καὶ περιθάλψεως εἶναι ἐγγενής, τοιαῦτα δὲ περιπτώσεις εἶναι:

α) Πρόσωπων τελούντων ὑπὸ τήν προστασίαν τοῦ δράστου, ἢ υποχρέωσις προστασίας δυνατόν νά προέρχεται ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλὰ καί ἐκ συμβάσεως π.χ. ὁ ἀνταρτοβιὸν ἐπ' ἀμοιβῇ τήν προστασίαν τυφλοῦ ἢ ἀναπήρου κ.λπ.

β) Πρόσωπων πρὸς διατροφήν καὶ περίθαλψιν τῶν ὁποίων ὑποχρεῖται ὁ ὑπαίτιος. Ἡ υποχρέωσις πρὸς διατροφήν κ.λπ. πρέπει νά πηγάζῃ ἐκ τοῦ νόμου ἢ ἐκ συμβάσεως.

γ) Πρόσωπων ὧν τήν μεταφορὰν ἀνάλαβεν ὁ ὑπαίτιος. Εἰς τήν κατηγορίαν αὐτὴν δύναται νά ὑπαχθῆ ὁ μεταφορεὺς προσώπων διὰ τῶν μαζικῶν μέσων μεταφορᾶς, ἀλλὰ καί οἰοῦδήποτε μεταφορικῶν μέσων π.χ. ταξί, διὰ ζωοῦ, πλοίου, λεμβοῦ κ.λπ. κ.λπ.

δ) Πρόσωπων τὸ ὁποῖον ὑπαίτιος (ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας) ἐτηρημάταις τις. Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως θά ἐκπεφθῶμεν εἰς τὰ περὶ τοῦ ἄρθρου 43 ΚΟΚ ἀναπτυσσόμενα κυριότερα.

4. Τὸ ἐγκλημα τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 306 Π.Κ. εἶναι τελεσθέν ἂν ἢς στιγμῆς τὸ ἐκτελέσθαι πρόσωπον περιήλθεν εἰς ἀβοήθητον κατάστασιν ἢ ἀφέθη ἀβοήθητον πρόσωπον τελὼν ὑπὸ τήν προστασίαν κ.λπ. Δὲν ἀπαιτεῖται ἡ ἐπέλευσις τοῦ κινδύνου διὰ τήν ζωὴν ἢ τήν υγείαν τοῦ παθόντος, εἶναι ἀρκετὴ ἡ δυνατότης τῆς διακινδυνεύσεως. Ἄλλως πρόκειται περὶ ἐγκλήματος ἀφηρημένης διακινδυνεύσεως, δικτικῶν καὶ ἀποπέρας. Ὁ δόλος τοῦ δράστου συνίσταται εἰς τήν γνώσιν τοῦ ὅτι ἐξ ὑπαιτιότητι του περιέρχεται, πρόσωπον τι εἰς θέσιν ἀβοήθητον εἴτε διότι αὐτὸς αὐτὸς ἐμεσολάβησεν πρὸς τοῦτο.

Μήνυσις είναι ή κατ' έπισημον τρόπον καταγγελλία εις την άρχήν αξιοποίου πράξεως, προς τόν σκοπόν τιμωρήσεως αυτής. Περιέχει μίαν πληροφορίαν του ότι έτελέσθη αξιωμακός τίς πράξις. Δέν απαιτούνται πανηγυρικά διατυπώσεις διά τό Έγκυρον αυτής, ούτε να αναφέρεται ό πρόστασις, ούτε τά άποδεικτικά μέσα.

Μήνυσις είναι έγγραφος ή προφορική καταγγελλία ήπειρηνομένη προς την άρχήν, περί τελέσεως αξιολοποιου τινός πράξεως, δύναται δέ να γίνη παρά πάντος όσον άφορμή πράξιν ή καταγγελλίματος δικαιωμένην (Γάφου, β 11). Μήνυσις είναι ή υπό ολιγοήμερον ήμερών, έκτός του ήδικηθέντος, προαιρετική προς την άρχήν καταγγελλία αξιοποιου τινός πράξεως ή καταγγελλίματος δικαιωμένης και περιελθούσης εις γνώσιν αυτού καθ' ολονδήποτε τρόπον (Ζηρ. α 323 αρθρ. Αδεν σελ. 326).

Η μήνυσις διαφέρει της εγκλήσεως διότι προέρχεται από άλλο πλάν του άδικηθέντος προσώπου, άφορή εγκλήρη δικαιωμένων ατέπαγγελλίτως και δέν άποτελεί δικονομικήν προηπόθεσιν διά την έγερσιν της διώξεως.

Η τε έγγραφος μήνυσις και ή προφορική, δέον να γίνη εις την ελληνικήν γλώσσαν. Έπί άγνωστόν την ελληνικήν, δέον να προσαχθή μετάφρασις της εις ένην γλώσσαν έγγραφου μηνύσεως, ή να προσληφθή διερμηνεύς έκ προφορικής τσαύτης.

Τί δέον να περιέχη ή μήνυσις δέν όρίζει επακριβώς και έκεί ποιή ήκυρότητα ό νόμος, ούτε απαιτεί πανηγυρικός διατυπώσις. Πάντως, πρέπει να περιέχη όλα τά ύπάρχοντα στοιχεία της αξιοποιου πράξεως, τοις πράξαντας και τάς ήποδεξίεις (άρθρ. 37) προς δικαιούσαν τον έργου της δικαιούσης άρχής. Η μήνυσις δέν άποτελεί δικονομικήν προηπόθεσιν της ποινικής διώξεως και δέν είναι ύποχρεωτική (Ζηρ., α 325)

Ανεξαρτήτως του ότι εις άμφοτέρας της περιπτώσεις ύά επακολουθήσουν εκ αίτια άνέρχεται του εισαγγελέως (άρθρ. 43), ή μήνυσις διαφέρει της άναγγελίας του άρθρ. 40. Ο ιδιώτης, κατά τό άρθρον 40 -άναγγέλλει- ήπλωδς την αξιόποιον πράξιν, ενώ κατά τό άρθρον 41 διά της μηνύσεως -καταγγέλλει-, κατηγορεί, δηλαδή, την πράξιν προκαλών τον κολασμόν αυτής. (Κατά Μπουρόπουλον - α 62 - -δέν είναι άπαιρητόν να ζητήται ύπό του μηνυτού ή ποινητή δίωξις ή η καταδική του μηνυμένου-. Έν τσαύτη όμως περιπτώσει διατετό άρθρ. 42 δέν ακολουθεί, ώς ύά ήτο νομοτεχνικός έκβεβλημένος, την όρολογίαν του άρθρ. 40, άλλ' άντί των λέξεων -να άναγγείλωσι-, χρησιμοποιείται τάς λέξεις -να καταγγείλησι-). Βαβαρέτας Ε' έκδ. ύπό 42.

Η μήνυσις του άρθρ. 42 αναφέρεται εις πάντα ιδιώτην, εξαιρουμένου μόνον του άδικηθέντος, του όποίου η καταγγελλία καλείται εγκλήσις κή' έκπεται ύπό των άρθρ. 46 ήπ.

Πρό της ίσχύος του Κ.Π.Α. ή μήνυσις έπρεπε να υποβληθή εις τους -άρμοδιους- έκεί της άνακρίσεως ύπαλλήλους. Ήδη δύναται να υποβληθή και εις άναρμόδιον ύπάλληλον και εις άναρμόδιον εισαγγελέα (Μπουροπ., 62, Σημ., α 66, Ζηρ., α 325 Γάφου, β 11) Λέδες σελ. 327.

Η μήνυσις δύναται να γίνη:
α) έγγραφως, είτε ύπό του μηνυτού είτε ύπό ειδικού πληρεξουσιου,

συντάσσεται ή κατ' άρθρ. 148 εκ. έκθεσις, μετά ήκριβούς περιγραφής των διά της έκθέσεως πιστοποιωμένων γεγονότων. Προφανώς, πιστοποιώμενα γεγονότα ύπό της έκθέσεως δέν είναι τό συνιστώσα την εγκληματικήν πράξιν τσαύτα, ώς μη άνογόμενα εις την άντίληψιν του άνακριτικού όργάνου, ώς άπαιτείται έκ έκθέσεως βεβαιώσεως εγκληματικής πράξεως, άλλ' εις την βεβαίωσιν ότι προφορικώς καταμενόμενη ή εγκληματική πράξις (Γνωμ. είν. Ήφ. Ορθότης Κ. Χριστοπούλου 185/1966 11ζρ. 127. 120 εκ.).

Η αίτησις έννης Κυβερνήσεως προς έκδωσιν κατηγορουμένου, δέν άκούσεται αίτησιν διώξεως κατά τό άρθρ. 6.3 Π.Κ. και κατά τό άρθρ. 49 111λημ. Αθ. 27666/1964 11ζρ. ΑΕ' 50).

Η αίτησις του άρθρ. 6 § 3 Π.Κ. έχει δικαιοδικόν χαρακτήρα και ύποβλήσεται διά ρηματικής άνακοινώσεως μέσω Ύπουργείου Έξωτερικών και όχι δι' άπευθείας εις τον εισαγγελέα, δέν ύπόκειται δέ εις την τριμηνον προθεσίμιαν του άρθρ. 117 Π.Κ. ήλ. Α11 723/72.

Έλλειπτική αίτήσεως προς δίωξιν, δέν δύναται τό δικαστήριο να επιληφθή της πολιτικής άγωγής (Ζηρ., α' 462). Β' έκδ.

Μήνυσις αξιοποιων πράξεων

Άρθρον 42. 1. Έκτός του ήδικηθέντος (1) και πάς άλλος έχει τό δικαίωμα να καταγγείλη εις την άρχήν τάς αξιοποιους πράξεις, τάς δικαιωμένης ή καταγγελλίματος, ών έλαβε γνώσιν καθ' ολονδήποτε τρόπον.

2. Η μήνυσις γίνεται ήμέσως προς τον παρά πλημμελειοδικεύς εισαγγελέα, άλλ' έπισήμ' και εις τοις λοιπούς έκεί της άνακρίσεως ύπαλλήλους, είτε παρά του μηνυθέντος αυτού, είτε δι' ειδικού πληρεξουσιου. Τό έγγραφον της πλημμελειοδικείας παρουσιάζει εις την περι έγκρίσεως της μηνύσεως έκθέσιν, δύναται δέ ή μήνυσις να γίνη και προφορικώς, συντασσόμενης έκθέσεως (άρθρ. 148 εκ.).

3. Έάν ή μήνυσις ένέγκτο εις άνακριτικόν ύπάλληλον, ούτος διαβιβάζει άμελλομένη τσαύτην εις τον άρμόδιον προς ποινικήν δίωξιν εισαγγελέα ή δημόσιον κατήγορον.

Ανε. 152-155 Η.Α.

Σχετ. 36, 37 § 3 Κ.Π.Α. 2 § 4 κ.λ. 411/60, 97 § 1 Κ.Πολ.Α. Έπί της μηνύσεως δέν ίσχύουν οι διατάξεις § 2, 3 του άρθρου.

(1) Ζηρ. 118 Η.Κ., 46 Κ.Π.Α.

Η άναγγελία εις την άρχήν των αξιοποιων πράξεων έχει δημόσιον χαρακτήρα διότι έξυπηρετεί τό δημοσιον συμφέρον. Ούτω μνηστής δύναται να είναι πάς τίς -πός άλλους- έτσιω και άλλωδπως μη έχων ήμεσον συμφέρον εκκ. Έάν όμως ενεργεί τίς διά λογαριασμόν άλλου άπαιτείται ειδική πληρεξουσιότης προς τούτο.

Τό άρθρ. 42 καθορίζει τοις δικαιωμένους να μηνύσιν τάς αξιοποιους πράξεις, τον τρόπον και τό όργανον προς τό όποιο γίνεται.

β) πρωτοδικός είτε υπό το μνημότυπ είτε υπό εδικού πληρεξουσίου.
'Η έγγραφος μήνυσις, εκτός των στοιχείων της αξιωματικού προέξως δέν
νά φέρη τήν ύπαγεφυήν τού μνημότυπ ή τού εδικού πληρεξουσίου. 'Η έγγρα-
φος μήνυσις έχειρίζεται ελς τόν εισηγητά κλπ. περί τής έχειρισεως δε σύ-
της συντάσσεται έκθεση κατά τό άρθρ. 148 εκ. 'Η μή συνταχθεί έκθέσις έχει-
ρίσεως, ως και ή συνταχθεί αυτής κατά τό άρθρ. 148 εκ. ούδέν μιν
έπαγειν συντάσσειν (ΑΠ 8/1952), καθ' όσον διά τήν κοινηγήν διώξιν τών αϊτε-
πυγγάτων διακομμένων αξιωματικών πράξεων άρκετά πάσα καθ' ούδέν ήτοι τε-
πον γνώσις τού εισηγητέως περί τελέσεως αϊτών (Μκουρσ., α. 63 Αέξας 327
Πρβλ. Ζησ. α. 326. Κατά Γόφον, β 11, πάντοτε άπειριτέτως συντάσσεται έκθε-
σις έχειρισεως).

Όρκισις τού μνημότυπ πρός βελτίσιον τής μνησίσεως, ως κροσεί ελς τήν
πρωτικην, δε ούδένδεός διωτέσεως έπιβάλλεται (ΑΠ 383/1953, 1.11.1953.Χρονολόγω-
λος, Πγρ. Γ' 420. Ζησ. α. 326 — περί τού Εισηγητέως Πλ. 31 — Πλ. και 243 § 2
σχετ. Πλ. ΑΠ 163/64 Πλ.μ. Χου 85/79 Πγρ ΚΘ 519.

Άδικαίριτος έγγραφου ή προφορικώς μνησίσεως, τό άρθρ. 42 χρησιμοποιεί
τήν λέξιν «γίνεσθαι» διά νά άποφυγή σύγχυσις, ήτις ήδύναιτο νά προέλθη εκ
τόν τυχόν χρησιμοποίησεως τής λέξεως «επιβάλλεσθαι» πρός τόν δικονομικόν
όρον τής επιδίσεως (Πρωκτικώ, γ 52).

'Η προφορική μήνυσις βελτιούται διά συνωλέσεως εκθέσεως κατά τό άρθρ
148 εκ. ελς τήν όποιον καταγράφονται όλα τά άπορριπτα στοιχεία διά τόν
πρωδικόν τής αξιωματικού προέξως, ήτοι όλα τά συνιστώσα αυτήν προ-
γιστικά γεγονότα, τό άνόμητον τού ύπαίτιου, άν είναι γνωστό και πάσα άλλη
άσγκαία λεπτομέρεια πρός λιανική άσκασην τής κοινητής διώξεως. 'Η μή
ύπαγεφυή τής έκθέσεως υπό τού γνωστής ταυτότητος μνημότυπος δέν άσκαί
έπιρροην ούτε ως πρός τήν ιδιότητα τού καταγγελλέντου ως μνημοτύπ, ούτε ως
πρός τήν ένσην τής κοινητής διώξεως, όρκοσίης πρός τοίτο, κατά τό άρθρον
36, και πάσις άλλης είδήσεως περί τής αξιωματικού προέξως.

'Επί άνομητον καταγγελλας δ εισηγητέως δέν δύναται νά άσκήση κοινη-
κήν διώξιν, άφαιλει όμως νά διαβιβάση ταύτην ελς τήν άστυνομικήν όργην
πρός διαπίστευσιν τών καταγγελλομένων (Ζησ., α. 327, Σφωνασεω, α. 67). 'Εάν δ
έμφανίζόμενος πρός πρωφορικην καταγγελίαν άρνεύεται νά δηλώση τήν ταυτό-
τητα του, ή μήνυσις δέν δύναται νά γίνη δεκτή, ως και ή άνώμητος Ζησ. α. 327.

'Η μήνυσις γίνεσθαι
α) ελς τόν εισηγητέα, ούσδήποτε περιφερείας,
β) ελς άνακριτικόν ύπαλληλον, γενικών ή εδικών, (Μκουρσ., α. 62, Έφ.
Νησπλ. 243/1951 όχι σαφώς όμως περί τών εδικών Πγρ. Ζ' 87, Πλ.μ. Αομίτας
8/1958 Πγρ. Η' 292), καθόσον τό άρθρ. 42 δέν άσκριτει, ούσδήποτε περιφε-
ρείας.

γ) ελς τόν πρόέξωτον τής κοινώτητος, συνταρχίντων τών όρων τού άρθρ.
33.2 (Κοσσετ. υπε' άρθρ. 42, Σφων., α. 67) ήτοι όταν έλλείπει άστυνομική όρχή.
'Η μήνυσις διαβιβάζεται άμελλήτι ελς τόν όρμόδιον εισηγητέα, εκτός άν
πρόέξεται περί κτισιμότητων, όπότε διαβιβάζεται ελς τόν όρμόδιον δημόσιον κα-
τήγορον. 'Από τής διαβιβάσεως ύφίσταται άναγγελία πρός τήν όρχην συνιστώ-

σα ψευδή καταμήνυσιν, άν συντρέχουν οι όροι τού άρθρ. 229 Ποιν. Κώδ.
(Πλ.μ. Αομίτας 8/1958).

Οι λαμβάνοντες τήν καταμήνυσιν άνακριτικοί ικέλληλοι πέραν τού νά
διαβιβάσουν τήν μήνυσιν ελς τόν εισηγητέα ή τόν όρμόδιον κατήγορον δέν
άσκριθονται ελς προανάκρισιν. Δέν δύναται, έσομένως, νά έξετασουν ένόρκως
μάρτυρας, λ.χ. τόν μνημοτύπ έχειρίζοντα τήν μήνυσιν (ΑΠ 163/1964, όγφ. άνω-
τεσση. Β: Σακελλαρίου, Πγρ. ΙΑ' 418, Μκουρσ., α. 62, σση. Πγρ. Γ' 412,
Ζησ., α. 327. 'Αντιθέτως, ΑΠ 184/1960), εκτός άν πρόέξεται περί τής περιπτώ-
σεως τού άρθρ. 243.2.

'Η μήνυσις δέν είναι άνακλητή. 'Ανάκλησις δε τυχόν γενομένη μόνον τήν
άξιοπιστιαν τού μνημότυπος δύναται νά έπιρδέσση (Μκουρσ., α. 63), Ζησ. α.
326.

'Ο ύποβαλλών, τήν μήνυσιν κατά τήν ιδιότητα τού μνημοτύπ, έστω και άν
ή μήνυσις δέν είναι κανονική, άρκυθινός ήτι όι' αυτής πληροφύρεται ή όρχή
περί τής αξιωματικού προέξως έστω και άν άρνεύεται νά ύπογράψη τήν έκθέσιν.
'Υπέχει, έσομένως, ποινικός ειθύνας άν ή μήνυσις είναι ψευδής (Ζησ., α. 326. 7
και ύπόέξεται και ελς πληρωμήν τών έξόδων κατά τό άρθρ. 385, 386.

'Η κατά τό άρθρ. 42 άναγγελία πρός τήν όρχην αξιωματικού προέξως, ή
πειθορχικής παραβασεως προσώπου ύπογεμόνου ελς πειθορχικήν δικαιοδοσίαν,
συνιστά καταμήνυσιν τού άρθρ. 229. 1 Π.Κ. άν είναι ψευδής, και άν έτι ή πρός
τήν έγένετο ή μήνυσις όρχή δέν είναι άνομησία πρός ποινικήν διώξιν (ΑΠ
379/1968).

'Επί μνησίσεως διά πληρεξουσίου, άσκαίτεται νά είναι ούτως εδικός πλη-
ρεξουσίου, τό δε έγγραφον τής πληρεξουσίου ήτιος νά προσαρτάται ελς τήν περί
έχειρισεως έκθεσιν, ή τήν περί πρωφορικώς μνησίσεως συντασσόμενην τοιαύ-
την.

Ειδικός πληρεξουσίου νοείται ένταύθα δ έχων έντολήν νά μνησύη ύπομνή-
την πράξιν, ήτοι δέν άρκεί ή γενική ή ειδική ή έντολή «νά έχειρίζη μνημό-
τυπος» (ΑΠ 58/1967, 97/1954, 43/1943, Έφ. 'Αθ. 867/1962 Πγρ. ΙΒ' 296 ΑΠ
29/76 Γνωμ. Είε. Αορ. 57/78 Πγρ. ΚΘ' 184. Τοίτο δέν σημαίνει ότι άσκαίτεται
νά άναγράφεται αύτολέξει τό περιεχόμενον τής μνησίσεως ελς τό πληρεξουσίου,
έφσον άρκεί διά τήν άσκασην τής κοινητής διώξεως και πάσα άλλη είδήσις
περί τής τελέσεως τής αξιωματικού προέξως κατά τό άρθρ. 36.

'Ο ειδικός πληρεξουσίου δύναται νά είναι και μή δικηγόρος (άρθρ. 39
Κώδ. Δικηγ.). 'Ο ειδικός πληρεξουσίου ένεργεί συνεπειφ είδικής έντολής και
διαφέρει κατά τοίτο τού νομίμου άντιπροσώπου τού άρθρ. 118 Π.Κ. όστις εκ-
προσκαί νομίμως τόν έγκαλούσιντα.

'Η είδική πληρεξουσίου έντάξιν υπό άπόντος μόνον διά συμβολαιογραφικού έγ-
γράφου δύναται νά παρασχεθίη (Έφ. 'Αθ. 867/1962 Πγρ. ΙΒ' 296, Πλ.μ. Καλα-
μάτας, 1709/1967 Πγρ. Η' 110, ΑΠ 625/75).

'Η παράλειψις τών διατυπώσεων τών παρ. 2 και 3 τού άρθρου 42 έχει ση-
μασίαν μόνον επί έγκαλημάτων διακομμένων κατ' έγκλησιν (άρθρα 46, 50) όδω
και Μκουρ. α' 63,70 Σκεκλ. Πγρ. Θ' 322.

τος ή άπατηθέντος. Δέν κωλύεται, επομένως, ή δίωξις τών συναπιτών (Μπουροπ., α 70), Δέδες (1979) 44 σημ. 2.

Πρός έγκρισιν τής άποψής, ό εισαγγελεύς πλημμελειοδικών υποβάλλει ήτοιολογημένην πρότασιν προς τόν παρ' έφέταις εισαγγελέα. Έφάσον δε ούτος έγκρινει τήν πρότασιν, ό εισαγγελεύς πλημμελειοδικών έκδίδει διάταξιν, εις τήν όποιαν άναφέρει και τήν παρασχεθείσαν έγκρισιν. Άν ό εισαγγελεύς έφών δέν έγκρινει τήν άποψήν, ό εισαγγελεύς πλημμελειοδικών ύποχρεούται εις κίνησιν τής ποινικής δίωξης.

Άν ό εισαγγελεύς πλημμελειοδικών δέν ζητήσιν έγκρισιν, ό παρ' έφέταις δέν δύνανται νά διατάξω τούτων νά άπόσχη τής δίωξης.

Παραδείγματα έφαρμογής τής διατάξεως.

α) Έξαπατή τις κωφορούσαν ή τις ήπιδιώκει νά προβή εις έκτριωσιν και πωλεί εις αυτήν άβλαβής ύγρόν ός φάρμακον.

β) Συμφωνεί τις μετά τινος, νά προβή εις τόν φόνον τρίτου και ίσχυρίζεται πως ψεύδης ότι επέλεσεν τόν φόνον ένώ ούδέ άπεπεράσθη τούτων και λαμβάνει τήν ύπεσχόμενην ήμοσίην.

γ) Πωλεί τις εις άναρχικούς κισιώτιον πλήρες λίθων, πέθων αύτούς ότι πρόκειται διά πολεμικά όπλα, ών άπαγορεύεται ή κατοχή.

Ή έφαρμογή τής διατάξεως προϋποθέτει ότι ή άνακάλυψις τής εκβιάσεως ή τής άπάτης έγινετο χάρις εις τήν καταγγελίαν του παθόντος ή τουλάχιστον και εις ταύτην, ούχι δε εκ λόγω άνεξαρτήτων τής θελήσεώς του.

Έάν έν τή συγκεκριμένη περιπτώσει έχουν ήδη περιέλθει εις τήν γνώσιν τής εισαγγελλός και ή έκβίωσις και ήξιόποινος πράξις του εκβιασθέντος δέν έφαρμόζεται ή διάταξις.

ΚΕΦΑΛΛΙΟΝ Γ'

Έγκλησις

Έγκλησις του άδικηθέντος

Άρθρον 46.— Άν ό άδικηθείς(1) θέλη νά εγκλήσιν προς δίωξιν άξιόποινου πράξεως, υποβάλλει τήν έγκλησιν κατά τās έν τώ άρθρ. 42 παρ. 2 και 3 όριζόμενα.

Άντ. 278 Π.δ.

Σχετ. 42, 82 § 3, 275 § 2, 418, § 3, 484, 510, 517 Κ.Π.δ. 117-120 Π.κ.

334, 368 Π.κ. διαί τήν εκ μέρους του δήμου έγκλησιν βλ. 16 § 1 έδ. στ' άν. ν. 427/45 — ως άνωτ. δι' άρθρ. 12 ν. 3693/57 — περί Νομική Σύμβουλου.

(1) Ή έννοια είναι ταυτόσημος του παθόντος (ΑΠ 336/59).

Ή διάταξις άναγνωρίζει τό δικαίωμα εις τόν άδικηθέντα νά εγκολέση προς δίωξιν άξιόποινου πράξεως και καθορίζει, διά παραπομπής, τήν σχετικήν διαδικασίαν.

Κατά τό άρθρον τούτο, τό δικαίωμα του παθόντος νά καταγγείλιν προς δίωξιν άξιόποινου πράξεως, άυτεκαγγέλτως ή κατ' έγκλησιν δικωομένης, άσκέιται δι' ύποβολής εγκλήσεως.

Έγκλησις άνομιμάζεται ή μήνυσις ή ύποβαλλόμενη ήκό του άδικηθέντος (Αιτιολ. Ζαχαρ., 384, ΑΠ 95/1959, Γνωμ. έδω. Έφ. Ααρ. 2780/1958 Π.χρ. Ζ' 341) είτε τό έγκλημα διώκεται κατ' έγκλησιν ή άυτεκαγγέλτως Δέδες σελ. 328.

Έγκλησις είναι ή δήλωσις τής βουλήσεως του άδικηθέντος, δι' ής εκφράζεται ή έπιθυμία όπως γίνη ποινική δίωξις κατά τινος δι' όρισμένην πράξιν (Ήλισσούλου, Π.δ. α 486, Γάφου, α 65).

Ή έγκλησις είναι άναγκαία διά τήν πράξιν και όχι διά τούς όράστας. Όποτε είναι άδιάφορον ήν δέν άναφέρονται εις αυτήν όλοι οι όράσται (ΑΠ 131/1900).

Τό δικαίωμα τής εγκλήσεως άνήκει εις τόν άμέσως εκ τής άξιόποινου πράξεως παθόντα, έφ' όσον ό νόμος δι' ειδικής διατάξεως δέν όρίζει άλλο τι.

Άν ό παθών είναι άνήλικος, άνηγορευμένος ή άπεβίωσεν ίσχύουν τά έν άρθρ. 118 Ποιν. Κώδικος.

Τό άρθρ. 46 παραπέμπει ως προς τās διατυπώσεσις τής εγκλήσεως εις τό άρθρ. 42.2 και 3. Ή τήρησις όμως τών διατάξεων τούτων άπαιτείται μόνον εις άς περιπτώσεις τό άδίκημα διώκεται μόνον κατ' έγκλησιν. Διότι έκ τών άυτεκαγγέλτως δικωομένων έγκλημάτων ούδεμίαν άσκει επίδρασιν ή παράβασις τών διατυπώσεων τούτων.

Τηρησιδών τών διατυπώσεων τών άρθρ. 42.2 και 3 δέν όρίσεται έλλειψις εγκλήσεως (Άγροτ. άνωτ. ΑΠ Β. Σακελλαρίου, Π.χρ. Θ' 322, ΑΠ 111/1957)

Έπί εγκλήσεως διά πληρηξοισιου, δέν νά άναφέρεται εις τούτο ειδικώς ή προς καταμήνουσιν πράξις. Δέν όρκει άόριστος, και γενική έντολή, νά υποβάλη μήνυσιν κατά του τάδε (ΑΠ 498/1967, 588/1967).

Έπί εγκλήσεως ύπό έταιρίας διά πληρηξοισιου άπαιτείται ειδικόν και συμβολαιογραφικόν τοιούτο. (ΑΠ 48/1967, Πλημ. Καλαμάτας 1709/1967 Π.χρ. ΙΗ' 110).

Ή μετά τήν ύποβολήν τής εγκλήσεως ύπό πληρηξοισιου παρεχόμενη έγκρισις δέν θεραπέυει τήν έλλειψιν (ΑΠ 122/1957).

Έπί έγγράφου αίτήσεως (έγκλησεως) προς τήν στρατιωτικήν άρχήν του άδικηθέντος δέν άπαιτείται έκθεσις έγχειρισεως (ΑΠ 306/56).

Δέν άπαιτείται όρκισις του έγκαλοθέντος (ΑΠ 306/1956, 384/53).

Δέν άπαιτούνται κανηγυρικά έκφράσεις προς δίωξιν του εγκληματος, άλλ' όρκει ό άδικηθείς νά δήλωι διά τής εγκλήσεως του τήν προς δίωξιν βούλησιν του (ΑΠ 306/1956).

Ή έγκλησις γίνεται άμέσως προς τόν εισαγγελέα και τούς λοιπούς έκί τής άνακρίσεως ύπαλλήλους του άρθρ. 33 (Έφ. Ναυπλ. 243/1953 Π.χρ. Ζ' 86, άσαφώς ως προς τούς του άρθρ. 34).

Έγκυρος ή ύποβληθείσα εις τόν πρόεδρον πρωτοδικών έγκλησις ως έφών τών δικαστικών άντιπροσώπων (ΑΠ 388/1955).

Συχνότατα εις τήν νομοθεσίαν χρησιμοποιείται άντι του όρου αίτησις ό

όρος εγκλησης. Οσάκις όμως η ποινική δίωξις εξαρτάται εκ τής εκτιμήσεως κρατικού και ούχι ιδιωτικού συμφέροντος, η εκτίμησις του όποιου ανατίθεται εις δημοσίον άρχήν και ούχι τόν παθόντα, δέν πρόκειται περί εγκλήσεως (Σχολ. 1. Ζαχαροπούλα, Π.χρ. ΣΤ' 252).

Η εγκλησις δέν νά προέρχεται εκ μέρους προσώπου ελευθέρως ένερ- γούτος και έχοντος συνείδησιν τών πραττομένων έτι δε νά εκδηλοί διά τού κειμένου της τήν περί διώξεως βούλησιν τού δικαιουμένου (Έφ. ΑΒ. 97/1956 Π.χρ. ΣΤ' 313).

Διά τήν υπό τού Δημοσίου εγκλησιν άπαιτείται ειδική Έγγραφος έντολή τού προέδρου τού Νομ. Συμβουλίου τού Κράτους, έκτός ήν ειδικώς ό νόμος όρίζει άλλως (άρθρον 16.1 στ' άν. ν. 427/1945 ός άντικατεστάθη διά τού άρθρ. 12 ν. 3693/1957).

Δέν άποτελεί λόγον άναιρέσεως ή μη χαρτοσήμανσις τής εγκλήσεως (ΑΠ 384/1953)

Η έλλειψις τής ύπογραφής δέν επιφέρει άκυρότητα τής εγκλήσεως, εφό- στον παρά πόδες αύτης, έν τή εκθέσει έγχειρισσεως, ό Έγκαλων ύπογράφει άνωφε- ρόμενος εις τό περιεχόμενον τής εγκλήσεως (ΑΠ 420/1951).

Επί εγκλήσεως πρós διώξιν κατ' εξακολούθησιν πράξεως, δέν άπαιτείται ύποβολή νέας πρós διώξιν έπί τή αύτē πράξει, άλλ' υπό διάφορον έν μέρει τρόπον πάλαισως (ΑΠ 23/1949).

Εάν δέν φέρει ή εγκλησις ήμερομηνία εκλαμβάνεται ός τοιαύτη ή τής εκθέσεως έγχειρισσεως ήτις και ύπερισχύει. Εάν ούδ' ή εκθέσις έγχειρισσεως φέρει τοιαύτην, δέν άνω διαταχθή προκαταρκτική έξετάσις πρós έξεκρίβω- σιν τής ήμερομηνίας ύποβολής τής εγκλήσεως.

Δέν άρκεί τοχυδρουμεώς διαβίβασις εγκλησις, Πάλημ. Πατρ. 396/76 Π.χρ. ΚΣΤ' 777, έννοιεται έπί τών άπολύτως κατ' εγκλησιν διωκομένων εγκλη- μάτων.

Απόρριψις τής εγκλήσεως

Άρθρον 47. - 1. Ό εισαγγελέως βασιλεύει επιμελώς τήν ληφθεισάν εγκλησιν και έν κρίσην ταύτην ός νόμω άβάσιμον, τήν άπορρίπτει διά διατά- ξεως επιδιωξιμένης εις τόν εγκαλοδόντα.

2. Ό εισαγγελέως έχει τό δικαίωμα νά ένεργήση προκαταρκτικήν έξε- τασιν είτε απήπροσωπώς, είτε διά τινος τών έν άρθρω 33 παρ. 1 και 2 και άρθρ. 34 άνακριτικών ύπαλλήλων, και εάν εκ τής έξετάσεως πεισθή ότι ή εγκλησις είναι κατ' ούσίαν προφανώς ψευδής, τήν άπορρίπτει κατά τή έν τή πρώτη παραγράφω όριζόμενα.

3. Τά έν άρθρω 44 και άρθρω 45 όριζόμενα εφαρμόζονται και έπί έγ- κλήσεων.

Άντ. 270 (1 ν. 120/45) Π.δ. Σχετ. 43. 48 Κ.Π.δ.

Η διάταξις εφαρμόζεται επί άμφοτέρων τών περιπτώσεων τής εγκλήσεως

όλη, τώσον τής άφορέσεως εις εγκλημα διωκόμενον κατ' εγκλησιν δούν και τής άφορέσεως εις εγκλημα διωκόμενον αυτεπαγγέλτως έφ' όσον προέρχεται από τόν παθόντα. Ούτω και Δέξας σελ. 333. Αλεξιάδης -καταγγελλια- 112 σσημ. 65, Μήπωφ. α' 71, Ζησ. α' 373.

Η διάταξις τού άρθρ. 47 ύπηρετεί τήν άρχήν τής νομιμότητος έν τή ποινι- κή όίκη, ή δε θαρραλλία και είναιδειχτος έφαρμογή αύτης εκ μέρους τού εισαγ- γελέως δύνανται νά άποβή πρόγματι πολύτιμος έν όψει τού εκβιαστικού χαρα- κτήρος κολλών ύποβαλλομένων εγκλήσεων τής άπαραδέκτου ποινικοποιήσεως πολιτικών κατ' ούσίαν ύπεβάσεων πρός τόν άνωτέρω σκοπόν ή πρός εύχερε- στέρον «κάμψιν» τού άνωτικού, τής ύπερφορτώσεως τού έργου τών πλημμελει- ούμενων μέ νόμω άβάσιμων και άδιαφόρους εκ άπόνεως ποινικού δικαίου ύπο- θέσις και τής άνεκανορόωτου βλάβης, τήν όποίαν ύφίσταται εις τήν ύπόληψιν τού πάν πρόσωπον συνόμενον εις τό έδάλιον τού κατηγορουμένου Μανωλεδά- κης Άρμεν. 1973 σελ. 642.

Διά τών άρθρ. 43 και 47 επιδιώκεται ή περιστολή τού άτόπου νά άπασχο- λήται ή δικαστική άρχή μέ κατηγορίαν άλλως άβάσιμον και νά αυσασρευώνται εις τό άνακριτικό γραφεία άνωστάτοις μηνύσεσι και εγκλήσεσι (Αιτιολ. Ζα- χαρ. 384).

Η διαφορά μεταξύ τών άρθρων 43 και 47 έγκείται εις τό ότι επί εγκλήσε- ως τού παθόντος, είτε αυτεπαγγέλτως διώκεται τό εγκλημα είτε μή, ό εισαγγε- λέως όφείλει νά ένεργήση προκαταρκτικήν έξετάσιν, προκειμένου ν' άπορρίψη τήν εγκλησιν κατ' ούσίαν. Ένώ επί μηνύσεως είναι προαιρετική ή διενέργεια προκαταρκτικής έξετάσεως.

Περιττόν έθεωρήθη νά εκαναληφθή ότι ό εισαγγελέως ύποχρεούται νά κι- νήση τήν ποινικήν διώξιν άν δέν συντρέχη περίπτωσιν άπορριψεως τής εγκλη- σεως (Αιτιολ. Ζαχαρ. 384).

Η κατά τήν παράτρ. 1 άπόρριψις τής εγκλήσεως ός νόμω άβάσιμου, έχει όσονεί δικαστικών χαρακτήρα.

Η εγκλησις άπορρίπτεται ός νόμω άβάσιμος, όταν τά πραγματικά γεγονό- τα δέν συνιστούν εξίσοπινον πράξιν, όταν έλλείπει στοιχείον τι ή εξωτερικός όρος τού εξίσοπινου τής πράξεως, όταν ύπάρχη λόγος εξαλειψών τό αξιολοι- γών (παραγραφή, άμνηστία, πάροδος προθεσμίας εγκλήσεως, παρείτησις από τού δικαίωματος πρός εγκλησιν), όταν ύπάρχη λόγος κωλύων τήν ποινικήν διώξιν (ετεροδικία, βουλευτικών άνειψήνων άρθρ. 67.1 Συντάγματος), όταν έλ- λειπη όρισμένη δικονομική προϋπόθεσις (άρθρ. 329, 344, 355 Ποιν. Κώδ. Ούτω και γνησι. άνταση. ΑΠ Κ. Πασιζώννου, 9/1968 Π.χρ. 17' 378) Ζησ. α. 373.

Απορρίπτεται ή εγκλησις ός νόμω άβάσιμος όταν πρόκειται περί πράξε- ως τελειωμένης πρός τής ισχύος τού κατεστήσαντος ταύτην εξίσοπινον νόμου (Αιτιολ. έία. Έφ. Ναυπλίου 20/1957 Π.χρ. Ζ' 263).

Εις τήν έννοιαν τού νόμω άβάσιμου περιλαμβάνεται και τό νόμω άπαραδέ- κτων (Μπουραπ., α. 72).

Είναι νόμω άπαραδέκτος ή εγκλησις λ.χ. άν ήσκήθη υπό μη δικαιουμένου κατά τό άρθρ. 118 Ποιν. Κώδ. ή άνευ άδειας. Εάν ύπεβλήθη εγκλησις και πριν

Τό δικαίωμα τής υπαγορεύσεως τών καταθέσεων-έθεσπισθη διὰ τῆς ἐγγράφου καί τῆς ἀποστολῆς ἐπισημασθέντων. Οὐδένως εἶναι σπάνια αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐκ κακῆς διαπισώσεως τοῦ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου, ἄλλοτε διατελλόντος, ἄλλοτε περιόριστος τήν ἐννοίαν τῶν πρὸς αὐτὸν ἐκτιθεμένων καί ἄλλοτε παραλείποντος σιμετά ὄντιν ἀτάκτως θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς ἐκουσιώδη, ἄλλοιούται, ὁπωδιόποτε ἐπισημασθέντες ἢ κατέθεσις (Αἰτιολ. Ζαχαρ., 478 κτ.).

Ἡ ἀποτέλεσις ἀναγραφῆς τῶν πρὸς τὸν ἀνήλικον ἐρωτήσεων, σκοπεῖ νὰ ἔσται πᾶσαν ἐπίνοιαν περὶ ἀσχημάτων ἔσται καί ἀκούσιως ὑποβολῆς ἐπὶ τοῦ μάρτυρος (Αἰτιολ. ἄρθρον 215 Ὑ.κ.δ., Ζαχαρ., 479).

Κατὰ τὸ πρῶτον (α 131) ἢ παράγρ. 2 ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῶν ἀπρω-ρημένων ἐρωτήσεων (ἄρθρον 223,2 καί 5), αἵτινες εἶναι ἰδιαιτέρως ἐπικίνδυναι ἐπὶ ἀνηλικίων. Κατὰ Μπουρόπουλον (σελ. 228) ἢ αὐτολεξεῖ ἀναγραφῆς τῶν ἐρω-τήσεων ἐπιβάλλεται διὰ τὴν προσηκουσαν ἐκτίμησιν τῶν ἀπαντήσεων τοῦ ἀνη-λικίου.

Διὰ τῆς § 1 σκοπεῖται νὰ διασφαλισθῇ τὸ αὐθέρμητον τῶν κατατεθεισομέ-νων.

Λόγῳ ἐπιβέβητων τῶ ἐνοτήτων εἶναι π.χ τὸ ἀτελὲς τῆς μορφώσεως τοῦ μάρτυρος.

Ἡ μὴ ἀναγραφῆ αὐτολεξεῖ εἰς τὰς ἐκθέσεις ἐξετάσεως τῶν ἐξετασθέντων ὡς μάρτυρων πειθῶν τῶν πρὸς αὐτοὺς ἀπευθυνθειῶν ἐρωτήσεων δὲν συνιστᾷ λόγον ἀναιρέσεως. Ἐστὼ καί ἐν τῇ σχετικῇ (ἐκτασίσει) τοῦ κατηγορουμένου ἀπεργισθῆ ἄρθρ. Αἰ 494/76, Αἰ 274/75.

Μάρτυρες κωφοὶ καὶ ἄλαλοι

Ἄρθρον 227. — 1. Προκειμένης ἐξετάσεως ὡς μάρτυρος ἢ κατηγο-ρουμένου κωφοῦ, ἀλάλου ἢ κωφάλαλου, αὐτῆ γίνεται ὡς ἑξῆς: πρὸς τὸν κωφὸν ὄλαι αἱ ἐρωτήσεις καί αἱ τυχόν παρατηρήσεις καταγράφονται παρὶ τοῦ γραμμιαίου, τῆς ἀναγνώσεως ἢ τοῦ δικαστηρίου, αἱ δ' ἀπαντήσεις δι-δονται προφορικῶς. Εἰς τὸν ἄλαλον ἐρωτήσεις καὶ παρατηρήσεις γίνονται προφορικῶς, αὐτοὺς δὲ ἀπαντᾷ ἐγγράφως. Εἰς τὸν κωφάλαλον ἐρωτήσεις καὶ παρατηρήσεις δίδονται ἐγγράφως αὐτοὺς δ' ἀπαντᾷ ἐγγράφως. Ἐν τῷ ἀρω-ατηρίῳ αἱ ἐγγραφὴ ἀπαντήσεως τοῦ ἀλάλου ἢ κωφάλαλου, μονογραφουμένην ἐπὶ τοῦ προλήγου καὶ τοῦ γραμμιαίου, ἀντιγράφονται ἐν τοῖς πρακτικαῖς καὶ συνυπογράφονται ἐπὶ τὴν δικαιογραφίαν.

2. Ἐάν ὁ κωφὸς ἢ ἄλαλος ἢ κωφάλαλος εἶναι ἄπειρος τοῦ ἀναγνώ-σκων ἢ γράφειν, ὁ ἀνακρίνων ἢ ὁ διεκδικῶν τὴν σιχζήτησιν διορίζει ἕνα ἢ δύο ἐπιμελητῆς, ἐκλεγμένους κατὰ πρᾶξιμον μετεξῆ τῶν συνελθόντων καὶ ἀνεγνωσθέντων, αὐτοὺς προσώπων, τηρημένων κατὰ τὰ λοιπὰ τῶν πρὶ ἐρωτήσεων ἀπαγγέλλον τοῦ κωφῶτος, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι ἐπιθυμητόν.

Ἄντ. 129-140 Η δ.

Τό ἄρθρ. 227 ἐφαρμόζεται ἀνεξορτήτως ἐάν ὁ μάρτυς εἶναι κωφός, ἄλαλος ἢ κωφάλαλος ἐκ γενετῆς ἢ ἐκ μεταγενεστέρων παθήσεως (Σταϊκού, α 1041).

Ἄλλως θεωρεῖται ὁ ἐκ γενετῆς ἢ ἐκ μεταγενεστέρων ἀπαλλοτῶς τὴν λαλίαν, ὅστις ἄλλοτε ἀπέκτησεν ἐκ μαθησεως τὴν ἕξιν καὶ συνεννοῖται δι' ἰδιαιτέρων σημά-των καὶ σημείων, ὅχι δὲ καὶ ὁ λόγῳ τραυματῶν ἀδυνάτων νὰ δημηγήσῃ, ὅστις οὐδὲρ μὴ ἀπέκτησεν ἕξιν οὐδὲ δύναται νὰ συνεννοῖται διὰ σχηματῶν ἢ σημεί-ων (ΑΠ 105/1905), Ζησ., α' 170 σημ. 12 καὶ β' 102 σημ. 246.

Εἰς τοὺς γνωρίζοντας νὰ γράφουν δὲν διορίζεται διεκρινεὺς (ΑΠ 131/1900).

Εἰς τὰς περιπτώσεις μάρτυρων τῆς παραγρ. 2 καὶ ἢ ὄρκισις αὐτῶν γίνεται διὰ διεκρινεὺς (ΑΠ 209/1900).

Ἐάν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐρεθῆ ἐκ τῶν μὴ ἐξαιρουμένων, τότε δύναται νὰ προσληφθῇ καὶ πρόσπων ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 234 μὴ διοριστέ-ων (Μπουρόπ., 302 ἐπ., Ζησ., α' 170).

Ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀνάγκης διορισμοῦ ἐρημνέως ἀνήκει εἰς τὸν ἀνακρίνον-τα ἢ τὸν πρόεδρον καί, ἐν ἀμφισβητήσῃ τινός τῶν διωδίκων ἢ τοῦ εἰσαγγελλ-ῶς, εἰς τὸ δικαστήριον. Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰκινότητα τοῦ διοριστέ-ου (ΑΠ 534/1946, 328/1948, 830/1948, 863/48, Μπουρόπ., α 303, Ζησ., β 103).

Τό ἄρθρ. 227 δὲν ἀπαγγέλει ἀκυρότητα ἐν μὴ τηρήσῃ αὐτοῦ ΑΠ 937/74. Ὁ διορισμὸς ἐρημνέως γίνεται καὶ ὅταν εἶ ὁ ἀνακρίνων ἢ ὁ διεκδικῶν τὴν συνδρίασιν δύναται νὰ συνεννοῖται μετὰ κωφάλαλου, καθόσον τὸ ἄρθρ. 234 ἀποκλείει τὸν δικαστὴν ἀπὸ τῶ ἐργα τοῦ ἐρημνέως (Μπουρόπ., α' 303, Ζησ., β' 103).

Ἡ μὴ ἀνάγκη εἰς τὸ ἀκροατήριον τῆς ἐγγράφου ἀπολογίας τοῦ ἀλάλου κατηγορουμένου, δὲν συνιστᾷ ἀκύρότητα ἐάν δὲν ἐξηγηθῇ ἢ ἀναγνώσις ὑπὸ τοῦ κατηγορουμένου (ΑΠ 284/1964).

Ἀποζημίωσις μαρτύρων

Ἄρθρον 228. — 1. Οἱ μάρτυρες ἀποζημιῶνται διὰ τὰ ἐξόδα τῆς πο-ρείας καὶ τῆς διαμονῆς τῶν. Τό πληρωτέον ποσὸν προσδιορίζεται ὑπὸ τῆς κλεισίσεως ἀρχῆς κατὰ τὴν ἐκδόσιν τῆς κλήσεως κάτωθι αὐτῆς, σημειουμέ-νων ἐπιβλητικῶς καὶ ἀλογημένως τῶν μισθιαίων μεταβάσεως καὶ τῶν πληρωτέων δικαιοματῶν διὰ πορείαν καὶ δι' ἀποζημιῶσιν ἡμερησίων, κυ-τὰ τὰς διατάξεις τῆς ποινικῆς διατιμήσεως. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ μάρτυ-ρος, ἢ, ἐάν ἐθεωρήθῃ αὐτῆ περιττῆ, μετὰ τὴν διαπίστωσιν τοῦ γεγονότος τούτου, ὁ ἀνακρίνων ἢ ὁ διεκδικῶν τὴν σιχζήτησιν, ἐνώπιον τῶν ὁπίων κληθεὶς ὁ μάρτυς ἐμφανισθῇ, γράφει κάτωθι τῆς ὑπὸ τὴν κλήσιν πρὸς τὴν τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν δικαιοματῶν αὐτοῦ τῆς λέξεως: «ἐθεωρήθη - ἐκτε-λεστή», καὶ ὑπογράφει, προσυπογράφει δὲ καὶ ὁ παρὼν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν ἡμερησίως, μισθ' ὃ, ἢ πρὸς καταχωρησθῆ ἢ κλήσεως εἰς τὰ ἐπὶ τούτω τηρούμε-

μεβλομένην τής επιδόσεως τής κλήσεως. Παρέκτασις τής προς εμφάνισιν μάρτυρος εν τή προδικασία δεν δίδεται.

*Η Ελλειψις των εν άρθρῳ § 1 στοιχείων καθιστῶ τήν κλήτευσιν άκυρον. Πάντως άναγκαίως είναι ὁ καθορισμός καί τοῦ τόπου εξέτασεως τοῦ μάρτυρος διότι δυνατόν νά εἶναι διάφορος τοῦ γραφείου τοῦ άνακριτικοῦ υπαλλήλου Ζ.η., β. 63 σημ. 129.

Περί τής ἐδρας βλ. ὑπό 166, 83-4. Τό αὐτό περί κατοικίας κατὰ Ζ.η., β. 64 νοεῖται ὁ τόπος ἐμβα κυρίως καί μονίμως ἐγκατεστη ὁ μάρτυς καί οὐχί ἡ κατ' ἄρθρ. 51 ΑΚ τοιαύτη.

*Ἡ κλήτευσίς κληρικῶν ὡς μάρτυρος γίνεται ἀνευ μεσοσφραγίσεως τοῦ οἰκείου μητροπολίτου βλ. Γνωμ. Εἰσ. ΑΠ 38/50.

*Ἡ παρέκτασις — 166 § 1 — δίδεται ἀδιαφόρως ἐάν ἡ κλήσις ἐπεδόθῃ προσωπικῶς εἰς τόν μάρτυρα εὔρεθέντα ἐν τῇ ἐδρῃ τοῦ δικαστηρίου.

*Ἡ μή τήρησις τής προθεσμίας πρὸς εμφάνισιν τῶν μαρτύρων ἐπιφέρει ἀκυρότητα τῆς ἐπί λιπομαρτυρίας καταδίκης καί οὐχί καί τῆς διαδικασίας βλ. Ζ.η., β. 65. ΑΠ 340/56.

Ἐξέτασις μελῶν Βασιλικῆς Οἰκογενείας

*Ἀρθρον 214. — 1. Βασιλόπαιδες ἢ ἄλλα μέλη τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας ἐξετάζονται ἐν τῇ προδικασίᾳ κατ' οἶκον, ἢ δ' ἑνορκος μαρτυρία τῶν ἀναγγινώσκειται ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ.

2. Διὰ τῆς ἐπιγραπῆς ἢ εἰς τὸ ἀκροατήριον ἐμφάνισις αὐτῶν ἀπαιτεῖται ἐκδόσις Β.δ/τος, καθορίζοντος ἄμα καί τόν τρόπον, καθ' ὃν δεόν νά προσκληθῶσι καί ἐξετασθῶσιν ἐν τῇ δημοσίᾳ συνεδριάσει.

Τό ἄρθρον δεόν νά θεωρηθῆ ὡς καταργηθέν (ἀρθρ. 1, 111 Συνε.) βλ. καί ν. 10/75 ἄρθρ. 5.

*Ἀντ. 116-7 ΠΔ.
Σχετ. 365 ΚΠΔ.

Ἐξέτασις ὑπουργῶν, ἀρχιερέων καί τῶν κωλυμένων πρὸς ἐμφάνισιν

*Ἀρθρον 215. — 1. Ὁ Πρόεδρος καί οἱ Ἀντιπρόεδροι τῆς Βουλῆς, ἡπουργοί καί ἀρχιερεῖς ἐξετάζονται κατ' οἶκον, ἢ δ' ἑνορκος μαρτυρία τῶν ἀναγγινώσκειται ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ. Προκτιμένῳ ὅμιλῳ περί κακοσυρτήματος, δύναται νά κληθῶσι πρὸς ἐμφάνισιν εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἐξεταζόμενοι πρῶτον καί δυνάμενοι μετὰ τοῦτο νά ἀποχωρήσωσιν. Ἐκτός ἐάν τὸ δικαστήριον ἤβληε διατάξῃ ἄλλως. Οἱ ἀνωτέρω δύνανται νά παρευθῶσιν τῶν ἀνωτέρω πλεονεκτουμένων(1).

2. Κατ' οἶκον ἐπίσης ἐξετάζονται οἱ ἐνεκα νόσου ἢ γήρατος κωλυόμενοι πρὸς ἐμφάνισιν μάρτυρες, ὅτε ἡ ἑνορκος μαρτυρία τῶν ἀναγγινώσκειται ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ, ἀνεμόνως πρὸς τήν παρ. 1.

3. «Δημόσιοι ἐν γένει ὑπάλληλοι καί ὑπάλληλοι σιδηροδρομικῶν ἀεμιπολιτικῶν ἢ ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν, ὅταν δέν κατοικῶσιν ἐν τῇ ἐδρῃ τοῦ δικαστηρίου, δέν κλητεύονται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου εἰς δίκην ἐπί πλημμελήματι ἢ πταίσματι, ἀλλ' ἀναγγινώσκειται ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ ἢ ληφθεῖσα ἐν τῇ προδικασίᾳ ἑνορκος κατάθεσις αὐτῶν. Ἐξαιρετικῶς δύναται νά κλητευθῶσιν ὑπὸ τοῦ Εἰσαγγελέως ἢ τοῦ Δημοσίου κατηγοροῦ κατῶπιν συμφώνου γνώμης τοῦ Προέδρου τοῦ δικαστηρίου, ἢ ἐάν διατάξῃ τὸ δικαστήριον(2).

*Ἀντ. 118, 119, 120, 124, 199, 200 ΠΔ.

Σχετ. 327, 328, 354, 365 ΚΠΔ. 130 ν.δ. 3030/54 ὡς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους καί τὰ ὄργανα τῆς Ἀγροφυλακῆς. Ν ΝΣΤ/1882 ἐν συνδ. 591 ΚΠΔ —περὶ τὸν τρόπον εξέτασεως τῶν θθωμανιδῶν ὡς μαρτύρων, ν.δ. 26-7-25 —περὶ λεπτομεροῦς Σηπκαλόγους, 378 § 1 ΒΔ 22-3-58 (ὡς ἀντικ. δι' ἀρθρ. 12 ΒΔ 259/71).

(1) Ἡ παρ. 1 ἀντικατεστάθη ὡς ἀνω διὰ τοῦ ἀρθρ. 25 Νόμ. 663/1977, ἢ ἀντικ. συνίσταται εἰς τήν προσθήκην τῆς φράσεως «ὁ Π. δόρυς καί οἱ Ἀντιπρόεδροι τῆς Βουλῆς».

(2) Ἡ παρ. 3 ἀντικατεστάθη ὡς ἀνω διὰ τοῦ ἀρθρ. 6 ΑΝ 230/1969.

Δημόσιοι ἐν γένει ὑπάλληλοι νοοῦνται μόνον τὰ ἐπιμεθεῖσα ὄργανα τοῦ κράτους καί οὐχί οἱ ἐν ἀρθρῳ 13α ΠΚ Δέδες 304 σημ. 1, Ζ.η., β. 72-δλ. τὰ ἐπιμεθεῖσα ὄργανα τοῦ κράτους τὰ τελούντα εἰς προαιρετικὴν, ἔμμεσον ὑπηρεσιακὴν καί πεθεραρχικὴν σχέσιν, πρὸς αὐτὸ. Δηλ. πάντας τοὺς εἰς ἐνεμοθετημένην θέσιν διωρισμένους στρατιωτικῶς καί τῶν σωμάτων ἀσφαλείας ἢ πολιτικῶς ὑπαλλήλους, εἰς οἰκονομικὴν βεβαίωσιν τῆς ἐραρχίας καί ἐν ἀνήκωσιν, οὐχί τοὺς ἀμειβόμενους δημοσίου ὑπαλλήλους, δημοτικῶς κοινοτικῶς ἢ ὑπαλλήλους ν.π.δ.δ., στρατιώτας ἢ ἐφέδρους ἀξιωματικῶν ὅπως Ζ.η., β. 72-73.

Περί τῶν ὀδοιπορικῶν ἐξόδων βλ. Γνωμ. Εἰσ. ΑΠ 33/55 Πχρ. Ε. 453. Τό ἀρθρ. 215 συνιστᾷ μίαν τῶν περιπτώσεων καθ' ὅς ἐπιβάλλεται, ἐπί πονηρῇ ἀκυρότητι, ἡ ἀνάγκη εἰς τὸ ἀκροατήριον τῆς κατ' οἶκον ληφθείσης ἑνορκος καταθέσεως (ΑΠ 18/1958) — βλ. ἀρθρ. 365.

Καί οἱ ὀθωμανίδες δέν ὑποχρεοῦνται νά ἐμφανισθῶσιν εἰς τὸ ἀκροατήριον (ν. ΝΣΤ/1882).

*Ἡ παρὰ γρ. 3 συνιστᾷ ἐξαιρέσιν τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 327-2 περί ὑποχρεωτικῆς κλητεσεως μαρτύρων (*Εφ. Αθ. 904/1957 πρὸς Χ. Λοῦραρη, Η' 284).

Δημόσιοι ἐν γένει ὑπάλληλοι νοοῦνται ἐνταῦθα τόσον οἱ πολιτικοὶ ὡς καί οἱ στρατιωτικοὶ καί τῶν σωμάτων ἀσφαλείας (Γ.γνωμ. 34/1952 εἰσαγγ. ΑΠ Πχρ. Β' 460).

Δέν ὑπάρχονται εἰς τήν διατάξιν οἱ ἄμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ ἄμισθοι καί οἱ κοινοτικοί, οἱ ὑπάλληλοι νεμκῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, οἱ στρατιῶται, οἱ ἐφεδρικοὶ ἀξιωματικοὶ (Γ.γνωμ. 34/1952 εἰσαγγ. ΑΠ).

Άν ο κατηγορούμενος ζητή κλήτευση μάρτυρος προσώπου εν των του άρθρου 215.3, τό συμβούλιον δύναται να άπορήσῃ τήν αίτησιν άν φρονή ότι ο μάρτυς δέν είναι οικιώδης (Έφ. Κρήτ. 19/1955 Πχρ. Ε' 300).

Μόνον κατ' εξαίρεσιν δύνανται να κλητευθούσιν εις δίκην επί πλημμελήματι ή πταίσματι ο δημόσιοι υπάλληλοι εν γένει και οι υπάλληλοι σιδηροδρομικών, αεροπολικών ή αεροπορικών συγκοινωνιών, όταν δέν κατοικούσιν εις τήν έδραν του δικαστηρίου. Καί διά τήν τοιαύτην κατ' εξαίρεσιν κλήτευσιν αυτών υπό του ελεγχτικού ή του δημοσίου κατηγορήσου προσαπαιτείται σύμφωνος γνώμη του προέδρου του δικαστηρίου ή του πταισιματοδίκου ή άπόφασις του δικαστηρίου.

Η κλήτευσις άπόκειται εις τήν σύμφωνον γνώμην του προέδρου ή — επί άκροατηρίου — του δικαστηρίου, και όταν αυτή ζητείται υπό του κατηγορουμένου (Έφ. Πατρ. 38/1959, πρόσ. άντ. Β. Κυλάκου, Πχρ. Θ' 480, Έφ. Πατρ. 1/1957, πρόσ. άντ. Α. Κατεβαίνη, Πχρ. Ζ' 333) — βλ. υπό 327.

Και ή κλήτευσις των όργάνων τής άγροφυλακτής υπάγεται εις τόν περιορισμόν τής παραγράφου 3 (όλομ. ΑΠ 271/1960). Όχι όμως και ή κλήτευσις των έκτάκτων ήμερομισθίων άγροφυλάκων (Γνωμ. 5036/1965 ελεγχ. Πλημ. Τριτάτων Α. Φλώρου, Πχρ. ΙΕΤ' 184).

Περιφέρεται διά τά όργανα τής άγροφυλακτής, άνεξαρτήτως τής έδρας του δικαστηρίου και τής κατοικίας των, νοείται ή έντιός τής οποίας άσκούν τά καθήκοντά των (Γνωμ. 1896/1964, πρόσ. Κ. Χριστοπούλου, Πχρ. ΙΕ' 249).

Η άνήγνωσις των καταθέσεων των κατά τό άρθρο 215 προσώπων εις τό άκροατήριο εναι διατεταγμένη επί ποινή άκυρότητος υπό του άρθρου 365. Άπαιτείται όμως να ζητηθή ή άνήγνωσις.

Έξέτασις πρεσβευτών και μαρτύρων εν τή άλλοδαπή

Άρθρον 216. — 1. Πρεσβευται και άλλοι μετα διπλωματικής άποστολής εκπροσωπούμενοι διπλωματικοί υπάλληλοι ξένου κράτους, εξέταζονται και οίκον, διαγγωνισκαμένης τής ένόρκου καταθέσεως αυτών επί άκροατηρίω.

2. Μάρτυρες εν τή άλλοδαπή διαμένοντες εξέταζονται ένώπιον των κατά τόποις ελληνικών προξενικών άρχών. Εάν δέν είναι τούτο άνάγκη, παρή των άνακριτικών άρχών του τόπου τής διαμονής των, κατόπιν αίτήσεως του άμμοδιου ελεγχτικού προς τό Υπουργείον τής δικαιοσύνης επί τω όρω τής άισιθιαιότητας και τηρουμένων των διεθνών συνθηκών και έθίμων (άρθρο 457).

Άντ. 118-120 ΠΔ

Σχετ. 2, 34, 365 ΚΠΔ, 172 Προξ. νόμου ΠΔ 18/21-7-31 άν. συνδ. 591 § 1 ΚΠΔ βλ. σχετικώς υπό άρθρ. 2 -

Τό άρθρο 216.1 συνιστά μίαν των περιπτώσεων καθ' ός επιβάλλεται, επί ποινή άκυρότητος, ή άνήγνωσις εις τό άκροατήριο τής κατ' οίκον ληφθείσης

ένόρκου καταθέσεως (ΑΠ 18/1958) — βλ. 365 — δηλ. και άνευ αίτήσεως τινός δέον να άναγνώσθῃ ή κατάθεσις.

Η επί άκροατηρίω άνήγνωσις τής έκθέσεως είναι διατεταγμένη επί ποινή άκυρότητος (άρθρ. 365).

Ίδε και άρθρ. 89.1 και 167 κωδικοπ. ν. 4952/1931.

Τά έν-άρθρω 216 § 1 πρόσωπα δέν δύνανται να εξαναγκασθώσι προς μαρτυρίαν — βλ. άρθρ. 2 ΚΠΔ —

Ός προς τούς προξένους βλ. Γνωμ. Εισ. ΑΠ 9/66.

Η διάταξις του άρθρου 354 εφαρμόζεται άναλόγως, μη εφαρμισομένης όμως τής διατάξεως του άρθρου 328, άτε μη προβλεπομένης υπό του νόμου διά τήν συγκεκριμένην περίπτωση.

Λήψις ταυτότητος του μάρτυρος

Άρθρον 217. — Ό μάρτυς, πρδ τής καταθέσεως αυτου, έρωτάται πρδ το δνόματος και του επωνύμου, του τόπου τής γεννήσεως, τής κατοικίας, τής ηλικίας και τής θρησκείας του. Όσαύτως έρωτάται πρδ τής τυχόν συγγενείας αυτου προς τόν κατηγορούμενον ή τόν άδικηθέντα. Εν άναγκη δέ και πρδ παντός περιστατικού, όπερ δύναται να διαφωτίσῃ τόν εξέταζοντα πρδ των σχέσεων αυτου προς τούς εισημένους και του βαθμού τής εμπιστοσύνης, όστις θα ήδύνατο να προσδοθή εις τήν μαρτυρίαν-αυτου.

Άντ. 125 ΠΔ.

Η παράλειψις τής έρωτήσεως του μάρτυρος πρδ τής θρησκείας του, διά τήν δόσιν του άναλόγου όρκου επέγεται άκυρότητα (ΑΠ 29/1870, Άντιθέτως ΑΠ 36/1916, 174/1878).

Αι έρωτήσεις του άρθρου 217 δέν πρέπει να συγχέωνται προς τας του άρθρου 223.

Η έρωτήσις πρδ τής θρησκείας γίνεται διά τήν δόσιν του άναλόγου όρκου.

Η άπάντησις του μάρτυρος πρδ τής θρησκείας του είναι άρκετή διά τόν κατά τούς τύπους αυτής όρκον, τυχόν δέ άντιρρήσεις είναι άπαράδεκτοι (ΑΠ 362/1934 Θέμ. ΜΣΤ 507).

Μάρτυς όρκιαθείς άνευ άντιρρήσεως κατά τόν τύπον του άρθρου 218, θεωρείται όρκιαθείς κατά τόν τύπον τής θρησκείας του (ΑΠ 699/1928 Θέμ. Μ 181).

Ό καταθέσας ότι είναι άγαμος ενδ είναι έγγαμος τιμωρείται κατά τας διατάξεις του άρθρου 223.1. Ποιν. Κώδ. (ΑΠ 276/1959).

Η παράλειψις του διευδύνοντος όπως έρωτήσῃ τούς μάρτυρας πρδ των στοιχείων ταυτότητος των δέν επέγεται άκυρότητα ΑΠ 631/75 και γενικώτερον πρδ των έν άρθρω 217 στοιχείων.

του κατηγορουμένου.

3. Πέραν τῶν ἀνωτέρω, τὸ ἄρθρον 307 Π.Κ. δὲν ἔχει εφαρμογὴν ὁσάκις ὁ παραλείψας νὰ σώσῃ τὸν κινδυνεύοντα, ἔχει ἰδιαιτέρην νομικὴν ὑποχρέωσιν νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειάν του καὶ λυτρώσῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου. Οὕτω ἐάν συνενεχθῆ τροχαίου ἀτυχήματος, ὁ ὑπαίτιος ὀδηγὸς παραλείψῃ νὰ σώσῃ τὸν κινδυνεύοντα παθόντα, ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 306 Π.Κ. καὶ 43 ΚΟΚ ὡς ἐκτίθεται ἐν τῷ προηγούμενῳ ἄρθρῳ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἂν ὁ ἑκπαιδευτὴς - ναυαγοσώστης τῶν λουομένων εἰς ὀργανωμένην πλῆξ, δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 307 κ.λ.π. Ἀντιθέτως ἐπὶ τοῦ κινδυνεύοντος συνενεχθῆ τροχαίου ἀτυχήματος καθ' ὃ διερχόμενος ὀδηγὸς ἑτέρου αὐτοκινήτου, ἀρνεῖται νὰ μεταφέρῃ τὸν τραυματισθέντα εἰς τὸ πλησιέστερον νοσοκομεῖον, ὑπάγεται εἰς τὸ ἄρθρον 307 ΚΟΚ. (Βλέπε συναφῶς περὶ τοῦ θήματος Ν. Ἀνδρουλάκης «Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβά νομικὴ ὑποχρέωσις τῶν ἰατρῶν Ποιν. Χρον. Κ' 241 κί ἑπ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

Σωματικά βλάβαι

Ἄρθρον 308

Ἀπλὴ σωματικὴ βλάβη

1. Ὁ ἐκ προθέσεως προσενῶν εἰς ἕτερον σωματικὴν κάκωσιν ἢ βλάβην τῆς ὑγείας αὐτοῦ τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως μὲχρι τριῶν ἐτῶν. Ἐάν δ' ἢ προξενηθῆσα κάκωσις ἢ βλάβη τῆς ὑγείας εἶναι ὅλως ἐλαφρά τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως τὸ πολὺ ἐξ μηνῶν ἢ διὰ χρηματικῆς ποινῆς. «Καὶ ἐάν αὕτη εἶναι ἀσήμαντος τιμωρεῖται διὰ κρατήσεως ἢ προστίμου».

2. Δέν εἶναι ἀδίκος ἢ ἐν παρ. 1 σωματικὴ βλάβη ὁσάκις ἐπιχειρεῖται τῇ συναινέσει τοῦ παθόντος καὶ δέν προσκρούει εἰς τὰ χρηστά ἤθη.

3. Ὁ ὑπαίτιος τῆς ἐν παρ. 1 πράξεως δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ πάσης ποινῆς, ἐάν εἰς τὴν πρᾶξιν παρεπιθήβῃ ἐκ δεδίκαιολογημένης

ἀγανακτήσεως ἐνεκα ἀμέσεως προηγηθείσης πράξεως τοῦ παθόντος, τελομένης ἐναντίον ἢ ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἰδιούρτως σκληρᾶς ἢ βαναύσης.

Ἑρμηνεία

1. Αὐθεντικὴ ἑρμηνεία τῶν ὄρων «σωματικὴ βλάβη» δίδεται ἐν ἄρθρῳ 308 § 1α Π.Κ. καθ' ὃ τοιαύτη νοεῖται ἢ σωματικὴ κάκωσις ἢ βλάβη τῆς ὑγείας εἰς ἕτερον. Κατ' ἀρχὴν εἰς τὸ ἄνω ἄρθρον προβλέπεται ἡ καλουμένη ἀπλὴ σωματικὴ βλάβη ἢ ἔννοια τῆς ὁποίας συνάγεται α *contratio* πρὸς τὴν ὅλως ἐλαφράν, ὡστε ἀπλὴ σωματικὴ βλάβη εἶναι ἡ βαρύτερα τῆς «ὅλως ἐλαφρᾶς» τοιαύτης. Γενικῶς ἡ σωματικὴ βλάβη εἶναι ἔγκλημα κατ' ἐξοχὴν ἐκ τοῦ ἀποτελεσματος χαρακτηριζόμενον. Ἀσφαλὲς ἀντικειμενικὸν κριτήριον διακρίσεως τῆς ἀπλῆς σωματικῆς βλάβης ἐκ τῆς ὅλως ἐλαφρᾶς τοιαύτης δέν ὑφίσταται. Τοῦτο κατὰ κανόνα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τυχόν ἰατροδικαστικῆς γνωματεύσεως καὶ κυρίως ὁμῶς ἐκ τῆς υποκειμενικῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ποινικὴν δίωξιν Εἰσαγγελέως Πλημμελειοδικῶν. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ δίκαιωμα τοῦ δικαστηρίου, ὅπως κατὰ τὴν κρίσιν του μεταβάλλει τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἀπλῆς σωματικῆς βλάβης εἰς ὅλως ἐλαφράν τοιαύτην. Τελικῶς ἀποβαίνει ζήτημα πραγματικῶν ἐξαρτώμενων ἐκ τῆς ἐκάστοτε συγκεκριμένης περιπτώσεως ἢ διαβάθμισις τῆς σωματικῆς βλάβης τοῦ ἄρθρου 308 § 1 Π.Κ.

2. Ἀσήμαντος σωματικὴ βλάβη. Κατὰ μεταγενεστέραν τροποποίησιν τοῦ Π.Κ. προσετέθη καὶ ἐδάφιον τελευταίον εἰς τὴν παραγρ. 1 τοῦ ἄρθρου 308 καθ' ὃ «ἐάν ἢ σωματικὴ βλάβη εἶναι ἀσήμαντος τιμωρεῖται διὰ κρατήσεως ἢ προστίμου». Καὶ ἐνταῦθα δέν ὀρίζεται, πότε ἔχουεν ἀσήμαντον σωματικὴν βλάβην καθὼς καὶ πῶς αὕτη διακρίνεται τῆς ὅλως ἐλαφρᾶς τοιαύτης. Συνεπῶς ἡ διάκρισις ἐναπόκειται εἰς τὴν οὐσιαστικὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἐκάστοτε πραγματικῆς καταστάσεως. Οὕτω τὸ ρίσπισμα κατὰ τὰς περιπτώσεις καὶ περιστάσεις δύναται νὰ χωρακτηρισθῇ κατὰ κανόνα μὲν ὡς ἀσήμαντος σωματικὴ βλάβη. Ἀλλὰ ἐπίσης

τήν προσθήκην του "όλιως" αναίρετά κατέστη ή απόφασις.
(ΑΠ 53/1980 Ποιν. Χρον. Α 412).

β) "Εφ' όσον άπολογουμένη, ή καταδικασθεΐσα επί άπλή σωματική βλάβη, Ισχυρίσθη ότι ή παθούσα τήν ήπειλησεν ότι -θά τήν σκοτώσει τήν ήρπαξε από τά μαλλιά καί τήν δάγκωνε". Τό δικαστήριον έν όψει του ότι πρσεβλήθη συνεπτωγμένως μέν πλην σαφώς, Ισχυρισμός δεδικαιολογημένης άγανακτησεως, ώφειλεν' άπαντήσθ. Επ' αυτού ήτιολογημένως, Έντεϋθεν καί άναιρείται ή καταδικαστική απόφασις δι' έλλειψιν αίτιολογί- ασ. (ΑΠ 762/1982 Ποιν. Χρον. ΑΒ 56).

"Άρθρον 308α

Άπρόσκλητη σωματική βλάβη

1. Μέ φυλάκισι τουλάχιστον έξι μηνών, τιμωρείται ή άπλή σωματική βλάβη (Άρθρ. 308 § 1 έδαφ. α) άν έγινε χωρίς πρόκληση από τόν παθόντα.

2. Άν ή πράξη τής προηγούμενης παραγράφου έχει τό χαρακτήρα επικίνδυνης σωματικής βλάβης (Άρθρο 309) ή άν σέ ατή συμμετείχαν δύο ή περισσύτεροι συμμέτοχοι, επιβάλλεται φυλάκισι τουλάχιστον ενός έτους.

Έρμηνεία

1. Κατάργησις ΝΑ 4000/1959 Διά του άρθρου 12 του Ν. 1366/1983 καταργήθη τό ως άνω Ν. Δ/γμα ως έπίσης καί σί παράγραφοι 2Α καί 3 του άρθρου 384 α του Π.Κ. Κατά τήν Εισηγητική Έκθεσιν του Έπουργού Δικαιοσύνης "ή κατάργησις του έν λόγω νομ. δ/τος κατέστη άναγκαία, διότι έγένετο τό μόνιμον στοιχείον τών κατηγορητηρίων εις τας πολιτικές διαδηλώσεις. Έχρησιμοποιήθη έναντίον ανεπιθυμητών μορφών πολιτικής συμπεριφορές. Έγένετο σιστηματική κατάχρησις τών διατάξεών του, ώστε δικαίως άνηγορεύθη εις τας Πανεπιστημιακός παραδόσεις, ως τυπικόν παράδειγμα, διαστάσεως μεταξύ τής βουλήσιως του Ιστορικού νομοθέτου καί του γράμματος του νόμου". Κυρίως καί συνοπτικώς τό Ν.Δ. 4000/1959 καταργήθη λόγω τής άτέχνου νομοτυπικής του

μορφής άφ' ενός καί τής άνελαστικότητας τών άποκλίσεων του εκ τών διατάξεων του Π.Κ. καί ΚΠΔ άφ' ετέρου. Είς άντικατάστασιν όμως του καταργηθέντος νόμου ίδια δέ διά τήν κάλυψιν ώρισμένων μορφών βίας, κατέστη άναγκαία ή θέσις, νέων ποινικών διατάξεων, προσαρμογής του Π Κώδικος. Ουτφ θά καλύπτονται πράξεις μεγάλης επιθετικότητας έναντίον άνυπόπτων καί άσχετων ανθρώπων καί ιδιαίτέρως όταν γίνονται *άπρόκλητως*.

2. Στοιχεία τής άπρόκλητης σωματικής βλάβης

α) Κατ' άρχήν άπαιτείται τέλεσις άπλής καί όχι έλαφράς ή άσημάντου σωματικής βλάβης όπως αύτη όρίζεται εις τό άρθρον 308 § 1 έδαφ. α ΠΚ.

β) Η άπρόκλητος τέλεσις τής άπλής σωματικής βλάβης. Κατά τήν εισηγητική έκθεσιν του Έπουργού, επί του σχεδίου νόμου, έγκρίσεως τής διατάξεως τούτης, θεωρείται ως άπρόκλητος ή σωματική βλάβη όταν στρέφεται έναντίον άνυπόπτων καί άσχετων παθόντων. Βεβαίως πότε τούτο συμβαίνει έξαρτάται εκ τών πραγματικών περιστατικών, πλην κριτηρίων πλέον του χαρακτηρισμού τής επικεσεως ως άπρόκλητου, τίθενται άντικειμενικά στοιχεία καί περιστατικά, μηδόλως σχετιζόμενα μετά του άντικειμένου τής πράξεως. "Όπως χαρακτηριστικώς τονίζεται εις τήν Εισηγητική Έκθεσιν του σχεδίου νόμου "Πρυτανεύουσα άρχή κατά τήν εκπόνηση τών διατάξεων αύτων ήταν ή προσήλωσι στην περιγραφή τών άντικειμενικών δεδομένων που παρουσιάζουν διάφορες έγκληματικές πράξεις καί ή άποφυγή κάθε άναγωγής στό υποκείμενό τους, έτσι ώστε νά αποκλείεται ή χρήση τών νέων διατάξεων για άλλους κατασταλικούς σκοπούς". Γνώμον δηλονότι τής βαρύτητος τής πράξεως καί τής ύπαγωγής της εις τήν διάταξιν του άρθρου 308α ΠΚ, είναι ό βαθμός κοινωνικής άπαξίας (κατά τήν Εισαγ. Έκθεσιν) τής πράξης καί όχι ή έν γένει προσωπικότης του δράστου.

3. Η ρήτρα "άπρόκλητη εκ μέρους του παθόντος"

Κατά τήν Εισηγητ. Έκθεσιν "... επικεντρώνει τήν προσοχή τής δικτυικής καί τής δικυστατικής άρχής στίς περιπτώσεις

τήν προσθήκην τού «ὄλος» ἀναιρέτεια κατέστη ἡ ἀπόφασις. (ΑΠ 53/1980 Ποιν. Χρον. Α 412).

ιβ) Ἐφ' ὅσον ἀπολογουμένη, ἡ καταδικασθεῖσα ἐπὶ ἀπλή σωματικῇ βλάβῃ, ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ παθούσα τὴν ἠπειλήσεν ὅτι «θὰ τὴν σκοτώσει τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τὴν δάγκωνε». Τό δικαστήριον ἐν ὄψει τού ὅτι προεβλήθη συνεντυγμένως μὲν πλὴν σαφῶς, ἰσχυρισμὸς δεδικοιολογημένης ἀγανακτήσεως, ὡφείλεν ἀπαντήσῃ. Ἐπ' αὐτοῦ ἠτιολογημένως. Ἐντεῦθεν καὶ ἀναιρέται ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις δι' ἑλλειψίν αἰτιολογίας. (ΑΠ 762/1982 Ποιν. Χρον. ΑΒ 56).

Ἄρθρον 308α Ἀπόσκλητη σωματικὴ βλάβη

1. *Με φιλάκισον τουλάχιστον ἕξι μηνῶν, τιμωρεῖται ἡ ἀπλή σωματικὴ βλάβη (ἄρθρ. 308 § 1 ἐδάφ. α) ἀν ἔγνε χωρὶς πρόκληση ἀπὸ τὸν παθόντα.*

2. *Ἄν ἡ πράξις τῆς προηγουμένης παραγράφου ἔχει τὸ χαρακτηριστὴν ἐπικίνδυνος σωματικῆς βλάβης (ἄρθρο 309) ἢ ἂν σέ αὐτὴ συμμετείχαν δύο ἢ περισσότεροι συμμέτοχοι, ἐπιβάλλεται φιλάκισον τουλάχιστον ἐνός ἔτους.*

Ἐρμηνεία

1. Κατάργησις ΝΑ 4000/1959 Διά τού ἄρθρου 12 τοῦ Ν. 1366/1983 καταργήθη τὸ ὡς ἄνω Ν. Δ/γμα ὡς ἐπίσης καὶ αἱ παράγραφοι 2Α καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 384 α τοῦ Π.Κ. Κατὰ τὴν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ἰπουργοῦ Δικαιοσύνης «ἡ κατάργησις τού ἐν λόγω νομ. δ/τος κατέστη ἀναγκαία, διότι ἐγένετο τὸ μόνιμον στοιχεῖον τῶν κατηγορητηρίων εἰς τὰς πολιτικὰς διαδηλώσεις. Ἐχρησιμοποιήθη ἐναντίον ἀνεπιθυμητῶν μορφῶν πολιτικῆς συμπεριφορᾶς. Ἐγένετο συστηματικὴ κατάχρησις τῶν διατάξεών του, ὥστε δικαίως ἀνηγορεύθη εἰς τὰς Πανεπιστημιακὰς παραδόσεις, ὡς τυπικὸν παράδειγμα, διαστάσεως μετὰ τῆς βουλήσεως τοῦ ἱστορικοῦ νομοθέτου καὶ τοῦ γράμματος τοῦ νόμου». Κυρίως καὶ συνοπτικῶς τὸ Ν.Δ. 4000/1959 καταργήθη λόγω τῆς ἀτέχνου νομοτυπικῆς του

μορφῆς ἀφ' ἐνός καὶ τῆς ἀνελαστικότητος τῶν ἀποκλισῶν του ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ Π.Κ. καὶ ΚΠΔ ἀφ' ἐτέρου. Εἰς ἀντικατάστασιν ὅμως τού καταργηθέντος νόμου ἴδια δὲ διὰ τὴν κάλυψιν ὀρισμένων μορφῶν βίας, κατέστη ἀναγκαία ἡ θέσις, νέων ποινικῶν διατάξεων, προσαρμογῆς τοῦ Π Κώδικος. Οὕτω θὰ καλύπτονται πράξεις μεγάλης ἐπιθετικότητος ἐναντίον ἀνυπόπτων καὶ ἀσχέτων ἀνθρώπων καὶ ἰδιαιτέρως ὅταν γίνονται *ἀπροκλήτως*.

2. Στοιχεῖα τῆς ἀπόσκλητης σωματικῆς βλάβης

α) Κατ' ἀρχὴν ἀπαιτεῖται τέλεσις ἀπλῆς καὶ ὄχι ἐλαφρᾶς ἢ ἀσημάντου σωματικῆς βλάβης ὅπως αὕτη ὀρίζεται εἰς τὸ ἄρθρον 308 § 1 ἐδάφ. α ΠΚ.

β) Ἡ ἀπόσκλητος τέλεσις τῆς ἀπλῆς σωματικῆς βλάβης. Κατὰ τὴν εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ἰπουργοῦ, ἐπὶ τού σχεδίου νόμου, ἐγκρίσεως τῆς διατάξεως ταύτης, θεωρεῖται ὡς ἀπόσκλητος ἢ σωματικὴ βλάβη ὅταν στρέφεται ἐναντίον ἀνυπόπτων καὶ ἀσχέτων παθόντων. Βεβαίως πότε τούτο συμβαίνει ἐξερτάται ἐκ τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, πλὴν κριτηρίων πλὴν τού χαρακτηρισμοῦ τῆς ἐπιθέσεως ὡς ἀπροκλήτου, τίθενται ἀντικειμενικά στοιχεῖα καὶ περιστατικά, μηδὲν ὡς σχετιζόμενα μετὰ τού ἀντικειμένου τῆς πράξεως. Ὅπως χαρακτηριστικῶς τονίζεται εἰς τὴν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν τού σχεδίου νόμου «Πρωτανεῖουσα ἀρχὴ κατὰ τὴν ἐκπόνηση τῶν διατάξεων αὐτῶν ἦταν ἡ προσήλωσις στὴν περιγραφή τῶν ἀντικειμενικῶν δεδομένων που παρουσιάζουν διάφορες ἐγκληματικὰς πράξεις καὶ ἡ ἀποφυγὴ κάθε ἀναγωγῆς στὸ ὑποκείμενόν τους, ἔτσι ὥστε νὰ ἀποκλείεται ἡ χρῆσις τῶν νέων διατάξεων γιὰ ἄλλους κατασταλτικοὺς σκοποὺς». Γνώμων δηλονότι τῆς βαρύτητος τῆς πράξεως καὶ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 308α ΠΚ, εἶναι ὁ βαθμὸς κοινωνικῆς ἀπαξίας (κατὰ τὴν Εἰσηγ. Ἐκθεσιν) τῆς πράξεως καὶ ὄχι ἡ ἐν γένει προσωπικότης του δράστου.

3. Ἡ ρήτρα «ἀπόσκλητη ἐκ μέρους τοῦ παθόντος»

Κατὰ τὴν Εἰσηγῃ. Ἐκθεσιν «... ἐπικεντρῶναι τὴν προσοχὴ τῆς διοικτικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς εἰς τὴν περιστάσει

ται γνώσις καὶ θέλησις προκλήσεως σωματικῆς βλάβης, πλαισιωμένη καὶ ὑπὸ τῆς γνώσεως τῶν περιστάσεων αὐτῆς καθιστοῦν τὴν βλάβην ἐπικίνδυνον ὡς διονυμένην νὰ παραγάγῃ κίνδυνον ζωῆς τοῦ παθόντος ἢ βαρεῖαν σωματικὴν βλάβην. Ὁρθῶς ἐκηρύχθη ἔνοχος ἐπικινδύνου σωματικῆς βλάβης, ὁ προσωλήσας μὲ κινήσειον ὄπλων κατὰ τοῦ παθόντος ἔχων στρωμένην τὴν κίνησιν ὑπερῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. (ΑΠ 761/1980 Πον. Χρον. Α 857).

ε) Ἐφ' ὅσον ἡ καταδικαστικὴ, ἐπὶ ἐπικινδύνῳ σωματικῇ βλάβῃ ἀκόφισις δὲν διέλαβεν ἔαν παρήχθῃ κίνδυνος ζωῆς ἢ κίνδυνος βαρείας σωματικῆς βλάβης τοῦ παθόντος. (ΑΠ 1190/1980 Πον. Χρον. ΑΑ 240) ΑΠ 1271/1980 Πον. Χρον. ΑΑ 260).

ιστ) Ἐνοχος ἐπικινδύνου σωματικῆς βλάβης κατέστη ὁ προσωλήσας διὰ κινήσειον ὄπλων κατὰ τινος ὃν ἐφόνευσεν, ταυτοχρόνως ὅμως ἐπληξεν τὸν παραπλήρωτος τοῦ φονευθέντος ἰσάμενον παθόντα. (ΑΠ 779/1981 Πον. Χρον. ΑΒ 63).

ιζ) Ἀναφεῖται καταδικαστικὴ ἀπόφασις δι' ἐπικινδύνου σωματικῆς βλάβης, διότι αὐτὴ διέλαβεν διαφρακτικῶς ὡς αἰτιολογίαν τὴν δυνατότητα κινδύνου ζωῆς ἢ βαρείας σωματικῆς βλάβης τοῦ παθόντος. (ΑΠ 897/1981 Πον. Χρον. ΑΒ 155).

ιη) Ὁρθῆ ἢ καταδικῆ τοῦ γρονθοκοπήσαντος εἰς τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν τὸν παθόντα ἐξ οὐ κλήματος, ὑπέστη οὗτος μείωσιν διαρκῆ τῆς ὀρατικῆς τοῦ ἐπικινδύνου σωματικῆς βλάβης. (ΑΠ 908/1981 Πον. Χρον. ΑΒ 163).

ιβ) Ἀναφεῖται καταδικῆ δι' ἐπικινδύνου σωματικῆς βλάβης δι' ἑλλειψιν αἰτιολογίας διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλεγχθῇ ἐκ τῆς ἀποφάσεως ὃν ὅπὸ τὰ γρονθοκοπήματα προκλήθηκε κίνδυνος ζωῆς καὶ ἂν περιείχετο στὸν δόλο τοῦ δράστου ἢ πιθανότης τῆς ἀλλοθιότητος τοῦ θήματος. (ΑΠ 227/1983).

Ἄρθρον 310

Βαρεία σωματικὴ βλάβη

1. Ἐάν ἢ ἐν ἄρθρῳ 308 πρῶτις ἔσχη ὡς ἐπακόλουθον βαρεῖαν πάθειαν τοῦ σώματος ἢ τῆς διανοίας τοῦ παθόντος, ἐπιβάλλεται

φιλίασις τουλάχιστον δύο ἐτών.

2. Βαρεῖα πάθειαις τοῦ σώματος ἢ τῆς διανοίας ὑπάρχει ἰδίως, ἔαν, συντελεσθῆς τῆς πράξεως, περιεστη ὁ παθὼν ἐκ κίνδυνου ζωῆς ἢ ἐπίπεσον ἐκ νόσον βαρεῖαν καὶ μακρὴν ἢ ἠκρωτηριασθῆ σωματικῶς ἢ ἄλλως ἐπὶ μακρὸν καὶ σπουδαίως παρεκωλύθη περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ σώματος ἢ τῆς διανοίας αὐτοῦ.

3. Ἐάν τὸ περιχθὲν τούτο ἀποτελέσμη ἐσκαπίτο ὑπὸ τοῦ ὑπαίτιου, ἐπιβάλλεται κτήρησις μέχρι δέκα ἐτών.

Ἑρμηνεία

1. Εἰς τὸ ἄνω ἄρθρον καθιεροῦται ἐπίσης βαριετέρα μορφή τῆς σωματικῆς βλάβης τοῦ ἄρθρου 308 § 1 Π.Κ. προκύπτουσαν ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος. Πρόκειται κατ' ἐξοχὴν περὶ ἐγκλήματος ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος χαρακτηριζομένου ἐφ' ὃν ἔχει ἐφαρμογὴν ἡ γενικὴ διάταξις τοῦ ἄρθρου 29 Π.Κ. Ἦτοι ἐφ' ὅσον ἡ προξενηθεῖσα σωματικὴ βλάβη εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον βαρεῖαν πάθειαν τοῦ σώματος ἢ τῆς διανοίας τοῦ παθόντος ἐπιβάλλεται φιλίασις τουλάχιστον δύο ἐτών.

2. Ἐνοχοι βαρείας παθητικῆς, τοῦ σώματος ἢ διανοίας τοῦ παθόντος δίδεται εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον τοῦ ἄρθρου 310 καθ' ἣν ἑνδικτικῶς ἀναφέρονται περιπτώσεις τοιαύτης σωματικῆς βλάβης. Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὸν προκληθέντα κίνδυνον τῆς ζωῆς τοῦ παθόντος, δὲν ἔχει σημασίαν τὸ μακρὸν τῆς ἀσθενείας του, ἀλλὰ μόνον τὸ γεγονός ὅτι ἐκινδύνευεν σοβαρῶς καὶ ἀμέσως ν' ἀποθάνῃ ὁ παθὼν, ἐκ τῆς ἐπενεχθείσης σωματικῆς βλάβης. Ἄλλως ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου πρέπει νὰ τελεῖ ἐν αἰτιώδῃ συνδέσμῳ πρὸς τὴν προκληθείσαν σωματικὴν βλάβην.

3. Κατὰ τὴν τρίτην παράγραφον τοῦ ἄρθρου 310 δὲν ἀρκεῖ ὁ ἐν ἄρθρῳ 308 § 1 Π.Κ. δόλος τοῦ δράστου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἐπὶ πλέον καὶ σκοπὸς αὐτοῦ προκληθείσεως βαρείας σωματικῆς βλάβης. Ἐπιβάλλεται δηλονότι ποιητὴ καθείρησις μέχρι δέκα ἐτών, ὅταν ὁ ὑπαίτιος ἐπέδιωξῆ τὴν βαρεῖαν σωματικὴν βλάβην τοῦ παθόντος ἢ τὴν σωμαρὰν καὶ ἄμεσον διακινδύνευσιν τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

4. Νομολογία εκ του άρθρου 310 Π.Κ.

α) Βαρεία πάθησις του σώματος πρέπει να θεωρηθή μεταξύ των ενδεικτικώς αναφερομένων περιπτώσεων και ή τοιαύτη καθ' ην ο παθών υπέπεσεν εις νόσον βαρείαν εξ ης ούτος κατέστη διαρκώς ανίκανος προς άσκησιν του επαγγέλματός του, τό όποιον μετήρχετο πρό της βλάβης. Η στέρησις της όκνης, της γλώσσης, των οφθαλμών, της χειρός κ.λπ. (ΑΠ 861/1972 Πον. Χρον. ΚΓ 114) ΑΠ 15/1975 Πον. Χρον. ΚΓ 403).

β) Ενδεχόμενος δόλος βαρείας σωματικής βλάβης. Έφ' όσον ο κατηγορούμενος εξ άποστάσεως βολής πιστολίου, έπυροβόλησεν κατά του σώματος του επιβαίνοντος έγκυστηρος παθόντος ον έτραυματίσεν εις την κεφαλήν εξ ου τραύματος νοσηλευθείς επί μακρόν εκινδύνευσεν να άποθάνη. Όρθως παροφθαλμείται επί βαρεία μη σκοπούμένη σωματική βλάβη. Τό βαρύτερον δε τοϋτο άποτέλεσμα προεΐδεν μέν ως δυνατόν ο κατηγορούμενος ήτοι την διακινδύνευσιν της ζωής του, όπερ και απέδέχθη, ενεργήσας έστω και αν παρήχθη κίνδυνος της ζωής του. (Έφετ. Κρήτης 8/1973 Πον. Χρον. ΚΓ 136).

γ) Βαρεία σκοπούμένη σωματική βλάβη. Όρθως έκρίθη ένοχος της άνω πράξεως, ή κατηγορουμένη ή όποια διά να εκδικηθή την Ιερέϊδα αδελφήν της μεθ' ης ένήργησεν άσπλγής πράξεις ο σύζυγός της κατηγορουμένης, προσέδεσε διά σχοινίου τους πόδας και τας χειρας αυτής και άκυλούθως, επί τρίφων διά πυρακτωμένης σιδηράς ράβδου, έπροκάλεσεν εις διάφορα μέρη του σώματος της παθούσης έγκαύματα 2ου και 3ου βαθμού. Έκ της τοιαύτης δε σωματικής βλάβης ήν έπέδωκεν ή κατηγορουμένη, πέραν της παραμορφώσεως των μελών του σώματος εκ των ούλων των έγκαυμάτων, εκινδύνευσεν και ή ζωή της άνηλικου. Επίσης όρθως έκρίθη κατά στυροήν ένοχος σωματικής βλάβης και' άνηλικου. (ΑΠ 852/1975 Πον. Χρον. ΚΣΤ 240).

δ) Βαρεία σκοπούμένη σωματική βλάβη έτέλεσεν ο πυροβολήσας διά του περιστροφου του, εξ έγγυτάτης άποστάσεως εις τους πόδας του παθόντος. Έκ του πυροβολισμού δε έπλήγη ο

παθών ύποστάς διαπερές τραύμα κνήμης εξ ου και έστερήθη επί μακράν και σπουδαίως εις την χρήσιν των ποδών του. (ΑΠ 60/1976 Πον. Χρον. ΚΣΤ 543) ΑΠ 730/1978 Πον. Χρον. ΚΗ 781).

ε) Δέν συνιστά μεταβολήν κατηγορίας ή καταδικη του κατηγορουμένου επί βαρεία σωματική βλάβη αντί της επικινδύνου δι' ην εισήχθη ούτος. Όρθως έκρίθη ένοχος βαρείας μη σκοπούμένης σωματικής βλάβης, ο διά των γρόνθρων του (φέρων εις τό δάκτυλον ύπερμεγέθη δακτύλιον) έπληξε τόν παθόντα εις τόν οφθαλμόν, προκαλέσας έξόρυξιν αυτού. (ΑΠ 533/1978 Πον. Χρον. ΚΗ 629).

στ) Διά την θεμελιώσιν βαρείας σωματικής βλάβης απαιτείται άντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της άπλής σωματικής βλάβης και της έπακολουθησάσης βαρείας τοιαύτης. Επίσης και άμέλεια ως προς τό βαρύτερον άποτέλεσμα, ήν όφείλει τό δικαστήριον να καθορίσχη και δή ως προς τά συνιστώνα αυτήν πραγματικά περιστατικά. (ΑΠ 821/1979 Πον. Χρον. Α 47).

ζ) Δέν ύπάρχει ταυτότης πράξεως μεταξύ βαρείας σωματικής βλάβης και άθθρωποκτονίας εκ προθέσεως, τόσον ως προς τό ύποκειμενικόν στοιχείον της πράξεως (δόλος) όσον και τό άντικειμενικόν ήτοι του άποτελέσματος. (ΑΠ 317/1980 Πον. Χρον. Α 557).

η) Αναφείται ή καταδικαστική επί βαρεία σωματική βλάβη άπόφασις, δι' έλλειψιν αιτιολογίας διότι δέν αναφέρει εκ ποίων περιστατικών συνήγαγεν τό δικαστήριον τά στοιχεία της άμελείας του κατηγορουμένου ως προς τό έπελθόν βαρύτερον άποτέλεσμα. (ΑΠ 961/1981 Πον. Χρον. ΑΒ 242).

Άρθρον 311

Θανατηφόρος βλάβη

Έάν ή σωματική βλάβη έσχην ως επακόλουθον τόν θάνατον του παθόντος, έπιβάλλεται κύλιπρις μίχρι όίκου έτών. Έάν δε ό ύπαίτιος έσκόπει βαρείαν σωματικήν βλάβην αυτού, έπιβάλλεται κάθειρξις.

ς) 'Εφ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον τοῦ ἐγκλήματος, ἐπιτρεπῶς μεταβάλλεται ἡ κατηγορία ἀπὸ θανατηφόρον σωματικὴν βλάβην εἰς ἀνθρωποκτονίαν ἐκ προθέσεως. (ΜΟΔ Χαλκίδος 57/1978 Ποιν. Χρον. ΚΗ 548).

η) Ὁ καταδικασθεὶς κατέφραγεν πλῆγμα διὰ μαχαίρας εἰς τὸν θώρακα τοῦ παθόντος ἐξ οὗ ἐπῆλθε θάνατος αὐτοῦ. Ὁφείλει δὲ ὁ δρᾶστης νὰ προῖδῃ ὅτι τὸ πλῆγμα διὰ λεπίδος ἰσχυροῦς ἐκατοστῶν εἰς τὸ στήρνον θά ἠδύνατο νὰ ἀποβῆ θανατηφόρον, λόγῳ τριπλάσιου τῶν πτερυμῶν. (ΑΠ 247/1980 Ποιν. Χρον. Α 469).

θ) Θανατηφόρος σωματικὴ βλάβη. 'Εφ' ὅσον οἱ δρᾶσαι εἶχον πληροφορηθῆ περὶ τῆς καρδιοπαθείας τοῦ παθόντος καὶ παρὸ ταῦτα, ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ κατεφέραντες ἀλλεπάλληλα πλῆγματα. Ἐξ ὧν καὶ τῆς ἐξ ἧς ἐπασχεν νόσου ἀπεβίωσεν. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἠδύνατο καὶ ὀφείλεν νὰ προβλέψῃ τὸ ἐπιθὺν θανατηφόρον ἀποτέλεσμα. (Πλ.μ. Περ. 572/1979 Ποιν. Χρον. ΑΑ 84).

ι) Διὰ νὰ συντελεσθῇ θανατηφόρος σωματικὴ βλάβη, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 311 Π.Κ. ἀποτελεῖται ὅλος τοῦ δριῦστου πρὸς βαρεῖαν σωματικὴν βλάβην τοῦ παθόντος καὶ ὁμέλεια ὡς πρὸς τὸ ἐπικυλοῦθῃσαν ἀποτέλεσμα τοῦ θανάτου. 'Εφ' ὅσον ὁ ὑπαίτιος κατέφερε μετὰ σφοδρότητος καὶ κατ' ἐπανάληψιν πλῆγματα εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ παθόντος, ὀρθῶς κατεδικάσθη ἐπὶ θανατηφόρῳ σωματικῇ βλάβῃ τοῦ θανατηφόρου ἀποτελέσματος ὀφειλομένου εἰς τὴν ἀμέλειάν του. (ΑΠ 353/1981 Ποιν. Χρον. ΑΑ 644).

ια) Ἐπιτρεπτή ἢ μεταβολὴ κατηγορίας ἀνθρωποκτονίας ἐκ προθέσεως εἰς θανατηφόρον σωματικὴν βλάβην, ἐφ' ὅσον τὸ δικαστήριον ἐβεβαιοῦθη ὅτι ὁ κατηγορούμενος δὲν εἶχεν θανατηφόρον πρόθεσιν. (ΑΠ 957/1981 Ποιν. Χρον. ΑΒ 237).

Ἄρθρον 312

Σωματικὴ βλάβη ἀνθρώκων κ.λ.π.

Διὰ φολακίαν τοῦλάχιστον τριῶν μηνῶν, ἂν δὲν συντρέξῃ περὶ τούτους βαρύτερος ἐξωπαίνων πράξις, τιμωρεῖται:

α) Ὅστις διὰ συνεχοῦς σκληρᾶς συμπεριφορᾶς ἐπιφέρει σωματικὴν κάκωσιν ἢ βλάβην τῆς υγείας εἰς πρόσωπον μὴ συμπληρώσαν ἐστέτι τὸ δέκατον ἔβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἢ μὴ δυνάμενον νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸ καὶ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν ἢ προστασίαν του ἢ ἀνήκον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ τελοῦν εἰς σχέσιν ἐργασίας ἢ ὑπηρεσίας μετ' αὐτοῦ ἢ τὸ ὅποιον ὁ εἰς ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ὑπόχρεως ἀφῆκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του.

β) Ὅστις διὰ κακοβουλοῦ παραμελήσεως τῶν ἑαυτοῦ ὑποχρεῶσεων ἔκανεν τὸν ὡς ἄνω πρόσωπον γίνεσθαι παρὰ τῆς σωματικῆς κακώσεως ἢ βλάβης τῆς υγείας αὐτοῦ.

* Ἑρμηνεῖα

1. Ἀντικείμενον προστασίας τοῦ ἐν ἄρθρῳ 312 Π.Κ. ἐγκλήματος εἶναι δύο κατηγορίαι προσώπων ἢτοι ἀνήλικοι μὴ συμπληρώσαντες τὸ δέκατον ἔβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ ἀνυπεράσπιστα ἐνήλικα πρόσωπα. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου «ἀνήλικων κ.λ.π.». Ἐξ ἑτέρου ἡ σωματικὴ βλάβη τοῦ ἄρθρου 312 Π.Κ. συντελεῖται εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν θετικῆς ἀνεργείας τοῦ ὑπαίτιου ἢ διὰ παραλείψεως.

2. Σωματικὴ κάκωσις διὰ συνεχοῦς σκληρᾶς συμπεριφορᾶς α) σκληρὰ συμπεριφορὰ, ὡς τοιαύτη θεωρεῖται ἡ ἐκφύγισα τῶν ὀρίων τῆς ἀπλῆς παιδαγωγικῆς τιμωρίας τῶν ἀνηλίκων καὶ γενικῶς τοῦ καλῶς νοουμένου σφρονισμοῦ ἢ τοῦ ἀνικάνου ἐξ οἰαδήποτε αἰτίας, εἶναι σκληρὰ ἀποτελεῖ ζήτημα πραγματικῶν ὑπαγόμενων εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ δικαστοῦ τῆς οἰσίας.

β) Συνεχῆς καὶ σκληρὰ, συμπεριφορὰ τοῦ δριῦστου ἔναντι τοῦ παθόντος ἐξ ἧς προκαλεῖται σωματικὴ κάκωσις ἢ βλάβη τῆς υγείας αὐτοῦ. Τὸ στοιχεῖον τῆς συνεχείας ὑποδηλοῦν κατ' ἐπανάληψιν πρόκλησιν σωματικῆς βλάβης εἰς τὸν παθόντα, εἶναι τὸ διακριτικὸν γνώρισμα μεταξὺ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 308 § 1 Π.Κ. σωματικῆς βλάβης καὶ τῆς τοιαύτης κατ' ἀνήλικων κ.λ.π. τοῦ ἄρθρου 312 Π.Κ. Ἡ τριετής «συνεχῆς σκληρὰ συμπεριφορὰ» δὲν σημαίνει βεβαίως ἐπανάληψιν τῆς τοιαύτης «κακομεταχειρίσεως» τοῦ παθόντος, ἐντεῦθεν δὲ πρόκλησις σωματικῆς κακώσεως ἢ βλάβης τῆς υγείας τοῦ

παθόντος.

γ) Πρόκλητης σωματικής βλάβης. Είς τό άρθρον 312 Π.Κ. δέν προσδιορίζεται ό βαθμός βαρύτητος τής σωματικής κακώσεως ή βλάβης τής υγείας του παθόντος. Επομένως δύναται νά είναι όλως έλαφρά μέχρι και επικίνδυνος κατά τά άρθρα 308 και 309 Π.Κ. Εάν ή προκληθείσα σωματική βλάβη είναι βορεία ή έτι πλέον θανατηφόρος δέν καλύπτεται υπό του άρθρου 312 Π.Κ.²⁾ Αλλά τιμωρείται κατά τά οικεία άρθρα του Π.Κ. τούτο συνάγεται τόσον εκ του γράμματος του νόμου, όμολούτος περί σωματικής βλάβης, κυρίως όμως εκ τής επικυρότητος τής όλης διατάξεως. Πράγματι κατά τό πρώτον έδάφιον του άρθρου 312, ό υπαίτιος τιμωρείται διά φυλακίσεως τουλάχιστον τριών μηνών, αν δέν συντρέχη περίπτωσης βαρυτέρας αξιοποιίνου πράξεως. Επομένως τό έν άρθρω 312 Π.Κ. έγκλημα, δέν συρρέει μετά του τούτου των άρθρων 310 ή 311 Π.Κ.

δ) Ανηλικον πρόσωπον. Διά μέν τόν ανήλικον έφ' όσον ούτος δέν συνεπλήρωσε τό 17ον έτος τής ηλικίας του, ούδεμία πρόσθετος προϋπόθεσις απαιτείται, πέραν του δόλου του υπαιτίου τελώντος εν γνώσει τής ανηλικιότητος του παθόντος. Εϊδικότερον δέν χρειάζεται ή ύπαρξις σχέσεως τινός του δρώστου μετά του ανήλικου παθόντος, όπως επί ανικάνου και εν γένει ανυπερασπίστου προσώπου.

ε) Ανωπερασπίστον πρόσωπον. Είς τήν περίπτωσιν του "ανυπερασπίστου" προσώπου, υπάγονται όλα τά πρόσωπα τά όποια λόγω σωματικής ή πνευματικής ανσπηρίας, διαρκούς ή προσωρινου, ή παθόν δέν δύναται νά υπερασπίση εαυτόν εκ τής συνεχοϋς και σκληράς συμπεριφοράς του υπαιτίου και τήν εντεύθεν άποφυγήν τής προκλήσεως σωματικής βλάβης π.χ. κατάκοιτος συνεπεία νόσου διαρκούς παροδικής ή χρονίας κ.λπ. Πέραν όμως τής ιδιότητος του παθόντος προσώπου ως ανυπερασπίστου απαιτείται επιπροσθετως:

αα) Νά τελή υπό τήν επιμέλειαν του υπαιτίου ή τήν προστασίαν αυτού

ββ) Ν' ανήκη εις τόν οίκον του υπαιτίου, οικείας, ή πληρωτικόν προσωπικόν κ.λπ.

γγ) Νά τελή εις εργασιακήν σχέσιν ή υπηρεσιακήν και έν πάση περιπτώσει εξηρητημένην σχέσιν μετά του υπαιτίου και τέλος

δδ) Νά ενεπιστείθη τό ανυπερασπίστον πρόσωπον εις τόν υπαίτιον, παρά του έχοντος τήν επιμέλειάν του.

3. Κακόβουλος παραμέλησις. Κατ' άρχήν απαιτείται παραμέλησις τής υποχρέσεως του υπαιτίου προς επιμέλειαν και προστασίαν του ανήλικου ή του ανυπερασπίστου προσώπου. Προϋποθέσεις συνεπώς τής τούταύτης παραμελήσεως είναι ή ύφισταμένη εκ του νόμου ή συμβατική υποχρέωσις του υπαιτίου επιμελείας και προσοχής.

Δεύτερον ή τούτη παραμέλησις τής υποχρέσεως πρέπει νά είναι κακόβουλος, δηλαδή νά μήν όφείλεται εις τήν αδυναμίαν ή δδιαφορίαν άλλως του υπαιτίου, άλλά εις δολίαν προαφρσιν αυτού. Πλέον συγκεκριμένως νά όφείλεται εις τήν κακότητα του υπαιτίου, εις τήν γνώσιν και βούλησιν του ότι ή παραμέλησις τής υποχρέσεώς του, έναντι του παθόντος συνεπάγεται τήν πρόκλησιν σωματικής βλάβης κακώσεως ή βλάβης τής υγείας αυτού.

Τρίτον νά γίνεται κατά τήν διατύπωσιν του νόμου "παραίτιος" σωματικής κακώσεως ή βλάβης τής υγείας των προσώπων του άρθρου 312 Π.Κ. Τούτο σημαίνει ότι ή προκαλουμένη σωματική κάκωσις ή βλάβη τής υγείας πρέπει νά είναι άπότοκος τής κακόβουλου παραμελήσεως του υπαιτίου, όστις άκριβώς προς τόν σκοπόν αυτόν επιδουκνείει τήν κακήν βούλησιν του. Άλλως ή σωματική βλάβη έπέρχεται συνεπεία τής σκοπίμου παραμελήσεως των υποχρέσεων του υπαιτίου έναντι του παθόντος.

4. Διόξις ατεπαγγέλτως. Η σωματική βλάβη κατ' ανηλικών ή ανικάνων γενικώς προσώπων διώκεται ατεπαγγέλτως κατ' αντίθεσιν προς τήν τούτην του άρθρου 308 και 314 Π.Κ. Εάν δέν βεβαιούται κακόβουλία εις τήν παραμέλησιν τής εποπτείας ή επιμελείας, παρά τώ υπαίτιω ή πράξις δέν υπάγεται μέν εις τό άρθρον 312 Π.Κ. ένδοχομένος όμως νά φέρη τά στοιχεία τής σωματικής βλάβης εξ άμελείας του άρθρου 314 Π.Κ.

Άρθρον 325

Παράνομος κατακράτηση

Όστις εκ προθέσεως καθείργει τινά άκοντα ή κατ' άλλον τρόπον απέρη της έλευθερίας της κινήσεως, τιμωρείται διά φυλακίσεως, εάν δε ή κατακράτησις διάρκειαν επί μακρόν, διά φυλακίσεως τουλάχιστον δύο έτών.

Έρμηνεία

1. Όρισμόν της έννοιας της παρανόμου κατακράτησεως δίδει τό άνω άρθρον, καθ' ό ώς παράνομος κατακράτησις θεωρείται πάσα στέρησις της έλευθερίας κινήσεως, άκοντος του στειρουμένου. Η τοιαύτη άποστέρησις της έλευθερίας κινήσεως δύνανται να γίνη είτε διά καθείρξεως ή καθ' οιονδήποτε έτερον τρόπον. Τό χαρακτηριστικόν της παρανόμου κατακράτησεως είναι τό άκούσιον της άποστέρησεως της έλευθερίας κινήσεως του παθόντος, μη ύφιστάμενον εγκληματός εν έναντία περιπτώσει.

2. Στέρησις της έλευθερίας κινήσεως. Τό εγκλημα άνήκον εις την κατηγορίαν των στρεφόμενων κατά προσωπικής έλευθερίας τοιούτων, είναι ούσιαστικόν και διαρκές. Η στέρησις της έλευθερίας κινήσεως είναι ευρύτερα έννοια της στέρησεως της προσωπικής έλευθερίας εκ τούτου και τό άδίκημα συντελείται διά της καθ' οιονδήποτε τρόπον άποστέρησεως της έλευθερίας εν τώ χώρῳ κινήσεως. Συνήθως ταυτίζεται ή στέρησις της προσωπικής έλευθερίας και της έλευθερίας κινήσεως, όπως συμβαίνει εις τόν δι' έκλεισισμό (καθειρέξεως) τρόπον. Στέρησις της έλευθερίας κινήσεως, τελείται εκτός της καθείρξεως και κατ' άλλον τρόπον όπως όρίζει ή διάταξις, ήτοι εκτός της καθείρξεως και οιονδήποτε άλλον τρόπον π.χ. οδηγός ταξι άννείται να άποβιβάση τόν επιβάτην εις τό δηλωθέν παρ' αυτού μέρος, πέρατος της διαδρομής, αλλά περιορίζει επί ίκανόν χρόνον έντός του κινουμένου αυτοκινήτου.

3. Είναι άδιάφορος ό επιδιωκόμενος εκ μέρους του ύπαίτιου σκοπός της καθείρξεως ή γενικώς της άποστέρησεως της έλευθερίας κινήσεως, άρκει ή ύπαρξις δολίας προαιρέσεως, συνισταμένης εις την βούλησιν και γνώσιν αυτού, της άποστέρησεως της έλευθερίας κινήσεως. Εάν όμως ό δράστης άπέβλεπε εις την άκολασίαν ή τέλεσιν γάμου μετά της παρανόμως κατακρατημένης γυναικός; Δέν ύφίσταται άληθής συνροή, μεταξύ της παρανόμου κατακράτησεως και της άκονσίας άπαγωγής (άρθρον 327 Π.Κ.). Αλλά ή παράνομος κατακράτησις άπορροφάται παρά της βαρυτέρας πράξεως του άρθρου 327 Π.Κ. δοθέντος ότι αύτη, άποτελεί στοιχείον της άντικειμενικής ύποστάσεως του βαρυτέρου τούτου εγκλήματος. Πολλῶ δε μάλλον δέν συρρέει ή παράνομος κατακράτησις μετά της εκουσίας άπαγωγής, διότι εν προκειμένῳ εκουσίως κατακρατείται ή άπαχθείσα.

4. Έπιβαρυντική περίπτωση παρανόμου κατακράτησεως. Κατ' άρχήν δέν είναι δυνατόν να προσδιορισθῆ εν τῷ νόμῳ ή χρονική διάρκεια της άποστέρησεως της έλευθερίας κινήσεως εν τῷ χώρῳ του παθόντος. Τούτο είναι άπλῶς ζήτημα πραγματικόν έξηρημένον εκ τῶν εκάστοτε συνθηκών και άναγόμενον εις την άνέλεγκτον κρίσιν του δικαστηρίου. Εν τούτοις ό νομοθέτης ποιείται μίαν διάκρισιν καθ' ήν ή ποιηή έπιτείνεται εις φυλάκισιν τουλάχιστον δύο έτών. Πράγματι ή ποιηή αύτη άπειλείται κατά την διατύπωσιν του δευτέρου έδαφίου του άρθρου 325 Π.Κ. «έν ή κατακράτησις διήρκεσεν επί μακρόν». Πρόκειται σαφώς περί άοριστίας του νόμου πλην δέν ήτο δυνατό ή σαφεστέρα και ειδικότερα διατύπωσις, προσδιορίζουσα εις ποίαν περιπτώσιν θεωρείται μακρά ή διάρκεια κατακρατήσεως. Ο νομοθέτης εγκυκαταλείπεται εις την κρίσιν του δικαστηρίου, τό όποιον καλείται εφ' όσον κρίνη την σοβαρότητα της περιπτώσεως να εφαρμόση την επιβαρυντικήν περιπτώσιν. Έξυπακούεται όμως ότι ή τοιαύτη κρίσις του δικαστηρίου δέν δύναται να είναι αυθαίρετος, αλλά πλήρως ήτιολογημένη κ.λπ.

5. Νομολογία εκ του άρθρου 325 Π.Κ.

α) Έννομον προστατεύόμενον άγαθόν εις τό άρθρον 325 Π.Κ. είναι ή προστασία της προσωπικής έλευθερίας του

συνεπεία της άπαγωγής από τόν τόν μή τελέσαντα, έφ' όσον διά τόν πρώτον ή άνάκλησις διά έγκλήσεως δέν έξαλείφει τό άξιόποιον, όπως συμβαίνει διά τού έτέρου.

5. Σχετική νομολογία έκ τού άρθρου 329 Π.Κ.

α) Η προσωρινή κήρυξις τής ποινικής διώξεως ώς άπαραδέκτου λόγω τού τελεσθέντος γάμου προϋποθέτει ύφιστάμενην τήν νομικήν δυνατότητα έξακολουθήσεως τής ποινικής διαδικασίας μετά τήν άκύρωσιν τού γάμου. Όθεν δέον νά παύση όριστικώς ή ποινική διώξις λόγω άνακλήσεως τής έγκλήσεως. (Πλημ. Έδέσσης 100/1973 Ποιν. Χρον. ΚΓ 735).

β) Άποτελεί άφόρητον έννοιοκρατίαν, άνακληθείσης τής έγκλήσεως έπί άπαγωγή μετά τήν τέλειαν γάμου, ή έμμονή εις τήν άναστολήν τής ποινικής διώξεως καίτοι ήδη έξηλείφθη τό άξιόποιον έκ τής τωιάυτης άνακλήσεως τής έγκλήσεως. (Πλημ. Άθην. 4187/1975 Ποιν. Χρον. ΚΣΤ 258).

γ) « Η ποινική προστασία τού δικαιώματος έπιμελείας και τά όριά της». Γ. Πουλής, Δικηγόρου Ποιν. Χρον. Α 793).

Άρθρον 330

Παράνομος βία

Όστις, μεταχειρισόμενος σωματικήν βίαν ή άπειλήν τωιάυτης ή άλλης παρόνομου πράξεως ή παράλειψεως, έξαναγκάζει έτερον εις πράξιν, παράλειψιν ή άνοχήν, περί τών όποιων δέν ύφίσταται ύποχρέωσις τού πάθοντος τμωριείται διά φυλακίσεως μέχρι δύο έτών, άδιαφόρου άν τό άπειλούμενον κακόν στρέφεται κατά τού άπειλούμενου ή τινός τών οικείων αυτώ.

Έρμηνεία

1. Η θέσις τού έγκλήματος τής παρανόμου βίαις εις τό κεφάλαιον τών κατά τής προσωπικής έλευθερίας στρεφόμενων έγκλημάτων, είναι ένδεικτική τού προστατευομένου έννόμου άγαθού. Έφ' όσον άντικείμενον έν προκειμένω τού έγκλήματος είναι μία μορφή τής έλευθερίας τού άτομου, ή έλευθερία τής βουλήσεως και κατά Μαγκάκη, τής έκφράσεως τής διαμορφωθείσης έλευθέρας βουλήσεως. (Βλέπε άνάλυσιν

Άλεξ. Γ. Μαγκάκη «Τό έγκλημα τής παρανόμου βίαις κατά τό άρθρον 330 Π.Κ. Ποιν. Χρον. ΙΒ 521 κι έπ).

2. Στοιχεία τού έγκλήματος

α) Κατ' άρχήν άπαιτείται σωματική βία, εις τήν έννοίαν τής σωματικής βίαις περιλαμβάνεται κατ' άρθρον 13 δ Π.Κ. και τά ύπνωτικά μέσα, ναρκωτικά ή άλλα άνάλογα μέσα διά τών όποιων περιέρχεται τις εις κατάστασιν άναισθησίας ή άνικανότητος πρός αντίστασιν.

β) Άπειλή βίαις ή άλλης παρανόμου πράξεως ή παραλείψεως.

γ) Έξαναγκασμός έτέρου εις πράξιν παράλειψιν ή άνοχήν. Τό στοιχείον τού έξαναγκασμού τού παθόντος κατόπιν τής άσκηθείσης βίαις ή τής άπειλής βίαις είναι και τό χαρακτηριστικό τού έγκλήματος. Πρόκειται περί ύφισταστικού έγκλήματος θεωρουμένου ως τετελεσμένου μόνον έφ' όσον έξαναγκασθή ό παθών εις πράξιν ή παράλειψιν. Άλλως ύπάρχει άπόπειρα παρανόμου βίαις.

δ) Άνυπαρξία ύποχρέωσεως νομικής τού έξαναγκασζομένου πρός τέλειαν τής πράξεως ή παράλειψεως. Ην επιδιώκει ό δράστης. Δέν πρόκειται περί παρανόμου βίαις, έπί δηλώσεως τού έξαπατηθέντος ότι θά μηνύση τόν ύπαίτιον άν δέν τού έπανορθώση τήν έπελθοῦσαν ζημίαν κ.λπ.

3. Η σωματική βία ή άπειλή τωιάυτης κ.λπ δέν είναι άπαραίτητον νά στρέφεται κατά τού ίδιου τού έξαναγκασζομένου, δυνατόν νά στρέφεται και κατά τών οικείων αυτώ. Οίκοι κατά τό άρθρον 13 β Π.Κ. είναι οι συγγενείς έξ αίματος και έξ άγχιστείας κατ' εύθειαν γραμμήν, θετοί γονείς θετά τέκνα, σύζυγοι, μεμνηστευμένοι, άδελφοί και σύζυγοι αυτών και μνηστήρες. Έπίσης ως οικείοι λογίζονται και οι έπίτροποι ή έπιμεληταί τού παθόντος ή πρόσωπα υπό τήν έπιμέλειαν ή τήν έπιτροπείαν τού έξαναγκασζομένου.

4. Νομολογία έκ τού άρθρου 330 Π.Κ.

α) Εις τήν έννοίαν τής άπειλής «άλλης παρανόμου πράξεως» δέν ύπάγεται ή άπειλή μή τελέσεως γάμου άν ή πρός ήν άπευθύνεται ή άπειλή έγκυος όσα δέν προβή εις άμβλώσιν τού κυφορουμένου. (Πλημ. Άθην. 4183/1973 Ποιν. Χρον. ΚΓ

Ερμηνεία

1. Η Ελευθερία της εργασίας και η διασφάλισις τού ελευθέρου συνδικαλισμού των εργαζομένων προστατεύεται και κατοχυροῦται Συνταγματικῶς. Περί τῆς κατοχυρώσεως εἰδικῶς τῶν συνδικαλιστικῶν ἐλευθεριῶν προβλέπει ἤδη ὁ νειρός νόμος 1264/1982. Τό ἄνω ἄρθρον, περιεχόμενον εἰς τό κηφάλατον περί τῶν ἐγκλημάτων κατά τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, ἔχει ὡς ἀντικείμενον τήν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας καί δι' αὐτῆς τῶν ἐργαζομένων νά συμμετέχωσιν ἢ μή εἰς ἐνώσεις συνδικαλιστικάς.

2. Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος α) Τό ἔγκλημα τελεῖται δι' ἐξαναγκασμοῦ τοῦ παθόντος πρὸς συμμετοχήν τῶν εἰς ἐνώσιν ἐργαζομένων κλπ.

β) Ὁ ἐξαναγκασμός ἐπιτυγχάνεται διὰ βίας σωματικῆς ἢ ψυχολογικῆς ἢ δι' ἀπειλῆς.

γ) Ὁ σκοπός τῆς ἐνώσεως, εἰς τήν ὁποίαν ἐξαναγκάζεται διὰ βίας τοῦ δρᾶσται νά συμμετάσχη ὁ παθὼν πρέπει νά εἶναι ἡ ἐμαδική παῖσις ἐργασίας (ἀπεργία) διὰ νά ἐπίτευχθῇ μεταβολή τῶν ὄρων τῆς συμβάσεως.

δ) Ἐκτός τοῦ ἐξαναγκασμοῦ πρὸς συμμετοχήν εἰς ἐνώσιν κλπ. τό ἀδίκημα τελεῖται καί διὰ παρεμποδίσσεως διὰ βίας ἢ ἀπειλῆς, πρὸς ἀπαγόρευσιν ἐκ τῆς ἄνω ἐνώσεως.

3. Βασική προϋπόθεσις τῆς θεμελιώσεως ποινικῆς ἐπιθέτης κατ' ἄρθρον 332 Π.Κ., εἶναι ἡ ὑπαρξίς συμβάσεως ἐργασίας ἢ σκοπεῖται ἡ μεταβολή τῶν ὄρων διὰ τῆς ἐνώσεως (ἀπεργίας καί ἢ μή εἰσέτι ἐναρξίς τῆς παύσεως ἐργασίας. (Βλέπε ΑΠ 430/1965 Ποιν.Χρον. 127 95). Εἰς τό ἄρθρον 332 Π.Κ., πρόκειται περί μιᾶς εἰδικῆς περιπτώσεως πυρηνόμου βίας, ἔχουσα ὅμως μοναδικῶν ἀντικείμενον τήν διὰ βίας ἢ ἀπειλῆς συμμετοχήν τινός ἢ παρεμποδίσιν ἀποχωρήσεως ἀπό τήν ὑφισταμένην ἐνώσιν ἐργαζομένων. Ὑπό τήν πρόσθετον ὁμως προϋπόθεσιν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐνωσις ἀποβλέπει εἰς τήν διὰ τῆς ἀποχῆς ἐκ τῆς ἐργασίας (ἀπεργίας) μεταβολήν τῶν ὄρων τῆς ἐργασιακῆς συμβάσεως. Ἐάν συνειπῶς ἡ ἐνωσις πρὸς ὁμαδικήν παῖσιν ἐργασίας, δέν ἀποσκοπεῖ εἰς τήν μεταβολήν προφανῶς ἐπὶ τῇ βελτιῶ τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ἢ πράξις δέν ἐμπίπτει εἰς τήν

διάταξιν τοῦ ἄρθρου 332 Π.Κ., ἀλλ' ἐνδεχομένως ὑπάγεται εἰς τὰς περί παρανόμου βίας διατάξεις.

Ἄρθρον 333

Ἀπειλή

1. Ὅποιος προκαλεῖ σέ ἄλλον τρόμο ἢ ἀνησυχία ἀπειλώντας τον μέ βία ἢ ἄλλη παράνομη πράξη ἢ παράκληση, τιμωρεῖται μέ φυλάκιση μέχρι ἓνα χρόνο ἢ μέ χρηματικὴ ποινή.

2. Γιά τήν ποινική δίωξη χρειάζεται ἐγκλήσις. (εἰθετα ὅπως ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ἄρθρου 5 Ν. 1272/1982).

Ερμηνεία

1. Ἐκφρασις τοῦ κατοχυρωμένου συνταγματικῶς δικαιώματος τῆς ἀτομικῆς - προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου, εἶναι καί τό δικαίωμα τῶν πολιτῶν ὅπως ἀπολαμβάνουν ἐλευθερίας κινήσεως καί διαβιώσεως. Εἰδικώτερον δέ ὅπως οὔτοι αἰσθάνονται ἀσφαλεῖς καί ἥσυχαι ἐμπιστευόμενοι τήν τοιαύτην τῶν ἀσφάλισιν εἰς τήν ἐννομον τάξιν. Διὰ τῆς διατάξεως σκοπεῖται ἡ ἐμπέδωσις τοῦ τοιοῦτου αἰσθήματος ἐμπιστοσύνης καί ἀσφαλείας πρὸς τήν ἐννομιον τάξιν.

2. Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος τῆς ἀπειλῆς. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν παράνομον βίαν καθ' ἣν ἀπαιτεῖται ἐξαναγκασμός καί ὁπωσδήποτε χρήσις σωματικῆς βίας ἢ ἀπειλῆς τοιαύτης. Ἐπί τῆς ἀπειλῆς στοιχεῖον τοῦ ἐγκλήματος εἶναι ἡ πρόκλησις τρόμου ἢ ἀνησυχίας εἰς ἕτερον. Ἐπίσης δέν ἀπαιτεῖται χρησιμοποίησις βίας, ἀλλά μόνον ἀπειλή βίας ἢ ἄλλης παρανόμου πράξεως. Ὁρθῶς ὅθεν διὰ τῆς ἐπελθούσης τροποποίησεως τοῦ ἄρθρου 333 Π.Κ., διὰ τοῦ νέου νόμου, ἐμφαντικῶς ἐτέθη ἐν ἀρχῇ τοῦ κειμένου τῆς διατάξεως, ἡ πρόκλησις τρόμου ἢ ἀνησυχίας, ὡς συστατικῶν στοιχείου τοῦ ἀδικήματος.

3. Τό ἀδίκημα τῆς ἀπειλῆς στρέφεται κατά τοῦ ἰδίου τοῦ παθόντος, ἔστω καί ἂν οὔτος δέν εἶναι παρών. Ἐνῶ ἐπὶ παρανόμου βίας, ἡ χρησιμοποίησις βίας δυνατόν στρέφεται κατά προσώπων διαφορῶν τοῦ ἐξαναγκαζομένου. Πότε συντελεῖται τό ἀδίκημα τῆς ἀπειλῆς, δηλ. πότε περιέρχεται ὁ

Ερμηνεία

1. Η ελευθερία της εργασίας και η διασφάλισις του ελευθέρου-συνδικαλισμού των εργαζομένων προστατεύεται και κατοχυροῦται Συνταγματικῶς. Περί τῆς κατοχυρώσεως εἰδικῶς τῶν συνδικαλιστικῶν ἐλευθεριῶν προβλέπει ἤδη ὁ νεαρός νόμος 1264/1982. Τὸ ὄνο ἄρθρον, περιεχόμενον εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν ἐγκλημάτων κατὰ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας καὶ δι' τοῦ δικαιώματος τῶν ἐργαζομένων νὰ συμμετέχωσι ἢ μὴ εἰς ἐνώσεις συνδικαλιστικῶς.

2. Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος α) Τὸ ἐγκλημα τελεῖται δι' ἐξαναγκασμὸν τοῦ παθόντος πρὸς συμμετοχὴν τῶν εἰς ἐνώσιν ἐργατικῶν κλπ.

β) Ὁ ἐξαναγκασμὸς ἐπιτυγχάνεται διὰ βίας σωματικῆς ἢ ψυχολογικῆς ἢ δι' ἀπειλῆς.

γ) Ὁ σκοπὸς τῆς ἐνώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξαναγκάζεται διὰ βίας τοῦ δράστου νὰ συμμετάσχη ὁ παθὼν πρέπει νὰ εἶναι ἢ ὀμιδικὴ παῦσις ἐργασίας (ἀπεργία) διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ μετωβολὴ τῶν ὄρων τῆς συμβάσεως.

δ) Ἐκτός τοῦ ἐξαναγκασμοῦ πρὸς συμμετοχὴν εἰς ἐνώσιν κλπ. τὸ ἀδίκημα τελεῖται καὶ διὰ παρεμποδίσεως διὰ βίας ἢ ἀπειλῆς, πρὸς ἀποχώρησιν ἐκ τῆς ἄνω ἐνώσεως.

3. Βασικὴ προϋπόθεσις τῆς θεμελιώσεως ποινικῆς εὐθύνης κατ' ἄρθρον 332 Π.Κ., εἶναι ἡ ὑπαρξίς συμβάσεως ἐργασίας ἢ σκοπεῖται ἡ μετωβολὴ τῶν ὄρων διὰ τῆς ἐνώσεως (ἀπεργίας καὶ ἢ μὴ εἰσέτι ἐναρξίς τῆς παύσεως ἐργασίας. (Βλέπε ΑΠ 430/1965 Πον.Χρον. 127 95). Εἰς τὸ δρῆρον 332 Π.Κ., πρόκειται περὶ μὴ εἰδικῆς περιπτώσεως παρανόμου βίας, ἔχουσα ὅμως μοναδικὸν ἀντικείμενον τὴν διὰ βίας ἢ ἀπειλῆς συμμετοχὴν τινὸς ἢ παρεμποδίσιν ἀποχωρήσεως ἀπὸ τὴν ὑφισταμένην ἐνώσιν ἐργαζομένων. Ὑπὸ τὴν πρόσθετον ὅμως προϋπόθεσιν ὅτι ἡ τοιοῦτη ἐνωσις ἀπεβλέπει εἰς τὴν διὰ τῆς ἀποχῆς ἐκ τῆς ἐργασίας (ἀπεργίας) μετωβολὴν τῶν ὄρων τῆς ἐργασιακῆς συμβάσεως. Ἐἰς συνεισὸς ἡ ἐνωσις πρὸς ὁμιδικὴν ποῦσιν ἐργασίας, δὲν ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν μετωβολὴν προφανῶς ἐπὶ τῷ βελτίῳ τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ἢ πρῶξις δὲν ἐμπίπτει εἰς τὴν

διάταξιν τοῦ ἀρθροῦ 332 Π.Κ., ἀλλ' ἐνδεχομένως ὑπάγεται εἰς τὰς περὶ παρανόμου βίας διατάξεις.

Ἄρθρον 333

Ἀπειλή

1. Ὅποιος προκαλεῖ σὲ ἄλλον τρόμο ἢ ἀνησυχία ὑπεκλίνοντας τὸν μὲ βία ἢ ἄλλῃ παράνομῃ πράξει ἢ παράλειψι, τιμωρεῖται μὲ φυλάκιση μέχρι ἑνα χρόνου ἢ μὲ χρηματικὴ ποινή.

2. Γιὰ τὴν ποινικὴ δίωξιν χρειαζεται ἐγκλησις. (εἰσεται ὅπως ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ἀρθροῦ 5 Ν. 1272/1982).

Ερμηνεία

1. Ἐκφρασις τοῦ κατοχυρωμένου συνταγματικῶς δικαιώματος τῆς ἀτομικῆς - προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου, εἶναι καὶ τὸ δικαίωμα τῶν πολιτῶν ὅπως ἀπολαμβάνουν ἐλευθέρως κινήσεως καὶ διαβιώσεως. Εἰδικώτερον δὲ ὅπως οὗτοι αἰσθάνονται ἀσφαλῆς καὶ ἡσυχοὶ ἐμπιστευόμενοι τὴν τοιαύτην τῶν ἀσφάλισιν εἰς τὴν ἐνωμον τάξιν. Διὰ τῆς διατάξεως σκοπεῖται ἡ ἐμπέδωσις τοῦ τοιοῦτου αἰσθήματος ἐμπιστοσύνης καὶ ἀσφαλείας πρὸς τὴν ἐνωμον τάξιν.

2. Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος τῆς ἀπειλῆς. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παρανόμον βίαν καθ' ἣν ἀπαιτεῖται ἐξαναγκασμὸς καὶ ὀπωσδήποτε χρήσις σωματικῆς βίας ἢ ἀπειλῆς τοιαύτης. Ἐπὶ τῆς ἀπειλῆς στοιχεῖον τοῦ ἐγκλήματος εἶναι ἡ πρόκλησις τρόμου ἢ ἀνησυχίας εἰς ἕτερον. Ἐπίσης δὲν ἀπαιτεῖται χρησιμοποίησις βίας, ἀλλὰ μόνον ἀπειλὴ βίας ἢ ἄλλης παρανόμου πράξεως. Ὁρθῶς ὄθεν διὰ τῆς ἐπελθούσης τροποποιήσεως τοῦ ἀρθροῦ 333 Π.Κ., διὰ τοῦ νέου νόμου, ἐμφαντικῶς ἐτέθη ἐν ἀρχῇ τοῦ κειμένου τῆς διατάξεως, ἡ πρόκλησις τρόμου ἢ ἀνησυχίας, ὡς συστατικὸν στοιχείου τοῦ ἀδικήματος.

3. Τὸ ἀδίκημα τῆς ἀπειλῆς στρέφεται κατὰ τοῦ ἰδίου τοῦ παθόντος, ἔστω καὶ ἂν οὗτος δὲν εἶναι παρών, ἐνῶ ἐπὶ παρανόμου βίας, ἡ χρησιμοποίησις βίας δυνατόν στρέφεται κατὰ προσώπων διαφόρων τοῦ ἐξαναγκαζομένου. Πότε συντελεῖται τὸ ἀδίκημα τῆς ἀπειλῆς, δηλ. πότε περιέρχεται ὁ

Ἐγκλήματα κατά τῆς γενεθίας ἐλευθερίας καὶ ἐγκλήματα οικονομικῆς ἐκμετάλλευσης τῆς γενεθίας ζωῆς

Ἄρθρον 336

Βιασμός

1. Ὅποιος μὲ πωματικὴ βία ἢ μὲ ἀπειλὴ σπουδαίου καὶ ἄμεσου κινδύνου ἐξαναγκάζει ἄλλον σὲ συνουσία ἐξώγαμῃ ἢ σὲ ἀνοχὴ ἢ ἐπιχείρησιν ἀσελγῶν πράξεων, τιμωρεῖται μὲ κἀθειρῆν.
2. Ἄν ἡ πράξις τῆς προηγούμενης παραγράφου ἔγνη ἀπὸ δύο ἢ περισσοτέρων δράστην πρὸς ἐνεργοῦσαν ἀπὸ καινοῦ, ἐπιβάλλεται κἀθειρῆς τοῦλάχιστον δέκα ἐτῶν.

Ἑρμηνεία

1. Κατὰ τὴν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν ἐπὶ τῆς νέας διατάξεως παρατηρεῖται: "... Ἐπέρχονται σπουδαίωτερες μεταβολαὶ εἰς τὴν οὐσίαν ἀλλὰ καὶ τὴ νομοτυπικὴ ἀπεικόνισις τοῦ ἐγκλήματος τοῦ βιασμοῦ... εἰσάγονται δύο οὐσιαστικὰς διατάξεις διαρθρωμέναι σὲ δύο παραγράφους. α) Ἡ πρώτη παράγραφος ἀποτελεῖ τροποποιημένην σὲ διάφορα σημεία ἐνοποίηση τῶν ἀντικειμενικῶν ὑποστάσεων τῶν ἀρθρῶν 336 καὶ 337 τοῦ Π.Κ. Ἐνοποιοῦνται σὲ ἓνα ἐγκλημα πρὸς ἀνοχὴν καὶ «βιασμός» οἱ ἀξιόπρινες πράξεις τοῦ βιασμοῦ καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ σὲ ἀσελγεία. Ἡ ἀπειλούμενη ποιὴν εἶναι ἐννοία (κἀθειρῆς) καὶ στίς δύο περιπτώσεις. Ὁ ἐξαναγκασμός σὲ ἀσελγεία θεωρεῖται σὸ ἐξῆς μορφή βιασμοῦ πρὸς ἀνοχὴν ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τῶν ὀρέξεων τοῦ δράστη. Κατ' αὐτὴ τὴν ἐννοία χαρακτηρίζεται ὡς βιασμός· ὁ μὲ τὴ βία ἢ ἀπειλὴ σπουδαίου καὶ ἄμεσου κινδύνου ἐξαναγκασμός γυναικας σὲ συνουσία (ἀπὸ ἀνδρα) ἢ ὁ ἐξαναγκασμός ἄλλου προσώπου (ἀνδρα ἢ γυναικας) σὲ ἐπιχείρησιν ἢ ἀνοχὴ ἀσελγῶν πράξεων (εἴτε ἀπὸ ἀνδρα εἴτε ἀπὸ γυναικας). β) Μὲ τὴ δεύτερη παράγραφον προβλέπεται ὡς διακεκριμένην παρὰ τὴν ἢ τὴν ἐπέσει ὁμοεικοῦ βιασμοῦ (μὲ τὴ

πορβοῦ τοῦ Γιβραλτῆρ» κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον ἐδάφιον τοῦ ἰδίου ἀρθροῦ I N 2475/1920 «Μετὰ βίας ἐν γένει εἰς ἔξην χρόνον χαρακτηρίζεται ὡς ἀποδημία».

2. Ἐφ' ὅσον εἰς τὸ ἀρθρον 335 Π.Κ., χρησιμοποιοῦται ὁ ὅρος μετανάστευσις, ἔπεται ὅτι, ἀναφέρεται μόνον εἰς τοὺς μετανάστες ὑπὸ τὴν ρηθείσαν ἐννοίαν. Πρόκειται περὶ μιᾶς μορφῆς ἀπάτης στρεφόμενης εἰς βάρους τῶν ἀπορωτέρων καὶ οἰκονομικῶς ἀδύνατων, τῶν ὁποίων ὁ ὑπαίτιος ἐκμεταλλεύεται τὸν πόνον καλύτερου σέως τῆς τύχης τῶν. Βεβαίως ἡ διάταξις σήμερον δὲν ἐμφανίζει τὴν αὐτὴν μετὰ τοῦ παρελλομένου βαρύνεσιν καὶ σπουδαίωτα, πλὴν δὲν ἀπόλεσαν ὅλοσχερῶς τὴν πρακτικὴν σημασίαν τῆς.

3. Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος. Κατ' ἐρχὴν ὡς ἐλέγθη παθὼν ἐκ τοῦ ἐγκλήματος εἶναι μόνον μετανάστευσις. Περαιτέρω ἀπειλεῖται:

α) Νά καταπεισθῇ ὁ παθὼν εἰς μετανάστευσιν ἢ ἐννοία τοῦ «καταπειθεῖν» εἶναι εἰρηπέρα τῆς προκλήσεως ἢ διεγέρσεως, δὲν προῖποθετεῖ τὴν δημιουργίαν τῆς ἰδέας παρὰ τοῦ ὑπαίτιου, ἀρκεῖ ὅτι ἡ τελικὴ ἀπόφασις ὀφείλεται εἰς τὴν παθὼν τοῦτου.

β) Χρησιμοποιοῦται ὁ παθὼν μόνον, τούτου δηλοῦται διὰ τῆς λέξεως «δολίως».

γ) Ἐκ κερδοσκοπίας. Δὲν ἀρκεῖ δηλοῦν νά πεσοθῇ ἕτερος δολίως εἰς μετανάστευσιν ἀλλ' ἀπαιτεῖται νά ἐκινήθῃ ὁ ὑπαίτιος ἐκ κερδοσκοπίας. Ἄν ὁ δράστης στερεῖται ἀδείας πρᾶκτορος μεταναστεύσεως ἢ δὲν εἶναι ἐκπρόσωπος μειναστυτικού γραφείου, ὑφίσταται ἐνδεχομένως κυρωτὴ μετὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 33 N. 2475. Τέλος διὰ τὴν τελείωσιν τοῦ ἀδικήματος δὲν ἀπαιτεῖται πραγματοποιήσις τῆς μεταναστεύσεως, ἀρκεῖ ὅτι ὁ παθὼν καταπεισθῇ δολίως καὶ ἐκ κερδοσκοπίας.

Ἐγκλήματα κατά τῆς γενετήσιας ἐλευθερίας καὶ ἐγκλήματα οικονομικῆς ἐκμετάλλευσης τῆς γενετήσιας ζωῆς

Ἄρθρον 336

Βιασμός

1. Ὅποιος μὲ σωματικὴ βία ἢ μὲ ἀπειλὴ σπουδαίου καὶ ἄμεσου κινδύνου ἐξαναγκάζει ἄλλον σέ συνουσία ἐξώγαμῃ ἢ σέ ἀνοχὴ ἢ ἐπιχειρήσῃ ἀσελγούς πράξεις, τιμωρεῖται μὲ κἀθιερῆ.

2. Ἄν ἡ πράξις τῆς προηγούμενης παραγράφου ἔγνη ἀπὸ δύο ἢ περισσοτέρων δράστῃς ποῦ ἐνεργοῦσαν ἀπὸ κοινοῦ, ἐπιβάλλεται κἀθιερῆ τοῦλάχιστον δέκα ἐτῶν.

Ἑρμηνεία

1. Κατὰ τὴν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν ἐπὶ τῆς νέας διατάξεως παρατηρεῖται: "... Ἐπέρχονται σπουδαιότητες μεταβολῆς στὴν οὐσίᾳ ἀλλὰ καὶ τῇ νομοτυπικῇ ἐπικρόνηση τοῦ ἐγκλήματος τοῦ βιασμοῦ... εἰσάγονται δύο οὐσιαστικὲς διατάξεις διαρθρωμέναι σέ δύο παραγράφους. α) Ἡ πρώτη παράγραφος ἀποτελεῖ τροποποιημένη σέ διάφορα σημεία ἐνοκοίηση τῶν ἀντικειμενικῶν ὑποστάσεων τῶν ἀρθρῶν 336 καὶ 337 τοῦ ΠΚ. Ἐνοκοιῶνται σέ ἓνα ἐγκλημα ποῦ ἀνομάζεται «βιασμός» οἱ ἀξιόποινοι πράξεις τοῦ βιασμοῦ καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ σέ ἀσελγεία. Ἡ ἀπειλούμενη ποιηὴ εἶναι ἐνιύμια (κἀθιερῆ) καὶ στῖς δύο περιπτώσεις. Ὁ ἐξαναγκασμός σέ ἀσελγεία θεωρεῖται στό ἐξῆς μορφή βιασμοῦ ποῦ δέν διαφέρει ἀνάλογα μὲ τό εἶδος τῶν ὀρέξεων τοῦ δράστη. Κατ' αὐτὴ τὴν ἔννοια χαρακτηρίζεται ὡς βιασμός· ὁ μὲ τῆ βία ἢ ἀπειλὴ σπουδαίου καὶ ἄμεσου κινδύνου ἐξαναγκασμός γυναικας σέ συνουσία (ἀπὸ ἀνδρα) ἢ ὁ ἐξαναγκασμός ἄλλου προσώπου (ἀνδρα ἢ γυναίκα) σέ ἐπιχειρήσῃ ἢ ἀνοχὴ ἀσελγούς πράξης (εἴτε ἀπὸ ἀνδρα εἴτε ἀπὸ γυναίκα). β) Μὲ τὴ δεύτερη παράγραφο προβλεπεται ὡς διακεκριμένη πορραλλαγὴ ἡ τέλεση ὁμαδικοῦ βιασμοῦ (μὲ τὴ

πορῆμοῦ τοῦ Γιβραλτῆρ» κατὰ δὲ τό τελευταῖον ἐδάφιοι τοῦ ἴδιου ἀρθροῦ 1 Ν. 2475/1920 «Μετὰβασίς ἐν γένει εἰς ἕξην ἡώρον χαρακτηρίζεται ὡς ἀποδῆμία».

2. Ἐφ' ὅσον εἰς τό ἀρθρον 335 Π.Κ., χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος μετανάστευσις, ἔπειτα ὅτι, ἀναφέρεται μόνον εἰς τοὺς μετανάστας ὑπὸ τὴν ρηθείσαν ἔννοιαν. Πρόκειται περὶ μιᾶς μορφῆς ἀκάτης στρεφομένης εἰς βάρος τῶν ἀπορωτέρων καὶ οικονομικῶς ἀδύνατων, τῶν ὁποίων ὁ ὑπαίτιος ἐκμεταλλεῖται τὸν πόνον καλύτερουσσεως τῆς τύχης των. Βεβαίως ἡ διάταξις σήμερον δέν ἐμφανίζει τὴν αὐτὴν μετὰ τοῦ παρελθόντος βαρύτητα καὶ σπουδαιότητα, πλὴν δέν ἀπόλεσεν ὅλοσχερῶς τὴν πρακτικὴν σημασίαν τῆς.

3. Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος. Κατ' ἀρχὴν ὡς ἐλέχθη παθὼν ἐκ τοῦ ἐγκλήματος εἶναι μόνον μετανάστευσις. Περαιτέρω ὑπαίτιται:

α) Νά καταπεισθῇ ὁ παθὼν εἰς μετανάστευσιν ἢ ἔννοια τοῦ «καταπειθῆναι» εἶναι εἰρητέρα τῆς προκλήσεως ἢ διεγέρσεως, δέν προϋποθέτει τὴν δημιουργίαν τῆς ἰδέας παρὰ τοῦ ὑπαίτιου, ἀρκεῖ ὅτι ἡ τελικὴ ἀπόφασις ὀφείλεται εἰς τὴν περὶ τούτου.

β) Χρησιμοποίησις ὀπατηλῶν μέσων, τοῦτο δηλοῦται διὰ τῆς λέξεως «δολίως».

γ) Ἐκ κερδσκοπίας. Δέν ἀρκεῖ δηλαδὴ νά κρισθῇ ἔτερος δολίως εἰς μετανάστευσιν ἀλλ' ἀπαιτεῖται νά ἐκινῆθῃ ὁ ὑπαίτιος ἐκ κερδσκοπίας. Ἄν ὁ δράστης στερεῖται ἀότιος πρᾶκτορος μεταναστευτικῶς ἢ δέν εἶναι ἐκπρόσωπος μειωστικῶν γραφείων, ὑφίσταται ἐνδεχομένως σιμροὴ μετὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 33 Ν. 2475. Τέλος διὰ τὴν τελείωσιν τοῦ ἀδικήματος δέν ἀπαιτεῖται πραγματοποίησις τῆς μεταναστευσεως, ἀρκεῖ ὅτι ὁ παθὼν καταπεισθῇ δολίως καὶ ἐκ κερδσκοπίας.

Η κρίσις του δικαστηρίου της ούσιας περί της ύβριστικότητας (Α.Π. 114/1922, 125/1923).
Ορθή άποψις: Υπόκειται εις τόν έλεγχον του Α. Π. ή κρίσις περί της ύβριστικότητας των φράσεων κλπ. (Α. Π. 343/1924, 380/1925, 77/1954, 183/1954, 37 1955 (έμμέσως: Σ. Παπαδάτος. Π. Χρον. ε σελ. 170).
Έφθσον ή απόφασις έδέχθη ότι εκ προθέσεως έτελέσθη ή πράξις, ασφως προκύπτει ότι έδέχθη αποδελεγμένην την ήθελημένην ένεργειαν του ύπαιτιου κατά την διάταξιν του άρθρ. 27, ήτις δέν άποτελεεί νομικήν έννοιαν αλλά πραγματικών γεγονότων, άναφερόμενον εις τόν ψυχικόν κόσμον του δράστου (Α.Π. 37/1955).
Έπι έξυβρίσεως της παραγρ. 1 της νά εινε ιδιαιζόντως βαρεία ή προσβολή της τιμής. Έπομένως, ή ως εκ περισσοδ μνετα ότι ή προσβολή εινε ιδιαιζόντως βαρεία δέν καθιστά άσασή ούτε άκαιτιολόγητον την απόφασιν (Α. Π. 37/1955).

Αρθρον 362. — 'Ο καθ' οιονδήποτε τρόπον ένώντιον τρίτου λαχυρισμένον ή διαδίδων περί τινος άλλου γεγονός δυνάμενον νά βλάψη την τιμήν ή την υπόληψην αυτού, τιμωρείται διά φυλακίσεως μέχρι δύο έτών ή διά χρηματικής ποινής. Η χρηματική ποινή δύναται νά έπιδληθθ ή και σύν τή ποινή της φυλακίσεως.
Δέν εινε οκόπιμον ούτε σύμφωνον πρός την ανθρωπινήν φύσιν νά υποχρεοται τις εις ψευδολογίαν ως εκ του ότι ή άλληθια ήθελεν εισθαι πικρά και προσβλητική δι' έτερον ή νά υποχρεοται τις εις σιωπήν εκ φόβου μήπως, όμιλών την άλληθίαν, Δέν εινε οκόπιμον ούτε σύμφωνον πρός την ανθρωπινήν φύσιν νά υποχρεοται τις εις ψευδολογίαν ως εκ του ότι ή άλληθια ήθελεν εισθαι πικρά και προσβλητική δι' έτερον ή νά υποχρεοται τις εις σιωπήν εκ φόβου μήπως, όμιλών την άλληθίαν,

Δυσφήμισις

Αρθρον 362. — 'Ο καθ' οιονδήποτε τρόπον ένώντιον τρίτου λαχυρισμένον ή διαδίδων περί τινος άλλου γεγονός δυνάμενον νά βλάψη την τιμήν ή την υπόληψην αυτού, τιμωρείται διά φυλακίσεως μέχρι δύο έτών ή διά χρηματικής ποινής. Η χρηματική ποινή δύναται νά έπιδληθθ ή και σύν τή ποινή της φυλακίσεως.
Δέν εινε οκόπιμον ούτε σύμφωνον πρός την ανθρωπινήν φύσιν νά υποχρεοται τις εις ψευδολογίαν ως εκ του ότι ή άλληθια ήθελεν εισθαι πικρά και προσβλητική δι' έτερον ή νά υποχρεοται τις εις σιωπήν εκ φόβου μήπως, όμιλών την άλληθίαν,

προβή εις εκδήλωσιν δυσμενή. Αλλά τό νά έπωφελθται τις έν τή κατοουλία του έξ ύρισμένων άλλων περιστατικών διά νά δημιουργήσθ έπ' αυτών την ήθικήν έξόντωνσιν έτέρου ή διά νά αύρη, στηριζόμενος εις αυτά, εις την δημοσιότητα τόν ιδιωτικόν

καί οικογενειακόν βίον έτέρου άκει όπου κανέν άπολύτως κοινόν συμφέρον δέν έπιδλάλει τόν πρώτον, εινε ένεργειατικόν δέν εινε έθρον και κοινωνικόν νά άμνηστεύωνται διά της άποδείξεως της άλληθείας (Αιτιολ. σελ. 536).
Πότε τό περί άλλων γεγονότων δύναται νά βλάψη την τιμήν αυτού εινε ζήτημα πραγματικόν, έκτιμητέον έν τή συγκεκριμένη έκαστοτε περιπτώσει (Αιτ. σελ. 537).
Στοιχεία του άδικήματος του άρθρ. 362 ειναι: α) ένώντιον τρίτου λαχυρισμός ή διάδοσις γεγονότου, β) τό γεγονός περί τό όπου ό ένώντιον τρίτου λαχυρισμός κλπ. νά δύναται νά βλάψη την τιμήν άλλου.
Έάν τό διαδοθέν γεγονός εινε άλληθής ή πράξις γενέει άτιμώρητος (άρθρ. 366). Αν όμως εινε ψευδής και ό ύπαίτιος έτελεί έν γνώσει της άναληθείας, ή πράξις τιμωρείται κατά τό άρθρ. 363 (Α. Π. 249/1952).

Λαχυρισμός, εινε ή άνακρίνωσις περί τινος, ως ίδιαις του άνακρίνωτος πεποιθήσεως, άνεξαρτήτως του τρόπου καθ' όν ή πεποιθήσις έσχηματίσθη.
Διάδοσις, εινε περαιτέρω μετάδοσις της παρ' άλλου γεγονένης άνακρίνωσεως, χωρίς τό μεταδίδόμενον νά έμφανίζεται και ως άποτελούν ίδιαν πεποιθησιν του διαδιδαντος.
Τρίτος, εινε πών πρόσωπον πλήν του δυσφημουμένου.
Τιμή, ειναι ή εκτίμησις ή θεμελιουμένη έπ' της ήθικής αξίας του προσώπου.
Δέν εινε άναγκαίον όπως έπέλυθη πράγματι βλάβη εις την τιμήν ή την υπόληψην. Αρκει ότι τό διαδοθέν γεγονός εινε ικανόν όπως βλάψη.
Τετελεσμένον θεωρείται τό έγ-

καί κλημα εύθδς ως ένώντιον τρίτου γινθ ό λαχυρισμός ή ή διάδοσις. Αποπειρα δέν εινε δυνατή.
Απαιτείται δόλος, συνιστάμενος εις την ήθελημένην ένεργειαν του λαχυρισμοδ ή της διαδόσεως και την γνώσιν ότι τό γεγονός δύναται νά βλάψη την τιμήν ή την υπόληψην του άλλου (Α. Π. 249/1952)
Υπόκειται εις τόν έλεγχον του Α. Π. ή κρίσις, ότι τό διαδοθέν γεγονός άποτελει δυσφήμισιν (63/1953, 417/1953).
Τό άδικημα συνιστάται είτε διά του λαχυρισμοδ είτε διά της διαδόσεως, ήτοι άρκει ή συνδρομή και μιάς μόνον περιπτώσεως (Α. Π. 24/1952).

Τρίτος εινε πών πρόσωπον, όπερ καθ' οιονδήποτε τρόπον λαμβάνει γνώσιν του δυσφημητικού γεγονότου, έστω και άν ή ύπό του τρίτου γνώσις προήλθε κατά την εκτέλεσιν των καθηκόντων του, άρκει τό γεγονός νά εινε έπιλήψιμον διά τόν εις όν αποδίδεται (Α. Π. 24/1952).
Τό άδικημα της δυσφημίσεως εινε τελείως διάφορον και άνεξάρτητον του της ψευδοδς καταμηνύσεως (Α. Π. 24/1952).
Έπι δυσφημίσεως διά του τυπου έδε ν. 1092/1938 άρθρ. 2, άρθρ. 60 ν. 5060/1951, άρθρα 14, και 95 Συντάγματος (Βαδαρίτου, σελ. 28 έπ., 74 έπ.) άρθρ. 932 'Αστ. Κώδ., άρθρ. 29, και 30 ν.δ. 2493/1953. Έπίσης έδε άνωτέρω σελ. 132 έπ., 148 έπ. Όμοίως άρθρ. 114 Κ.Π.Δ. (Βαδαρίτου, σελ. 80 έπ.).
Έδε και άρθρ. 80.2, 361, 364 - 369. Όμοίως έδε άρθρ. 117, 326 Κ.Π.Δ. 'Υπ' όμιν και μελέτην Π. Παπαδάτου μετά παραπομπών, Ποιν. Χρον. ε σελ. 209 έπ.
Πρ. δικ. άρθρ. 20 ν. 5060/1931.

Η κρίσις του δικαστηρίου της ούσιας περί της ύβριστικότητας των φράσεων, είνε ανέλεγκτος (Α.Π. 114/1922, 125/1923).

Ορθή άποψις: Υπόκειται εις τόν έλεγχον του Α. Π. ή κρίσις περί της ύβριστικότητας των φράσεων κλπ. (Α. Π. 343/1924, 380/1925, 77/1954, 183/1954, 37 1955 (έμμέσως Γ. Παπαδάτες, Π. Χρον. ε σελ. 170).

Εφόσον ή απόφασις έδέχθη ότι έκ προθέσεως έτελεσθη ή πράξις, σφάως προκύπτει ότι έτέλεσθη άποδειγμένη την ήθελημένην ένεργειαν του ύπαιτιου κατά την διάταξιν του άρθρου. 27, ήτις δέν άποτελει νομικήν έννοιαν αλλά πραγματικών γεγονόσ, άναφερόμενον εις τόν ψυχικόν κόσμον του δράστου (Α.Π. 37/1955).
Επί έξυβρίσεως της παραγορ. 1 δέν άπαιτείται ώς στοιχείον αύτης να είνε ιδιαιζόντως βαρεία ή προσβολή της τιμής. Επομένως, ή ώς έκ περισσοδύ μνεία ότι ή προσβολή είνε ιδιαιζόντως βαρεία δέν καθιστά άσαφή ούτε άναιτιολόγητον την άπόφασιν (Α. Π. 37/1955).

Δυσφήμισις

Αρθρον 362. - 'Ο καθ' οιονδήποτε τρόπον ένώπιον τρίτου σχυριζόμενος ή διαδίδων περί τινος άλλου γεγονόσ δυνάμενον να βλάψη την τιμήν ή την υπόληψιν αυτού, τιμωρείται διά φυλακίσεως μέγχι δύο έτών ή διά χρηματικής ποινής. 'Η χρηματική ποινή δύναται να έπιβληθη και σνν τη ποινή της φυλακίσεως.

Δέν είνε σκόπιμον ούτε σύμφωνον πρόσ την άνθρωπίνην φύσιν να υποχρεοται τις εις ψευδολογίαν ώς έκ του ότι ή άλληθια ήθελεν εισθαι πικρά και προσβλητική δι' έτερον ή να υποχρεοται τις εις σιωπήν έκ φόβου μήπως, όμιλών την άλληθιαν, προβή εις έκδηλώσιν δυσμενή. Αλλά τό να έπωφεληται τις έν τη κατοουλίά του έξ ώριμμένων άλλθων περιστατικών διά να δημιουργήση επ' αύτών την ήθικην έξόντωσιν έτέρου ή διά να σύρη, στηριζόμενος εις αύτά, εις την δημοσιότητα τόν ιδιωτικόν

και οικογενειακόν βίον έτέρου εκεί όπου κανέν άπολύτως κοινόν συμφέρον δέν έμβάλλει τόν πρώξιν, είνε ένεργειαίαιτινες δέν είνε όρθον και κοινωνικόν να άμνηστεύωνται διά της άποδείξεως της άλλθειας (Αιτιολ. σελ. 536).
Πότε το περί άλλον γεγονόσ δύναται να βλάψη την τιμήν αύτου είνε ζήτημα πραγματικόν, εκτιμητέον έν τη συγκεκριμένη εκάστοτε περιπτώσει (Αιτ. σελ. 537).

Στοιχεία του άδικήματος του άρθρου. 362 είναι: α) ένώπιον τρίτου σχυρισμός ή διάδοσις γεγονόσ, β) τό γεγονός περί του οποίου ό ένώπιον τρίτου σχυρισμός κλπ. να δύναται να βλάψη την τιμήν άλλου.

Εάν τό διαδοθέν γεγονός είνε άλλθές ή πράξις μένει άτιμωρητός (άρθρ. 366). Αν όμως είνε ψευδές και ό ύπαίτιος έτέλει έν γνώσει της άναληθείας, ή πράξις τιμωρείται κατά τό άρθρ. 363 (Α. Π. 249/1952).

Σχυρισμός, είνε ή άνακρίνωσις περί τινος, ώς ίδιαις του άνακρίνωτος πεποιθήσεως, άνεξαρτήτως του τρόπου καθ' όν ή πεποιθήσις έσχηματίσθη.
Διάδοσις, είνε περαιτέρω μετάδοσις της παρ' άλλου γενομένης άνακρίνωσεως, χωρίς τό μεταδίδομενον να έμφανίζεται και ώς άποτελουδν ίδιαν πεποιθησιν του διαδιδόντος.

Τρίτος, είνε πάν πρόσωπον πλλήν του δυσφημουμένου. Τιμή, είναι ή εκτίμησις ή θεμελιουσμένη επί της ήθικης αξίας του προσώπου.

Δέν είνε άναγκαίον όπως έπέλθη πράγματι βλάβη εις την τιμήν ή την υπόληψιν. Άρκει ότι τό διαδοθέν γεγονός είνε Ικανόν όπως βλάψη.
Τετελεσμένον θεωρείται τό έγ-

κλημα εύθόσ ώς ένώπιον τρίτου, γίνη ό Ισχυρισμός ή ή διάδοσις. Άπόπειρα δέν είνε δυνατή.
Άπαιτείται όλόσ, συνιστάμενος εις την ήθελημένην ένεργειαν του Ισχυρισμού ή της διαδόσεως και την γνώσιν ότι τό γεγονός δύναται να βλάψη την τιμήν ή την υπόληψιν του άλλου (Α. Π. 249/1952)

Υπόκειται εις τόν έλεγχον του Α. Π. ή κρίσις, ότι τό διαδοθέν γεγονός άπαιτείται δυσφήμισιν (63/1953, 417/1953).

Τό άδικημα συνιστάται είτε διά του Ισχυρισμού είτε διά της διαδόσεως, ήτοι άρκει ή συνδρομή και μιάς μόνον περιπτώσεως (Α. Π. 24/1952).

Τρίτος, είνε πάν πρόσωπον, όπερ καθ' οιονδήποτε τρόπον λαμβάνει γνώσιν του δυσφημητικού γεγονόσ, έστω και έν ή ύπό του τρίτου γνώσει προβλθε. Κατά την εκτέλεσιν των καθηκόντων του, άρκει τό γεγονός να είνε έπιλήψιμον, διά τόν εις όν άποδίδεται (Α. Π. 24/1952).

Τό άδικημα της δυσφημίσεως είνε τελεώς διάφορον και άνεξάρτητον του της ψευδοδς καταμνήσεως (Α. Π. 24/1952).

Επί δυσφημίσεως διά του τόπου ίδε ν. 1092/1938 άρθρ. 2, άρθρ. 60 ν. 5060/1951, άρθρα 14 και 95 Συντάγματος (Βαδαράτου σελ. 28 έπ., 74 έπ.) άρθρ. 932 'Αστ. Κώδ., άρθρ. 29 και 30 ν.δ. 2493/1953. Επίσης ίδε άνωτέρω σελ. 132 έπ., 148 έπ. Όμοίως άρθρ. 114 Κ.Π.Δ. (Βαδαράτου σελ. 80 έπ.).

Ίδε και άρθρ. 80.2, 361, 364 - 369. Όμοίως ίδε άρθρ. 117, 326 Κ.Π.Δ. 'Υπ' όψιν και μελέτην Π. Παπαδάτου μετά παραπομπών, Πον. Χρον. ε σελ. 209 έπ.
Πρ. δικ. άρθρ. 20 ν. 5060/1931.

(Αιτιολ. σελ. 543).
 Το δικαίωμα της έγκλησεως ά-
 νήκει κατά κανόνα εις τὰ έν άρθρ.
 118 αναφερόμενα πρόσωπα. Αί
 έν άρθρ. 368 εξαιρέσεις δικαιο-
 λογοούνται έκ της φύσεως της
 πράξεως και των περιστάσεων
 ύφ' ός έτελέσθη (Αιτιολ. σελ. 543).
 'Επί δυσφημίσεως άνωτύμου
 έταιρίας, άπόκειται εις την κρι-
 σιν του δικαστηρίου εάν ό έγκα-

Δημοσεύσις της άποφάσεως

Άρθρον 369.—1. 'Η § 3 του άρθρου 229 έχει και εις τὰς
 περιπτώσεις των άρθρων 361, 362, 363, 364, 365 εφαρμογήν ύπερ
 του έγκυκλιότατος, από δέ της πρόσ τουτον έπίδόσεως άρχεται ή
 πρόσ δημοσεύσιν της άποφάσεως προθεσμία. 'Εάν δ' ή πράξις έτε-
 λέσθη διά του τύπου, πρέπει ή δημοσεύσις αύτη να λάβη χώραν
 διά της έν έφημερίδι καταχωρήσεως τουλάχιστον του σχεπτικού
 και διαστακτικού της άποφάσεως.

2. 'Ο έκδότης της έφημερίδος ή του περιοδικού, έν οίς καταχω-
 ρούθη τό έφ' ή ή καταδίκη δημοσεύμα, όφείλει να καταχωρήσθ
 έν αυτοίς δλόκληρον την άπόφασιν έντός όκτώ ήμερών από της
 εις αυτόν έπίδόσεώς της και έν τη αύτη θάσει και διά των αυτών
 στοιχείων, ως καταχωρήσθη τό ύδριστικόν δημοσεύμα, άλλως ύπο-
 βάλλεται εις φυλάκισιν μέχρις ένός έτους ή εις χρηματικήν ποινήν.

'Η διάταξις προνοεί περί της
 ίκανοποιήσεως της τελουμένης διά
 της δημοσεύσεως της καταδικα-
 στικής άποφάσεως (Αιτιολ. σ. 544).
 'Η δημοσεύσις της άποφάσεως
 χαρακτηρίζεται ως παρεπιμένη
 ποινή (άρθρ. 55 - 68), και έπομέ-
 νως θά γινή άφού κατασπ ή με-
 τάκλητος ή άπόφασις.

'Η διάταξις, ως πρόσ την δη-
 μοσεύσιν οσάκις ή πράξις έτε-
 λων έχη έννομον και ούσιώδες
 συμφέρον (Αιτιολ. 1938 σελ. 44).
 'Η έξυβρισίς της άρχής διώκε-
 ται άυτεπαγγέλτως. 'Η έξυβρισίς
 όμως των δημοσίων ύπαλλήλων
 διώκεται κατ' έγκλησιν. αύτών ή
 της προϊσταμένης των άρχής ει-
 τε του ύπουργού (Γνωμ. εισαγγ-
 'Εφ. Δωδεκανήσων 1791/1951).
 'Ιδε και άρθρ. 41 Κ.Π.Δ.
 Πρ. δικ. άρθρ. 27 ν. 5060/1931.

Παραβίασις άπορρήτων
 Παραβίασις άπορρήτου των έπιστολών

Άρθρον 370.—1. 'Οστις άθεμίτως και πρόσ τον σκοπόν του
 να λάβη γνώσιν του περιεχομένου αυτών, άνοίγει κεκλεισμένην έπι-
 στολήν ή έτερον κεκλεισμένον έγγραφον ή παραδίδει τον έν ή
 ταύτα φυλάσσονται κεκλεισμένον χώρον ή καθ' ούονδήποτε τρόπον
 έσχωρετ εις ξένα άπόρρητα, αναγινώσκων, άντιγράφων ή άλλως
 άποτυπώνων έπιστολήν ή άλλο έγγραφον, τιμωρείται διά χρημα-
 τικής ποινής ή διά φυλάκισεως μέχρις ένός έτους.
 2. 'Η ποινική δίωξις χωρετ μόνον επί έγκλησίαι.

'Ο σκοπός όφελείας ή βλάβης
 δέν άποτελεί στοιχείον του άδι-
 κήματος (Αιτιολ. σελ. 549).
 'Ο όρος «άθεμίτως» έχει την έν-
 νοίαν ότι τό σνοίγμα του έγγρα-
 φου, ή άνάγκωσις αύτου κλπ.
 πρέπει να γίνονται άνευ δικαιο-
 μματος, χορηγούντος την πρόσ τοι-
 αύτην ένεργείαν έξουσίαν (Αι-
 τιολ. σελ. 549).

Δέν γίνεται διάκρισις μεταξύ
 δημοσίου ή ιδιωτικού έγγράφου.
 Και τά τηλεγραφήματα περιέχον-
 ται εις την έννοιαν του άρθρ. 370
 (Τόση σελ. 467).

Κατά τά έν Γαλλία κρατούντα
 ό σύζυγος δύναται να λαμβάνη
 γνώσιν της άλληλογραφίας της
 συζύγου. Αντίθετως κατά Οίς-
 hausen, Manzini και την γερμα-
 νικήν νομολογίαν (Τόση σελ.
 468, Κωστή γ σελ. 318).
 'Απαιτείται δόλος συνιστάμενος

Κατά τόν άπορρήτου, τών έπι-
 στολών κλπ. πραγματοποιείται και
 τό άρθρ. 20 του Συντάγματος
 (Βαδαρίτου σελ. 34).
 Περι της έγκλήσεως 'Ιδε άρθρ.
 118.
 Παθών θεωρείται κατά μίαν
 γνώμην ό κύριος του έγγράφου,
 κατ' άλλην δέ ότε παραλήπτης και
 ό άποστολεύς και κατά τρίτην
 γνώμην ό έχων δικαίωμα διαθε-
 σεως του έγγράφου (Τόση σ. 468).
 'Ιδε και άρθρ. 445.

Παραβίασις επαγγελματικής έχευμθιάς

Άρθρον 371.—1. Κληρικοί, δικηγόροι και παντός είδους νο-
 μικοί παρασπτάται, συμβολαιογράφοι, ιατροί, μάται, νοσοκόμοι, φαρ-
 μακαποιοί και άλλοι, εις τούς όποιους διαπιστεύονται συνήθως,

τιον πράγμα, το προϊόν του ά- νήκοντος μόν εις αυτόν κατά κυ- ριότητα πράγματος, όπερ όμως έξ ένοχικής σχέσεως μετ αυτού δικαιούται να λάβη άλλος, όστις γίνεται κύριος του προϊόντος εάν κατά τόν άρθρ. 1067 Ασ. Κώδ. απέκτησε την νομήν (Α.Π. 251/ 1951).

Η επί σκοπώ ιδιοποίησως ά- φαιρέσεις κοινών κινητών άποτε- λεί-κλοπήν και όχι αυτόδικταν (Α.Π. 251/1951).

Επί ύφαιρέσεως, ήτις προσ- βάλλει τόν δικαίωμα τής κυριό- τητος έν όλώ ή έν μέρει, εις τήν περιπτώσιν πλειόνων συνιδιοκτη- τών των ύφαιρεθέντων, ύφισταν- ται πλειονες παραβάσεις τής σύ- τής ποινικής διατάξεως διά μίας πράξεως συντελουμένην, ήτοι ά- μοιβίως κατ' ίδεάν ή τυπική συρ- ροή έγκλημάτων (Πλημ. Σύρου 177/1953).

Αμοιβότης. Διά τά κακούρ- γήματα κλοπής κατά τόν δήμο- σιον και τών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (σε άρθρ. 111 Κ.Π.Δ. (Βεβαίωται σελ. 82 έπ. και προλεγ.) ώς έτροποποιήθη ύπό τών ν. 1608/1950 και 2865/1954.

Τό άρθρ. 111 Κ.Π.Δ. εφαρμό- ζεται και διά τά κατά τής πε- ριοσίας τής Έθνικής Τραπέζης τής Ελλάδος και Άθηνών κα- κουργήματα (Α.Π. 372/1954).

Εις τόν πενταμελές έφετεϊον ύ- πόκειται γενικώς ή κλοπή εις βαθ- μόν κακούργηματος και δύναται τόν ν. δ. 876/1941, ψήφισμα ΛΓ/ 1947, σ.ν. 853/1948, ψήφ. ΟΒ/1949 (Α. Π. 405/1951, 472/1952) Γνωμ. είσαγγ. Α.Π. 8/1951).

Η υπό στρατιωτικού κλοπή κληνητικού κυνός υπάγεται εις τά κοινά ποινικά δικαστήρια και όχι εις τά στρατοδικεία (Α.Π. 257/1952).

πόν να έχη ό ύπάτιος τόν πραγ- μα ώς ιδιοκτησίαν του (Α.Π. 480/ 1940, Πλημ. Πατρών 285/1955).

Ός ιδιοπολήσις δέν νοείται ή κτήσις νομικής κυριότητος, ήτις εϊνε άδύνατος (Τούση σ. 477 έπ.). Η ιδιοπολήσις περιλαμβάνει και τήν κατανάλωσιν τού πράγματος και τήν εις τρίτον παραχώρησιν αυτού (Αίτιολ. σελ. 569).

Ο ύφαιρων ή παρακρατών έξ- ύπερ τρίτου, ιδιοποιείται τήν έ- ζουσίαν τής διαθέσεως τού πράγ- ματος. ήτοι ιδιοποιείται αυτό τόν πράγμα (Αίτιολ. σελ. 569, Α.Π. 273/1953).

Η κρίσις έν τόν άντικείμενον τής κλοπής εϊνε ιδιαιτέρως με- γάλην αξία, εϊνε άλλως σχετική και άνάλογος τών προσώπων, τού τόπου και τού χρόνου (Αι- τιολ. σελ. 566).

Μεταβαλλονται οί όροι τής κρί- σεως, όταν ώρισμένον ποσόν ά- φορή εις ένα ύπερπλουτον ή εις ένα μόλις έξαρκούντα εις τας ά- νάγκας του πολίτην (Αίτιολ. σελ. 566).

Επί συμπράξεως πλειόνων, άν- τικείμενον τής κλοπής εϊνε δι' έ- καστον τών συμπραξάντων όλό- κληρον τόν άντικείμενον τής πρά- ξεως (Αίτιολ. σελ. 566).

Αξία νοείται ή πραγματική, ή άντικειμενική, ή άγοραία και όχι ή από διαθέσεως (Αίτιολ. σ. 566).

Τό ιδιαιτέρως μέγα τής αξίας τού κλαπέτου άποτελεί νομικην έννοιαν και ύπόκειται, έπομένως, εις τόν έλεγχόν τού άκυρωτικού (Μπουραϊ. Ποιν. Χρον. σ. 459 Ποιν. Χρον. σελ. 248. Άντι- θέτως, άλλ' ουχι όρθως, ότι ή κρίσις περί τής αξίας εϊνε άνέ- λεγκτος, Α.Π. 323/1951, 231/1954, 98/1955). Άποτελεί ξένον διά τόν ύπαί-

κει εις τούς συνεταίρους, ώστε θά πρόκειται περί πράγματος έν μέρει ίδιου και έν μέρει άλλου- τρίου (Αίτιολ. σελ. 557).

Τό έν όλώ ή έν μέρει ξένον πράγμα δύναται να κλαπή μόν όταν τελή έν τή κατοχή έτέρου τινός παρά τόν ύπάτιον, να ύ- ρεζαιρεθί δέ όταν δέν τελή έν τή κατοχή έτέρου (Αίτιολ. σ. 557).

Κλοπή άδεσπόταν (Ασ. Κώδ. άρθρ. 1075 έπ.). Δέν εϊνε δυνατή. Επίσης δέν εϊνε δυνατή κλο- πή άπαιτησων, έκτός εάν αυτά ένσωματουονται εις τόν έγγραφον, ώς επί χαρτονομισμάτων, φορ- τωτικών εις τόν κομιστήν, είσι- τηρών κλπ.

Επί θρσαυροθ εϊνε νοητή ή κλοπή ύπό τού εύρέτου ώς πρός τόν ήμιον, τόν μη άνήκον κατά τόν άρθρ. 1093 Ασ. Κώδ. εις σύ- τόν.

Αφαρέσις νοείται ή πραγμα- τική και άποτελεσματική και όχι ή άπλη διατάραξις τής ξένης κα- τοχής (Τούση σελ. 476).

Η άφαρέσις δύναται να γίνη ίδιαις χερσί, ή μέσω καλοπίστου τρίτου, ή τή χρησιμοποίησει ζώ- ου (Τούση σελ. 477).

Απαιτείται δολία προαίρεσις (Αίτιολ. σελ. 555) συνισταμένη εις τήν γνώσιν ότι τόν πράγμα ά- νήκει εις τήν κυριότητα ή κατο- χήν έτέρου και ότι ή ιδιοπολήσις εϊνε παράνομος.

Και ένδεχόμενος δόλος άρκεί (Τούση σελ. 477).

Δέν άποτελεί κλοπήν ή άφαι- ρεσις ποδηλάτου πρός διασκέδα- σιν και μετά ταύτα έγκατάλει- ψις αυτού (Πλημ. Πατρών 285/ 1955. Άντιθέτως πρót. είσαγγ. Ποιν. Χρον. σελ. 306 ένθα και σχ.δλ. Γ. Ζαγκρόλα). Ο σκοπός παρανόμιου ιδιοποι- ήσεως ταυτίζεται πρός τόν σκο-

πής και τής ύπεξαιρέσεως (Αι- τιολ. σελ. 554).

Διά τής διάκρισιν κλοπής και ύπεξαιρέσεως χρησιμοποιείται ή έννοια τής κατοχής, δηλαδή τής πραγματικής άπλώδ καταστάσε- ως και ουχι ή έννοια τής νομής (Αίτιολ. σελ. 554).

Εάν έν τή συγκατοχή τελούν πλειονες, δύναται εις τούτων να γίνη ύπάτιος κλοπής περιποϊών έαυτώ τήν άποκλειστικήν επί τού πράγματος έζουσίαν (Αίτιολ. σ. 524, 556).

Τό κινητό δύναται να εϊνε στερεά, ύγρά ή άέρια, πάντως όμως ένώματα (Αίτιολ. σ. 554). Ούδεμία χωρεί άμφιβολία, ότι και τά έργα τού άνθρωπίνου νο- ος εϊνε δεκτικά κλοπής (Αίτιολ. σελ. 555).

Διά τής φράσεως «ό έκ τής κα- τοχής έτέρου άφαιρών» έκφράζε- ται ότι ή πράξις πρέπει να τε- λήται αυτόνομώνως και άνευ τής συγκαταθέσεως τού έχοντος δικαίωμα (Αίτιολ. σελ. 555).

Η πράξις εϊνε τετελεσμένη ά- μα τή άφαιρέσει τού πράγματος (Αίτιολ. σελ. 555).

Τό άνήκον εις έκκειμένην κλη- ρονομίαν δέν εϊνε άδέσποτον, με- τά δέ τήν ύπεισέλευσιν και πρót. της διανομής ύφιστάνται κατάστα- σις συγκυριότητος μεταξύ τών συκληρονόμων, ή μεταξύ τών ύ- πεισελθόντων και τής έκκειμένης κληρονομίας τών λοιπών, ώστε έκαστον πράγμα να εϊνε δι' έ- καστον έν μέρει ίδιον και έν μέ- ρει ξένον (Αίτιολ. σελ. 556).

Εάν ή έταιρία άποτελή νο- μικόν πρόσωπον, τούτο έχει τήν κυριότητα τής περιουσίας και ό συνεταίρος άφαιρών τιαύτην ά- φαιρεί ξένον κινητόν πράγμα. Άν ή έταιρία δέν άποτελή νομικόν πρόσωπον τότε ή κυριότης άνή-

τιον πράγμα, το προϊόν του α-
 νήκοντος μὲν εἰς αὐτὸν κατὰ κυ-
 ριότητα πράγματος, ὅπερ ὅμως
 εἰς ἐνοχικῆς σχέσεως μετ' αὐτοῦ
 δικαιούται νὰ λάβῃ ἄλλος, ὅστις
 γίνεται κύριος τοῦ προϊόντος ἐάν
 κατὰ τὸ ἀρθρ. 1067 Ἀστ. Κώδ.
 ἀπέκτησε τὴν νομὴν (Α.Π. 251/
 1951).

Ἡ ἐπι σκοπῶ ἰδιαιοτήσεως ἀ-
 φαίσεις κοινῶν κινητῶν ἀποτε-
 λεῖ-κλοπὴν καὶ ὄχι αὐτοδικίαν
 (Α.Π. 251/1951).
 Ἐπι ὑφαίρεσεως, ἥτις προσ-
 βάλλει τὸ δικαίωμα τῆς κυριό-
 τητος ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, εἰς τὴν
 περιπτώσιν πλειόνων συνιδιοκτη-
 τῶν τῶν ὑφαίρεθέντων, ὑφίσταν-
 ται πλείονες παραβάσεις τῆς αὐ-
 τῆς ποινικῆς διατάξεως διὰ μίαν
 πράξεως συντελούμεναι, ἥτοι δι-
 μοιῆδος κατ' ἰδέαν ἢ τυπικῆ συρ-
 ροῆ ἐγκλημάτων (Πλημ. Σύρου
 177/1953).

Ἀρμοδιότης. Διὰ τὰ κακούρ-
 γήματα κλοπῆς κατὰ τὸν δημο-
 σιον καὶ τῶν νομικῶν προσώπων ἡ
 δὴ καὶ τῶν νομικῶν ἴδε ἀρθρ. 111
 Κ.Π.Δ. (Βαβαρέσκου ἀελ. 82 ἐπ. καὶ
 προλεγ.) ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ
 τῶν ν. 1608/1950 καὶ 2865/1954.

Τὸ ἀρθρ. 111 Κ.Π.Δ. ἐφαρμό-
 ζεται καὶ διὰ τὰ κατὰ τῆς πε-
 ριουσίας τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς
 τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀθηνῶν καὶ
 κουργήματα (Α.Π. 372/1954).
 Εἰς τὸ πενταμελὲς ἐφετεῖον ὑ-
 πάγεται γενικῶς ἡ κλοπὴ εἰς βαθ-
 μὸν κακούρηματος καὶ δυναμῆ
 τοῦ ν. δ. 876/1941, ψήφισμα ΑΓ/
 1947, α.ν. 853/1948, ψήφ. ΟΒ/1949
 (Α. Π. 405/1951, 472/1952) Γνωμ.
 εἰσαγγ. Α.Π. 8/1951).

Ἡ ὑπὸ στρατιωτικὸν κλοπὴ
 κυρηγετικὸν κunoς ὑπάγεται εἰς
 τὰ κοινὰ ποινικὰ δικαστήρια καὶ
 ὄχι εἰς τὰ στρατοδικεῖα (Α.Π.
 257/1952).

πὸν νὰ ἐξῆ ὁ ὑπάτιος τὸ πρᾶγ-
 μα ὡς ἰδιοκτησίαν του (Α.Π. 480/
 1940, Πλημ. Πατρῶν 285/1955).
 Ὡς ἰδιοπολήσις δὲν νοεῖται ἡ
 κτῆσις νομικῆς κυριότητος, ἥτις
 εἶνε ἀδύνατον (Τουτῆ σ. 477 ἐπ.).
 Ἡ ἰδιοπολήσις περιλαμβάνει καὶ
 τὴν κατανάλωσιν τοῦ πράγματος
 καὶ τὴν εἰς τρίτον παραχώρησιν
 αὐτοῦ (Αἰτιολ. ἀελ. 569).

Ὁ ἄφαιρον ἢ παρακρατῶν ἐξ-
 ὄν πρᾶγμα καὶ διαθέτων αὐτὸ
 ὑπὲρ τρίτου, ἰδιοποιεῖται τὴν ἐ-
 ξουσίαν τῆς διαθέσεως τοῦ πρᾶγ-
 ματος, ἥτοι ἰδιοποιεῖται αὐτὸ τὸ
 πρᾶγμα (Αἰτιολ. ἀελ. 569, Α.Π.
 273/1953).

Ἡ κρίσις ἐν τῷ ἀντικείμενον
 τῆς κλοπῆς εἶνε ἰδιαίτερος με-
 γάλῃ ἀξίας, εἶνε ὅλως σχετικὴ
 καὶ ἀνῆλογος τῶν προσώπων,
 τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου (Αἰ-
 τιολ. ἀελ. 566).
 Μεταβάλλονται οἱ ὅροι τῆς κρί-
 σεως, ὅταν ὀρισμένον ποσὸν ἀ-
 πορᾶ εἶνε ὑπερπλουτον ἢ εἰς
 ἕνα μὲν ἐξαρκοῦντα εἰς τὰς ἀ-
 νᾶγκας τοῦ πολιτην (Αἰτιολ. ἀελ.
 566).

Ἐπι συμπράξεως πλειόνων, ἀν-
 τικείμενον τῆς κλοπῆς εἶνε δι' ἐ-
 καστον τῶν συμπραξάντων ὁλό-
 κληρον τὸ ἀντικείμενον τῆς πρᾶ-
 ξεως (Αἰτιολ. ἀελ. 566).
 Ἀξία νοεῖται ἡ πραγματικὴ, ἢ
 ἀντικειμενικὴ, ἢ ἀγοραία καὶ οὐχί
 ἡ ἀπὸ διαθέσεως (Αἰτιολ. ἀ. 566).
 Τὸ ἰδιαίτερος μέγα τῆς ἀξίας
 τοῦ κλαπέντος ἀποτελεῖ νομικὴν
 ἔννοian καὶ ὑπόκειται, ἐπομένως,
 εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ ἀκυρωτικοῦ
 (Μπουραπ. Ποιν. Χρον. σ. 459
 Ποιν. Χρον. ε. ἀελ. 248. Ἀντι-
 θέτως, ἀλλ' οὐχὶ ὀρθῶς, ὅτι ἡ
 κρίσις περὶ τῆς ἀξίας εἶνε ἀνε-
 λεγκτος, Α.Π. 323/1951, 231/1954,
 98/1955).

Ἀποτελεῖ ξένον διὰ τὸν ὑπάτι-
 ος εἰς τοὺς συνεταίρους, ὥστε
 ὅτι πρόκειται περὶ πράγματος ἐν
 μέρει ἴδιου καὶ ἐν μέρει ἄλλο-
 τρου (Αἰτιολ. ἀελ. 557).
 Τὸ ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει ξένον
 πρᾶγμα δύναται νὰ κλαπῆ μὲν
 ὅταν τελεῖται ἐν τῇ κατοχῇ ἐτέρου
 τινὸς παρὰ τὸν ὑπάτιον, νὰ ὑ-
 ρεφαίρηθῃ δὲ ὅταν δὲν τελεῖται
 ἐν κατοχῇ ἐτέρου (Αἰτιολ. ἀ. 557).
 Κλοπὴ ἀδεσπότην (Ἀστ. Κώδ.
 ἀρθρ. 1075 ἐπ.) δένεῖνε δυνατὴ.
 Ἐπίσης δέν εἶνε δυνατὴ κλο-
 πὴ ἀπαίτησεως, ἐκτός ἐάν αὐτὰ
 ὡς ἐπὶ χερτονομιμάτων, φρο-
 τωτικῶν εἰς τὸν κομιστήν, εἰσι-
 τηρίων κλπ.
 Ἐπι θησαυροῦ εἶνε νοητὴ ἡ
 κλοπὴ ὑπὸ τὸ μὴ ἀνῆκον κατὰ τὸ
 τὸ ἥμιον, τὸ μὴ ἀνῆκον κατὰ τὸ
 ἀρθρ. 1093 Ἀστ. Κώδ. εἰς αὐ-
 τόν.

καὶ εἰς τὴν ἀφαιρέσεως (Αἰ-
 τιολ. ἀελ. 554).
 Διὰ τῆς διάρκειον κλοπῆς καὶ
 ὑφαίρεσεως χρησιμοποιοῦνται ἡ
 ἔννοια τῆς κατοχῆς, δηλαδή τῆς
 πραγματικῆς ἀπλῶς καταστάσε-
 ως καὶ οὐχὶ ἡ ἔννοια τῆς νομῆς
 (Αἰτιολ. ἀελ. 554).

Ἐάν ἐν τῇ συγκατοχῇ τελοῦν
 πλείονες, δύναται εἰς τούτων νὰ
 γίνῃ ὑπάτιος κλοπῆς περιποῶν
 ἐπιτῶ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπι τοῦ
 πράγματος ἐξουσίαν (Αἰτιολ. ἀ.
 524, 556).

Τὸ κινητὰ δύναται νὰ εἶνε
 στερῆ, ὑγρά ἢ ἀέρια, πάντως
 ὅμως ἐνώματα (Αἰτιολ. ἀ. 554).
 Οὐδέμηα χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι
 καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρωπίνου νο-
 ὄς εἶνε δεκτικὰ κλοπῆς (Αἰτιολ.
 ἀελ. 555).

Διὰ τῆς φράσεως ἐὸ ἐκ τῆς κα-
 τοχῆς ἐτέρου ἀφαιρῶν ἐκφράζε-
 ται ὅτι ἡ πρᾶξις πρέπει νὰ τε-
 λῆται αὐτονομῶν καὶ ἀνευ
 τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἔχοντος
 δικαίωμα (Αἰτιολ. ἀελ. 555).
 Ἡ πρᾶξις εἶνε τετελεσμένη ἀ-
 μα τῇ ἀφαίρεσι τοῦ πράγματος
 (Αἰτιολ. ἀελ. 555).

Τὸ ἀνῆκον εἰς ἐκκειμένῃ κλη-
 ρονομίαν δέν εἶνε ἀδέσποτον, με-
 τὰ δὲ τὴν ὑπεισέλευσιν καὶ πρὸ
 τῆς διανομῆς ὑφίσταται κατὰστα-
 σις συγκυριότητος μεταξὺ τῶν
 συγκληρονόμων, ἢ μεταξὺ τῶν ὑ-
 πεισελθόντων καὶ τῆς ἐκκειμένης
 κληρονομίας τῶν λοιπῶν, ὥστε
 ἕκαστον πρᾶγμα νὰ εἶνε δι' ἐ-
 καστον ἐν μέρει ἴδιον καὶ ἐν μέρει
 ξένον (Αἰτιολ. ἀελ. 556).

Ἐάν ἡ ἔταρτα ἀποτελεῖ νο-
 μικὸν πρόσωπον, τοῦτο ἔχει τὴν
 κυριότητα τῆς περιουσίας καὶ ὁ
 συνεταίρος ἀφαιρῶν τισαυτην ἀ-
 φαίρει ξένον κινητὸν πρᾶγμα. Ἄν
 ἡ ἔταρτα δέν ἀποτελεῖ νομικὸν
 πρόσωπον τότε ἡ κυριότης ἀνή-

τι λ.χ. παρεγράψαν η έτελέσθησαν εως την άλλοδαπην (Αιτιολ. σελ. 565).

Είνε αδιάφορον έπίσης αν αι πλειονες κλοπαι έγιναν κατά του αυτού προσώπου η κατά διαφόρων (Τούση σελ. 481 έ.π.).

Ίδε και υπ' άρθρ. 90 (σ. 152 έ.π.).
Περὶ τούτων στ. 'Η τέλεις της πράξεως διά κατανακλήσεως σπουδαίων υλικών έμποδίων, η χρησιμοποησις ούσιωδών σωματικῶν δυνάμεων η κακοήθων και δολιῶν μέσων, αποδεικνύει τόν ιδιαίτερος επικίνδυνον χαρακτήρα του δράστου και τήν ιδιαίτεράν ὄλως θύναμιν τής παρ' αὐτῷ έγκληματικής βουλήσεως (Αιτιολ. σ. 562).

Υπεξαίρεσις

Άρθρον 376.—1. Ο παρανόμως ιδιοποιούμενος ξένον (ιν δλω η έν μέρει) κινητόν πράγμα, όπωςδήποτε περιελθόν εως τήν κατοχήν αυτού, τιμωρεται διά φυλακίσεως μέχρι δύο έτων, εάν δε τό αντίκειμενον τής υπεξαίρεσεως είναι ιδιαίτερος μεγάλης αξίας διά φυλακίσεως τουλάχιστον ενός έτους.

2. Εάν η πράξις ενέχη κατάχρησιν ιδιαίτερας έμπιστοσύνης, ιδία δσάκις πρόκειται περί άντικειμένου έμπιστευμένου τῷ υπαίτερω λόγω άνήγκης η λόγω τής ιδιότητος αυτού ως έπιτρόπου η κηδεμόνος του παθόντος η ως μεσεγγυούχου η διαχειριστου άλλου τρας περιουσίας, τιμωρεται διά καθέρξεως μέχρι όεκα έτων.

3. Προς τό ξένον πράγμα εξομοιούται και τό ληρθέν τίμημα έμπιστευθέντος τῷ υπαίτερω προς πώλησιν κινητου πράγματος, ως έπίσης και τό κτηθέν κινητόν πράγμα διά χρημάτων η άλλου πράγματος έμπιστευθέντων τῷ υπαίτερω προς αγοράν η άντζλλαγήν του κτηθέντος.

'Η γενική διατύπωσις τής διατάξεως περιλαμβάνει πάντα τά θέματα κατά τά όποια ούδεις ύπάρχει κάτοχος του πράγματος, η είνε κάτοχος ό υπάτιος, όπως δήποτε λαβών τήν κατοχήν είτε διαμέσως περιλαμβάνει πάντα τά θέματα κατά τά όποια ούδεις ύπάρχει κάτοχος του πράγματος, η είνε κάτοχος ό υπάτιος, όπως δήποτε λαβών τήν κατοχήν είτε

συνεπεία συμβάσεως, είτε εύρέσεως, είτε συνέπειά φυσικών δυνάμεων η τυχσίων περιστατικών (Αιτιολ. σελ. 568).
'Η έννοια τής κατοχής, τής ιδιοποιήσεως του πράγματος και

της αξίας είνε οτα και σχετικῶς προς τήν κλοπήν (Αιτιολ. σελ. 569).
'Υπαρξις προθέσεως παρανόμου περιουσιακής ωφέλειας δεν απαιτείται (Αιτιολ. σελ. 569).

'Η ύπαρξις του σκοπού τής ιδιοποιήσεως άφεται εως τήν έλευθέραν κρίσιν του δικαστου (Αιτιολ. σελ. 570).

'Απαιτείται δόλος, συνιστάμενος εις τήν γνώσιν ότι τό πράγμα είνε ξένον και ότι η ιδιοποιήσις είνε παράνομος (Η. Γάφος, Ποιν. Χρον. α σελ. 170, 'Εφ. 'Αθηνών 1020/1951, Α.Π. 64/1952, 320/1953).

'Η απόπειρα δυσχερδερ διακρίνεται από τήν τελεσεμένην υπεξαίρεσιν (Η. Γάφος, Ποιν. Χρον. α σελ. 171).

Ξένον πράγμα νοείται τό εύρισκόμενον υπό ξένην ως προς τόν δράστην κυριότητα, ύφ' ην έννοιαν έκλαμβάνεται η κυριότης εις τό άσπικόν δικαίον, και τολών υπό τήν κατοχήν μόνον του υπαίτου (Πλημ. Πατρών 217/1953).

Ο μέχρι τής αποπληρωμής ύπο παρακράτησιν τής κυριότητος πώλησας πράγμα, δεν δύναται να έγκαλέση επί υπεξαίρεσει, έφσον ηγειρεν ηδη άγωγήν περιπληρωμής και δεν εζητήσε προηγουμένως τήν έπιστροφήν του ούτω πωληθέντος (Πλημ. Πατρών 217/1953).

Ξένον είνε τό πράγμα, όταν άνηκει εις τήν ιδιοκτησίαν άλλου, αποκτήσαντος τουτο κατά νόμιμον τρόπον εκ των έν τῷ άσπικῷ δικαίω άναφερομένων (Α.Π. 360/1953, Η. Γάφος, Ποιν. Χρον. α σ. 163, πρότ. άνεισ. έφ. 'Αθηνών, Ποιν. Χρον. β σελ. 467).

'Υπεξαίρεσιν δύναται να διαπραξή και ό κατέχων τό πράγμα

διά συμβάσεως παρακαταθήκης (Α.Π. 360/1953, 117/1955).

'Η κρίσις του δικαστηριου ότι δεν ύφίσταται τά στοιχεία τής υπεξαίρεσεως, άλλ' ότι πρόκειται περί διαφοράς άσπικης φύσεως, ώς άναφερομένη εις πράγματα ενανέλεγκτος (Α.Π. 220/1952, 321/1952).

Τό άρθρ. 375.1 τιμωρεί γενικῶς τήν υπεξαίρεσιν ως άδίκημα πληθυντόν τήν ιδιοκτησίαν, χωρίς να απαιτή τήν εις χρήμα άποτίμησιν τής αξίας του υπεξαίρεθέντος (Α.Π. 393/1953).

'Η εις χρήμα άποτίμησις τής αξίας του υπεξαίρεθέντος δεν απαιτείται εις ούδεμίαν περίπτωση ειν ούτε του άρθρ. 375 ούτε του άρθρ. 367 (Α.Π. 393/1953). 11, 371

Διά τόν χαρακτηρισμόν τής υπεξαίρεσεως ως ιδιαιτέρως μεγάλης αξίας ης ετέλεσε, ο νόμος άρκείται εις τήν κρατούσαν εις τας συναλλαγας άντλησιν και εις τος κανόνας τής κοινής πεποιθας (Α.Π. 393/1953).

Ματαιωθεισης τής τελέσεως του γάμου, συνιστά υπεξαίρεσιν η μη απόδοσις των ληφθέντων προς μέλλουσαν σύστασιν προικος (Α.Π. 156/1953).

Σόζυγος, εις εν έδδθη άνευ προεικουσμένου ποσόν προς άντιμετώπισιν εκ των τόκων αυτού των έξόδων του γάμου, διαπράττει υπεξαίρεσιν άρνούμενος να επιστρέψη τό ποσόν τουτο, διαπεθωρείται ως δοθέν συνειμείφα έντωλής προς διαχείρισιν (Πλημ. 'Αθηνών 2740/1952).

'Η κρίσις του δικαστηριου τής ούσιας περι τής ιδιοποιήσεως ενανέλεγκτος (Α.Π. 403/1953).

'Η παράνομος ιδιοποίησις ποσού δοθέντος προς πληρωμήν φόρου άποτελεί υπεξαίρεσιν (Α.Π. 405/1952).

1919, Βαδαρίτου Κ.Π.Δ. σελ. 338).
'Η απόρριψις του περι έμπράκτου μετανάστας Ισχυρισμού δέον να είνε ειδικώς ητιολογημένη (Α. Π. 113/1953).
'Επί έμπράκτου μετανάστας, τό

Ληστεία

Άρθρον 380.—'Ο διά σωματικής βίας κατά προσωπού ή δι' άπειλών ήνωμένω με έπικείμενον κίνδυνον σώματος ή ζωής άφαιρών παρ' έτέρου ξένον (έν δλφ ή έν μέρει) κινήσων πράγμα ή έξαναγκάζων εις παράδοσιν τουούτου, ίνα ιδιοποιηθ ή αυτό παρανομώς, τιμωρείται διά κ.θερέως.

2. 'Εάν συνταπέα της πράξεως έπ ήλθεν δ θάνατος προσωπού τινός ή βαρεία σωματική βλάβη (άρθρον 310), ή έν ή πράξις έξεταλίσθη μετ' ιδιαιτέρας σκληρότητος έναντίον προσωπού, επίδιδάλλεται θάνατος ή Ισθδίας κάθειρξις.

3. Αί αυταί ποιναι (§§ 1 και 2) επιδίδονται εις έκείνον, δστις έν κλοπή επ' αυτοφώρψ καταληφθείς, μεταχειρίζεται σωματικήν βίαν κατά προσωπού ή άπειλάς ήνωμένας με έπικείμενον κίνδυνον σώματος ή ζωής πρδς διατήρησιν του κλαπέτου.

Διά να υπάρξη τετελεσμένη ληστεία απαιτείται να επέλθη και ή άφαιρεσις του πράγματος, διότι ή ληστεία είνε άδίκημα στρεφόμενον ούχι κατά της έλευθερίας, άλλα κατά της Ιθιοκτιρίας (Αίτιολ. σελ. 574).

'Η πρδς τοιούτον μη έπιτευχθέντα όμως σκοπόν χρήσις βίας συνιστά άπόπειραν (Αίτιολ. σελ. 574).

'Η ψυχολογική βία πρέπει να τελείται δι' άπειλής περί κινδύνου έπικειμένου (Αίτιολ. σ. 575).

Είνε άδιάφορον έν ή βία άπειθύνεται άμέσως κατ' έκείνου παρ' ου πρόκειται να άφαιρεθ ή τδ πράγμα ή κατά των οργάνων αυτού, ίδιως έναντίον προσώπων μη κατεχόντων μέν τό

πράγμα, υποστηρίζόντων όμως τον κάτοχον αυτού και των δποιών ή άντίστασις πρέπει να κατανικηθ ή ώστε να επτύχη ο υπάιτιος να καταλάβη τό πράγμα, π.χ. άμαξηλατών, φυλάκων, συνδών κλπ. (Αίτιολ. σελ. 575).

Τδ αυτό ρηθέν και όταν δέν πρόκειται περί οργάνων του κάτοχου του πράγματος π.χ. τρομοκρατοβνται οι κάτοικοι μέρους τινός ή οι διαβάται όθου, οΐτινες θα ήτο δυνατόν να παρεμποδίσουν την άφαιρεσιν του πράγματος (Αίτιολ. σελ. 576).

'Εν τή έννοια της σωματικής βίας περιλαμβάνεται και ή διά μέσων ύπνωτικών ή ναρκωτικών ή άλλων αναλόγων περιαγωγ ή εις κατάστασιν άνασθησίας ή

νου έπιρροής τό γεγονός της πρδ της έξετάσεως άποδόσεως (Α.Π. 474/1951).

'Εξέτασις υπό της άρχής νοείται ή εξέτασις του ύπαίτιου ως κατηγορουμένου (Ι. Ζηριάδης, Ποιν. Χρον. β σελ. 281, Γ. Χριστόπουλος, Θέμ. ΛΑ σελ. 128, Κωστή α σελ. 448 σημ. α).

'Εξέτασις υπό της άρχής νοείται ή τε έγκυρος και ή άκύρωσ νομένη υπό προανακριτικού ύπαλληλου, τακτικού άνακριτού δικαστηρίου, (Ι. Ζηριάδης, Ποιν. Χρον. β σελ. 283), ή άλλης άρχής διοικητικής, ενεργούσης διοικητικήν κατά τό ύπαίτιου άνακρισιν (Α.Π. 135/1951).

Τδ ζήτημα ότι τά κλοπιμαία άπεδόθησαν πρδ πάσης άνακρίσεως είνε νομικόν (Α.Π. 62/1919, 'Αντιθέτως, Α.Π. 58/1952).

'Εξέτασις υπό της άρχής νοείται και ή ως μάρτυρος (Πλημ. Κορίνθου 1027/1953).

'Η άποδοσις ή ή ικανοποίησις πρέπει να γίνη άνευ παρανόμου βλάβης τρίτου τινός.

'Επομένως, δέν έξαλειφεται τό αξιόποινον έν ο κλέπτις, προκειμένου να άποδόση τό πράγμα εις τον Ιδιοκτήμονα, κλέψη τό τό εκ νέου από τον καλή τή πτελει άγοραστήν (Ι. Ζηριάδου, Ποιν. Χρον. β σελ. 283).

'Επί μερικής ικανοποίησεως ή άποδόσεως, έφόσον τό ύπόλοιπον μέρος είνε ετελοθς άξιας, χωρεί τό άρθρ. 377.

'Η έμπρακτος μετάνοια άποτελει προσωπικόν λόγον έξαλειψεως του αξιόποινου υπέρ μόνου του έκδηλώσαντος ταύτην (Α.Π. 99/1913, 632/1939).

'Εάν έχώρησεν έμπρακτος μετάνοια, κρίνει τό δικαστήριον των συνδέρων και όχι οι ένορκοι (Α. Π. 51/1909, 138/1909, 64/1916, 62/

νεται υπό του Ιδιοποιηθέντος τό πράγμα ή υπό τρίτου, ενεργούντος κατ' έντολήν αυτού, κατά τά έν άρθρ. 417 έπ. 428 'Αστ. Κώδικος.

Περί του όρου «οίκελα βουλήσει» ίδε υπ' άρθρ. 44 (άνωτ. σελ. 72 έπ.).

'Εφόσον δέν προκύπτει άναμφιβόλως τό αντίθετον, ή μέχρι της όπωσδήποτε έξετάσεως του ύπαίτιου υπό της άρχής άπόδοσις του πράγματος, δέον να θεωρηθ ής οίκελα βουλήσει γενομένη (Ι. Ζηριάδης, Ποιν. Χρον. β σ. 279).

Οίκελα βουλήσει θεωρείται ή γενομένη άποδοσις και όταν προηγθη προτροπή, έφόσον ένένετο πρδ της έξετάσεως (Α.Π. 69/1861). Τοούτο και έν έτι προσηγήθη της άποδόσεως ύποβολή μηνύσεως (όλομ. Α.Π. 180/1915, σχόλ. Ποιν. Χρον. ε σελ. 91, 'Αντιθέτως, 'Εφ. Θεσ/νίκης 22/1952, Α. Π. 401/1954).

'Ικανοποίησις, έφόσον δέν έγένητο οίκελα βουλήσει του ύπαίτιου, δέν έξαλειφει τό αξιόποινον (Α.Π. 321/1952, 474/1951).

Δέν άποτελει οίκελα βουλήσει άποδοσιν ή έγκατάλειψις του πράγματος υπό του δικωκομένου κλέπτου (Α.Π. 6/1855, 145/1891). 'Η περι του έκουσίου και αυθωρημήτου της άποδόσεως κρίσις του δικαστηρίου της ούσιας είνε άνέλεγκτος (Α.Π. 309/1952, 474/1951).

'Η έπίδειξις ελικρινούς μετάνοιας, λαμβανομένη υπ' όψιν διά την έπιμέτριον της ποινής, δέν έξαλειφει τό αξιόποινον, έλλείποντος του στοιχείου της οίκελα βουλήσει άποδόσεως (Α.Π. 309/1952).

'Ελλείποντος του στοιχείου της οίκελας θελήσει άποδόσεως είνε ά-

1919, Βεβαίωτον Κ.Π.Δ. σελ. 338).
"Η απόρριψις του περι έμπράκτου μετανοίας Ισχυρισμού δέον να εινε ειδικώς ήτιολογημένη (Α. Π. 113/1953).
"Επι έμπράκτου μετανοίας, τδ

Ληστεία

"Αρθρον 380. -- I. Ο διαδ σωματικης βίας κατά προσωπου η δι' απειλων ήνωμένων με έπικειμενον κίνδυνον σώματος η ζωης αφαιρών παρ' έτέρου ξένον (έν δλω η έν μέρει) κινήτων πράγμα η έξαναγκάζων εις παράδοσιν τουώτου, ίνα ιδιοποιηθ η αυτό παρανομωσ, τιμωρείται δια καθείρξωσ.
2. Εάν συνεπειά τής πράξωσ έπληθον δ θάνατος προσωπου τινος η βαρεία σωματικη δλάβη (άρθρον 310), η έν η πράξωσ έξετέλεσθη μετ' ιδιαιτέρας σκληρότητος έναντίον προσωπου, επιδίδεται θάνατος η ισόβιος κάθειρξωσ.
3. Αι αύται ποιναι (§§ 1 και 2) επιδίδονται εις έκείνον, οστις έν κλοπή επ' αυτώφωρ καταληφθεί, μεταχειρίζεται σωματικην βίαν κατά προσωπου η απειλάς ήνωμένασ με έπικειμενον κίνδυνον σώματος η ζωης πρός διατήρησιν του κλαπέτωσ.

πράγμα, ύποστηρίζοντων όμως τον κατοχον αυτωδ και των όποιων η αντίστασις πρέπει να κατανικηθ η ώστε να επιτύχη δ ύπαίτιος να καταλάβη τδ πράγμα, π.χ. άμαξηλατών, φυλάκων, συνοδών κλπ. (Αιτιολ. σελ. 575).
Τδ αυτό ρητέον και όταν δέν πρόκειται περι όργάνων του κράτους ή άλλων ήτων ήτοι δονατών να παρεμβοδίσουν την άφαιρείσιν του πράγματος (Αιτιολ. σελ. 576).
"Εν τή έννοιά τής σωματικης βίας περιλαμβάνεται και η δια μέσων ύπνωτικών η ναρκωτικών η άλλων άναλόγων περιανωγών εις κατάστασιν άνασθησισ ή

Δια να υπάρξη τετελεσμένη ληστεία απαιτείται να επέλθη και η άφαιρείσιν του πράγματος, διότι η ληστεία εινε αδίκημα στρεφόμενον ουχι κατά τής έλευθερίας, αλλά κατά τής Ιδιοκτησίας (Αιτιολ. σελ. 574).
"Η πρός τοιούτον μη έπιτευχθέντα όμως σκοπόν χρήσις βίας συνιστά απόπειραν (Αιτιολ. σελ. 574).
"Η ψυχολογητική βία πρέπει να τελεείται δι' απειλής περι κινδύνου έπικειμένου (Αιτιολ. σ. 575).
"Εινε αδιάφορον άν η βία άπειθυβνεται άμέσως κατ' έκείνου παρ' ου πρόκειται να άφαιρευθ η τδ πράγμα η κατά των όργάνων αυτωδ, τδώς έναντίον προσωπων μη κατεχόντων μέν τδ

νου έπιρροής τδ γεγονόσ τής πρό τής έξετάσεωσ άποδόσεωσ (Α.Π. 474/1951).
"Εξέτασις υπό τής άρχής νοείται η έξετασις του ύπαίτιου ώσ κατηγορουμένου (Ι. Ζηριάδης. Ποιν. Χρον. β σελ. 281, Γ. Χριστόπουλος. Θέμ. ΛΑ σελ. 128, Κωστήσ σελ. 448 σημ. α).
"Εξέτασις υπό τής άρχής νοείται η τε έγκυρος και η άκύρωσ γενομένη υπό προανακριτικού ύπαλλήλου, τακτικό άνακριτοδ, δικαστηρίου. (Ι. Ζηριάδης. Ποιν. Χρον. β σελ. 283), η άλλωσ άρχής διοικητικής, ένεργούσσης διοικητικήν κατά τδ ύπαίτιου άνάκρισιν (Α.Π. 135/1951).
Τδ ζήτημα ότι τά κλοπιμαία άποδόθησαν πρό πάσης άνακρίσεωσ εινε νομικόν (Α.Π. 62/1919. Αντιθέτωσ. Α.Π. 58/1952).
"Εξέτασις υπό τής άρχής νοείται και η ώσ μάρτυροσ (Πλημ. Κορίνθου 1027/1953).
"Η άπόδοσις η ή Ικανοποίησις πρέπει να γίνη άνευ παρανομου βλάβησ τρίτου τινός.
"Επομένωσ, δέν έξαλείφεται τδ αξιόποινον άν δ κλέπτησ, προκειμένου να άποδόση τδ πράγμα εις τον Ιδιοκτήμονα, κλέψη τδ το έκ νέου από τον καλή τή πεισται άγοραστήν (Ι. Ζηριάδου, Ποιν. Χρον. β σελ. 283).
"Επι μερικησ Ικανοποιήσεωσ η άποδόσεωσ, έφθασον τδ ύπόλοιπον μέρος εινε εύτελοσ αξίασ, χωρεί τδ άρθρ. 377.
"Η έμπρακτοσ μετάνοια άποτελεί προσωπικόν λόγον έξαλείψεωσ του αξιόποινου ύπέρ μόνου του έκδηλώσαντοσ ταύτην (Α.Π. 99/1913, 632/1939).
"Εάν έχώρησεν έμπρακτοσ μετάνοια, κρίνει τδ δικαστήριο των συνέδρων και όχι οι ένορκοι (Α. Π. 51/1909, 138/1909, 64/1916, 62/

νειαι υπό του Ιδιοποιηθέντοσ τδ πράγμα η υπό τρίτου, ένεργούντοσ κατ' έντολήν αυτωδ, κατά τά έν άρθρ. 417 επ. 428 Αστ. Κώδικοσ.
Περι του όρου «οικεία βουλήσει» ίδε υπ' άρθρ. 44 (άνωτ. σελ. 72 επ.).
"Εφόσον δέν προκύπτει άναμφιβόλωσ τδ αντίθετον, η μέχρι τής άποσδήποτε έξετάσεωσ του ύπαίτιου υπό τής άρχής άπόδοσις του πράγματος, δέον να θεωρηθ η ώσ οικεία βουλήσει γενομένη (Ι. Ζηριάδης, Ποιν. Χρον. β σ. 279).
Οικεία βουλήσει θεωρείται η γενομένη άπόδοσις και όταν προηγθ η προτροπή, έφόσον ένένετο πρό τής έξετάσεωσ (Α.Π. 69/1861).
Τοττο και άν έτι προηγθ η τής άποδόσεωσ ύποβολη μηνύσεωσ (όλομ. Α.Π. 180/1915, σόδλ. Ποιν. Χρον. σελ. 91. Αντιθέτωσ. Εφ. Θεσ/νίκης 22/1952. Α. Π. 401/1954).
"Ικανοποίησις, έφόσον δέν έγένετο οικεία βουλήσει τδ ύπαίτιου, δέν έξαλείφει τδ αξιόποινον (Α.Π. 321/1952, 474/1951).
Δέν άποτελεί οικεία βουλήσει άπόδοσιν η έγκατάλειψις του πράγματοσ υπό του δικωκομένου κλέπτου (Α.Π. 6/1855, 145/1891).
"Η περι του έκουσίου και αυθορμήτου τής άποδόσεωσ κρίσις του δικαστηρίου τής ούσιασ εινε άνέλεγκτοσ (Α.Π. 309/1952, 474/1951).
"Η έπίδειξις ελικρινούσ μετανοίας, λαμβανομένη υπ' όψιν δια την έπιμέτερήσιν τής ποιησ, δέν έξαλείφει τδ αξιόποινον, έλλείποντοσ του στοιχείου τής οικεία βουλήσει άποδόσεωσ (Α.Π. 309/1952).
"Ελλείποντοσ του στοιχείου τής οικεία βουλήσει άποδόσεωσ εινε α.

νεαι υπό του Ιδιοποιηθέντοσ τδ πράγμα η υπό τρίτου, ένεργούντοσ κατ' έντολήν αυτωδ, κατά τά έν άρθρ. 417 επ. 428 Αστ. Κώδικοσ.
Περι του όρου «οικεία βουλήσει» ίδε υπ' άρθρ. 44 (άνωτ. σελ. 72 επ.).
"Εφόσον δέν προκύπτει άναμφιβόλωσ τδ αντίθετον, η μέχρι τής άποσδήποτε έξετάσεωσ του ύπαίτιου υπό τής άρχής άπόδοσις του πράγματος, δέον να θεωρηθ η ώσ οικεία βουλήσει γενομένη (Ι. Ζηριάδης, Ποιν. Χρον. β σ. 279).
Οικεία βουλήσει θεωρείται η γενομένη άπόδοσις και όταν προηγθ η προτροπή, έφόσον ένένετο πρό τής έξετάσεωσ (Α.Π. 69/1861).
Τοττο και άν έτι προηγθ η τής άποδόσεωσ ύποβολη μηνύσεωσ (όλομ. Α.Π. 180/1915, σόδλ. Ποιν. Χρον. σελ. 91. Αντιθέτωσ. Εφ. Θεσ/νίκης 22/1952. Α. Π. 401/1954).
"Ικανοποίησις, έφόσον δέν έγένετο οικεία βουλήσει τδ ύπαίτιου, δέν έξαλείφει τδ αξιόποινον (Α.Π. 321/1952, 474/1951).
Δέν άποτελεί οικεία βουλήσει άπόδοσιν η έγκατάλειψις του πράγματοσ υπό του δικωκομένου κλέπτου (Α.Π. 6/1855, 145/1891).
"Η περι του έκουσίου και αυθορμήτου τής άποδόσεωσ κρίσις του δικαστηρίου τής ούσιασ εινε άνέλεγκτοσ (Α.Π. 309/1952, 474/1951).
"Η έπίδειξις ελικρινούσ μετανοίας, λαμβανομένη υπ' όψιν δια την έπιμέτερήσιν τής ποιησ, δέν έξαλείφει τδ αξιόποινον, έλλείποντοσ του στοιχείου τής οικεία βουλήσει άποδόσεωσ (Α.Π. 309/1952).
"Ελλείποντοσ του στοιχείου τής οικεία βουλήσει άποδόσεωσ εινε α.

και ιδιαίτέρως μεγάλης αξίας, ή γ') εάν ή φθορά έγέμετο διά πυρρός ή τινος τών εν άρθρῳ 270 μέσων, επέλλεται φυλάξεις τούλάχιστον τριών μηνών.

Τό κοινόν δφέλος δέν είνε μόνον υλικόν, αλλά παντός είδους, ώστε έν τή γενικωτέρῃ ταύτῃ διατυπώσει περιλαμβάνονται τά πράγματα τών παραγράφων 2-5 τού άρθρ. 422 Ποιν. Νόμου (Αιτιολ. σελ. 581), ή μινεία τών δόπιων είνε ένδεικτική (κωστή γ σελ. 258).

Τό άρθρ. 382 δέν τιμωρεί τήν φθοράν ίδιου τού ύπαιτου πράγματος (Αιτιολ. σελ. 581).

Αι περί ζωοκτονίας και περί ζωοκλοπής διατάξεις παραμένουν άθικτοι (Αιτιολ. σελ. 581). Αι παραβάσεις τού άρθρ. 4 ά.ν. 1966/1939 προβλέπονται ήδη υπό τού άρθρ. 382 (άρθρ. 473.2. 30). Όμοίως αι παραβάσεις τού άρθρ. 1 γ. 2918/1920 (άρθρ. 473.

Γενικαι διατάξεις

Άρθρον 383.— Είς τās περιπτώσεις τών άρθρων 381 και 382 στοιχ. 6' ή ποινική δώξεις χωρεί μόνον επί έγκλησί.

Τό πρὸς Έγκλησι δικαίωμα άνήκει εις τόν ιδιοκτήτην τού πράγματος, καθάσον ή πράξις τής φθοράς προσβάλλει τό δικαίωμα τής ιδιοκτησίας (Α.Π. 436/1953).

Διώκεται άντεπαγγέλτως ή και' άρθρ. 40 ά.ν. 1010/1937 φθορά άγροτικού κτήματος (Α.Π. 436/1953).

Αύτεπαγγέλτως επίσης διώκεται ή και' τὸ άρθρ. 52 ά.ν. 1010/1937 φθορά (Α.Π. 135/1952 156/1954, 345/1954).

2.19). Επίσης αι παραβάσεις τού άρθρ. 13 ν. 3316 περί ύδρευσεως (άρθρ. 373.2.23).

Έξυπηρετεί κοινόν δφέλος τό άντικείμενον διαν κατά τόν ένεστατά προορισμόν του έτέθη διά τήν δλόητα (Τούζη σελ. 496).

Η κρίσις τού δικαστηριου τής ούσας περί τής ιδιαιτέρως μεγλης αξίας τού πράγματος, είνε άνέλεγκτος (Α.Π. 93/1955).

Έφάσον δέν άποδεικνύεται ή δυνατότης γενικωτέρου κινδύνου εις ξένα πράγματα εκ τής πυρκαϊάς, δέν χωρεί τὸ άρθρ. 264, άλλα τὰ άρθρα 381-382 (Πλημ. Παρνασσίδος 1/1951).

166 και άρθρ. 264 έπ. 381, 383, 384, 471.2. Ποιν. Νόμου άρθρ. 422.

δικαίωμα πρὸς Έγκλησι εχει μόνον αὐτός (Πλημ. Κερκύρας 202/1955).

186/1955). Έπί συμπληρώσαντος τὸ 17ον έτος άνηλικού άπλως μικρονοϊκού με μόνον μετρίως καθυστερημένην τήν διανοητικὴν εξέλιξιν, Ποιν. Νόμ. άρθρ. 426.

Άρθρον 384.— Είς τās περιπτώσεις τών άρθρων 381 και 382 στοιχ. 6' τὸ άξιώποιον εξαλείφεται, εάν δ ύπαίτιος, οικεία θελήσει, πρίν έτι εξετασθί δπωσδήποτε περί τής πράξεως του υπό τής άρχής, άνήργησεν άνευ παρανόμου δλόης τρέτου τινός, τήν πλήρη άποκατάστασι τού φθαρέντος πράγματος ή τήν έντελη ήκανοποίησιν τού ζημιωθέντος. Η μερική άποκατάστασις ή ήκανοποίησις εξαλείφουσι τὸ άξιώποιον κατά τούτο μόνον τὸ μέρος.

Τό άρθρ. 384 περιέχει διάταξιν περί έμπράκτου μετανοίας άνάλογον πρὸς τήν τού άρθρ. 379 (Αιτιολ. σελ. 582). 186 ύπ' άρθρ. 379.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Έκθίσεις

Άρθρον 385.—1. Όστις, εκτός τών εν άρθρῳ 380 περιπτώσεων, επί σκοπῷ τού να περιποιήση εις έαυτὸν ή εις άλλον παράνομον περιουσιακόν δφέλος, εξαναγκάζει τινά διά βίας ή άπειλής εις πράξιν, παράλειψιν ή άνοχήν, εξ ής έπέρχεται ζημία εις τήν περιουσίαν αὐτου τού εξαναγκασόμενου ή άλλου, τιμωρεται: α) κατά τὰ εν άρθρῳ 380 §§ 1 και 2 όριζόμενα, έν η πράξις έτελεσθη διά σωματικῆς βίας κατά προσώπου ή δι' άπειλών ήνωμένων με έπικείμενον κίνδυνον σώματος ή ζωής, β) κατά πάσαν δ' άλλην περίπτωσην διά φυλακίσεως, τούλάχιστον τριών μηνών.

2. Αι διατάξεις τού άρθρου 72 περί οίκου εργασίας έχουσι και έν προκειμένῳ εφαρμογήν.

Ός άναφέρει ή εισηγητική έκθεσις, εως άπάτη έν στενή έννοία χαρακτηρίζεται ή επί σκοπῷ παρανόμου περιουσιακού δφέλου βλάβη άλλου. Αντιθέτως, ή δι' άπάτης πρόκλησις άπλής βλάβης εις άλλον άνευ άποκομίσεως άντιστοιχου άφέ-

ναι ιδιαίτερος μεγάλης αξίας, ή γ) εάν ή φθορά εγένετο διά πυρρός ή τινος τών εν άρθρω 270 μέσων, επιβάλλεται φυλάξεις τουλάχιστον τριών μηνών.

Τό κοινόν όφελος δέν είνε μόνον ύλικόν, αλλά παντός είδους, ώστε έν τή γενικωτέρη ταύτη διατυπώσει περιλαμβάνονται τά πράγματα τών παραγράφων 2-5 του άρθρ. 422 Ποιν. Νόμου (Αιτιολ. σελ. 581), ή μινεία τών όποίων είνε ένδεικτική (Κωστή γ σελ. 258).

Τό άρθρ. 382 δέν τιμωρεί τήν φθοράν ίδιου του ύπαιτιου πράγματος (Αιτιολ. σελ. 581).

Αι περί ζωοκτονίας και περί ζωοκλοπής διατάξεις παραμένουν άδικται (Αιτιολ. σελ. 581). Αι παραβάσεις του άρθρ. 4 ά.ν. 1906/1939 προβλέπονται ήδη ύπό του άρθρ. 382 (άρθρ. 473.2. 30). Όμοίως αι παραβάσεις του άρθρ. 1 γ. 2918/1920 (άρθρ. 473.

Γενικά διατάξεις

Άρθρον 383.— Είς τās περιπτώσεις τών άρθρων 381 και 382 στοιχ. β' ή ποινική δίωξις χωρεί μόνον επί έγκλήσει.

Τό προς έγκλησιν δικαίωμα άνήκει εις τόν ιδιοκτήτην του πράγματος, καθόσον ή πράξις της φθοράς προσβάλλει τό δικαίωμα τής ιδιοκτησίας (Α.Π. 436-1953).

Διώκεται αύτεπαγγέλτως ή και άρθρ. 40 ά.ν. 1010/1937 φ00-ρπ άγροτικού κτήματος (Α.Π. 436/1953).

Αύτεπαγγέλτως έπίσης διώκεται ή κατά τό άρθρ. 52 ά.ν. 1010/1937 φθορά (Α.Π. 135-1952 168/1954, 348-1954).

2.19) Έπίσης αι παραβάσεις του άρθρ. 13 ν. 3316 περί ύδρευσεως (άρθρ. 373.2.23).

Έξυπηρετεί κοινόν όφελος τό άντικείμενον όταν κατά τόν ένεστώτα προορισμόν του έτέθη διά τήν όλότητα (Τούνη σελ. 496). Η κρίσις του δικαστηρίου τής ούσας περί τής ιδιαίτερας μεγάλης αξίας του πράγματος, είνε άνέλεγκτος (Α.Π. 93/1955).

Έφσον δέν άποδεικνύεται ή δυνατότης γενικωτέρου κινδύνου εις ξένα πράγματα εκ τής πυροκαϊάς, δέν χωρεί τό άρθρ. 264, άλλα τά άρθρα 381-382 (Πλημ. Γίαρνασιδος 1/1951).

16ε και άρθρ. 264 έπ. 381, 383, 384, 471.2. Ποιν. Νόμου άρθρ. 422.

δικαίωμα προς έγκλησιν έχει μόνον αυτός (Πλημ. Κερκύρας 202/1955). 16ε και άρθρ. 118. Ποιν. Νόμ. άρθρ. 426.

Έπί συμπληρώσαντος τό 17ον εκού άνηλκού άπλως μικρονοϊ-κου μέ μόνον μετρίως καθυστερημένην τήν διανοητικήν εξέλιξιν,

Άρθρον 384.— Είς τās περιπτώσεις τών άρθρων 381 και 382 στοιχ. β' τό αξιόποινον εξαλείφεται, εάν ό ύπαίτιος, οικεία θελήσει, πρίν έτι εξετασθί δπωδότηποτε περί τής πράξεώς του ύπό τής άρχής, ένήργησεν άνευ παρανόμου βλάβης τρίτου τινός, τήν πλήρη άποκατάστασιν του φθαρέντος πράγματος ή τήν έντελή έκανοποίησιν του ζημιωθέντος. Η μερική άποκατάστασις ή έκανοποίησις εξαλείφουσι τό αξιόποινον κατά τουτο μόνον τό μέρος.

Τό άρθρ. 384 περιέχει διάταξιιν περί έμπράκτου μετανοίας άνάλογον προς τήν του άρθρ. 379 (Αιτιολ. σελ. 582). 16ε ύπ' άρθρ. 379.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'

Έκθίσις

Άρθρον 385.—1. Όστις, εκτός τών εν άρθρω 380 περιπτώσεων, επί σκοπώ του να περιποιηθή εις έαυτόν ή εις άλλον παράνομον περιουσιακόν όφελος, εξαναγκάζει τινά εις βίαις ή άπειλής εις πράξιν, παράλειψιν ή άνοχήν, έξ ής έπέρχεται ζημία εις τήν περιουσίαν αούτου του εξαναγκασμένου ή άλλου, τιμωρείται: α) κατά τά εν άρθρω 380 §§ 1 και 2 όριζόμενα, έν ή πράξις έτελέσθη διά σωματικής βίαις κατά προσώπου ή δι' άπειλών ήνωμένων μέ έπικείμενον κίνδυνον σώματος ή ζωής, β) κατά πάσαν δ' άλλην περίπτωσην διά φυλακίσεως, τουλάχιστον τριών μηνών.

2. Αι διατάξεις του άρθρου 72 περί οίκου εργασίας έχουν και έν προκειμένω εφαρμογήν.

Ός άναφέρει ή εισηγητική έκθεσις, ως άπάτη έν στενή έννοία χαρακτηρίζεται ή επί σκοπιώ παρανόμου περιουσιακού όφελους βλάβη άλλου. Αντιθέτως, ή δι' άπάτης πρόκλησις άπλής βλάβης εις άλλον άνευ άποκομίσεως άντιστοιχου όφέ-

ποσχέσεως (Α. Π. 3/1953).
Δέν υφίσταται άπάτη, όταν ό πρόβας εις πράξιν βλαπτικήν τής περιουσίας δέν παρεπλανήθη, αλλά τουναντιον φέρεται κατηγορηθείς ως συμμετασχών δολώς εις τήν πράξιν (Α.Π. 9/1953).

Η βλάβη δύναται να είναι είτε θετική είτε άποθετική (Πρότ. άντεισ. Α.Π. Ποιν. Χρον. γ σελ. 127).

Περιουσία νοείται όχι μόνον τό δικαίωμα κυριότητος, αλλά τό σύνολον των χρηματικής αξίας άγαθων (εμπράγματα, προσωπικά, χρηματικής αξίας δικαιώματα, νομή, άπαιτήσεις, μέσα άποδελξέως) (Πρότ. άντεισ. Α.Π. Ποιν. Χρον. γ σελ. 127).

Δέν εινε άπαραίτητον όπως ή ζημία εινε ένεστώσα και άμεσος. Διότι και ή άπειλη ή ό κίνδυνος τής περιουσίας έν τώ μέλλοντι λόγω έμπλοκής εις δαπανηρόν δικαστικόν άγωνα (Α. Π. 108/1907) συνιστά περιουσιακήν βλάβην (Πρότ. άντεισ. Α. Π. γ σελ. 127).

Αι διατάξεις του Π. Κ. περί άπάτης εινε έπιεικτέρας των του Π. Ν. (Α. Π. 16/1953, 113/1954).

Τό αδίκημα θεωρείται τελεσθέν άφ' ης έπέλθη ή βλάβη εις τόν παθόντα και ή αντίστοιχος ώφέλεια εις τόν άλλον (Α.Π. 16/1953).

Η παρσαιώπησις ή ή απόκρυψις καθίσταται αδέμιτος διά τής έπιτηδείως και τεχνηέντως ένισχυμένης πλάνης εκείνου από τόν όποιον άποκρύπτεται ή άλήθεια (Α.Π. 152/1953).

Κύριον συστατικόν τού δδικήματος εινε ή δι' έξαπατήσεως τινός, διά παρσατάσεως έν γνώσει ψευδων γεγονότων ως άλλων, βλάβη ξένης περιουσίας,

έπί σκοτώ περιουσιακού όφελους (Α.Π. 212/1953).

Πρός ύπαρξιν τού αδίκηματος άρκει ή συνδρομή μιās τών έν παραγρ. 1 διαζευκτικώς άναφερομένων δολων παρσατάσεων (Α.Π. 10/1954).

Δέν απαιτείται ό συννεπεία τής πλάνης ένεργήσας τήν έπιβλαβήν πράξιν να ήτο πράγματι εις θέσιν να διασθεση τήν ξένην περιουσίαν (Α.Π. 72/1954).

Τήν εκ τής έξαπατήσεως βλάβην δέν άποκλείει ή κατά τού έξαπατήσαντος αξίωσις τού παθόντος περί άποζημιώσεως, βασει ύπισταμένης τυχόν συμβατικής σχέσεως και ή έπιδιωξις τής ικανοποίησός του διά προσφυγής εις τά δικαστήρια (Α.Π. 72/1954).

Εάν έλλείψη ό σκοπός έπιτεύξεως παρηνόμου όφελους, χωρεί τό άρθρ. 389 (Α.Π. 113/1954).

Περιουσιακόν όφελος εινε τό επαγόμενον αύξησιν τής περιουσιακής καταστάσεως (Α. Π. 113/1954).

Παράνομον εινε τό όφελος ότινά άξίωσιν κατά τού παθόντος (Α. Π. 113/1954).

Δέον να υφίσταται σχέσις αίτιου και αίτιατου, μεταξύ αίτιου και άποτελέσματος, μεταξύ τής ένεργείας τού δράστου (παράστασις ψευδων γεγονότων) και τής προκληθείσης πλάνης (Α. Π. 163/1951, 10/1954).

Η ύπόσχεσις περί μέλλοντος να συμβή γεγονότος και ή λήψις ένεκα ταύτης χρημάτων ή άλλων παροχών δέν άποτελεί άπάτην, εάν δέν πραγματοποιηθή τό ύποσχεθέν, άλλ' ή άθέτησις τίκτει άστικās συννεπείας (Α. Π. 148/1926 Πλημ. Καλαμών 40/1953, Εφ. Ναυπλ. 35/1953, Ίδε όμως

και Η. Γάρον, Ποιν. Χρον. α ελ. 396).

Τιμωρείται έπί άπάτη ό ψευδός έν γνώσει παρσατήσας εις τόν μηνυτήν, ότι έπικολογγά ένσημα τού Ι.Κ.Α. άναλογούντα έφ' όλοκλήρου τού μισθού, ένώ ή έπικολογησις ένγνετο διά μικρότερον ποσόν (Α. Π. 79/1953).

Περιουσία νοείται τό σύνολον των οικονομικών, ήτοι των χρηματικων αξιων έχόντων άγαθών, είτε πραγμάτων είτε δικαιωμάτων, ότινα ανήκουν εις έτερον (Α.Π. 71/1955).

Βλάβη τής περιουσίας νοείται ή έπι έλαττον τής αξίας αυτής διαφορά, ήτις έπέρχεται εκ τίνος των ένεργειων ή παραλείψεων τού δράστου (Α.Π. 71/1955).

Η ποιη ή άπάτης έπιβλάσσεται και έπί παρσατάσεως τού άρθρ. 87.1 τού κώδικου περί φορολογίας καινου (Πλημ. Αγρι. νίου 45/1951).

Δέν άποκλείεται συρροή άπάτης και πλαστογραφίας και δέν άσκει έπιρροήν τό ότι προς διευκόλυνσιν τής άπάτης έγένητο ή πλαστογραφία (Α.Π. 396/1954).

Μόνον όταν ή χρήσις τού πλαστού έγγραφου δέν προβλέπεται ως έπιβαρυντική περιπτώσις τής πλαστογραφίας, ύπάρχει συρροή άπάτης και πλαστογραφίας (Σχόλ. Α. Μπουροπούλου Ποιν. Χρον. ε σελ. 38).

Η ύποβολή των ψευδρκων καταθέσεων εις τήν εισαγγελικήν αρχήν, άποτελοθσα όλονεπράξιν άξιοποίησεως των ψευδορκιών, δέν θεμελιού αύτοτελής άδίκημα άπάτης (Πλημ. Πειραιώς 937/1954).

Τό Ιδιαιτέρως έπικίνδυνον εινε νομική έννοια ύποκειμένη εις τόν έλεγχον του Α.Π. κρίνοντος έπί τή βάσει των άνελέγκτως γενο-

μένων δεκτών πραγμάτων περιστατικων (Α.Π. 372/1954).
Τό αδέμιτον τής παρσαιώπησεως άλλων γεγονότων υφίσταται όταν ό παρσαιώπων ύποχρεούται είτε εκ τού νόμου είτε εκ συμβάσεως προς άνακοίνωσιν (Α.Π. 392/1954).
Δέν εινε αδέμιτος ή έν δικήν προσωρινών μέτρων παρσαιώπησις υπό τού ένάγοντος τής ύπο αύτόν πρό τής συζητήσεως τής αίτήσεως πώλησεως τού άκινήτου (Α.Π. 392/1954).

Απαραίτητον στοιχείον εινε ή έπέλευσις βλάβης εις ξένην περιουσίαν, άδισφόρου όντος άντό σκοπούμενον όφελος έπέτευχθη ή μή (Α.Π. 22/1955).

Δέν απαιτείται έν τή άποφάσει ειδική μνεία τής δολίας προαιρέσεως, συναγομένης εκ τής περι ένοχής άνελέγκτου κρίσεως τού δικαστηρίου τής ούσας (Α.Π. 22/1955).

Τό έγκλημα τής άπιστίας (άρθρ. 390) εινε διάφορον τού τής άπάτης και άν έτι ό πράξας τήν άπάτην εινε άντιπροσώπιος και διαχειριστής τής περιουσίας τού παθόντος (Α. Π. 148/1955).

Διά τήν έπιβολήν καθερέξεως άρκει ή μία των έν παραγρ. 3 περιστάσεων (Α. Π. 148/1955).
Εφόσον εις τό βούλευμα αναφέρονται λεπτομερώς αι περιστασις ύφ' ός έτελέσθη ή άπάτη, έξ ών έκριθη ό ύπαίτιος ως Ιδιαιτέρως έπικίνδυνος, δέν υφίσταται έλλειψις ειδικής αίτιολογίας (Α. Π. 148/1955).

Ο ψευδός παρσατήσας διτδιά τών γνωριμιών του θα ήδύνατο να έπιτύχη διορισμόν τού παθόντος, και λαβών παρ' αύτοού, πεισθέντος εις τās ψευδεις βεβαιώσεσις, όρισμένον ποσόν, τιμωρείται έπί άπάτη (Α.Π. 212/53).

ποσχέσεως (Α. Π. 3/1953).
Δέν ύφίσταται άπάτη, όταν ό πρόβος εις πράξιν βλαπτικίης τής περιουσίας δέν παρεπληρήθη, άλλα τουναντίον φέρεται κατηγορηθείς ως συμμετασχών δολλίως εις τήν πράξιν (Α.Π. 9/1953).

Η βλάβη δύναται νά εινε είτε θετική είτε άποθετική (Πρότ. άντεισ. Α.Π. Ποιν. Χρον. γ σελ. 127).

Περιουσία νοείται όχι μόνον τό δικαίωμα κυριότητος, άλλα τό σύνολον των χρηματικῶν αξίας άγασθων (έμπράγματῶν, προσωπικά, χρηματικῆς αξίας δικαιώματα, νομή, άπαιτήσεις, μέσα άποδείξεως) (Πρότ. άντεισ. Α.Π. Ποιν. Χρον. γ σελ. 127).

Δέν εινε άπαραίτητον όπως ή ζημία εινε άνεστώσα καί άμεσος. Διότι καί ή άπειλή ή ό κίνδυνος τής περιουσίας έν τώ μέλλοντι λόγω έμπλοκής εις δαπανηρόν δικαστικόν άγωνα (Α. Π. 108/1907) συνιστά περιουσιακήν βλάβην (Πρότ. άντεισ. Α. Π. γ σελ. 127).

Αί διατάξεις του Π. Κ. περί άπάτης εινε έπικειότεραι των του Π.Ν. (Α. Π. 16/1953, 113/1954).

Τό άδίκημα θεωρείται τελεσθένον άφ ής έπέλθη ή βλάβη εις τόν παθόντα καί ή αντίστοιχος ώφέλεια εις τόν άλλον (Α.Π. 16/1953).

Η παρσιώπησις ή ή άπόκρυψις καθίσταται άθέμιτος διά τής έπιτηδείως καί τεχνηέντως ένισχυομένης πλάνης έκεινου από τόν όποιον άποκρύπτεται ή άλήθεια (Α.Π. 152/1953).

Κύριον συστατικόν του άδικήματος εινε ή δι' έξαπατήσεως τίνος, διά παρσιώσεως έν γνώσει ψευδών γεγονότων ως άλλων, βλάβη ξένης περιουσίας,

έπί σκοπώ περιουσιακού όφέλους (Α.Π. 212/1953).

Πρός ύπαρξιν του άδικήματος άρκει ή συνδρομή μιας τών έν παραγρ. 1 διαζευκτικώς άναφερομένων δολλίων παρσιώσεων (Α.Π. 10/1954).

Δέν άπαιτείται ό συννεπεία τής πλάνης ένεργήσεως τήν έπιβλαβή πράξιν νά ήτο πράγματι εις θέσιν νά διαθείση τήν ξένην περιουσίαν (Α.Π. 72/1954).

Τήν έκ τής έξαπατήσεως βλάβην δέν άποκλείει ή κατά του έξαπατήσαντος αξίωσις του παθόντος περί άποζημιώσεως, βλάβη ύφισταμένης, τυχόν συμβατικής σχέσεως καί ή έπιδιωξις τής ίκανοποίησώς του διά προσφυγής εις τά δικαστήρια (Α.Π. 72/1954).

Εάν έλλείψη ό σκοπός έπιτεύξεως παρ'άνόμου όφέλους, χωρεί τό άρθρ. 389 (Α.Π. 113/1954).

Περιουσιακόν όφελος εινε τό έπαγόμενον αύξησιν τής περιουσιακής καταστάσεως (Α. Π. 113/1954).

Παράνομον εινε τό όφελος όταν ό δράστης δέν έχη νόμιμον τινά αξίωσιν κατά του παθόντος (Α. Π. 113/1954).

Δέον νά ύφίσταται σχέσις αίτιου καί αίτιατου, μεταξύ αίτιου καί άποτελέσματος, μεταξύ τής ένεργείας του δράστου (παρσιώσεως ψευδών γεγονότων) καί τής προκληθείσης πλάνης (Α. Π. 163/1951, 10/1954).

Η ύπόσχεσις περί μέλλοντος νά συμβή γεγονότος καί ή λήψις ένεκα ταύτης χρημάτων ή άλλων παροχών δέν άποτελεί άπάτην, εάν δέν πραγματοποιηθή τό ύποσχεθέν, άλλ ή άθέτησις τικτει άστικώς συννεπείας (Α. Π. 148/1926 Πλημ. Καλαμών 40/1953, Εφ. Ναυπλ. 35/1953. Ίδε όμως

καί Ε. Γάφον, Ποιν. Χρον. α ελ. 396).

Τιμωρείται επί άπάτη ό ψευδώς έν γνώσει παρσιώσεως εις τόν μηνυτήν ότι έπικολλήξ ένσημα τού Ι.Κ.Α. άναλογούντα έφ'όλοκληρου του μισθού, ένψ ή έπικολλήσις ένγινετο διά μικρότερον ποσόν (Α. Π. 79/1953).

Περιουσία νοείται τό σύνολον των οικονομικών, ήτοι των χρηματικών αξιών έχόντων άγασθών, είτε πραγματών είτε δικαιωμάτων, άτινα άνήκουν εις έτερον (Α.Π. 71/1955).

Βλάβη τής περιουσίας νοείται ή επί έλαττον τής αξίας αύτης διαφορά, ήτις έπέρχεται έκ τίνος των ένεργειών ή παραλείψεων του δράστου (Α.Π. 71/1955).

Η ποινή τής άπάτης έπιβάζεται καί επί παρσιώσεως του άρθρ. 87.1 του κώδικος περί φρολογίας καπνου (Πλημ. Αγρινίου 45/1951).

Δέν άποκλείεται συρροή άπάτης καί πλαστογραφίας καί δέν άσκει έπίρροην τό ότι πρός διευκόλυσιν τής άπάτης έγένετο ή πλαστογραφία (Α.Π. 396/1954).

Μόνον όταν ή χρῆσις του πλαστογράφου δέν προβλέπεται ως έπιβαρυντική περιπτώσις τής πλαστογραφίας, ύπάρχει συρροή άπάτης καί πλαστογραφίας (Σχολ. Α. Μπουροπούλου Ποιν. Χρον. ε σελ. 38).

Η ύποβολή των ψευδορκών καταθέσεων εις τήν εισαγγελικήν άρχήν, άποτελοσα όλοκληράξιν άξιοποιήσεως των ψευδορκιών, δέν θεμελιού αύτελελής άδίκημα άπάτης (Πλημ. Πειραιώς 937/1954).

Τό ιδιαιτέρως έπικίνδυνον εινε νομική έννοια ύποκειμένη εις τόν έλεγχον του Α.Π. κρίνοντος επί τή βάσει των άνελέγκτως γενο-

μένων δεκτών πραγματικών πιστοατικόν (Α.Π. 372/1954).
Τό άθέμιτον τής παρσιώσεως άλλθων γεγονότων ύφίσταται όταν ό παρσιώπων ύποχρεούται είτε έκ του νόμου είτε έκ συμβάσεως πρός άνακοίνωσιν (Α.Π. 392/1954).
Δέν εινε άθέμιτος ή έν δικήν προσωρινών μέτρων παρσιώπησις ύπό του ένάγοντος τής ύπο αυτού πρό τής συζητήσεως τής αίτήσεως πώλησεως του άκινήτου (Α.Π. 392/1954).

Απαραίτητον στοιχείον εινε ή έπέλευσις βλάβης εις ξένην περιουσίαν, άδισφόρου όντος άντό σκοπούμενον όφελος έπιτεύχθη ή μή (Α.Π. 22/1955).

Δέν άπαιτείται έν τή άποφάσει ειδική μνεία τής δολλίας παρσιώσεως, συναγομένης έκ τής περι' ένοχής άναλέγκτου κρίσεως του δικαστήριου τής ούσας (Α.Π. 22/1955).

Τό έγκλημα τής άπιστίας (άρθρ. 390) εινε διάφορον του τής άπάτης καί άν έτι ό πράξις τήν άπάτην εινε άντιπρόσωπος καί διαχειριστής τής περιουσίας του παθόντος (Α. Π. 148/1955).

Διά τήν έπιβολήν καθείρξεως άρκει ή μία των έν παραγρ. 3 περιστάσεων (Α. Π. 148/1955).
Εφάσον εις τό βούλευμα αναφέρονται λεπτομερώς αι περιστασεις ύφ' άς έτέλεσθη ή άπάτη, έξ ών έκριθη ό ύπαίτιος ως ίδιαιτέρως έπικίνδυνος, δέν ύφίσταται Ελλειψις ειδικής αίτιολογίας (Α. Π. 148/1955).

Ο ψευδώς παρσιώσεως ότε διά των γνωρισμών του θα ήδύνατο νά έπιτύχη διορισμόν του παθόντος, καί λαβών παρ' αύτου, πειοθέντος εις τας ψευδεις βεβαιώσεως, όρισμένον ποσόν, τιμωρείται επί άπάτη (Α.Π. 212/53).

Απιστία

Άρθρον 390.—Όστις έκ προθέσεως ζημιώσιν ή καταστραφείας τήν (έν δλω ή έν μέρει ή δι' ώρισμένην μόνον πρᾶξιν) έπιμέλειαν ή διαχείρισιν, τιμωρείται διά φυλακίσεως.

Τό άρθρ. 390 ήταν αναλαμβάνει τήν χρησίμην διάταξιν του άρθρ. 402 α Ποιν. Νόμου (Αιτιολ. σελ. 593).

Η ζημία προσζενείται διά κα- ταχρήσεως τής έξουσίας, ήν έχει ό ύπάιτιος πρὸς διάθεσιν τής ζη- μωμένης περιουσίας. Ός διά- θεσις νοείται ή πράξις και ή παράλειψις (Αιτιολ. σελ. 594).

Τό άρθρ. 390 τιμωρεί τήν κα- τάχρησιν τής έμπιστοσύνης. Εφόσον ύπάιτια είνε πρόσω- πα έχοντα τήν ιδιότητα του ύ- παλλήλου προβλέπουν τά άρθρ. 256, 257. Εφόσον δέ οί ύπάιτιοι δέν είνε ύπάλληλοι, θά εφαρμο- σθῇ τό άρθρ. 390 (Αιτιολ. σελ. 448).

Υποκείμενον του έγκλήματος δύνανται νά είνε πᾶς έχων δια- χείρισιν ή έπιμέλειαν άλλοτριας περιουσίας. Αν ή περιουσία είνε δημοσία κλπ. εφαρμόζεται τό άρθρ. 256, εφόσον τό αδίκημα έ- χει σχέσηιν πρὸς τήν άσκησιν τής υπηρεσίας (Α. Π. 190/1951. Ίδε όμως και Α. Π. 344/1954, δι' ής εφηρμόσθη τό άρθρ. 390 και έπί δημοσίου ύπαλλήλου. Όμοίως Ίδε ΕΙδ. Δικ. άρθρου 80 Συντάγματος 5/1951, Ποιν. Χρον. α σελ. 143).

Τετελεσμένον είνε τό αδίκημα εφ' ους ώς επέλθη ή ζημία (Α. Π. 459/1931).

Δυνατή και άπόπειρα (Α. Π. 459/1931).

Απαιτείται δόλος, άρκοθνος και του ένδεχομένου (Κωστή γ σελ. 162, Τούση σελ. 511).

Η έπελεθοσα ζημία δύνανται νά είνε θετική ή άποθετική (Α. Π. 140/1916).

Δύνανται του νόμου διαχείρισιν άλλοτριας περιουσίας Ίδε Άστ. Κώδικος άρθρ. 1500, 1501 έπ., 1631, 1698, 1700, 1692, 831, 2020, 1412. Όμοίως Πολ. Δικον. άρθρ. 888, 889, 961, 962, Έμπορ. Νόμ. άρθρ. 574 έπ. 577 έπ.

Δέν αποκλείεται ή εφαρμογή του άρθρου όταν ή ζημία προε- κλήθη δι' ένεργειών του διαχει- ριστου έντός τής νομίμου δικαιο- δοσίας του γενομένων, εφόσον έκ τούτων επήλθε ζημία τής πε- ριουσίας έκ προθέσεως (Α. Π. 344/1954).

Τό άρθρον 390 εφαρμόζεται και έπί ζημίας τής περιουσίας τής Ένώσεως Οίνοπαραγωγών Σάμου και των Συνεταιρισμών, παρά τήν διάταξιν του άρθρ. 7 ν. 6085/1934 (Α. Π. 370/1954).

Είνε διάφορον τό έγκλημα τής άπιστίας του άρθρ. 390 από του τής άπάτης του άρθρ. 386, και άν έτι ό διαπράξας τήν άπάτην είνε άντιπρόσωπος και διαχειρι- στής τής περιουσίας του παθόν- τος (Α. Π. 148/1955).

Διά τήν εφαρμογήν του άρθρ. 390 απαιτείται όπως ό έκ προ- θέσεως ζημιών τήν περιουσίαν άλλου; έχη δυνάμει του νόμου

κλπ. τήν διαχείρισιν αυτής (Α. Π. 167/1951).

Τό άρθρ. 390 εφαρμόζεται και έπί διαχειρίζομένου δημοσίαν πε- ριουσίαν και ύπουργών (ΕΙδ. Δικ. άρθρ. 80 Συντάγματος, 5/1951, Ποιν. Χρον. α σελ. 143).

Απιστία πλοιάρχου τιμωρεί- ται κατά τό άρθρ. 390 υπό του άρμοδιου τριμελούς πλημμελει- οδικείου (Πλημ. Πειραιώς 275/ 1951).

Τό άρθρ. 390 προβλέπει τήν περιπτώσιν, καθ' ήν άνευ σκοπού νοσηρισμού ή έτέρου έγκληματι- κού σκοπού έκ προθέσεως ζημιώ- τας ξένην περιουσίαν, ής έχει τήν

Δολία άποφυγή πληρωμής εισιτηρίου

Άρθρον 391.—1. Όστις, έκτός των περιπτώσεων τής άπά- της, δολίως και άνευ τής κεκανονισμένης πληρωμής, κατορθώνει, νά παρευρεθῇ ες παράστασιν, εκθεσιν ή ες άλλολογον διοργάνω- σιν ή νά χρησιμοποίησιν μέσον τι δημοσίου κυκλοφορίας ή έτέραν τινά έγκατάστασιν προσωρισμένην ες χρήση καινήν μόν, άλλ' έπί καταβολή άντιτίμου, τιμωρείται διά χρηματικής ποινής ή διά φυ- λακίσεως μέχρι τριών μηνών.

2. Η ποινική δίωξις χωρεί μόνον έπί έγκλήσεως.

Είς τό άρθρ. 391 ύπάγονται και συναλλαι, διαλέξεις, σιδη- ρόδρομοι, τροχόδρομοι, ταχυ-δρομεία πρὸς μεταφοράν έπιβα- τών, άτιμόπλοια, λουτρά κλπ. (Αιτιολ. σελ. 595).

Τό άρθρ. 391 διακρίνει τήν πε- ριπτώσιν τής δολίας άπλλα- γής πληρωμής εισιτηρίου από τήν δι' άπάτης έπιτυγχανομένην, ό- πότε δέον νά εφαρμόζωνται αι διατάξεις τής άπάτης (Αιτιολ. 1938 σελ. 47).

έπιμέλειαν (Α. Π. 134/1952). Τήν άπιστίαν, ήτις περιλαμβά- νει περιπτώσεις μη δυναμένας νά ύπαχθον ες τό αδίκημα τής ά- πάτης, χαρακτηρίζει ζημία περι- ουσιακή έπερχομένη διά κατα- χρήσεως τής άντιπροσωπευτικής έξουσίας, δι' ένεργείας έξωτερι- κής (Α. Π. 148/1955).

Η παράνομος ιδιοποίησις τής υπό έπιμέλειαν ξένης περιουσίας συνιστά όχι τό αδίκημα του άρθρ. 390, άλλ' ύπεξαίρεσιν (Α. Π. 135/1952).

Ίδε και άρθρ. 393, 473.2.48. Ποιν. Νόμ. άρθρ. 402α.

Ό δολίως άπόφευγον τήν πλη- ρωμήν εισιτηρίου (Α. Χ. διά δια- φυγής τής προσοχής του εισπρα- κτορος) τιμωρείται κατά τό άρθρ. 391. Άντιθέτως, ό δι' άπάτης ά- ποφεύγων τήν πληρωμήν (Α. Χ. ό παριστάν ψευδώς ότι έχει δελ- τιον έλευθερίας κυκλοφορίας) τι- μωρείται έπί άπάτη κατά τά άρθρ. 386 έπ.

Ίδε και άρθρ. 80.2, 117 έπ. 379, 393, 473.2. Πρ. δικ. άρθρ. 1 ν.δ. 513/1942.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

¶

Στοιχεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας

Πίνακας 1

Προβλέψεις για τους ηλικιωμένους μέχρι το έτος 2000

(χιλιάδες)

Ομάδα ηλικίας	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000
0 ετών και άνω όν όποιων	1,307.2	1,564.2	1,655.8	1,766.1	1,978.9	2,132.7	2,217.0
60 - 64	440.0	456.9	407.3	459.8	601.1	581.4	540.0
65 - 69	357.7	405.1	423.0	379.3	428.0	559.5	541.0
70 - 74	268.7	309.1	352.8	371.1	333.1	375.7	493.0
75 - 79	152.2	214.9	249.4	287.7	302.6	272.0	306.0
80 - 84	105.6	103.6	147.9	172.8	199.3	209.7	188.0
85 +	73.0	74.6	75.4	95.4	114.8	134.4	147.0
Ανδρες							
0 ετών και άνω όν όποιων	629.2	713.9	749.7	800.0	896.2	965.7	992.0
60 - 64	211.2	218.7	186.4	216.6	281.3	273.6	245.0
65 - 69	168.8	190.5	198.5	170.1	197.7	256.7	249.0
70 - 74	114.9	142.2	161.7	169.8	145.5	169.1	219.0
75 - 79	66.3	89.2	111.6	128.3	134.7	115.5	134.0
80 - 84	41.0	43.8	59.6	75.1	86.4	90.7	77.0
85 +	27.7	29.5	31.9	40.1	50.6	60.1	66.0
Γυναίκες							
0 ετών και άνω όν όποιων	767.3	850.3	906.1	966.1	1,082.7	1,167.0	1,222.0
60 - 64	228.8	238.2	220.9	243.2	319.8	307.8	294.0
65 - 69	188.9	214.6	224.5	209.2	230.3	302.8	291.0
70 - 74	153.8	166.9	191.1	201.3	187.6	206.6	271.0
75 - 79	85.9	125.7	137.8	159.4	167.9	156.5	172.0
80 - 84	64.6	59.8	88.3	97.7	112.9	119.0	110.0
85 +	45.3	45.1	43.5	55.3	64.2	74.3	81.0

πηγή: "Ο πληθυσμός της Ελλάδας" Έκθεση της Έπιτροπής Πληθυσμού, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Έρευνών, Αθήνα Μάιος 1978 (Έλληνική).

Πίνακας 2

91

II: 15. Πληθυσμός κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και οικογενειακή κατάσταση

Population by sex, age groups and marital status

Δειγματοληπτική επεξεργασία 10% των δελτίων της Απογραφής Πληθυσμού 1981 - 10% sample elaboration of the 1981 Population Census questionnaires

Ομάδες ηλικιών - Age groups	Σύνολον Total	Άγαμοι Single	Έγγαμοι Married	Χήροι(-αι) Widowed	Διαζευγμένοι(-αι) Divorced	Δεν εδήλωσαν Not declared
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ - BOTH SEXES						
Σύνολον	9.739.589	4.045.955	5.017.917	592.223	81.574	1.920
0- 4 ετών - Years	778.182	778.182	—	—	—	—
5- 9 " " "	746.366	746.366	—	—	—	—
10-14 " " "	782.749	781.332	1.372	21	22	2
15-19 " " "	720.325	667.858	51.653	166	587	61
20-24 " " "	709.958	474.892	231.387	514	2.985	180
25-29 " " "	662.874	221.117	433.703	1.287	6.621	146
30-34 " " "	653.224	101.196	539.695	3.039	9.089	205
35-39 " " "	554.560	49.872	491.700	4.406	8.394	188
40-44 " " "	659.331	44.976	594.310	9.876	9.962	207
45-49 " " "	664.092	37.968	599.710	16.360	9.884	170
50-54 " " "	669.456	39.775	586.428	32.624	10.463	166
55-59 " " "	489.017	26.580	411.208	43.425	7.646	158
60-64 " " "	409.914	21.635	320.848	61.932	5.401	97
65-69 " " "	428.606	20.232	311.838	91.780	4.595	161
70-74 " " "	356.662	16.084	228.992	108.067	3.400	110
75 και άνω - and over	452.820	17.183	214.562	218.514	2.494	67
Δεν εδήλωσαν - Not declared	1.453	706	511	212	22	2
ΑΡΡΕΝΕΣ - MALES						
Σύνολον	4.779.571	2.196.214	2.472.920	84.319	25.204	914
0- 4 ετών - Years	400.675	400.675	—	—	—	—
5- 9 " " "	383.291	383.291	—	—	—	—
10-14 " " "	401.940	401.940	—	—	—	—
15-19 " " "	367.907	364.262	3.548	21	47	29
20-24 " " "	354.336	307.406	46.373	42	425	90
25-29 " " "	330.616	152.398	176.155	99	1.899	65
30-34 " " "	322.170	64.626	254.256	314	2.857	117
35-39 " " "	272.310	28.041	240.755	429	2.982	103
40-44 " " "	315.720	21.075	290.790	831	2.925	99
45-49 " " "	330.548	16.940	308.525	1.685	3.321	77
50-54 " " "	326.126	15.528	304.731	2.576	3.128	63
55-59 " " "	235.031	10.570	218.546	3.606	2.233	76
60-64 " " "	188.917	8.020	173.679	5.494	1.694	40
65-69 " " "	199.000	7.984	177.876	11.483	1.594	63
70-74 " " "	160.939	6.269	137.727	15.773	1.125	45
75 και άνω - and over	189.292	6.775	139.637	41.863	972	45
Δεν εδήλωσαν - Not declared	753	414	322	13	2	2
ΘΗΛΕΙΣ - FEMALES						
Σύνολον	4.960.018	1.849.741	2.544.997	507.904	56.370	1.006
0- 4 ετών - Years	377.507	377.507	—	—	—	—
5- 9 " " "	363.075	363.075	—	—	—	—
10-14 " " "	380.809	379.392	1.372	21	22	2
15-19 " " "	352.418	303.596	48.105	145	540	32
20-24 " " "	355.622	167.486	185.014	472	2.560	90
25-29 " " "	332.258	68.719	257.548	1.188	4.722	81
30-34 " " "	331.054	36.570	295.439	2.725	6.232	88
35-39 " " "	282.250	21.831	250.945	3.977	5.412	85
40-44 " " "	343.611	23.901	303.520	9.045	7.037	108
45-49 " " "	333.544	21.028	291.185	14.675	6.563	93
50-54 " " "	343.330	24.247	281.697	29.948	7.335	103
55-59 " " "	253.986	16.010	192.662	39.819	5.413	82
60-64 " " "	220.997	13.616	147.169	56.448	3.707	57
65-69 " " "	229.606	12.248	133.962	80.297	3.001	98
70-74 " " "	195.723	9.815	91.265	92.294	2.284	65
75 και άνω - and over	263.528	10.408	74.925	176.651	1.522	22
Δεν εδήλωσαν - Not declared	700	292	189	199	20	—

Πίνακας 3

Αριθμός Κώδικα	Αιτία θανάτου	Σύνολο προσών των ηλικιών - Total de tous les âges															
		APPENEIS	ΘΗΛΕΙΣ	60-64 APPENEIS	60-64 ΘΗΛΕΙΣ	65-69 APPENEIS	65-69 ΘΗΛΕΙΣ	70-74 APPENEIS	70-74 ΘΗΛΕΙΣ	75-79 APPENEIS	75-79 ΘΗΛΕΙΣ	80-84 APPENEIS	80-84 ΘΗΛΕΙΣ	85 & άνω APPENEIS	85 & άνω ΘΗΛΕΙΣ		
56	Όψιμα αποτελέσματα καρκίνων, δηλητηριάσεων, τοξικών όξινων και άλλων εξωτερικών αιτιών	13	30	1	1	1	1	1	2	3	4	2	8	5	14		
Ε 47	Ατυχήματα από μεταφορικά μέσα	1675	489	71	38	86	40	71	35	68	31	54	25	22	8		
Ε 48	Τυχαιά δηλητηριάσεις	44	29	3	3	1	1	2	1	71	2	3	1	1	1		
Ε 49	Ξυμβλήματα κατά την διάρκεια ιατρικής περιθάλψης, ανάμειτοι αντιδράσεις, όψιμοι επιληκικοί	62	40	3	4	6	6	6	5	4	3	11	3	6	5		
Ε 50	Ατυχήματα εκπτώσεων	567	678	21	14	41	26	60	77	70	106	98	134	142	253		
Ε 51	Ατυχήματα εκ πυρκαϊάς	54	106	3	10	3	7	7	13	4	13	3	14	9	24		
Ε 52	Άλλα ατυχήματα (περιλαμβάρονται και όψιμοι επιληκικοί)	553	205	28	10	36	16	27	19	23	15	14	21	14	18		
Ε 53	Φόρμικα, φορμικευτικοί ουροίαι προκαλούσιν παρενέργειες κατά την θεραπευτικήν χρήση	3	3	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	3		
Ε 54	Αυτοκτονία και αυτοπεθαλλόμενη κάρωσις	266	102	19	9	13	6	17	9	13	5	11	10	7	1		
Ε 55	Ανθρακονομία και κάρωσις επιβαλλόμενη εκ προθέσεως υπό άλλων προσώπων	47	33	1	3	2	1	—	5	2	—	2	—	—	—		
Ε 56	Άλλη βία ενέργεια	28	20	2	1	1	2	3	2	3	3	3	1	4	7		

(1) Είς έτη συμπεριληφθέντα

Πίνακας 4

Αιτίες θανάτου από 60 και άνω

Αιτία θανάτου	Σύνολο πασών των ηλικιών - Total de tous les âges APPENEI	ΘΗΛΕΙΣ												
		60-64 APPENEI	60-64 ΘΗΛΕΙΣ	65-69 APPENEI	65-69 ΘΗΛΕΙΣ	70-74 APPENEI	70-74 ΘΗΛΕΙΣ	75-79 APPENEI	75-79 ΘΗΛΕΙΣ	80-84 APPENEI	80-84 ΘΗΛΕΙΣ	85 & άνω APPENEI	85 & άνω ΘΗΛΕΙΣ	
Σύνολο πασών των αιτιών	47024	43562	3164	1893	4826	3268	7170	5692	8089	7438	6884	8879	7115	10142
Τερικάι λοιμώξεις	40	48	3	1	3	1	2	1	6	7	2	12	8	10
ματιώσης	206	78	22	5	22	5	35	16	34	11	34	18	17	5
και μικροβιακάι νόσοι	87	104	9	6	6	10	12	10	13	14	8	15	9	18
γενεές νόσοι	24	32	3	1	—	1	—	1	2	2	1	2	—	2
εκτενώσεις και άλλαι νόσοι μεταδιδόμεναι δι' αεροπό- δων	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ιροδία νοσήματα	15	9	1	1	4	3	2	1	3	—	1	1	—	—
λοιμώξεις και παράσιτκαι νόσοι και απώτεροι συ- νέπειαι λοιμωδών και παρασιτικών νόσων	101	56	12	3	11	6	21	17	18	8	13	9	5	5
κλήθη νεοπλάσματα των χειλέων, στοματικής κοιλότη- τος και φάρυγγος	138	49	20	3	18	2	16	13	15	6	15	9	7	7
κλήθη νεοπλάσματα των οργάνων του πεπτικού συ- στήματος και του περιτοναίου	3372	2313	326	182	467	318	656	438	627	467	382	353	235	198
κλήθη νεοπλάσματα των οργάνων του αναπνευστικού συστήματος και των ενδοθωρακικών οργάνων	3759	589	464	64	660	84	756	110	576	80	283	78	129	34
κλήθη νεοπλάσματα των οστών, του συνδέστικου ιστού, του δέρματος και του μαστού	325	1369	22	143	34	149	48	163	53	152	40	113	30	81
κλήθη νεοπλάσματα των ουρογεννητικών οργάνων	1413	841	95	97	196	105	266	124	335	88	230	79	173	59
κλήθη νεοπλάσματα άλλων και μη καθωρισμένων εντο- πίσεων	1077	1052	134	116	163	151	173	140	138	142	66	90	34	58
κλήθη νεοπλάσματα του λεμφικού και αιμοποιητικού ιστού	717	535	66	41	75	76	118	79	103	89	61	45	31	23
κλήθη νεοπλάσματα	6	8	1	1	1	3	—	1	1	1	—	—	—	—
ιρκινώματα in situ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
λα και μη καθωρισμένα νεοπλάσματα	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
δερμικά και μεταβολικά νοσήματα, ανοσολογικά δια- ταραχάι	1431	2184	108	133	199	268	305	438	309	575	199	392	153	252
επάρκειαι της θρέψεως	4	6	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	1	1
σοι του αίματος και των αιμοποιητικών οργάνων	180	181	2	5	16	7	16	31	38	30	24	33	34	38
ιχικαι διαταραχάι	228	274	18	9	24	20	36	38	30	39	28	78	33	61
σοι του νευρικού συστήματος	573	629	28	29	40	40	63	92	96	101	99	109	55	97
αταραχάι του οφθαλμού και των εξαρτημάτων του	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
σοι του ωτός και της μαστοειδούς αποφύσεως	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
μιατικός πυρετός και λοιπή καρδιοπάθεια	5	119	3	—	—	19	4	15	9	9	4	11	—	6
ερτασική νόσος	693	986	30	10	63	74	101	133	151	210	138	225	126	269
οσμική καρδιοπάθεια	6170	3341	660	23	884	382	1084	561	943	744	708	830	441	576
σοι της πνευμονική κυκλοφορίας και άλλαι μορφάι καρδιοπαθείας	5054	6450	220	223	391	315	706	712	929	1177	962	1494	1342	2300
σοις εγκεφαλικών αγγείων	7163	10369	285	165	525	631	1200	1417	1606	2205	1502	2818	1535	2884
λλαι νόσοι του κυκλοφορικού συστήματος	617	525	26	272	66	22	94	51	105	94	114	127	137	202
σοι της ανώτερης αναπνευστικής οδού	68	60	4	10	6	4	7	12	12	9	11	14	14	14
λλαι νόσοι του αναπνευστικού συστήματος	3180	2034	148	2	273	132	464	279	675	513	628	604	680	843
σοι στοματικής κοιλότητας, σιελόγνων αδένων και γνάθων	—	—	—	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
σοι άλλων τμημάτων του πεπτικού συστήματος	1954	1413	167	78	221	129	332	217	334	264	282	266	235	315
σοι του ουροποιητικού συστήματος	1185	1029	58	49	102	91	182	158	246	215	216	213	258	200
σοι των ανδρικών γεννητικών οργάνων	201	—	5	—	6	—	21	—	38	—	64	—	66	—
σοι των γυναικείων γεννητικών οργάνων	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
κτρωσις	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
μμοσι αιτίαι μαιευτικών επεμβάσεων	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
μμοσι αιτίαι μαιευτικών επεμβάσεων	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
μσιολογικός τοκετός	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
σοι του δέρματος και του υποδόριου ιστού	49	95	1	6	2	4	8	10	6	18	8	23	20	20
σοι του μυοσκελετικού συστήματος και του συνδέπ- κού ιστού	42	107	2	4	4	7	8	24	7	13	5	12	10	17
γγενείς ανωμαλίαι	394	343	1	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—
ρισμένοι καταστάσεις περιγεννητικής προελεύσεως	591	405	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ημία, συμπτώματα και ασφώς καθωρισμένοι καταστά- σεις	2817	3568	71	43	143	103	239	222	442	472	576	795	1013	1848
ατάγματα	715	661	19	15	45	27	63	73	71	93	99	137	130	242
αρθρήματα, υπεραρθρήματα και διαστρέμματα	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
νδοκρανιακά και εσωτερικά κακώσεις, περιλαμβανου- σαι και τα νεύρα	1551	516	78	41	82	41	75	48	72	39	80	29	37	25
νοικά τραύματα και κακώσεις των αγγείων	57	19	1	2	2	1	2	—	1	1	2	—	2	—
ποτελέσματα ξένου σώματος εισελθόντος διά φυσικού στομίου	108	78	5	4	4	4	6	3	2	3	1	6	—	3
γκώματα	64	110	3	10	3	8	8	13	4	13	3	20	9	23
ηληθρίσεις και τοξικά επιδράσεις	83	52	6	5	1	2	6	2	9	2	5	1	1	2
ηπλοκάι ιατρική και χειρουργική περιθαλψέως	84	40	3	4	6	6	6	5	4	3	11	3	7	5
λλαι κακώσεις, πρώιμοι επιπλοκάι τραύματα (άμμοσι)	636	199	35	12	46	15	27	20	29	20	16	15	14	4

ς έτη συμπληρωμένα

Πίνακας 5

ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ ΜΕΣΩ ΤΩΝ Κ.Α.Π.Η.

Ερευνες που έχουν διεξαχθεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη από τη Δ/νση Προστασίας Ηλικιωμένων και τους συνεργαζόμενους φορείς

Θέματα Έρευνας	Φορέας	Φάση	Δ/νση-Τηλέφωνο
1. Ο θεσμός της Ανοικτής Προστασίας των Ηλικιωμένων στην Ελλάδα	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών Κα Αφροδ. Τεμέρογλου	Δημοσιευμένη	Αριστείδου 1 Τηλ: Οικ. 25 10.780 Γρ. 3250.859
2. Αξιολόγηση του Έργου των Κ.Α.Π.Η.	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών Κα Αφροδ. Τεμέρογλου	Τελειωμένη Για δημοσίευση	Αριστείδου 1 Τηλ: 3250.859 3212.611
3. Ηλικιωμένοι και Οστεοπόρωση	Ορθοπαιδική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών Κος Γεώργιος Λυρίτης	Τελειωμένη Δημοσιευμένη	Αθηνάς 10, Κηφισιά Τηλ: 8018.122
4. Ηλικιωμένοι και χώρος	Πολυτεχνείο Πολεοδομικές Έρευνες Κος Ιωσήφ Στεφάνου	Τελειωμένη Για δημοσίευση	Πατησίων 42 Τηλ: 8080.900 8084.985
4. Ψυχική Υγείας και Ηλικιωμένοι	Ψυχιατρική Κλινική Αιγινήτειου Νοσ/μείου Κος Γεώργ. Γουρνάς	Σε εξέλιξη	Ελ Βενιζέλου 72 Τηλ: 7220.811
6. Συνθήκες Υγείας των Ηλικιωμένων σε αγροτικές περιοχές της χώρας	Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ.) Κα Άννα Αμυρά	Τελειωμένη Για δημοσίευση	Τηλ: 9323.743
7. Καταγραφή των δημογρ. Οικον. Ιατρ. και Κοινωνικών Χαρακτηριστικών των Ηλ/νων με το Δήμο Υμηττού	Δήμος Υμηττού Κος Δ. Ρουμελιώτης	Τελειωμένη	Δήμος Υμηττού
8. Τα Κ.Α.Π.Η. σαν θεσμός σύνδεσης των Ηλικιωμένων στην Κοινότητα	Πάντειος Κος Δημ. Τσαούσης	Δημοσιευμένη	Πάντειος Ανωτ. Σχολή Λεωφ. Συγγρού Τηλ: 9220.065 7225.300
9. Η Βία στον Ηλικιωμένο	Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Π. Σπινέλλη	Τελειωμένη	Νομική Σχολή Τηλ: 8012.985
10. Διατροφή Ηλικιωμένων	Υγειονομική Σχολή Αθηνών Κ. Αντ. Τριχοπούλου	Τελειωμένη	Τηλ: 646.1831 6428.677
11. Χρήση δημοσίων και ιδιωτικών χώρων από άτομα μειωμένης κινητικότητας	Πολυτεχνείο Αθηνών Κ. Ιωσ. Στεφάνου	Τελειωμένη Για δημοσίευση	Τηλ: 8084.985
12. Χρονίως Πασχόντων	Ε.Κ.Κ.Ε. Κος Κων. Τσουκαλάς	Τελειωμένη Για δημοσίευση	Αριστείδου Τηλ: 3212.617
13. Κάταγμα του άνω άκρου του μηριακού οστού	Ορθοπαιδική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών Κος Γεωργ. Λυρίτης	Σε εξέλιξη	Πανεπιστήμιο Αθηνών
14. Μελέτη αποτελεσματικότητας του 23 δυνάμου εμβολίου για τον πνευμονόκοκκο	Νοσοκομείο Αλεξάνδρα Πανεπ/κή Κλινική Κα Βάσω Πετροχειλίου	Τελική φάση	Νοσοκομείο Αλεξάνδρα
15. Επιπτώσεις στην Οικογένεια που περιθάλπει ανάπηρο μέλος της	Πάντειος Ανωτ. Σχολή Πολιτικών Επιτημών Κα Λουκία Μουσαύρου	Σε εξέλιξη	Λεωφ. Συγγρού Τηλ: 7774.565
16. Διερεύνηση των Ιατροψυχοκοινωνικών προβλημάτων που αφορούν Οικογένειες με διαβητικά παιδιά	Νοσ/μείο Παιδων «Αγλαΐα Κυριακού» Κος Μπαρτσώκας	Αρχική φάση	Γουδί Τηλ: 7709.316
17. Μελέτη σε Θ.Χ.Π., ΚΑΠΗ οι ανάγκες χρόνιας πασχόντων ατόμων και ηλ/νων για πρόληψη και θεραπεία όσον αφορά νόσους και Παθολογίες που ενδείκνυται η Υπερβαρική Ιατρ. Οξυγονοθεραπείας	Παν/κό Γενικό Νοσ/μείο Ηρ. Κρήτης Κος. Μ. Μιχαλοδημητράκης	Αρχική	Σταυράκια Τηλ: 261.400 269.521
18. Μελέτη για τη συλλογή στοιχείων ηλικίας θανάτου των συν/χων κατά κλάδους επαγγελμάτων και κατά έτη συνταξιοδότησης	ΙΚΑ Δ/νση Μηχανογραφικών Εφαρμογών Κος Αθ. Κοκοντίνης	Αρχική	Πειραιώς 28 Τηλ: 5244.267

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

**“Τι λένε τα παιδιά για
τα γηρατειά”, Α. Αμυρά**

ΤΙ ΛΕΝΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΡΑΜΑΤΑ

της Άννας Αμηρά

Έρευνα

Η παρουσίαση αυτή είναι βασισμένη σε μια πρώτη ανάλυση απόψεων 1.000 και περισσότερων παιδιών σχετικά με τα γεράματα. Τα γεράματα των άλλων αλλά και τα δικά τους. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα το 1984 με ώθηση και χρηματοδότηση της NESCO σε συνεργασία με το Κέντρο Έρευνας της Ελληνικής Κοινωνίας της Ακαδημίας Αθηνών και τον Όμιλο Εθελοντών.

Στην προσπάθεια αυτή συνέβαλαν μέχρι στιγμής τέσσερα σχολεία, στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Καβάλα, και το Σώμα Ελληνίδων Δηγών. Ο στόχος της προσπάθειας αυτής δεν είναι μόνο να διερευνηθεί η στάση των παιδιών απέναντι στα γεράματα αλλά και να ευλογητοποιηθούν τα παιδιά σχετικά με ανάγκες της τρίτης ηλικίας και να βρουν τρόπους με τους οποίους και εκείνα θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην κάλυψη αυτών των αναγκών.

Τα παιδιά εξέφρασαν τις απόψεις τους, μέσα από εκθέσεις, συζητήσεις, συνεντεύξεις που πήραν από άλλα παιδιά και που παρουσίασαν και μέσα από τη ζωγραφική καθώς και ατομικές ή ομαδικές συνθέσεις "κολάζ". Έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για το θέμα και η συμμετοχή τους ήταν ζωντανή και αυθόρμητη. Τα παιδιά που λαβαν μέρος στην έρευνα έχουν μέση ηλικία 12-13 ετών. Άμεσα και έμμεσα τα παιδιά απάντησαν σε ερωτήματα όπως "τι μου έρχεται στο νου όταν ακούω τη λέξη γεράματα", "πότε αρχίζουν τα γεράματα", "ποιά είναι η συμπεριφορά μας απέναντι στους ηλικιωμέ-

νους", "τι επαφές είχα την τελευταία εβδομάδα με ηλικιωμένους" και "πως βλέπω τον εαυτό μου μετά τα 65".

Τι λένε τα παιδιά

1. Τι τους έρχεται στο νου όταν ακούν τη λέξη "γεράματα"

Για 10% των παιδιών η εικόνα είναι θετική. Βλέπουν το λεβέντη άνθρωπο που έχει ζήσει τη ζωή του και μπορεί να αντικρύσει με θάρρος το θάνατο και που η προσφορά του δεν έχει τελειώσει ακόμη. Βλέπουν τον άνθρωπο που αγωνίστηκε και δημιούργησε και τώρα απολαμβάνει με χαμόγελο και ικανοποίηση τους καρπούς μιας μεστής ζωής.

Για 35% των παιδιών η εικόνα είναι δυσάρεστη. Είναι η εικόνα ενός εγκαταλελειμένου ανθρωπάκου που κάθεται μόνος σ' ένα παγκάκι, χωρίς πλέον σκοπούς, με μόνη προσμονή το θάνατο που έρχεται. Η εικόνα ενός στριμμένου μεγάλης ηλικίας ανθρώπου με παλιές αντιλήψεις ασυμβίβαστες με τη σύγχρονη κοινωνία ή με τη συμπεριφορά φοβισμένου παιδιού. Ενός ανθρώπου με πολλά προβλήματα υγείας και επικοινωνίας.

Για την πλειονότητα, 55%, η εντύπωση είναι μικτή. Από τη μια μεριά είναι τα άσπρα μαλιά, τα σκούρα ρούχα, το μαστούλι, η πολυθρόνα και η καρέκλα, τα φάρμακα, τα γυαλιά και τα ακουστικά, η μοναξιά, η εγκατάλειψη, η βαρεμάρα των άλλων ακόμα και να συζητούν μαζί τους και η βαρεμάρα των ίδιων να προσμένουν το τέλος έχοντας πάντα την ανάγκη της βοήθειας των άλλων. Από την άλ-

λη μεριά είναι η κείρα, η σοφία, η πνευματικότητα· η όρεξη για ζωή, γέλιο και κίνηση· η δυνατότητα προσφοράς, συμμετοχής και ανανέωσης· η χαρά της παρουσίας αγαπημένων προσώπων, η χαρά των εγγονιών. Τα παιδιά νιώθουν την αγάπη που τρέφουν για αυτά οι παπούδες και οι γιαγιάδες τους και τονίζουν ότι αντιπροσωπεύουν για κείνους πηγή χαράς ότι είναι η δικαίωσή τους. Τα ίδια τα παιδιά όταν φαντάζονται τα γεράματα τους εκφράζουν την επιθυμία να έχουν πολλά εγγόνια που θα κάνουν τα μάτια τους να λάμπουν από ικανοποίηση.

Τα παιδιά χαρακτηρίζουν τα γεράματα σαν έναν διαφορετικό τρόπο ζωής, έναν τρόπο ζωής δύσκολο και σκληρό που όμως είναι και ένα φυσιολογικό στάδιο που τα περισσότερα περιμένουν πως μοιραία θα το διανύσουν. Μόνο ένα παιδί, ίσως προσπαθώντας να εντυπωσιάσει, ίσως ζητώντας βοήθεια, δηλώνει πως θα έχει πεθάνει ως τα 15 του χρόνια από τα ναρκωτικά.

2. Πότε αρχίζουν τα γεράματα

Τα παιδιά θεωρούν ότι τα γεράματα οφείλονται σε δύο κυρίους παράγοντες: τη βιολογική φθορά και τον κοινωνικό παροπλισμό. Τα γεράματα αρχίζουν:

- όταν αποκοπεί κανείς από το περιβάλλον του
- όταν νιώσει γέρος
- όταν οι άλλοι τον πιστέψουν γέρο
- όταν οι άλλοι αρχίσουν και τον βλέπουν σαν ζωντανό νεκρό
- όταν είναι εξαρτημένος και δεν μπορεί να φροντίσει μόνος τον εαυτό του
- όταν σταματήσει να εργάζεται

- όταν αρχίσει να κοντένει
- όταν έχει δυσκολίες την ούρηση και χάνει τη μνήμη του
- όταν τα παιδιά του παίρνουν πια αποφάσεις γι' αυτόν που πριν έπαιρνε εκείνος για εκείνα.

Από πλευράς ηλικίας για 6% των παιδιών τα γεράματα αρχίζουν πριν από τα 60 χρόνια, για 35% γύρω στα 60-65 και για 22% πάνω από τα 70. Για 37% όμως των παιδιών τα γεράματα δεν έχουν συγκεκριμένη ηλικία και ένα άτομο δεν γερνάει ποτέ αν παραμένει δραστήριο, έχει ενδιαφέροντα, αυξάνει τις γνώσεις του και μπορεί να ανανεώνει τις συντροφίες του. Αυτά όμως δεν πετυχαίνονται από τη μια μέρα στην άλλη, εξαρτώνται από τον χαρακτήρα και τον τρόπο ζωής. Γι' αυτό "... στη ζωή μας θα πρέπει να προσπαθήσουμε να επιτύχουμε πράγματα που θα μας κάνουν πιο συμπαθείς στους άλλους με αποτέλεσμα στα γεράματα που όλες οι συνήθειές μας γίνονται εντονότερες να είμαστε αγαπητοί, από τους άλλους, και να μη μένουμε ολομόναχοι με τις παραξενιές μας που δεν μπορούν οι άλλοι να υποφέρουν".

3. Η συμπεριφορά μας απέναντι στους ηλικιωμένους

Οι φράσεις που επαναλαμβάνονται είναι οι ακόλουθες: τους σέβομαι ή θα πρέπει να τους σέβόμαστε. Έχουν ανάγκη από τη βοήθειά μας. Έχουν ανάγκη από στοργή και αγάπη. Δεν θα πρέπει να τους κοροϊδεύουμε γιατί και εμείς θα γεράσουμε και θα απαιτούμε από τους άλλους να μας σέβονται. Βέβαια είναι εκνευριστικό όταν σου λένε όλο τα ίδια πράγματα ή όταν φωνάζουν γιατί παίζεις και ιδρώνεις αλλά πρέπει να τους καταλαβαίνουμε και να τους δικαιολογούμε.

Ένα πράγμα ούτε καταλαβαίνουν ούτε δικαιολογούν τα παιδιά και αυτό είναι η εγκατάλειψη των ηλικιωμένων και η τοποθέτησή τους στο γηροκομείο ή οίκο ευγηρείας. Οι εικόνες που έχουν από αυτά τα ιδρύματα είναι αρνητικές. Εκείνα τα ίδια δεν θα ήθελαν ποτέ να τελειώσουν τη ζωή τους σε ένα τέτοιο περιβάλλον. Προτιμούν να πεθάνουν όσο ακόμη είναι νέοι, υγιείς και ευτυχημένοι.

4. Οι επαφές των παιδιών με τους ηλικιωμένους

Λίγα παιδιά δεν έχουν καμιά επαφή με ηλικιωμένους. Λίγα παιδιά επίσης έχουν επαφή με ηλικιωμένους έξω από την οικογένεια. Αν έχουν, είναι συνήθως με άτομα που παρατηρούν στο δρόμο ή το πάρκο ή με ηλικιωμένους γείτονες και γειτόνισσες που τα παιδιά συχνά τους εξυπηρετούν φωνίζοντάς τους. Η κύρια επαφή είναι με τους παπούδες και τις γιαγιάδες.

Αν και η σχέση των παιδιών με τους παπούδες διαφέρει ανάλογα με το χαρακτήρα του ηλικιωμένου ατόμου, πολλοί από τις περιγραφές χαρακτηρίζονται από ζεστασιά και τρυφεράδα και το αίτημα των παιδιών ότι και αυτά τα άτομα, και όχι μόνο οι γονείς τους, συνέβαλαν στην ευημερία της οικογένειάς τους.

5. Πως βλέπουν τους εαυτούς τους μετά τα 65

Δύο λέξεις επαναλαμβάνονται με μεγάλη συχνότητα στα όσα λένε τα παιδιά για τα γεράματα. Οι λέξεις "λύπη" και "φόβος". Λυπούνται τους ηλικιωμένους και λυπούνται τους εαυτούς τους που θα περάσουν αυτό το στάδιο.

Γράφει ένα παιδί: "Σε λυπάμαι. Νιώθεις την πνοή του (θανάτου), νιώθεις άχρηστος, νιώθεις γέρος. Σε πρόδωσαν όλοι, τα παιδιά σου που μεγάλωσες, η "κοινωνία" που σε γέννησε, ο εαυτός σου. Τόσες ελπίδες, τόσα λάθη, και οι αναμνήσεις μια ολόκληρη ζωή, μια πραγματικότητα. Με λυπάμαι

Ο φόβος ξεπηδάει από το ότι ο τρόπος ζωής των ηλικιωμένων τους φαίνεται ξένος προβληματικός και περιθωριακός. Ορισμένα παιδιά τον συνδέουν και με το φόβο του θανάτου και με το φόβο της μετέπειτα ζωής.

Όταν τα παιδιά εκφράζουν πως θα ήθελαν να είναι μετά τα 65 τους χρόνια η εικόνα αλλάζει δραστικά. Είναι "νέοι γέροι". Είναι φτιασμένοι επαγγελματικά και καταξιωμένοι. Είναι ελεύθεροι από επαγγελματικές υποχρεώσεις αλλά δεν παύουν να συμμετέχουν και να έχουν ενδιαφέροντα. Έχουν οικονομική άνεση που τους επιτρέπει να ζουν άνετα και να ταξιδεύουν. Φροντίζουν τον εαυτό τους ακολουθώντας σωστή διατροφή, άσκηση και σπορ. Απασχολούνται με διάφορα "χόμπυ" όπως την κηπουρική και τη ζωγραφική. Διαβάζουν πολύ. Ζουν σε όμορφο περιβάλλον και άνετα σπίτια σαν κι αυτά που βλέπουμε στα περιοδικά. Φροντίζουν την ομορφιά τους και τον τρόπο που ντύνονται. Έχουν μια ζεστή, τρυφερή, κεφάλτη σχέση με το σύντροφό τους. Έχουν παιδιά και εγγόνια που τους αγαπούν και τους φροντίζουν. Έχουν ζήσει και εξακολουθούν να ζουν μια γεμάτη ζωή και έτσι είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν το τέλος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

**Τα χαρακτηριστικά του γήρατος
κατά τον Αριστοτέλη**

#

Τα χαρακτηριστικά του γήρατος κατά τον Αριστοτέλη

(Γνώμες του Αριστοτέλη που αναφέρονται στην "Ρητορική Τέχνη",
Ευθύμιος Στυλιάρας (1979)).

Οι γέροντες και όσοι άνθρωποι έχουν περάσει την ώριμη ηλικία έχουν αντίθετες γνώμες, από τους νέους στα περισσότερα θέματα. Πραγματικά, επειδή έχουν ζήσει πολλά χρόνια και έχουν πολλές φορές, εξαπατηθεί ή αποτύχει, και επειδή τα περισσότερα από τα ανθρώπινα πράγματα κρύβουν κακίες, δεν έχουν εμπιστοσύνη σε τίποτε και η δυσπιστία τους είναι μεγαλύτερη απ' όσο χρειάζεται.

Όταν μιλούν για κάτι δεν εκφράζουν τη γνώση τους, αλλά τη γνώμη τους και μάλιστα προσθέτουν πάντα το "πιθανόν" και το "ίσως", γιατί έχουν αμφιβολίες κι έτσι δε λένε τίποτε με βεβαιότητα. Πάντοτε υποπτεύονται το κακό, γι' αυτό και εξετάζουν τα πάντα από την κακή σκοπιά και τα φοβούνται.

Είναι μικρόψυχοι επειδή έχουν υποστεί πολλές ταπεινώσεις στη ζωή, γι' αυτό και δεν επιθυμούν ούτε τίποτα αξιόλογο ούτε κάτι περιττό, αλλά μόνο όσα είναι απαραίτητα, για να ζήσει κανείς. Ακόμα είναι και φιλάργυροι, γιατί η περιουσία είναι ένα από τα χρήσιμα πράγματα και από πείρα γνωρίζουν, ότι είναι δύσκολο ν' αποκτήσει κανείς περιουσία, αλλά πολύ εύκολο να τη χάσει. Επίσης είναι δειλοί και τα φοβούνται όλα εκ των προτέρων, γιατί ενώ οι νέοι είναι θερμόαιμοι κι αυτοί παγωμένοι οδηγούνται με τα γηρατειά τους προς το φόβο που είναι είδος κατάψυξης.

Είναι ακόμη φιλόζωοι, ειδικά τις τελευταίες μέρες της ζωής τους, επειδή επιθυμούν περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο εκείνο που τους λείπει, εκείνο που οι άνθρωποι δεν έχουν. Επίσης είναι εγωκεντρικοί, περισσότερο απ' όσο πρέπει, γιατί και ο εγωκεντρισμός είναι είδος μικροψυχίας. Αυτό, λοιπόν, τους κάνει να επιδιώκουν πιο πολύ το συμφέρον παρά το ωραίο, επειδή το συμφέρον έχει σχέση με το ίδιο το άτομο, ενώ το ωραίο έχει γενική αξία.

Είναι περισσότερο αδιάκριτοι παρά ντροπαλοί, επειδή η αδιαντροπία είναι συνδεδεμένη με το συμφέρον, ενώ η σοβαρότητα και η ντροπή με το ωραίο.

Οι ηλικιωμένοι αδιαφορούν, για την κοινή γνώμη και δεν ελπίζουν για τίποτα το καλό, γιατί η πείρα τους δείχνει ότι τα περισσότερα πράγματα είναι άχρηστα και συνήθως έχουν κακή έκβαση, αλλά και γιατί είναι δειλοί. Επίσης ζουν πιο πολύ με τη μνήμη, παρά με την ελπίδα, γιατί λίγη ζωή τους απομένει πια, ενώ το παρελθόν είναι πολύ και η ελπίδα είναι χαρακτηριστικό του μέλλοντος, του παρελθόντος όμως η μνήμη. Σ' αυτό οφείλεται και η πολυλογία τους, όταν περνάνε τον καιρό τους μιλώντας για τα περασμένα και τους ευχαριστεί πολύ να τα θυμούνται.

Ο θυμός τους είναι απότομος, αλλά αδύνατος. Από τις επιθυμίες τους άλλες έχουν εκλείψει τελείως κι άλλες είναι πολύ αδύνατες. Γι' αυτό ούτε επιθυμίες έχουν, ούτε το κίνητρο, για τις πράξεις τους είναι οι επιθυμίες, αλλά το κέδρος. Αυτό τους κάνει να είναι λογικοί, γιατί κατευθύνονται από τον υπολογισμό και ζουν περισσότερο με την υπολογισμό παρά με την ευπρέπεια, επειδή ο υπολογισμός εξυπηρετεί το συμφέρον ενώ η ευπρέπεια την αρετή.

Όσα αδικήματα κάνουν, τα κάνουν σπρωγμένοι από το κακό και όχι από αλλαζονεία.

Φιλέσπλαχνοι είναι οι γέροντες, αλλά όχι για τους ίδιους λόγους, που είναι οι νέοι, γιατί οι νέοι είναι φιλέσπλαχνοι από φιλανθρωπία, ενώ οι γέροντες από αδυναμία, επειδή σκέπτονται ότι όλα μπορεί να τους συμβούν στο μέλλον και η αβεβαιότητα κάνει τον άνθρωπο φιλέσπλαχνο. Δεν είναι ευτυχισμένοι και δεν τους αρέσουν τα αστεία και τα γέλια, γιατί όποιος αγαπά το γέλιο είναι αντίθετος με τη δυστυχία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αβεντισιάν-Παγοροπούλου Άννα, Η Ψυχολογία της Τρίτης ηλικίας, Εκδόσεις Π. Αρβανιτάκης & Σία, Αθήνα 1993
2. Αβεντισιάν-Παγοροπούλου Άννα, "Η ψυχολογική μελέτη της ανθρώπινης νόησης: Τρεις προοπτικές", Παρουσία, Τόμος ΣΤ' Σελ 52.
3. Αγάθωνος-Γεωργοπούλου "Βία σε βάρος ηλικιωμένων", Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής, Ιούνιος 1989, Τόμος 5, τεύχος 3, Σελ. 241.
4. Vachel Pierre, "Σύμβουλος Ψυχοσωματικής Υγιεινής", Εκδόσεις Θυμάρι, Αθήνα 1981.
5. Βιολάκη-Παρασκευά Μ., "Η τρίτη ηλικία" Ανακοίνωση στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Γεροντολογίας-Γηριατρικής, Αθήνα 8-9 Δεκεμβρίου 1985, σελ. 11-14.
6. Γεωργιάδη Ε., "Κοινωνική Προστασία ηλικιωμένων", Κεφ VI στο βιβλίο Κοινωνικής Πρόνοιας του ΕΠΛ, Αθήνα 1987.
7. Δημητρόπουλος Ι., "Εξελικτική Ψυχολογία", Εκδόσεις Καγιάφας, Αθήνα 1954.
8. Δοντάς Α. "Η Τρίτη Ηλικία: Προβλήματα και δυνατότητες", Εκδόσεις Παρισιανός, Αθήνα 1985.
9. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1985, Αθήνα 1986, σελ. 31.
10. Ελληνική Γεροντολογική Εταιρεία. "Οι ανάγκες των ηλικιωμένων στη χώρα μας", Επιστημονικές συναντήσεις, Αθήνα 1985.

11. Ελληνική Εθνική Επιτροπή για την Παγκόσμια Συνέλευση Γήρατος, "Οι ηλικιωμένοι στην Ελλάδα", Εθνική Έκθεση, Βιέννη 1982.
12. Εμμανουηλίδης Ο., Πάτση Χ., "Η σημασία της κίνησης στους υπερήλικες", Ανακοίνωση στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Γεροντολογίας-Γηριατρικής, Αθήνα 8-9 Δεκεμβρίου 1985, σελ. 95-99.
13. Erickson E., "Παιδική ηλικία και κοινωνία". (μετάφραση Μ. Κουτρομπάκη), Εκδόσεις Καστανιώτη Αθήνα 1975.
14. Καρπάθιος Στυλιανός, "Το προνοιακό έργο της Εκκλησίας για τον άνθρωπο της τρίτης ηλικίας". Εκλογή, Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 1994, τεύχος 100, τόμος 1 σελ. 24-30.
15. Kastenbaum Robert, Η τρίτη Ηλικία, από την σειρά "Ο κύκλος της Ζωής", Εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα 1982.
16. Κοσμόπουλος Α., "Στοιχεία Ψυχολογίας και ανθρωπαγωγικής και ώριμης ηλικίας", Πάτρα 1980.
17. Κωστόπουλος Χ., "Διαγνωστικά προβλήματα και θεραπευτικές εξελίξεις στα νοσήματα του αναπνευστικού συστήματος των ηλικιωμένων", Ανακοίνωση από το Διήμερο Σεμινάριο για τους Προϊσταμένους Ιατρούς του Ι.Κ.Α., Αθήνα 9-10 Ιουνίου, 1987, σελίδες 29-32.
18. Λυρίτης Γ., "Ιατρικές ιδιαιτερότητες της τρίτης ηλικίας" ανακοίνωση από το Διήμερο Σεμινάριο για τους Προϊσταμένους Ιατρούς του Ι.Κ.Α., Αθήνα 9-10 Ιουνίου, 1987, σελίδες 25-28.

19. Ουόκερ Λενόρ, “Η κακοποιημένη γυναίκα”, (μετάφραση Ανθουλίας Τ.), Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1989.
20. Παπαδάτου Α., “Η επιθετικότητα, η βία και η καταστροφικότητα στην κοινωνική διαβίωση”, Εκδόσεις Σάκκουλα, Ποινικά 4, Αθήνα-Κομοτηνή 1980.
21. Παπαδημητρίου Γ., “Κοινωνία “Τρίτης Ηλικίας”, Καθημερινή, 17/9/1989, σελ. 20.
22. Παρασκευόπουλος Ι, “Ψυχολογία ατομικών διαφορών”, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1982.
23. Παπασπυρόπουλος Σ. “Η ψυχοπαθολογία της τρίτης ηλικίας”, Εκδόσεις Ε.Ο.Β. “Σκαρβαίος”, Αθήνα 1991.
24. Simone de Beauvoir, Τα γηραιά, Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα 1980
25. Σπινέλλη Δ. “Ενδοοικογενειακή βία στο “απόκρυφο” και “οικογενειακό” πρόβλημα σε κοινωνικό και διεθνές επίπεδο”, Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, Νοέμβριος 1989, τόμος 6, σελ. 84.
26. Σπινέλλη Δ., “Η βία στην Οικογένεια”, Συλογικός τόμος θυματολογικά, Εκδόσεις Ελληνικής Εταιρείας Θυματολογίας, Αριθμός 1, Αθήνα 1990.
27. Σπινέλλη Δ., “Ηλικιωμένοι: Θύματα βίας και παραμέλησης”, Εκθεση προς το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, Αθήνα 1990.
28. Σπινέλλη Δ., “Προσβολές και προστασία της τρίτης ηλικίας”, Ποινικά 34, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1991.

29. Σταθόπουλος Π., "Κακοποίηση ηλικιωμένων", Εκλογή, Δεκέμβριος 1982, τεύχος 59, σελίδες 151-159.
30. Στυλιάρης Ε., "Ψυχολογία του Αναπτυσσόμενου ανθρώπου", Παιδαγωγικές εκδόσεις, Θεσ/νίκη 1979.
31. ΣΚΛΕ, "Συνθήκες διαβίωσης των ηλικιωμένων στην Ελλάδα: Υπόμνημα Κοινωνικής Πολιτικής", Εκλογή, Δεκέμβριος 1982, τεύχος 59, σελ. 137.
32. Τεπέρογλου Α., "Παραμέληση-Κακοποίηση ηλικιωμένων γυναικών", Εκλογή, Μάρτιος 1993, τόμος 1, τεύχος 96, σελ. 35.
33. Τζημουράκας Α., "Προβλήματα διατροφής των ηλικιωμένων", ανακοίνωση στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Γεροντολογίας-Γηριατρικής, Αθήνα 8-9 Δεκεμβρίου 1985, σελ. 101-107.
34. Τζημουράκας Α., "Ψυχολογικές μεταβολές και προβλήματα στην "Γεροντική ηλικία", ανακοίνωση στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Γεροντολογίας-Γηριατρικής, Αθήνα 8-9 Δεκεμβρίου 1985, σελ. 123-126.
35. Φραγκουδάκη Α., "Τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου: Πειθαναγκασμός και παιδαγωγική βία", Παιδαγωγικές Εκδόσεις, Αθήνα 1979.
36. Φροϋντ Σ., "Τοτέμ και Ταμπού", (Μετάφραση Χρήστος Αντωνίου), Εκδόσεις Επίκουρος, Αθήνα 1978.
37. Χριστοδούλου Γ., Στοιχεία Ψυχογηριατρικής, τόμος Θέματα Ψυχογηριατρικής, Αριθμ. 2, Αθήνα 1982.